

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
PEYZAJ MİMARLIĞI ANABİLİM DALI
2016-YL-043

**MİLLİ PARKLARDA KORUMA-KULLANMA
DENGESİNİN SAĞLANMASI YÖNÜNDE
GELİŞTİRİLEN ZİYARETÇİ YÖNETİM
ARAÇLARININ İNCELENMESİ**

Gamze ÇOBAN

Tez Danışmanı:
Yrd. Doç. Dr. Tendü Hilal GÖKTUĞ

AYDIN

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Gamze Çoban tarafından hazırlanan ‘Milli Parklarda Koruma-Kullanma Dengesinin Sağlanması Yönünde Geliştirilen Ziyaretçi Yönetim Araçlarının İncelenmesi’ başlıklı tez, 18.07. 2016 tarihinde yapılan savunma sonucunda aşağıda isimleri bulunan jüri üyelerince kabul edilmiştir.

	Ünvanı, Adı Soyadı	Kurumu	İmzası
Başkan :	Yrd. Doç. Dr. Tendü Hilal GÖKTUĞ	ADÜ Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü	
Üye :	Prof. Dr. Atila GÜL	SDÜ Mimarlık Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü	
Üye :	Doç. Dr. Çiğdem KILIÇASLAN	ADÜ Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlık Bölümü	

Jüri üyeleri tarafından kabul edilen bu yüksek lisans tezi, Enstitü Yönetim KurulununSayılı kararıyla tarihinde onaylanmıştır.

Prof. Dr. Aydın ÜNAY
Enstitü Müdürü

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu tezde sunulan tüm bilgi ve sonuçların, bilimsel yöntemlerle yürütülen gerçek deney ve gözlemler çerçevesinde tarafımdan elde edildiğini, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce, sonuç ve bilgilere bilimsel etik kuralların gereği olarak eksiksiz şekilde uygun atıf yaptığımı ve kaynak göstererek belirttiğimi beyan ederim.

18/07/2016

İmza

Gamze ÇOBAN

ÖZET

MİLLİ PARKLARDA KORUMA-KULLANMA DENGESİNİN SAĞLANMASI YÖNÜNDE GELİŞTİRİLEN ZİYARETÇİ YÖNETİM ARAÇLARININ İNCELENMESİ

Gamze ÇOBAN

Yüksek Lisans Tezi, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Tendü Hilal GÖKTUĞ

2016, 194 sayfa

Doğal ve kültürel kaynak değerleri bakımından zengin olan ve halka ekonomik rekreasyonel fırsatlar sunan milli parklar ve diğer korunan alanlar her geçen gün daha fazla talep edilmektedir. Yoğun rekreasyonel faaliyetler ise kaynak değerlerini ve ziyaretçi memnuniyetini olumsuz yönde etkilemektedir. Son 30 yıldır, gelişmiş ülkelerde ziyaretçi yönetimi sürdürülebilirlik çerçevesinde ele alınmış, rekreasyonel taşıma kapasitesi tabanlı ziyaretçi yönetim modelleri geliştirilerek pek çok milli parkın ziyaretçi yönetim planları oluşturulmuştur. Hazırlanan bu planlarda ziyaretçi yönetim stratejileri tanımlanmış ve bu stratejiler doğrultusunda uygun yönetim araçları geliştirilmiştir. Bu çalışmada milli parkların yönetim planları, karşılaştığı sorunlar ve bu alanlarda uygulanan ziyaretçi yönetim araçları incelenmiştir. Ayrıca ülkemizde milli parklarla ilgili detaylı bilgi edinebilmek için bir bilgi formu oluşturularak, ilgili Milli Park Müdürlüklerine gönderilmiştir. Elde edilen veriler değerlendirildiğinde, milli parkların %80'ini aşkın oranda taşıma kapasite (Fiziksel, Ekolojik ve Sosyal) analizlerin yararlanmadığı belirlenmiştir. Milli parklarda bulunan rekreasyonel aktivite alanlarındaki yoğunluklar incelendiğinde piknik alanı ve tarihi ve arkeolojik alanlarda en fazla olduğu belirlenmiştir. Milli parkların yönetiminin karşılaştığı en önemli sorunlardan birisi çalışan personel sayısının az olduğu tespit edilmiştir. Son olarak milli parklar belirlenen ziyaretçi yönetim araçları yeteri kadar uygulanmadıkları belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Milli parklar, Ziyaretçi yönetimi, Ziyaretçi yönetim stratejileri, Ziyaretçi yönetim araçları

ABSTRACT

INVESTIGATIONS ON VISITOR MANAGEMENT TOOLS DEVELOPED TO SECURE PROTECTION-UTILIZATION BALANCE IN THE NATIONAL PARKS OF TURKEY

Gamze ÇOBAN

Master Thesis, Department of Landscape Architecture

Supervisor: Asst. Prof. Dr.Tendü Hilal GÖKTUĞ

2016, 194 pages

National parks and other protected areas which are rich in natural and cultural resources values and offering economic recreational opportunities, more demanding with each passing day. More recreational uses negatively affect the resource values and visitor satisfaction. For the last 30 years in developed countries, visitor management has been discussed within the framework of sustainability. Visitor management frameworks based on recreational carrying capacity analyses have been developed and visitor management plans have been established. Visitor management strategies defined in these plans and have been developed the appropriate management tools in accordance with this strategies. In this study has investigated national park plans, encountered problems and applied visitors management tools in national park. As well as, it has created a questionnaire to obtain detailed information about the national park and has been forwarded to the National Park Directorate. The obtained data were evaluated, carrying capacity has been determined rates of more than 80% of the national park to take advantage of the analysis. Analyzing the intensity in recreational activities in national parks, picnic areas and historical and archaeological sites has been determined to be the most crowded. One of the most important challenges facing the management of national parks has been found to be less than the number of employees. Finally, designated visitor management tools have not been applied sufficiently in natural parks.

Key Words: National parks, Visitor management, Visitor management strategies, Visitor management tools

ÖNSÖZ

Çalışmalarımı yönlendiren, araştırmalarımın her aşamasında bilgi, öneri ve yardımlarını esirgemeyerek akademik ortamda olduğu kadar beşeri ilişkilerde de engin fikirleriyle yetişme ve gelişmeye katkıda bulunan Adnan Menderes Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü Öğretim Üyesi değerli hocam ve danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. Tendü Hilal GÖKTUĞ'a en içten dileklerle teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmalarım sırasında her zaman yakın ilgi ve desteklerini gördüğüm, Sayın Doç. Dr. Halil ÖZGÜNER'e, Sayın Doç. Dr. Bülent DENİZ'e ve Sayın Doç. Dr. Çiğdem KILIÇASLAN'a teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca akademik anlamda yetişmemi sağlayan başta Sayın Prof. Dr. Atilla GÜL olmak üzere tüm Süleyman Demirel Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü öğretim üyelerine en içten dileklerle teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca tez çalışmalarını sırasında Milli parklarla ilgili verileri elde etmem için bana sağladıkları kolaylık ve yardımlar için Orman ve Su İşleri Bakanlığına bağlı 15 Bölge Müdürlüğündeki Milli Park Müdürlüğünde çalışan müdür ve personellere teşekkürü bir borç bilirim.

Tez çalışmamda yanımda olup manevi desteklerini eksik etmeyen değerli arkadaşlarım Hafize ÖZKAYA'ya, Tuba GEDİK'e, Burcu TERCANLI'ya ve oda arkadaşım Gamze GÜNLÜ'ye teşekkür ederim. Ayrıca bana destek olan ismini an itibariyle hatırlayamayıp burada yer veremediğim herkese çok teşekkür ederim.

Çalışmalarım süresince birçok fedakârlıklar göstererek beni destekleyen eşim Ömer ÇOBAN'a en derin duygularla teşekkür ederim. Ayrıca tezimin her aşamasında beni yalnız bırakmayan, maddi ve manevi her türlü desteği hiçbir zaman benden esirgemeyen aileme sonsuz teşekkürlerimi, sevgi ve saygılarımı sunarım.

Benim bugünlere kadar yetişmemde maddi ve manevi desteğini her zaman gösteren dedem Sayın Hüsnü KURKUT'a sonsuz teşekkürlerimi sunup, bu tezimi ona atfediyorum.

Gamze ÇOBAN

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY SAYFASI.....	iii
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİM SAYFASI.....	v
ÖZET	vii
ABSTRACT	ix
ÖNSÖZ	xi
KISALTMALAR DİZİNİ.....	xv
ŞEKİLLER DİZİNİ	xvii
ÇİZELGELER DİZİNİ	xxi
EKLER DİZİNİ	xxiii
1. GİRİŞ	1
1.1. Korunan Alanlar ve Milli Parklar	4
1.2. Ziyaretçi Yönetimi	13
1.3. Taşıma Kapasitesi	16
1.4. Ziyaretçi Yönetim Planları	21
1.5. Ziyaretçi Yönetim Stratejileri	24
2. KAYNAK ÖZETLERİ	46
3. MATERYAL VE YÖNTEM.....	56
3.1. Materyal	56
3.2. Yöntem.....	121
4. BULGULAR VE TARTIŞMA.....	124
4.1. Milli Parkların Ziyaretçi Yönetim Planlarına İlişkin Anket Sonuçlarının Değerlendirilmesi ve Tartışılması.....	124
4.2. Milli Parklardaki Rekreatyonel Alanlar ile Yoğunluklarının Değerlendirilmesi ve Tartışılması	126
4.3. Milli Park Yönetiminin Karşılaştığı Sorunlarının Değerlendirilmesi ve Tartışılması.....	130
4.4. Milli Parklarda Uygulanan Ziyaretçi Yönetim Araçlarının İrdelenmesi ve Tartışılması.....	134
5. SONUÇ	169
KAYNAKLAR.....	175

EKLER	189
ÖZGEÇMİŞ	194

KISALTMALAR DİZİNİ

UDGP : Uzun Devreli Gelişim Planı

M.P. : Milli Park

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil.1.1. Milli parkların bölgesel olarak alan büyüklükleri	12
Şekil 1.2. Korunan alanlarda ziyaretçi yönetimdeki denge	14
Şekil.1.3. Rekreatyoneel taşıma kapasitesinin boyutları	18
Şekil 1.4. Ziyaretçi yönetim modelleri.....	22
Şekil 1.5. Strateji ile amaç ve araçlar ilişki şeması	26
Şekil 1.6. Ziyaretçi, rekreatyoneel aktivite ve erişebilirlik.....	29
Şekil 3.1. Milli Park Şube Müdürlükleri	56
Şekil 3.2. 1.Bölge Müdürlüğündeki Milli Parklar	58
Şekil 3.3. İğne Ada Longoz Milli Parkında bulunan göller.....	59
Şekil 3.4. Gala Gölü Milli Parktaki kuş çeşitliliği	60
Şekil 3.5. 2.Bölge Müdürlüğünde yer alan milli parklar.....	61
Şekil 3.6. Milli parkta gerçekleştirilen kış sporları	63
Şekil 3.7. Kazdağı Milli Parkından görünümeler	64
Şekil 3.8. Kazdağı Milli Parkındaki şelaleler	64
Şekil 3.9. Kuş Cenneti Millî Parkından görünümeler.....	65
Şekil 3.10. a: Tahta at, b: Antik kalıntılar	66
Şekil 3.11. 3. Bölgede yer alan milli parklar	67
Şekil 3.12. Nemrut Dağı Milli Parkından görünümeler.....	68
Şekil 3.13. Şuayıp Şehri Harabeleri ve Soğmatar Harabeleri.....	69
Şekil 3.14. 4. Bölge Müdürlüğündeki Milli Parklar.....	70
Şekil 3.15. Dilek Yarımadası Ve Büyük Menderes Deltası Milli Parkı.....	72
Şekil 3.16. Marmaris Milli Parkından görünümeler	73
Şekil 3.17. Saklıkent Milli Parkından görünümeler	74
Şekil 3.18. Spil Dağı Milli Parkından görünümeler	76
Şekil 3.19. 5. Bölgede Müdürlüğündeki Milli Parklar	77
Şekil 3.20. Başkomutan Tarihi Milli Parkı.....	78
Şekil 3.21. Honaz Dağı Milli Parkından görünümeler.....	80
Şekil 3.22. 6. Bölge Müdürlüğünde bulunan milli parklar.....	80
Şekil 3.23. Altınbeşik Mağarası Milli Parkından görünümeler.....	82
Şekil 3.24. Beydağları Sahil Milli Parkından görünümeler	83

Şekil 3.25. Kızıldağ Milli Parkından görünümeler.....	85
Şekil 3.26. Kovada Gölü Milli Parkından görünümeler	86
Şekil 3.27. Köprülü Kanyon Milli Parkı	87
Şekil 3.28. Güllük Dağı (Termessos) Milli Parkından görünümeler.....	89
Şekil 3. 29. 7. Bölge Müdürlüğündeki Milli Parklar	90
Şekil 3.30. Aladağlar Milli Parkından görünümeler.....	91
Şekil 3.31. Karatepe Aslantaş Milli Parkından görünümeler.....	93
Şekil 3.32. Sultan Sazlığı Milli Parkından görünümeler	94
Şekil 3.33. 8. Bölge Müdürlüğündeki Milli Parklar	95
Şekil 3.34. Beyşehir Gölünden görünümeler	96
Şekil 3.35. Göreme Tarihi Milli Parkından görünümeler	97
Şekil 3.36. 9. Bölge Müdürlüğündeki Milli Parklar	98
Şekil 3.37. Soğuksu Milli Parkından görünümeler.....	99
Şekil 3.38. Yedigöller Milli Parkından görünümeler	101
Şekil 3.39. Yozgat Çamlık Milli Parkından görünümeler.....	102
Şekil 3.40. 10. Bölge Müdürlüğündeki Milli Parklar	103
Şekil 3.41. Ilgaz Dağı Milli Parkından görünümeler.....	104
Şekil 3.42. Küre Dağları Milli Parkından görünümeler.....	106
Şekil 3.43. 11. Bölge Müdürlüğündeki Milli Parklar	107
Şekil 3.44. Boğazköy - Alacahöyük Milli Parkından görünümeler.....	108
Şekil 3.45. 12. Bölge Müdürlüğündeki Milli Parklar	109
Şekil 3.46. Altındere Vadisi Milli Parkından görünümeler	110
Şekil 3.47. Hatıla Vadisi Milli Parkından görünümeler	111
Şekil 3.48. Kaçkar Dağları Milli Parkından görünümeler	113
Şekil 3.49. Karagöl-Sahara Milli Parkından görünümeler.....	114
Şekil 3.50. 13. Bölge Müdürlüğündeki Milli Parklar	115
Şekil 3.51. Ağrı Dağı Milli Parkından görünümeler	116
Şekil 3.52. Nene Hatun Tarihi Milli Parkından görünümeler	118
Şekil 3.53. Sankamış Allahu-Ekber Dağları Milli Parkından görünümeler	119
Şekil 3.54. 15. Bölge Müdürlüğündeki Milli Park.....	119
Şekil 3.55. Munzur Vadisi Milli Parkından görünümeler.....	120

Şekil 3.56. Yöntem akış şeması	123
Şekil 4.1. UDGP sahip milli park yüzdesi.....	124
Şekil 4.2. UDGP revize eden milli park yüzdesi	125
Şekil 4.3. Ziyaretçi yönetim planı yüzdesi	126
Şekil 4.4. Taşıma kapasitesi yüzdeleri	129
Şekil 4.5. Rehber eşliğinde gezinti edilen alan yüzdesi	133
Şekil 4.6. Alan kılavuzu bulunan milli park yüzdesi	133
Şekil 4.7. Orman muhafaza memur devriye yüzdesi	134
Şekil 4.8. Hafta sonu farklı ücretlendirme.....	135
Şekil 4.9. Belirli mevsimlerde farklı ücretlendirme.....	136
Şekil 4.10. Yaşa göre farklı ücretlendirme.....	136
Şekil 4.11. Engelli ve gazilere göre farklı ücretlendirme.....	137
Şekil 4.12. Milli parkta fazla talep edilen rekreasyonel alanlarda giriş ücretini artırma	138
Şekil 4.13. Yerli ve yabancı turistlere göre giriş ücretleriniz farklılaştırma.....	138
Şekil 4.14. Grup büyüklüğünün sınırlandırma yüzdesi	139
Şekil 4.15. Kalış süresinin sınırlandırma yüzdesi	140
Şekil 4.16. Ziyaretçi sertifikası bulunan milli park yüzdesi	140
Şekil 4.17. Mevsimsel olarak ziyarete yasak olması.....	141
Şekil 4.18. Ziyarete yasak olan alanların yüzdesi	142
Şekil 4.19. Bazı bölgelerde ziyaretçi sayısı sınırlandırma yüzdesi	142
Şekil 4.20. Özel izinle girilebilen alan yüzdesi	143
Şekil 4.21. Ateşli piknik yasak olan alanların yüzdesi.....	144
Şekil 4.22. Belirli alanlarda ateşli piknik yapılma yüzdesi	144
Şekil 4.23. Ender bitki türlerini bariyer sistemiyle koruma yüzdesi.....	145
Şekil 4.24. Ziyaretçileri tehlikeli alanlardan bariyer sistemiyle koruma yüzdesi	146
Şekil 4.25. Motorlu taşıtları yeşil alanlardan uzak tutma yüzdesi	146
Şekil 4.26. Hassas sulak alanları insan etkilerden koruma yüzdesi	147
Şekil 4.27. Dönüşümlü olarak alanları kullanma yüzdesi	148
Şekil 4.28. Hassas alanlarda rekreasyonel aktivitelere izin verme yüzdesi.....	149
Şekil 4.29. Hassas alanlarda ziyaretçi sayısını kısıtlama yüzdesi.....	150
Şekil 4.30. Gerekli zamanlarda anayolu kapatma yüzdesi	150

Şekil 4.31. Araç türlerini belirleyen yönetmelik planlama yüzdesi.....	151
Şekil 4.32. Araçların hızını düzenleyen yönetmelik uygulaması	152
Şekil 4.33. Gezi ringlerin uygulama yüzdesi.....	152
Şekil 4.34. Belirli araç türlerine yolları kapatma uygulama yüzdesi	153
Şekil 4.35. Milli parklara ulaşımdaki servis aracı uygulaması	154
Şekil 4.36. Milli park dışı servis durak varlığı yüzdesi.....	154
Şekil 4.37. Milli park içi servis durak varlığı.....	155
Şekil 4.38. Araç sayısında sınırlandırma uygulaması	155
Şekil 4.39. Park sayar cihazının uygulama yüzdesi.....	156
Şekil 4.40. Farklı araç türleri için ortak yol kullanımı.....	156
Şekil 4.41. Görsel ve sesli haber veren uyarı sistemlerin kullanım yüzdesi.....	157
Şekil 4.42. Dijital sistemler ile yol tarifi uygulaması	157
Şekil 4.43. Ziyaretçilere slayt gösterimi uygulama yüzdesi.....	158
Şekil 4.44. Hassas alanlarda ziyaretçi bilgilendirme yüzdesi.....	159
Şekil 4.45. Aktivitelere başlamadan önce bilgilendirme yüzdesi	159
Şekil 4.46. Ziyaretçi bilgilendirme noktaları.....	160
Şekil 4.47. Sesli anlatım uygulaması yüzdesi.....	161
Şekil 4.48. Yaban hayat kural bilgilendirme yüzdesi	161
Şekil 4.49. Bilgilendirme levhası uygulama yüzdesi.....	162
Şekil 4.50. Yeterli düzeyde uyarı levhası uygulaması	162
Şekil 4.51. Broşür vb. dağıtma uygulaması.....	163
Şekil 4.52. Web sitesi uygulama yüzdesi	164
Şekil 4.53. Rezervasyon sistemi bulunan milli park yüzdesi	164
Şekil 4.54. Çekiliş sistemi bulunan milli park yüzdesi	165
Şekil 4.55. Öncelikli ziyaretçi sistemi bulunan milli park yüzdesi.....	166
Şekil 4.56. Workshop düzenleme yüzdesi.....	166
Şekil 4.57. Para cezası uygulama yüzdesi.....	167
Şekil 4.58. Evcil hayvanların getirilmesinin yasak olması.....	167
Şekil 5.1. Milli park yapılanma kurulu şeması	174

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 1.1. Korunan alanların sınıflandırılması	6
Çizelge 1.2. Ülkemizdeki korunan alan kategorilerin sayısı ve büyüklükleri	9
Çizelge 1.3. Türkiye'nin bölgelerine göre milli park dağılımı	11
Çizelge 1.4. Doğrudan ve dolaylı yönetim stratejileri	28
Çizelge 1.5. Ziyaretçi yönetim stratejileri ve yönetim araçları	30
Çizelge 1.6. Ziyaretçi davranışları ile ilgili sorunlar.....	36
Çizelge 3.1. Bölge müdürlüklerinde yer alan milli parklar	57
Çizelge 3.2. İğne Ada Longoz Ormanları Milli Parkı	58
Çizelge 3.3. Gala Gölü Milli Parkı	60
Çizelge 3.4. Uludağ Milli Parkı	62
Çizelge 3.5. Kazdağı Milli Parkı	63
Çizelge 3.6. Kuş Cenneti Millî parkı	64
Çizelge 3.7. Troya Milli Parkı	66
Çizelge 3.8. Nemrut Dağı Milli Parkı	67
Çizelge 3.9. Tekttek Dağları Milli Parkı	68
Çizelge 3.10. Dilek Yarımadası -Büyük Menderes Deltası Milli Parkı	69
Çizelge 3.11. Marmaris Milli Parkı	72
Çizelge 3.12. Saklıkent Milli Parkı.....	73
Çizelge 3.13. Spil Dağı Milli Parkı.....	75
Çizelge 3.14. Başkomutan Tarihi Milli Parkı.....	77
Çizelge 3.15. Honaz Dağı Milli Parkı.....	79
Çizelge 3.16. Altınbeşik Mağarası Milli Parkı	81
Çizelge 3.17. Beydağları Sahil Milli Parkı.....	82
Çizelge 3.18. Kızıldağ Milli Parkı	84
Çizelge 3.19. Kovada Gölü Milli Parkı.....	85
Çizelge 3.20. Köprülü Kanyon Milli Parkı	86
Çizelge 3.21. Güllük Dağı (Termessos) Milli Parkı	88
Çizelge 3.22. Aladağlar Milli Parkı	89
Çizelge 3.23. Karatepe Aslantaş Milli Parkı	92
Çizelge 3.24. Sultan Sazlığı Milli Parkı.....	93

Çizelge 3.25. Beyşehir Gölü Milli Parkı.....	94
Çizelge 3.26. Göreme Tarihi Milli Parkı.....	96
Çizelge 3.27. Soğuksu Milli Parkı.....	98
Çizelge 3.28. Yedigöller Milli Parkı.....	100
Çizelge 3.29. Yozgat Çamlık Milli Parkı.....	101
Çizelge 3.30. Sakarya Meydan Muharebesi Tarihi Milli Parkı.....	102
Çizelge 3.31. Ilgaz Dağı Milli Parkı.....	103
Çizelge 3.32. Küre Dağları Milli Parkı.....	105
Çizelge 3.33. Boğazköy - Alacahöyük Milli Parkı.....	106
Çizelge 3.34. Altındere Vadisi Milli Parkı.....	108
Çizelge 3.35. Hatıla Vadisi Milli Parkı.....	110
Çizelge 3.36. Kaçkar Dağları Milli Parkı.....	112
Çizelge 3.37. Karagöl-Sahara Milli Parkı.....	113
Çizelge 3.38. Ağrı Dağı Milli Parkı.....	115
Çizelge 3.39. Nene Hatun Tarihi Milli Parkı.....	117
Çizelge 3.40. Sarıkamış Allahu-Ekber Dağları Milli Parkı.....	118
Çizelge 3.41. Munzur Vadisi Milli Parkı.....	120
Çizelge 4.1. UDGP revize eden milli parklar.....	125
Çizelge 4.2. Milli parklardaki rekreasyonel faaliyetlerin yüzdesi.....	127
Çizelge 4.3. Rekreasyonel faaliyetlerin yoğunluk dereceleri.....	128
Çizelge 4.4. Taşıma kapasite analizi bulunan milli parklar.....	129
Çizelge 4.5. Milli park yönetimsel sorunları.....	130
Çizelge 4.6. Milli parklardaki mevcut personel sayısı.....	132

EKLER DİZİNİ

Ek 1. Bilgi Formu	189
-------------------------	-----

1. GİRİŞ

Kentlerde, gelişen teknolojiyle birlikte sanayileşme ve nüfusun artışı birçok sorunlara neden olmaktadır. Bu sorunların başında hava, su, toprak kirliliği gibi çevre sorunları ile birlikte ekosistemdeki doğal dengenin bozulması gelmektedir. 19. yüzyılın sonlarında, hassas ekosistemlerin, tür çeşitliliğinin ve kültürel mirasın korunması gerekliliği düşüncesiyle doğa koruma bilinci başlamıştır.

1960'lı yılların sonuna doğru, doğal ve kültürel değerlerin bilimsel, etik, ekolojik, sosyal ve ekonomik sebeplerin oluşturduğu olumsuzlukların yanı sıra insanların bu değerleri yanlış ve aşırı tüketimi sonucunda koruma zorunluluğu ortaya çıkmıştır (Yücel ve Babuş, 2005; Akten vd., 2012). Bu bağlamda, sürdürülebilirlik düşüncesine paralel olarak, bilimsel veya estetik bakımdan nadir, hassas veya bozulmaya yüz tutmuş doğal ve kültürel kaynaklar, ulusal veya uluslararası koruma statüleri ile yönetilmeye başlanmıştır (Kuvan, 1991). Bu çabalarla birlikte özellikle biyolojik çeşitlilik ve doğal – kültürel kaynak değerleri açısından zengin olan milli parklara koruma statüsü verilerek, koruma altına alınmıştır (Yalınkılıç ve Yenilmez Arpa, 2005).

Kuvan, (2005)'a göre, korunan alanlar; doğal ve ekolojik süreçlerin insan müdahaleleriyle zarar görmeden devam etmesini sağlamak, doğal ve kültürel kaynakları korumak ve sürdürülebilir bir şekilde bu kaynaklardan yararlanmak için kurulan, yasal ve yönetsel boyutta etkili araçlarla yönetilen, insan ve doğal kaynak ilişkilerine belli kural ve sınırlandırmaların getirdiği alanlardır. 1992 yılında gerçekleştirilen IV. Dünya Milli Parklar ve Korunan Alanlar Kongresi'nde korunan alanların, risk ve tehlike altındaki tür ve ekosistemlerin, biyolojik çeşitliliğin korunmasını sağlayarak dünyadaki ekolojik ilişki ve süreçlerin devam etmesinde yaşamsal rol oynadığı, kırsal yaşam, rekreasyon-turizm, eğitim ve araştırma gibi sosyal ve ekonomik işlevlerinin de olduğu vurgulanmıştır (Öztura, 2010; Akten vd., 2012).

Her geçen gün kentlerde betonarme yapıların artmasıyla birlikte insanların daha stresli, daha kalabalık ve daha yorucu bir ortamda hayatını sürdürmek zorunda olması sebebi ile kent toplumları, yenilenme, dinlenme ve eğlenme gereksinimlerini karşılayabilecek rekreasyonel alanlara ihtiyaç duymaktadır. Kentsel mekânlarda açık yeşil alanların nitelik ve niceliklerinin giderek azalması insanları kent alanlarına yakın doğal alanlara yönlendirmektedir. Bu bağlamda,

günümüzde doğal ekosistemin oluşturduğu zengin peyzaj özellikleriyle rekreasyonel açıdan yüksek potansiyele sahip olan milli parklar önemli bir çekim merkezi haline gelmiştir (Akten, 2009; Öztura, 2010). Ancak milli parklarda koruma-kullanma dengesi gözetmeksizin yapılan rekreasyon faaliyetler, bu alanlarda geri dönüşü olmayan sonuçlar ortaya çıkarmaktadır (Gül ve Özeltin, 2007). Milli parklarda rekreasyon ve turizm faaliyetlerin artması, doğal ve kültürel kaynak değerleri üzerinde geri dönüşümü mümkün olamayacak etkilere sebep olabileceği gibi ziyaretçi memnuniyetinde de düşüslere neden olabilmektedir (Leung ve Marion, 2000).

Gül ve Akten (2005)'e göre, hassas ve özel niteliğe sahip korunan doğal alanlarda rekreasyonel arz ile talebin dengelenmesi ve olumsuz etkilerin minimize edilmesi ancak rekreasyonel taşıma kapasitesinin belirlenmesi ve düzenli bir şekilde izlenmesi ile mümkündür (Akten vd., 2012). Rekreasyonel taşıma kapasitesi genel olarak, bir rekreasyon alanının sahip olduğu doğal ve kültürel kaynak değerlerinde kabul edilemez derecelerde bozulma olmaksızın ve rekreasyonel deneyim kalitesinde herhangi bir düşüş yaşanmaksızın alan için uygun görülen ziyaretçi kullanımlarının sayısını ifade etmektedir (Manning ve Lawson, 2002; Mathieson ve Wall, 1989). Bu sebeple farklı rekreasyonel amaçlarca kullanabilen milli parklar ve diğer korunan alanlarda taşıma kapasitesi analizleri tabanlı ziyaretçi yönetim planlarının oluşturulması önemli bir konudur (Mason, 2005; Bingöl, 2011). Bu bağlamda ziyaretçi yönetimi; çevresel, sosyal, kültürel ve ekonomik konularda rekreasyon ve turizm etkilerinin minimuma indirilmesinin en etkili yoludur (Bingöl, 2011; Cheung, 2013).

Günümüzde artan turizm/rekreasyon talepleri ve gelişen sürdürülebilirlik anlayışı çerçevesinde doğru bir planlama ve yönetim yaklaşımı geliştirebilmek için ideal biyofiziksel ve sosyal şartların sağlanması yönünde optimum rekreasyonel taşıma kapasitesinin tanımlanması gerekmektedir (Manning, 2002; Sayan ve Atik, 2011). Bu sebeplere son 20 yıl içerisinde milli park gibi diğer rekreasyon alanlarının ziyaretçi yönetim planlarının oluşturulmasına yönelik olarak taşıma kapasitesi analizleri tabanlı pek çok ziyaretçi yönetim modeli geliştirilmiştir (Göktuğ ve Arpa, 2015). Birçok araştırmacı tarafından benimsenen ve uygulanan ziyaretçi yönetim modelleri ise, Rekreasyonel Fırsat Dağılımı (ROS) (Clark ve Stankey, 1979), Kabul Edilebilir Değişim Sınırları (LAC) (Stankey vd., 1985), Ziyaretçi Etkinlikleri için Yönetim Süreci (VAMP) (Graham vd., 1988), Taşıma Kapasitesi Değerlendirme Süreci (C-CAP) (Shelby ve Heberlein, 1984), Ziyaretçi Etki

Yönetimi (VIM) (Graefe vd., 1990), Ziyaretçi Deneyimini ve Kaynağı Koruma (VERP) (Manning, 2001) modelleridir.

Milli parklar, tüm korunan alanlar içinde planlama ve yönetim açısından en fazla geçmişe ve deneyime sahip olan alanlardır. Her milli park için alanın doğal, kültürel ve rekreasyonel kaynak değerlerinin korunması, geliştirilmesi ve devamlılığını sağlayacak bir ziyaretçi yönetim planının hazırlanması gerekmektedir (Zal, 2002). Ziyaretçi yönetim planlarının başarılı olabilmesi için etkili stratejiler geliştirilmesi plandaki diğer aşamalar kadar önem taşımaktadır.

Gelişmiş ülkelerde yer alan pek çok milli parkta ziyaretçi yönetimi etkin bir şekilde sağlanmakta olup, uluslararası literatürlerde ziyaretçi yönetim stratejileri ve ziyaretçi yönetim araçlarına ilişkin çok sayıda kuramsal ve uygulamalı araştırmalar yer almaktadır. Ancak ülkemizdeki milli parklarda ziyaretçi yönetimi konusu yakın zamanlarda gündeme gelmiş olup, ulusal literatürlerde konuya ilişkin çalışmalar ise çok az sayıdadır.

Bu çalışmada, başta milli parklar olmak üzere tüm korunan alanlarda karşılaşılan sorunların çözümlenmesine yönelik ziyaretçi yönetim stratejileri ile bu stratejilerin gerçekleştirilebilmesi yönünde kullanılabilir ziyaretçi yönetim araçları incelenmiş ve özgün bir sınıflandırma sistemi oluşturulmuştur. Ayrıca çalışmada ülkemizdeki milli parklarda uygulanan ziyaretçi yönetim araçları incelenmiş ve öneriler getirilmiştir. Bu bağlamda gerçekleştirilen bu çalışmanın ulusal literatürde, konuya ilişkin eksiklerin giderilmesinde ve etkili ziyaretçi yönetim planlarının sağlanmasında bir kılavuz niteliği taşıdığı düşünülmektedir.

1.1.Korunan Alanlar ve Milli Parklar

a) Korunan alanlar

İnsanlar doğal kaynakları hiç tüketmeyecekmiş gibi aşırı ve yanlış kullanımı sonucu doğal denge bozularak tüm canlıların yaşantılarını etkilemeye başlamıştır. Ancak doğa koruma ile ilgili yapılan çalışmalar, yasal önlemlerin alınması, yasalar çerçevesinde sistemli doğa koruma çalışmalarının yapılması, uluslararası kuruluşların ortaya çıkması ve koruma alan statülerinin ortaya çıkışı 20. yüzyılın başlarına rastlamaktadır (Yücel ve Babuş, 2005).

Kuvan (2005)'a göre korunan alan düşüncesinin ortaya çıkmasında iki temel neden vardır. Birincisi korunan alanın içerdiği doğal-kültürel değerlerin nitelikleri ve bu değerlerin korunmasının gerekliliği; ikincisi ise korunan alanlara yönelik insan kullanımlarının tehdit oluşturması ve kısıtlamaya gidilmesinin gerekli görülmesidir (Akbulut, 2012).

Dünyada doğa koruma düşüncesi 1872 yılında ABD'de Wyoming eyaletinin Gaiserler bölgesinde 8.670 km²' lik bir alana sahip olan Yellowstone'un Milli Park ilan edilmesiyle başlamıştır. Yellowstone Milli Parkının içinde barındırdığı flora ve fauna zenginliği, jeolojik ve jeomorfolojik yapısının güzelliği korunmasının temel nedenini oluşturmaktadır. Dolayısıyla koruma statüsündeki alanlarda doğal ve kültürel değerlerin korunmasının temeli ya da ilki olarak milli parklar gösterilmektedir (Yücel, 1995; Yücel, 2000).

Yellowstone Milli Parkının milli park edilmesiyle dünya çapında milli park kavramı yayılmaya ve artmaya başlamıştır. Bu anlamda Avustralya, Kanada, Yeni Zelanda ve Amerika'daki milli parklar birbirlerini izleyerek ilan edilmeye devam etmiştir. Avrupa da ise milli parklar daha çok bilimsel amaçlı çalışmalar yapmak üzere ilki 1909 yılında İsviçre'de kurulmuştur. İkincisi ise yine İsviçre'de 1914 yılında ilan edilmiş olup, bu ülkeleri Venezüella, Almanya, Hollanda, Fransa, Portekiz ve İngiltere izlemeye devam etmiştir (Yücel, 2000).

1948 yılında Prof. Dr. Selahattin İnal'ın yayınladığı "Doğa Koruma Karşısında Biz ve Ormancılığımız" adlı eserinde "Milli Park" kavramı ilk kez kullanıma geçmiştir (Yücel, 1995; Kaplan, 2003). Ülkemizde alansal korumaya yönelik milli park kavramının yasalarda yer alması 1956 yılında 6831 sayılı Orman Kanunu'nun 25. maddesinin yürürlüğe girmesiyle başlamıştır. Kanunun uygulamaya

başlamasının ardından 1958 yılında Yozgat Çamlığı, Türkiye'nin ilk milli parkı olarak ilan edilmiştir. Ülkemizdeki koruma alanları ve milli parklar konusunda yasal bir dayanak oluşturan 2873 sayılı "Milli Parklar Kanunu" 1983 yılında çıkarılmış olup, bugün de yürürlükte bulunmaktadır (Yücel ve Babuş, 2005; Anonim, 2011).

Doğal ve kültürel kaynakların korunması çalışmaları milli park ve koruma alanlarının oluşturulmasıyla giderek önem kazanmıştır. Bu yüzden doğanın bütünlüğünün korunması için toplumlara yardımcı olmak ve herhangi bir doğal kaynağın kullanımını daha adil ve ekolojik olarak sürdürülebilir olmasını temin etmek amacıyla 1948 yılında "Dünya Koruma Birliği" (IUCN- The World Conservation Union) kurulmuştur. IUCN, uluslararası bir örgüt olup, merkezi İsviçre'de bulunmaktadır. Ayrıca, IUCN binlerce bilim adamı ve uzmanı doğal hayatı koruma çabası altında 81 ülkede ve 775 sivil toplum örgütüyle toplamaya çalışmıştır. 16.04.2004 yılında bu örgüte Türkiye de katılmıştır (Hepcan, 1997; Cırık, 2007).

Doğal kaynakların aşırı derecede ve yanlış kullanılmasının önüne geçmek ve ormanların yönetiminin ve kullanılmasının bilimsel esaslara dayalı bir şekilde gerçekleştirmek için doğal kaynaklar birçok ülkede korunan alan statüsünde ayrılmıştır (Kuvan, 1991). Korunan alan statüsünde ayrılmış alanları, bütün ülkelerde görmek mümkün değildir ve korunan alanların ayırım kriterleri ülkeden ülkeye değişim göstermektedir (Özdönmez ve Şad, 1983).

Dünyada çeşitli doğa koruma sistemleri kullanılmaktadır. Ancak üzerinde en fazla durulan sistem, canlı doğal kaynakların korunmasıdır ve bu korumanın üç temel amacı vardır ki bunlar aynı zamanda dengeli kalkınmanın da temel unsurlarıdır (Bilir, 2012):

- Gerekli ekolojik süreçlerin ve yaşam destek sistemlerinin korunması (toprak koruma, suların temizliği vb.),
- Türlerin ve ekosistemlerin sürdürülebilir kullanımı (balıkçılık, yaban hayatı, ormanlar, otlatma gibi faaliyetler ve kaynaklarının korunması),
- Genetik çeşitliliğin korunması (bir türe ait farklı popülasyonlar arasında görülen öz niteliklerinin korunması).

IUCN tarafından, korunan alanların yönetim şekillerine göre sınıflandırılması Çizelge 1.1'deki gibidir (Akbulut, 2012). IUCN verilerine göre, dünya yüzeyinin % 5'inden fazlası korunan alan olarak ayrılmış olup, koruma konusunda hassas olan ülkelerde bu oran %10'lara kadar çıkmaktadır.

Çizelge 1.1. Korunan alanların sınıflandırılması

Kategori No ve İsmi	Amaç ve Özellikleri
Ia: Mutlak Doğa Rezervleri	Bilimsel Amaçlarla yönetilir: İlgi çekici ya da seçkin ekosistemleri, jeolojik ve fizyolojik özelliği olan yerler ve türleri içinde bulunduran, bilimsel araştırmalar ya da çevresel denetim amacıyla yönetilen kara ve/ veya deniz alanlarıdır.
Ib: 1b: Yabamll Alanlar	Yaban hayatının korunması amacıyla yönetilir: Doğal özellikler ve etkilerin olduğu gibi korunduğu, insan etkisiyle değiştirilmemiş ya da çok az değişikliğe uğramış, doğal şartların sürdürüldüğü alanlardır.
II: Milli park	Ekosistemi koruma ve rekreasyonel amacıyla yönetilir: Şimdiki ve gelecek kuşaklar için bir ya da daha fazla ekosistemden oluşan ekolojik bütünlüğün korunması, insan işgali ve uygunsuz kullanımların ortadan kaldırılması, çevresel ve kültürel açıdan duyarlı, ruhsal, bilimsel, eğitimsel, rekreasyonel ve ziyaret amaçlı faaliyetler hizmet vermek için ayrılan alanlardır.
III: Doğal Anıtlar	Belirli doğal özellikleri koruma amacıyla yönetilir: Tek ya da az olması, temsil niteliği, estetik özellikleri ya da kültürel önemi nedeniyle tek ya da daha fazla obje ya da yerleri içeren, ilgi çekici alanlardır.
IV:Habitat/Tür Yönetim Alanı	Etkin yönetim müdahalesi yoluyla doğa koruma amacıyla yönetilir: Habitatların korunması ya da belirli türlerin gereksinimlerinin karşılanarak korunması için aktif bir şekilde yönetilen alanlardır.
V: Peyzaj Koruma Alanları	Deniz/Kara peyzajını koruma ve rekreasyon amacıyla yönetilir: İnsan-doğa ilişkilerinin uzun süren etkileşimlerinin bir sonucu olarak alanın estetik, ekolojik, kültürel değerleri ve biyolojik çeşitliliğin korunduğu alanlardır.
VI: Kaynak Koruma Yönetim Alanları	Doğal ekosistemlerin sürdürülebilir kullanımı amacıyla yönetilir: Toplum gereksinimlerinin karşılanması için ürün ve hizmetlerin sürekli üretimi ve uzun dönemde biyolojik çeşitliliğin korunması amacıyla yönetilen, değişikliğe uğramış doğal sistemleri içeren alanlardır.

Ülkemizdeki ulusal ve uluslararası seviyede olağanüstü özelliklere sahip tabiat ve kültür varlıkları ile önemli savaşlarımızı simgeleyen alanlarımızın koruma ve kullanma dengesi sağlanarak, gelecek nesillere miras bırakılmaları için değişik statülerde korunan alanlar tesis edilmiştir (Öztürk, 2005; Karşlıoğlu, 2006). Türkiye’de 1983 yılında yürürlüğe giren 2873 sayılı Milli Parklar Kanununda korunan alanlar 4 ayrı kategoride tanımlanmıştır. Bu kategoriler; milli parklar, tabiat koruma alanları, tabiat parkları, tabiat anıtlarıdır.

Milli Park: Bilimsel ve estetik bakımdan, milli ve milletlerarası ender bulunan tabii ve kültürel kaynak değerleri ile koruma, dinlenme ve turizm alanlarına sahip tabiat parçalarıdır (Anonim, 1983).

Uluslararası Doğa ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği (IUCN)’nin 1969 yılında Yeni Delhi’de yapılan 10. Genel Kurul Toplantısı’nda, bir milli parkın tanımlaması kabul edilerek tüm ülkelerin bu tanımlama doğrultusunda milli park oluşturmaları önerilmiştir. Gülez (1987)’ e göre, milli park oldukça geniş bir alan olup (Karşlıoğlu, 2006);

1- İnsan işletme ve işğali ile bir veya birkaç ekosistemi önemli bir değişime uğramamış; bitki ve hayvan türleri, jeomorfolojik alanlar ve habitatları yönünden özel bir bilimsel, eğitsel ve rekreasyonel değer taşıyan ya da doğall peyzajın üstün güzellikte olduğu,

2- Ülkenin en üst uzman karar organınca, olası en kısa zamanda, tüm alanda işletme veya işğali önlemek ya da kaldırmak ve alanın milli park olarak ayrılmasına neden olan ekolojik, jeomorfolojik veya estetik özelliklerine özenle yaklaşılmamasını zorunlu kılmak için gerekli önlemlerin alınmış olduğu,

3-Ziyaretçilerin esinlenme, eğitsel, kültürel ve rekreasyonel amaçlarla yararlanmaları için özel koşullar altında içerisine girmelerine izin verildiği yerlerdir.

4- Milli park alanlarının büyüklüğü olarak da, en az 1000 ha. lık bir alanı kapsamaması bir ölçüt olarak getirilmiştir.

Tabiatı Koruma Alanı: Bilim ve eğitim bakımından önem taşıyan nadir, tehlikeye maruz veya kaybolmaya yüz tutmuş ekosistemler, türler ve tabii olayların meydana getirdiği seçkin örnekleri içeren ve mutlaka korunması gerekli

olup sadece bilim ve eğitim amaçlarıyla kullanılmak üzere ayrılmış tabiat parçalarıdır (Anonim, 1983). Tabiatı koruma alanı olarak ayrılacak yerler (Öztürk, 2005);

1-Milli veya milletlerarası seviyede tipik, emsalsiz, nadir, tehlike altında veya kaybolmaya yüz tutmuş ekosistemler, türler ve tabii olayların meydana getirdiği veya gizlediği tabii ve geleneksel arazi kullanım şekillerine ait örnekleri barındırmalıdır.

2-Genellikle hassas ekosistemlere, habitatlara veya hayat şekillerine, biyolojik veya jeolojik önemli çeşitliliklere, zengin genetik kaynaklara sahip olmalıdır.

3-Bu özellikleri ve farklılıkları; bilim, eğitim, araştırma kurumları veya ilgili kuruluşlar tarafından saptanmış olmalıdır.

4-Saha büyüklüğü, korunması gerekli değerlerin hayatlarını uzun süreli olarak devam ettirmelerine yeterli olmalıdır.

5-Devletin mülkiyetinde olmalıdır.

Tabiat Parkı: Bitki örtüsü ve yaban hayatı özelliğine sahip, manzara bütünlüğü içinde halkın dinlenme ve eğlenmesine uygun tabiat parçalarıdır (Anonim, 1983). Tabiat parkı olarak ayrılacak yerlerde (Öztürk, 2005);

1-Milli veya bölge seviyesinde üstün tabii fizyocoğrafik yapıya, bitki örtüsü, yaban hayatı özelliklerine ve manzara güzellikleri ile rekreasyon potansiyeline sahip olmalıdır.

2-Kaynak ve manzara bütünlüğünü sağlayacak yeterli büyüklükte olmalıdır.

3-Bilhassa açık hava rekreasyonu yönünden farklı ve zengin bir potansiyele sahip olmalıdır.

4-Mahalli örf ve adetlerin, geleneksel arazi kullanma düzeninin ve kültürel manzaraların ilgi çeken örneklerini de içermelidir.

5-Devletin mülkiyetinde olmalıdır.

Tabiat Anıtı: Tabiat ve tabiat olaylarının meydana getirdiği özelliklere ve bilimsel değerlere sahip ve milli park esasları dâhilinde korunan tabiat parçalarıdır (Anonim, 1983). Tabiat anıtı olarak ayrılacak yerler ve tabii objeler (Öztürk, 2005);

1-Tabiat ve tabiat olaylarının meydana getirdiği tek veya nadir olmaları sebebiyle ilmi ve estetik yönden milli öneme sahip, bir veya bir kaç jeolojik ve jeomorfolojik formasyon ve bitki türleri gibi ayrıcalıklı değerleri barındırmalıdır.

2-Özellikle insan faaliyetlerinden çok az zarar görmüş veya hiç zarar görmemiş olmalıdır.

3-Saha büyüklüğü milli parktan küçük, fakat koruma yönünden bütünlüğü sağlayacak yeterlikte olmalıdır.

4-Devletin mülkiyetinde olmalıdır.

1958 yılında ilk milli park ilanından sonra bugüne kadar geçen sürede 42 adet milli park ilan edilmiştir. Ancak, 28 Haziran 2014 tarihli ve 29044 sayılı yayımlanan Resmi Gazetede, Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı, Nisan 2015 tarihi itibarıyla Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlanmıştır. Bunun yanı sıra 06.12.2008 yılında milli park olarak ilan edilen Yumurtalık Lagünü ise Milli Park statüsünden çıkarılarak, Tabiat koruma alanı olarak korunmaktadır. Dolayısıyla, toplam 40 adet milli park alanı bulunmaktadır. Türkiye yüz ölçümünün % 12'si korunan alan olup, Çizelge 1.2 'de bu alanlara ilişkin veriler gösterilmiştir (Anonim, 2015).

Çizelge 1.2. Ülkemizdeki korunan alan kategorilerinin sayısı ve büyüklükleri

YASAL STATÜ	ÂDETİ	TOPLAM ALAN (DEKAR)
Milli Parklar	40	8.286.143,15
Tabiat Parkları	203	969.574,72
Tabiatı Koruma Alanları	31	642.104,89
Tabiat Anıtları	112	66.837,23
TOPLAM	386	9.964.659,99

b) Milli parklar

2873 sayılı Milli Parklar Kanunu; Türkiye’de ulusal ve uluslararası düzeyde öneme sahip milli park, tabiat parkı, tabiat anıtı ve tabiatı koruma alanlarının seçilip belirlenmesine, özellik ve karakterleri bozulmadan korunmasına, geliştirilmesine ve yönetilmesine ilişkin esasları düzenlemektedir. Bu kanunun 2. maddesindeki tanımlamaya göre milli park; “Bilimsel ve estetik bakımdan, ulusal ve uluslararası ender bulunan doğal ve kültürel kaynak değerleri ile koruma, dinlenme ve turizm alanlarına sahip doğa parçalarıdır” (Anonim, 1983).

Dünya Koruma Birliği (IUCN) ise Milli Parkları, “Bir veya birden fazla ekosistemin ekolojik bütünlüğünü bugün ve gelecek nesiller için korumak, doğal çevrenin işgalini ve sömürülmesini engellemek, ve çevreyle uyumlu biçimde bilim, eğitim, rekreasyon ve ziyaretçi aktivitelerinin gelişimini tesis etmek amaçları için ayrılmış (kara/deniz) doğa parçaları” olarak tanımlamaktadır (Bilir, 2012).

Türkiye’de Milli Park olarak ayrılan alanların sahip olması gereken nitelikler, 12.12.1986 tarih ve 19309 sayılı Resmî Gazete ’de yayımlanan Milli Parklar Yönetmeliği’nin 6. Maddesi’nde belirtilmiştir. Buna göre Milli Park olarak ayrılacak yerler (Kuvan, 2012);

1. Tabii ve kültürel kaynak değeri ile rekreasyonel potansiyeli, milli ve milletlerarası seviyede özellik ve önem taşımaktadır.
2. Kaynak değerleri, gelecek nesillerin miras olarak devralacakları ve sahip olmaktan gurur duyacakları seviyede önemli olmalıdır.
3. Kaynak değerleri tahrip olmamış veya teknik ve idari müdahalelerle ıslah edilebilir durumda olmalıdır.
4. Saha büyüklüğü, kaynak değerleri kesafeti yönünden, özel haller ve adalar dışında, en az 1000 hektar olmalı ve bu alan bütünüyle koruma ağırlıklı zonlardan meydana gelmelidir. İdari ve turistik amaçlı geliştirme alanları bu asgari saha büyüklüğünün dışındadır.

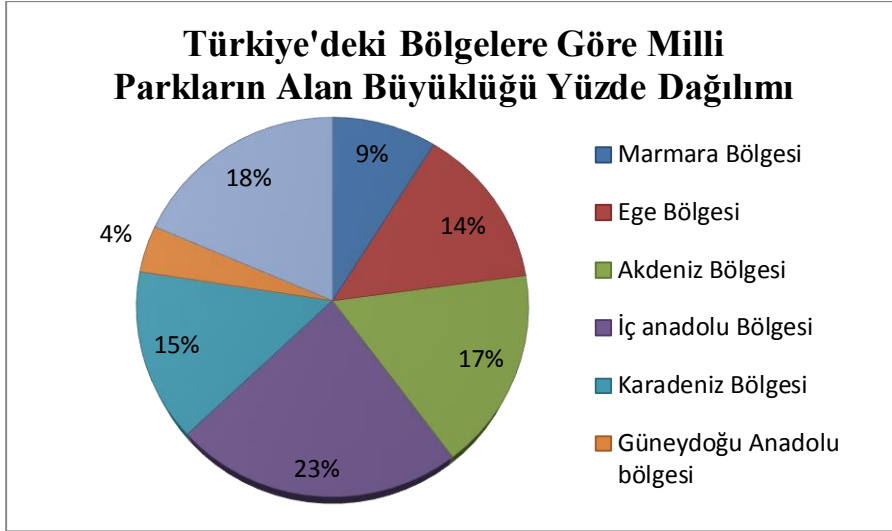
Türkiye’de 2015 yılı sonu itibarıyla 40 Milli Park ilan edilmiş bulunmaktadır. Millî Parkların toplam alanı, ABD’de bulunan ve 899100 ha büyüklüğündeki

Yellowstone Milli Parkı'nın toplam alanı ile hemen hemen aynı büyüklüktedir (Demircioğlu, 2014).

Türkiye yüz ölçümünün % 10'u milli parklardır. Ayrıca milli parkların bölgelere göre dağılımı Çizelge 1.3 'de verilmiştir. Bu tabloya göre Karadeniz bölgesinde 8 adet milli park bulunması, bölgeler arasında en fazla sayıda milli parklara sahip olduğunu göstermektedir.

Çizelge 1.3. Türkiye'nin bölgelerine göre milli park dağılımı

TÜRKİYE'NİN BÖLGELERİ	ADET	MİLLİ PARKLAR
Marmara Bölgesi	6	Gala Gölü, İğne ada Longoz Ormanları, Kazdağı, Kuşçenneti, Troya, Uludağ
Ege Bölgesi	6	Başkomutan, Dilek Yarımadası - Büyük Menderes Deltası, Honaz Dağı, Marmaris, Spil Dağı, Saklıkent
Akdeniz Bölgesi	7	Altınbeşik Mağarası, Olimpos Beydağları, Güllük Dağı, Karatepe-Aslantaş, Kızıldağ, Kovada Gölü, Köprülü Kanyon,
İç Anadolu Bölgesi	7	Aladağlar, Beyşehir Gölü, Göreme, Soğuksu, Sultansazlığı, Yozgat Çamlığı, Sakarya Meydan Muharebesi
Karadeniz Bölgesi	8	Altındere Vadisi, Boğazköy-Alacahöyük, Hatila Vadisi, Kaçkar Dağları, Karagöl Sahara, Ilgaz Dağı, Küre Dağları, Yedigöller
Güneydoğu bölgesi	2	Nemrut Dağı, Tek Tek Dağları
Doğu Anadolu bölgesi	4	Ağrı Dağı, Munzur Vadisi, Sarıkamış-Allahüekber Dağları, Nene Hatun

Şekil 1.1. Milli parkların bölgesel olarak alan büyüklükleri

Türkiye'deki bölgelerin sahip olduğu milli parkların kapladığı alansal oranlar Şekil 1.1'de verilmiştir. Şekil 1.1'de görüldüğü üzere İç Anadolu bölgesinde bulunan milli parkların alansal büyüklüğü en fazla bölgedir. Doğu Anadolu bölgesinde 4 tane milli park olmasına rağmen, alan büyüklüğü açısından ikinci sırada yer almaktadır.

17.08.2011 tarihli Resmi gazetede yayınlanan 28028 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde 648 sayılı Kararnamenin 33. Maddesinde şu karar yer almaktadır (Anonim, 2011)

MADDE 33 – 9/8/1983 tarihli ve 2873 sayılı Millî Parklar Kanununun 3 üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“MADDE 3 – Orman ve Su İşleri Bakanlığınca millî park karakterine sahip olduğu tespit edilen alanlar, Millî Savunma Bakanlığının olumlu görüşü, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı ve Kültür ve Turizm Bakanlığı ile diğer ilgili bakanlıkların görüşü de alınarak Çevre ve Şehircilik Bakanlığının teklifi üzerine Bakanlar Kurulu kararı ile millî park olarak belirlenir.

Milli Park olarak belirlenen alanların gelişimi ise; ‘Uzun Devreli Gelişme Planları’ ile yönlendirilmektedir. Milli Parkların belirlenmesi, bu alanlardaki her türlü uygulamanın yürütülmesi ve Uzun Devreli Gelişme Planlarının yapılması için Orman ve Su İşleri Bakanlığı’na bağlı “Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü” kurulmuştur (Cırık, 2007).

Uzun Devreli Gelişme Planı, korunan alanın sahip olduğu kaynak değerlerinin korunması, geliştirilmesi ve uzun dönemde devamlılığının sağlanması için teknik, idari, sosyal ve ekonomik seçeneklerin belirlendiği, birbiri ile zaman ve yer ölçeğinde ilişkilendirildiği bütüncül ekosistem yaklaşımına sahip bir plandır (Yenilmez Arpa, 2011).

Uzun devreli gelişme planları genel olarak; milli park kriterleri, planlama ilkeleri, sahip olduğu kaynak değerlerinin açıklanması, korunması ve geliştirilmesi yönündeki tedbirler, park sınırlarını belirleme kriterleri ve yönetim zonlarının ortaya konması aşamalarını takiben; gelişim planlaması adı verilen parka getirilecek alt ve üst yapı tesisleri, bilgilendirme ve tanıtım hizmetleri, kuruluş, idare ve yatırım programlanması gibi konuları içeren bölümle sona ermektedir. Bu planların geçerlilik süresi 20 yıl olup, gereği halinde bu süre içerisinde revize edilebilmektedirler (Hepcan, 1997).

1.2. Ziyaretçi Yönetimi

Gelir seviyesinin yükselmesi, ulaşım olanaklarının artması ve çeşitlenmesi, rekreasyon ve turizm taleplerinin büyük oranda doğal alanlar üzerine yönelmesi ile milli parklarda ve koruma alanlarında yaşanan ziyaretçi yoğunluğu yıllar içerisinde ivme kazanmıştır (Akten, 2009). Yoğun rekreasyonel talepler karşısında, rekreasyon kaynağının doğal ve kültürel karakterinin sürdürülebilirliğinin ve rekreasyonel deneyim kalitesinin sağlanması yönünde, milli parklar ve diğer rekreasyonel alanlarda ziyaretçi yönetimi son derece önemli bir konu haline gelmiştir (Göktuğ vd., 2013).

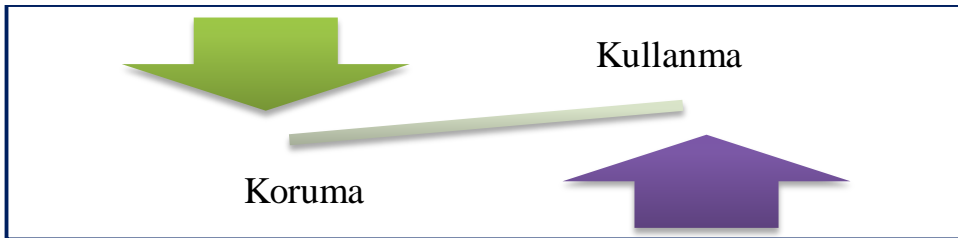
Ziyaretçi yönetimi, çevresel, sosyal, kültürel ve ekonomik konularda turizm etkilerinin minimuma indirilmesinin en etkili yoludur. Milli park gibi korunan alanlarda ziyaretçi kullanımının artması doğal kaynak değerlerini ve rekreasyonel deneyim kalitesini olumsuz bir şekilde etkileyebilmektedir. Bu yüzden son yirmi yıldır yapılan çalışmalarda ziyaretçi yönetimi, korunan alanlarda

rekreasyon ve turizm amaçlı kullanımların olumsuz etkilerini azaltmak için önemli bir araç olarak kullanılmaktadır (Mason, 2005).

Doğal alanlarda rekreasyon/turizm amaçlı kullanımların artması, üst toprağın sıkışması, bitki örtüsünün azalması ve yaban hayatı davranışlarındaki değişimler gibi önemli çevresel sorunlara yol açarken çevre kirliliği, gürültü, orman yangını, gibi pek çok olumsuz etkilere de neden olabilmektedir. Ayrıca rekreasyonel kullanımların kontrol edilememesi, izlenememesi veya duyarsız kalınması gibi yönetsel boşluklar da kaynak değerlerinin olumsuz yönde etkilenmesine yol açabilmektedir (Gül ve Akten, 2005; Leung ve Marion, 2000). Bu durum alanın peyzaj çekiciliğini kaybetmesine de yol açmaktadır. Bu amaçla ziyaretçi yönetimi rekreasyon /turizm ile korunan doğal alanlar arasında önemli bir araç olup doğa ile ziyaretçi arasında ihtiyaçları karşılamaya yönelik dikkatli ve tedbirli bir yönetimi zorunlu kılmaktadır (Bingöl, 2011; Cheung, 2013).

Rekreasyon taleplerindeki artış, rekreasyonel alanlarda ekolojik bozulmaların yanı sıra ziyaretçi memnuniyetinde düşüslere de sebep olmaktadır. Bu nedenle sürdürülebilirlik ilkesi çerçevesinde ekolojik bütünlüğün korunması ile birlikte ziyaretçi yönetiminin etkin bir şekilde planlanması gerekmektedir (Candrea ve Ispas, 2009).

Ziyaretçi yönetiminin en önemli hedeflerinden birisi alanın doğal ve kültürel kaynak değerlerinin sürdürülebilirliğini sağlarken ziyaretçilere iyi bir rekreasyon deneyimi sunmaktır. Ancak, ziyaretçi sayısının artışı alan üzerinde ekolojik baskılara neden olabilmektedir. Bu sebeple milli park gibi korunan alanlarda ziyaretçi yönetimine yönelik olarak koruma-kullanma dengesine dayalı yönetim stratejileri geliştirilmelidir (Jim, 1987a; 1987b; Cole, 2004; Cunha, 2010; Gül ve Özeltin, 2007) (Şekil1.2).

Şekil 1.2. Korunan alanlarda ziyaretçi yönetimdeki denge

Çeşitli kurum ve kuruluşlar tarafından farklı ölçeklerdeki rekreasyon alanlarına yönelik olarak ziyaretçi yönetimi konusunda birçok yaklaşım geliştirilmiştir. 1991 yılında ETB (English Tourism Board - İngiliz Turizm Kurulu) tarafından ziyaretçi yönetiminin sağlanması yönünde üç ana yöntem önerilmiştir. Bunlar (Cheung, 2013);

- Ziyaretçilerin sayılarını kontrol ederek; taşıma kapasitesine uygun, sınırlı sayıda ziyaretçinin gelmesini sağlamak
- Sadece tek bir sezona odaklanmaktan ziyade yılın her ayında ziyaretçilere rekreasyonel fırsatlar sunarak ziyaretçi sayısının yılın her ayına yayılmasını sağlamak.
- Ziyaretçi davranışların yeniden düzenlenmesini sağlamaktır.

ETB raporunda (1991) ziyaretçi sayısının kontrolü konusunda, ilk işlem taşıma kapasitesini belirlemektir. Bunu alansal karakterin zarar gördüğü ve kullanım kalitesinin tehdit edildiği eşik seviyelerin belirlenmesi takip etmektedir. Bunlar; fiziksel zararın meydana geldiği en üst seviye, değiştirilemez zararın meydana geldiği en üst seviye ve kullanıcıların kabul edilemez etkilerinden rahatsızlık duyacağı en üst seviyelerin belirlenmesidir. Bu rapora göre kaynaklardaki zararın azaltılması ziyaretçi yönetim yaklaşımının en önemli anahtarıdır.

Ziyaretçi yönetimi yaklaşımda temel amaç, kaynak değerlerinin bozulmadan sürdürülebilir kullanımını sağlayacak şekilde ziyaretçi etkilerini minimize etmektir. Böylece sonradan ortaya çıkabilecek ıslah ve iyileştirme eylemlerini ve maliyetlerini de engellemiş olacaktır (Akten vd., 2009). Ziyaretçi yönetiminin alt amaçları;

- Ziyaretçilerin anlayışını, farkındalığını artırarak doğal alanların veya yöre kaynaklarının değerinin anlaşılmasını sağlamak,
- Ziyaretçilere, doğal ve tarihi değerleri, ekolojik ilişkileri ve çevredeki insan etkilerini içeren mesajları iletmek,
- Ziyaretçilere, doğal ve kültürel çevreyle birlikte kişisel deneyimlerini yaşayabilecekleri doğal alanlarda vakit geçirecekleri olanaklar sağlamak,

- Doğal kaynakların özenli kullanımını, kültürel ve doğal mirasın korunmasını, negatif etkilerin minimize edilmesini, pozitif etkilerin ise optimize edilmesini sağlamak,
- Ziyaretçiler kullanımlarında mevsimselliği azaltmak,
- Yöre halkının bilgi ve deneyimlerinden yararlanmak, bilinçlendirmek, paydaşlardan biri olduğunu hissettirmek,
- Yönetim konuları ve kendi özel politikaları için kamu desteğinin ve anlayışının artmasını sağlamak olarak tanımlanabilir.

Zelenka ve Kacetl (2013), ziyaretçi yönetim amaçlarının, sürdürülebilirlik kavramının tanımlanmasına ve gelişimine yardımcı olan sosyo-kültürel, ekonomik, çevresel dinamiklere bağlı olduğunu, toplum ve doğanın bölgesel açıdan konumu ile yakın ilişki içerisinde olduğunu belirtmektedirler.

Zelenka ve Kacetl (2013)'e göre milli parklarda ziyaretçi yönetimin hedefleri;

- Bölgenin karakteristik hayvan ve bitki topluluğunun korunması,
- “Natura 2000” habitat ve türlerin uygun koruma statüsünde bakımı,
- Rekreasyon ve eğitsel amaçların gerçekleştirilmesiyle ziyaretçi deneyiminin geliştirilmesi
- Rekreasyonel alanlardaki arz- talep dengesinin sağlanması,
- Ziyaretçiler için sosyal faaliyetler sağlamanın yanı sıra bölgeye ekonomik getiriler sağlanması olarak sıralanabilir (Zehner, 2007).

Son yıllarda rekreasyonel taleplerin artması, korunan alanlarda doğal ve kültürel değerleri tehdit eder duruma gelmiştir. Korunan alanların, koruma – kullanma ilkesi çerçevesinde yönetilmesi yönünde taşıma kapasitesi tabanlı hazırlanan ziyaretçi yönetim planlarının gerekliliği ortaya çıkmıştır.

1.3.Taşıma Kapasitesi

Milli parklar doğal ve kültürel kaynak değerler sahip olması ve bunun yanı sıra, kentin yoğun karmaşasından uzaklaşarak ziyaretçilere rekreasyonel olanaklar sağlamaktadır. Milli parklar türlerin ve genetik çeşitliliğin korunması ile ekosistem hizmetlerinin sürdürülmesi ve yerel halk için yeni gelir kaynakları yaratılması

oluşması için koruma-kullanma dengesinin sağlanması gerekmektedir (Newman vd., 2006). Bu bağlamda milli parklardaki rekreasyonel arz ve talep arasındaki dengesinin sağlanması için ziyaretçi deneyim ve kalitesinde düşüöşlere izin vermeyen bir ziyaretçi kullanım miktarı yani alanın taşıma kapasite analizleri belirlenmesi gerekmektedir (Göktuğ ve Arpa, 2015).

Taşıma kapasitesi ile ilgili ilk çalışmalar 1960'lı yılların başlarında, Amerika Birleşik Devletleri'nde bulunan Sequoia ve Yosemite Milli parklarının yönetim planlarının içerisinde dahil edilmeye başlanmıştır (Manning, 2002). 1960'lı yıllardaki turizm ve rekreasyon alanında gelişmelerin giderek artması, korunan alanlardaki doğal ve kültürel değerler üzerinde olumsuz etkilere yol açmaya başlamıştır. Bu konu, Birleşik Devletler Orman Hizmetlerini ve bilim insanlarını harekete geçirerek, korunan alanlarda taşıma kapasitesi ile ilgili birçok araştırma yapılmaya başlatılmıştır (McCool ve Lime, 2001).

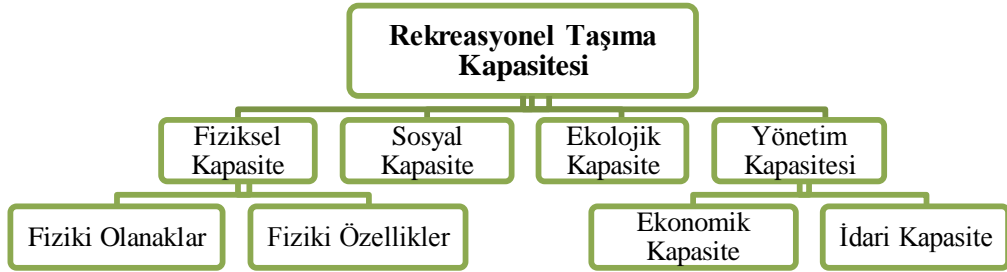
Taşıma kapasitesi ile ilgili ilk çalışmalar, ziyaretçi yoğunluğunun doğal çevre üzerindeki oluşturduğu etkiler odaklıdır (Manning, 1999, Manning, 2002, Manning vd., 2003). Ancak 1964'de Wagar, "Rekreasyon İçin Doğal Alanlarda Taşıma Kapasitesi" adlı çalışmasında ziyaretçi yoğunluğunun sadece alan üzerinde olumsuz etkilere sebep olmayıp, aynı zamanda ziyaretçi memnuniyet seviyelerini de düşürmekte olduğu belirtmiştir (Stankey ve McCool, 1984; Steward ve Cole, 2001). Ayrıca taşıma kapasitesinin mutlak bir değer olmayıp, alanın sahip olduğu doğal faktörlere göre belirlenebileceğinin yanı sıra kapasitesinin rekreasyonel deneyim kalitesi ve sayısına bağlı olduğunu öne sürmüştür (Cole, 2004; Nieman ve Futrell, 1979).

Araştırmacıların taşıma kapasitesi ile ilgili yaptığı çalışmalarda, rekreasyon ve turizm arasındaki ilişkileri kendilerine göre farklı boyutlar belirlenmiştir.

Pigram ve Jenkins (1999), çalışmalarında rekreasyonel taşıma kapasitesini Fiziksel, Ekolojik, Sosyal ve Ekonomik Taşıma Kapasitesi olmak üzere 4 farklı kategori altında incelerken, Shelby ve Heberlein (1984), çalışmasında taşıma kapasitesini Ekolojik, Fiziksel, Üst Yapısal ve Sosyal Kapasite olmak üzere 4 kategoride sunmuştur. Papageorgiou ve Brotherton (1999) ise yapmış oldukları çalışmalarında rekreasyonel taşıma kapasitesini 3 başlık altında toplayarak; Biyolojik, Algısal ve Ekonomik kapasite olarak tanımlamıştır. Cifuentes (1992) ise

rekreasyonel taşıma kapasitesini Fiziksel, Gerçek ve Etkin Taşıma Kapasitesi olarak 3 başlık altında toplamıştır (Göktuğ, 2011).

Göktuğ vd., (2013), ise taşıma kapasitesini Fiziksel Kapasite, Sosyal Kapasite, Ekolojik Kapasite ve Yönetim Kapasitesi olarak 4 boyutunun olduğunu belirtmişlerdir (Şekil.1.3)

Şekil.1.3. Rekreasyonel taşıma kapasitesinin boyutları (Göktuğ vd., 2013)

a) Fiziksel kapasite:

Fiziksel Kapasite, rekreasyon alanlarının fiziki özellikleri ve fiziki olanakları ile ilişkili olarak 1 günde/yılda taşıyabileceği maksimum ziyaretçi sayısını ifade etmektedir. Bir rekreasyon alanının fiziksel kapasitesini belirleyebilmek için alanın fiziki özellikleri ve fiziki olanakları ile ilgili birtakım parametrelerden faydalanılmaktadır. Bu parametreler, rekreasyon konumunun ve rekreasyon türünün özelliklerine göre değişiklik göstermekle birlikte genel olarak şu parametrelerden faydalanılır (Göktuğ vd., 2013);

- **Fiziki Olanaklar:** Üstyapı ve tesis olanakları (otopark alanı, piknik üniteleri, plaj üniteleri vb.)
- **Fiziki Özellikler:** Rekreasyonu sınırlandıran faktörler (İklimsel koşullar, hassas alanlar, topoğrafya, sorunlu alanlar)

Bir rekreasyon alanının planlama aşamasında potansiyel ziyaretçi sayısının çeşitli yöntemlerle tahmin edilmesi ve bu tahminlere bağlı olarak fiziksel kapasite analizleri ile üstyapı ve tesislerin miktarı ve fiziksel olarak 1 günde alanı ziyaret

edebilecek kişi sayısının hesaplanması, planlamanın başarıyla sonuçlanmasında önem teşkil etmektedir (Göktuğ vd., 2013).

b) Sosyal kapasite

Sosyal Kapasite, bir rekreasyon alanında ziyaretçilerin rekreasyon deneyimlerinin kalitesinde ve memnuniyet düzeylerinde düşüşler yaşanmadan, sunulan hizmetler bakımından her bir ziyaretçinin eşit fırsatlara sahip olabildiği ziyaretçi yoğunluğunun üst düzeyi olarak tanımlanabilir (Göktuğ vd., 2013). Sosyal Kapasite kavramı yoğunluk ve memnuniyet bağlamında ziyaretçilerin kalabalığa gösterebilecekleri en üst tolerans seviyesini saptayabilmekle yakından ilişkilidir (Grieser, 2005). Bir başka şekilde ifade edilecek olursa şu sorulara yanıtlar aranmaktadır. Ziyaretçi kullanım düzeyi ile ziyaretçilerin kalabalık algıları arasında nasıl bir ilişki vardır? Ziyaretçi deneyimi kalitesi üzerinde kalabalığın etkisi hangi seviyelere kadar kabul edilebilir? Hangi düzeydeki kalabalıkta yönetimin müdahalesi gerekmektedir? (Manning, 2002).

Rekreasyonun temel işlevlerinin etkin bir şekilde yerine getirebilmesi adına, sunulan doğal ve kültürel kaynak değerlerinin tüm ziyaretçiler tarafından güvenlik ve karmaşa problemleri yol açmaması için sosyal kapasite analizleri milli parkların ziyaretçi yönetim planlarındaki önemli yapıtaşlarından birisini oluşturmaktadır (Göktuğ, 2011).

c) Ekolojik kapasite

Ekolojik Kapasite rekreasyonel faaliyetlerin ekosistem üzerinde yapmış olduğu etkileri ifade etmektedir (Göktuğ vd., 2013). Shelby ve Heberlein, (1984), ise ekolojik taşıma kapasitesini, ekosistem parametrelerinin belirlenmesi temeline dayanarak, bu parametreler üzerindeki değişimin saptanması, kullanım yoğunluğu ve kullanım tipi ile ilişkilendirilerek alanın ekolojik kapasitesi ile ilgili yorumlar yapılabileceği ifade edilmiştir. Ekolojik kapasiteyi belirlenmesine yönelik olarak, doğal alanlardaki ziyaretçi etkilerini inceleyen, değerlendiren ve gözlemleyen çalışmalara rekreasyon ekolojisi olarak ifade edilmektedir (Hammit ve Cole, 1998; Marion, 1998; Leung ve Marion, 2000).

Ekolojik kapasitenin belirlenmesi korunan bir rekreasyon alanının koruma kullanma yönünde sürdürülebilirliğinin sağlanabilmesi açısından oldukça önemlidir. Doğanın kendini yenileyebilme kapasitesinden daha fazla boyutlardaki

etkiler yıllar içinde geri dönülmez sonuçlara neden olabilir. Bu yüzden ekolojik kapasite konusu farklı disiplin grupları ile birlikte ve uzun soluklu çalışmalar kapsamında değerlendirilmelidir (Göktuğ, 2011).

d) Yönetim kapasitesi

İdari Kapasite: Cifuentes (1992) göre, rekreasyonel taşıma kapasitesinin bir boyutu olarak ele alınan “yönetim kapasitesi” korunan alanların ve özellikle milli parkların yönetiminin görev ve hedeflerini yürütebilmesi için gereken koşulların toplamı olarak tanımlanmaktadır. Bu koşullar, korunan alanlar/milli parklar mevzuatı, sayı ve nitelik bakımından personel ve ekipmanlar, milli parkın açık olduğu toplam saat ve gün sayısı, ödenekler, motivasyon, eğitim vb. gibi fazla sayıda değişkenin olması nedeniyle ölçümlerin kolay şekilde yapılmadığını belirtmiştir. Ayrıca bahsedilen bu değişkenlerden bazılarının subjektif sonuçlar elde edildiğini öne sürmüştür (Göktuğ ve Arpa, 2015).

Ekonomik Kapasite: Rekreasyonel taşıma kapasitesinin boyutlarından biri olan ekonomik kapasite ile ilgili yapılan tanımlar incelendiğinde ekonomik kapasitenin iki farklı şekilde yorumlandığı saptanmıştır. Papageorgiou ve Brotherton (1999) yapmış oldukları çalışmalarında rekreasyonel kullanımlar, doğa koruma ve bölge ekonomisi arasındaki ilişkinin milli parklarda son derece karmaşık bir yapıya sahip olduğuna belirterek, bu noktadan yola çıkarak gelen turistlerin, yerel halkın ekonomik kalkınmasında önemli rol oynadığına öne sürmüştür. Countryside Commission (1970) ise ekonomik taşıma kapasitesini farklı bir pencereden bakarak, kaynak kullanımlarında alan yönetimi bakımından fayda-maliyet arasındaki optimum dengenin kurulması gerektiğini savunmaktadır (Pigram ve Jenkins 1999; Pak ve Türker, 2004; Başar, 2007).

Ekonomik kapasitenin özellikle milli park gibi korunan alanların yönetimi boyutunda değerlendirilmesi açısından oldukça önemlidir. Çünkü rekreasyon kaynağından elde edilecek gelir (fayda), yerinde ve yeterli hizmete dönüştürüldüğü (maliyet) takdirde ziyaretçilerin rekreasyon deneyim kalitesinde ve memnuniyet düzeylerine önemli artışlar sağlanacaktır. Milli parklar ve doğa koruma alanlarından rekreasyon amaçlı yararlanmanın ekonomik değerinin saptanması çalışmalarında, mevcut ve potansiyel ziyaretçi özellikleri ve talebine ilişkin bilgilerden yararlanılarak oluşturulan birtakım fayda-maliyet senaryoları

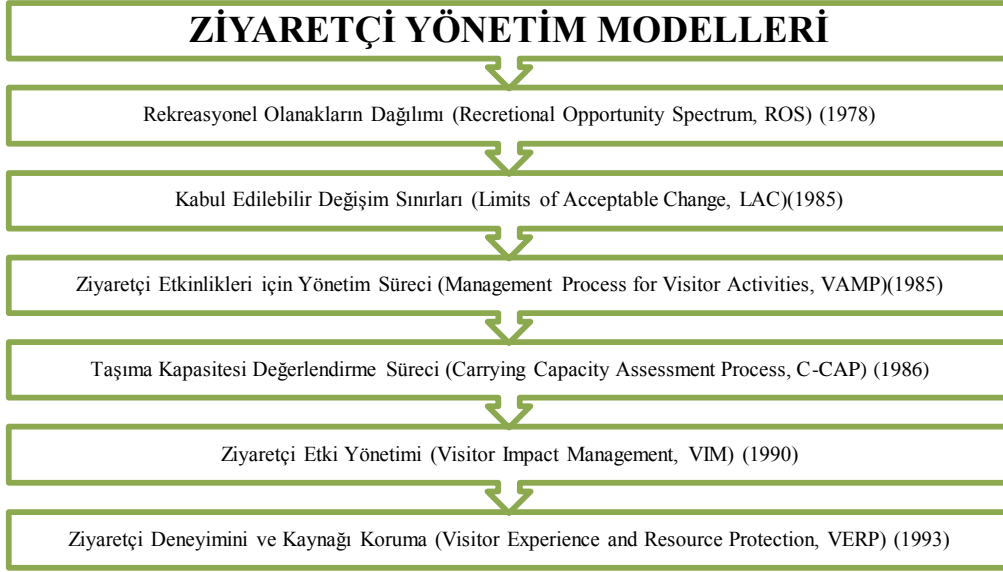
kapsamında rekreasyon alanlarının planlanması ve doğru yönetim politikalarının geliştirilmesine katkı sağlamaktadır.

Hassas ve özel niteliğe sahip korunan doğal alanlarda bu ilişkinin düzenlenmesi yani rekreasyonel arz ile talebin dengelenmesi ve olumsuz etkilerin minimize edilmesi ancak rekreasyonel taşıma kapasitesi ya da ziyaretçi kapasitesinin bilinmesi, belirlenmesi ve düzenli bir şekilde yönetilmesi ile mümkündür. (Gül ve Akten, 2005). Milli parkların tarihi, milli, kültürel ve ekolojik açıdan önemli değere sahip olduğu için koruma zorunluluğu olan yerlerdir. Bu yüzden bizden sonraki nesillere miras olarak bırakabilmek için koruma-kullanma dengesi kurarak sürdürülebilir bir şekilde yönetim planlarının yapılması gerekmektedir (Gül ve Özgüner, 2005; Kervankıran ve Eryılmaz, 2015).

1.4. Ziyaretçi Yönetim Planları

Dünyada çok hızlı bir biçimde artan ve gelecekte de devam edeceği bilinen turizm etkinliklerinin doğal ve kültürel çevre üzerinde olumsuz etkileri vardır. Ulusal ve uluslararası düzeyde doğal alanlara yönelik talebin artması doğal ve kültürel değerlerin tahribine neden olmuş ve olmaya devam etmektedir. Bu nedenle, bu alanların sahip olduğu kaynak değerlerinin korunarak, turizm amaçlı kullanımlarla sağladığı faydaları bütüncül olarak ele alacak bir turizm anlayışının benimsenmesi zorunlu hale gelmiştir (Kuvan, 1995). Bu bağlamda çevreye duyarlı ve ekolojik yaklaşımlı ziyaretçi yönetim planlarının oluşması doğal alanların korunmasına aracı olarak sürdürülebilir ve sistematik bir yaklaşımlar sağlamaktadır.

Korunan alanlarda ve diğer rekreasyon alanlarındaki taşıma kapasitesi çalışmaları tabanlı ziyaretçi yönetim planlarının hazırlanmasına yönelik olarak çok sayıda ziyaretçi yönetim modelleri oluşturulmuştur (Warzecha vd., 2001). Başlıca ziyaretçi yönetim modelleri ve kronolojik sıralaması Şekil 1.4.'deki gibidir.

Şekil 1.4. Ziyaretçi yönetim modelleri

Her bir ziyaretçi yönetim modeli incelendiğinde, ziyaretçi yönetim planlarının hazırlanmasında takip edilen bu süreçlerin belirli basamaklardan oluştuğu ve bu basamaklardan birinin ise ziyaretçi yönetim stratejilerinin tanımlanması ve kullanılacak yönetim araçlarının belirlenmesi olduğu saptanmıştır.

Örneğin ABD Milli Park Servisi tarafından kullanılmak üzere ABD Milli Parklar ve Koruma Kurumu'nun (NPCA) Graefe vd., (1990) ile yürüttüğü bir çalışmanın sonucu olarak ortaya çıkan Ziyaretçi Etki Yönetimi (VIM) süreci 8 adımdan oluşmaktadır (Nilsen ve Tayler, 1997). Bu adımlar;

- 1- Veri tabanındaki yayınların ön değerlendirmesi
- 2- Yönetim amaçlarının gözden geçirilmesi
- 3- Anahtar etki göstergelerinin belirlenmesi
- 4- Anahtar etki göstergelerinin belirlenmesi
- 5- Standartlar ve mevcut durumun karşılaştırılması
- 6- Etkilerin olası nedenlerinin tanımlanması
- 7- Yönetim stratejilerinin tanımlanması
- 8- Uygulamadır.

Benzer şekilde ABD Milli Park Servisi genel yönetimi tarafından planlama sürecinin bir parçası olarak geliştirilen Ziyaretçi Deneyimini ve Kaynağı Koruma

(VERP) süreci ise 9 adımdan oluşmaktadır (Nilsen ve Tayler, 1997; Manning, 2005). Bu adımlar;

- 1) Disiplinler arası bir proje ekibinin oluşturulması
- 2) Halk katılımı stratejisinin sağlanması
- 3) Parkın temel amacı ve önemine ilişkin ifadelerin geliştirilmesi
- 4) Park kaynaklarının ve mevcut ziyaretçi kullanımının analizi
- 5) Potansiyel kaynakların ve ziyaretçi deneyimlerinin sıralanması
- 6) Özel kullanımlar için potansiyel zonlar oluşturmak
- 7) Her zon için belirleyici özel standartlar ve göstergeleri seçmek
- 8) Kaynak göstergelerinin ve sosyal göstergelerin izlenmesi
- 9) Yönetim eylemlerinin oluşturulmasıdır.

Ziyaretçi yönetim modellerinin temelini oluşturan rekreasyonel taşıma kapasitesi analizlerinden yola çıkarak, konu olan modellerin ortak özellikleri aşağıdaki gibi sıralanabilir (Göktuğ vd., 2013; Akten vd., 2009)

- Ziyaretçi yönetim modeli oluşturulurken disiplinler arası işbirliği gerekmektedir. Bu sebeple alanlarında uzman olan kişilerden bir kadro oluşturulmaktadır.
- Alanın mevcut durumu ve sorunları ortaya konmaktadır. Ekolojik ve sosyal koşulların envanteri çıkartılmaktadır.
- Tüm çalışmalarda rekreasyon kaynaklı etkilere yoğunlaşılmaktadır. Bu sebeple öncelikle alandaki bozulmaların sebepleri analiz edilmektedir.
- Alanın değerini belirleyen biyolojik, sosyal ve yönetsel koşulların kombinasyonu ile oluşan ortamdaki rekreasyon olanakları tanımlanmaktadır.
- Çoğu yönetim modelinde mevcut rekreasyon olanakları kapsamında kullanım zonları belirlenmektedir (Zonlar ROS'ta belirlenmiş olup, diğer bazı modellere de ROS entegre edilmektedir. Ayrıca başka zonlama yöntemleri de geliştirilmiştir).
- Her bir zona yönelik sosyal ve ekolojik göstergeler belirlenmektedir. (Çoğu yönetim modelinde sosyal ve ekolojik göstergelerin sahip olması gereken özellikler belirtilmiş olup, gösterge listeleri oluşturulmuştur)
- Yönetimin amaçları ve ulaşılmak istenen hedefler net bir şekilde belirlenmektedir.
- Tanımlanan her bir sosyal ve ekolojik göstergenin kalite standardı analiz edilmektedir.

- Rekreasyon alanlarının etkilenme düzeyi ile kullanım yoğunluğu arasında her zaman doğrusal bir ilişki olmamakla birlikte başka faktörlerin de etki düzeyi üzerinde önemli rol oynadığı düşünülmektedir. Bu sebeple tüm faktörler, bir arada ve kapsamlı olarak irdelenmekte ve aralarındaki etkileşimler ortaya çıkarılmaktadır.
- Kalite standartları ile mevcut durum karşılaştırılmakta ve kapasite düzeyleri belirlenmektedir (Kullanımlar kapasitenin altında, kapasiteye eşit veya üstünde).
- Tüm sosyal, ekolojik ve yönetsel kalite standartları ile mevcut durum her bir zon içerisinde bütünlük olarak yorumlanmaktadır.
- Belirlenen zonlara yönelik olarak direk veya dolaylı yönetim stratejileri oluşturulmaktadır.
- Yönetim stratejileri kurum içi eğitim programları, bütçe hesapları vb. yönetime yönelik faaliyetlerle desteklenmektedir.
- Alan izleme gerçekleştirilip dönüşler değerlendirilmekte ve tekrar gözden geçirilerek kararların değerlendirmesi sağlanmaktadır.

1.5. Ziyaretçi Yönetim Stratejileri

Her geçen gün artan rekreasyonel faaliyetlerin ve faaliyet çeşitliliğinin doğal kaynaklar üzerinde oluşturduğu baskılar, plansız ve sağlıksız büyüme ve ortaya çıkardığı çevre sorunları, insanoğlunu, bu kaynakların tahrip edilmeden gelecek kuşakların ihtiyaçlarını da karşılayabilecek şekilde devamlılığını sağlayacak yönetim arayışlarına itmiştir (Bilir, 2012). Bu bağlamda, başta korunan alanlar olmak üzere tüm rekreasyonel alanların doğal ve kültürel kaynaklarının sürdürülebilirliğini sağlamak üzere çeşitli “ziyaretçi yönetim stratejileri” geliştirilmiştir (Güngör, 2005; Özdönmez vd., 1998).

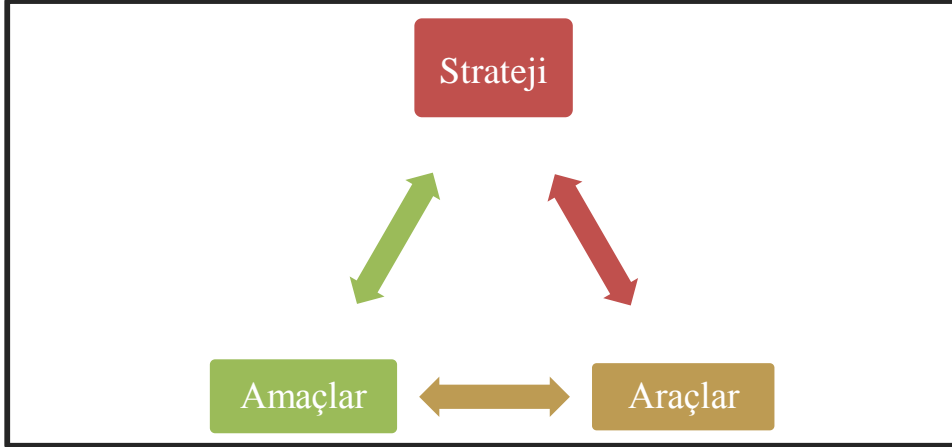
Geray, (1986) strateji kelimesini “eldeki yapı, kısıtlı kaynaklar ve araçların ışığı altında, amaçlara varmada destek olabilecek alternatif hareket biçimlerinden en uygun olanlarının seçimi ve bunların uyumlu hale getirilmesiyle ortaya çıkan eylemler bütünü” olarak tanımlamıştır. Chandler (1962)’e göre ise strateji, “bir organizasyonun veya işletmenin uzun dönemli temel amaçlarının saptanması ve bu amaçlara ulaşabilmek için gerekli kaynakların tahsis edilerek onların kullanımında kabul edilen yollardır” ve bu tanımla amaçların belirlenmesi de strateji içine dâhil

edilmiştir. Bu yüzden Eren (1990)'a göre amaçsız stratejiden bahsetmek anlamsızdır (Güngör, 2005).

Stratejik Yönetim, etkili stratejiler geliştirmeye, uygulamaya ve sonuçlarını değerlendirerek kontrol etmeye yönelik kararlar ve faaliyetler bütünü olarak tanımlanabilir. Ayrıca işletme veya organizasyonun varlıklarını sürdürebilmeleri için, hızla değişen dış çevredeki koşullar ile aralarında uyumlu bir ilişkinin kurulması gerekmektedir (Güngör, 2005). Özellikle son yıllarda Stratejik yönetimin temelini oluşturan kararlar aşağıdaki etkinlikleri içermektedir (Hatipoğlu, 1995; Özdönmez vd., 1998);

- Dış çevre koşullarının yarattığı fırsatlar ve neden olabileceği tehlikelerin araştırılması,
- İşletmenin iç kaynaklarının zayıf ve güçlü olduğu noktaların değerlendirilmesi,
- Stratejilerin belirlenmesi ve alternatif stratejilerden en iyisinin seçilmesi,
- Seçilen stratejilerin uygulanması ve değerlendirilmesi (denetim).

Güngör (2005)'e göre, korunan alanlarda ziyaretçi yönetimine dayanak oluşturan yönetim planlarının başarılı olabilmesi için, planlarda amaç ve hedeflerin net bir şekilde ortaya konulması, hedeflere ulaşma yolunda ise isabetli stratejilerin geliştirilmesi gereklidir. Bu bağlamda strateji ile amaç ve araçlar arasında güçlü bir ilişkinin bulunduğu ifade edilebilir (Şekil 1.5). Milli parklardaki ziyaretçilerin tercihlerini ve davranışlarını anlamak ziyaretçi yönetimi için en uygun stratejiler geliştirilmesi açısından önemli bir yol göstericidir. (Cessford ve Muhar, 2003).

Şekil 1.5. Strateji ile amaç ve araçlar ilişki şeması

Milli Parklar gibi korunan-rekreasyonel alanlarda uygulanan yönetim stratejilerinin sınıflandırılması konusunda yapılan çalışmalarda, ziyaretçi yönetim stratejileri farklı şekillerde sınıflandırılmıştır. Örneğin, Manning ve Lime (2000)'e göre ziyaretçi yönetim stratejileri genel olarak 4 temel stratejik yaklaşımdan oluşmaktadır. Bu stratejik yaklaşımlar; arz yönetimi, talep yönetimi, kaynak yönetimi ve ziyaretçi etki yönetimi bağlamında geliştirilen stratejilerdir.

1.Arz Yönetimi Stratejileri: Bu stratejilerin amacı, rekreasyon alanlarında ziyaretçiler için farklı olanaklar sunularak rekreasyon alanına daha fazla sayıda ziyaretçi çekmek, talebi arttırmaktır. Bu stratejiler yardımı ile, ziyaretçilere farklı zaman dilimleri, farklı rekreasyonel aktiviteler ve farklı rekreasyonel alanlar yaratılarak, daha fazla kişiye rekreasyonel deneyim imkânı sağlanmaktadır.

2.Talep Yönetimi Stratejileri: Bu stratejilerin amacı, taşıma kapasitesinin üzerinde talep edilen rekreasyonel alanlarda ziyaretçi sayısını taşıma kapasitesi sınırlarında tutmaktır. Bu stratejiler; rekreasyonel alanlarda ziyaretçi sayısının sınırlandırılması ile ziyaret sürelerinin kısıtlandırılması ile ilgili alınan kararlar ve uygulamaları içermektedir.

3.Kaynak Yönetimi Stratejileri: Bu stratejilerin amacı rekreasyon alanının doğal kaynak değerlerinin korunmasını sağlamaktır. Bu stratejiler, rekreasyon kaynağının dayanıklılığının artırılmasına, alanın kendi kendini onarması ve güçlendirmesine yönelik olarak yapılacak bakım çalışmalarını, uygulamaları ve

ayrıca üstyapı tesis ve olanaklarının geliştirilmesi yönünde alınan kararlar ve uygulamaları da içermektedir.

4.Ziyaretçi Etki Yönetimi Stratejileri: Bu stratejilerin amacı alanın sürdürülebilirliğine uygun olmayan faaliyetlerin veya uygun olmayan ziyaretçi davranışlarının düzeltilmesidir. Bu stratejiler genel olarak rekreasyonel kullanımların tipinin veya kullanım karakterinin değiştirilmesi yönünde alınan kararları ve uygulamaları kapsamaktadır. Ayrıca kaynak kapasitesine veya ziyaretçilerin ortak özelliklerine göre kullanım alanlarının oluşturulmasına yönelik uygulamaları da içermektedir.

Peterson ve Lime (1979) ise yönetim stratejilerini ziyaretçi davranışları üzerindeki etkisine bağlı olarak doğrudan yönetim stratejileri ve dolaylı yönetim stratejileri olmak üzere iki boyutlu olduğunu belirtmiştir. Doğrudan yönetim uygulamaları, ziyaretçi etkilerini azaltmak için ziyaretçi davranışlarını belirli kurallar çerçevesinde düzenleyerek, bireysel seçimleri kısıtlamakta ve alanda yüksek dereceli kontrolün sağlanmasında yardımcı olmaktadır. Dolaylı yönetim uygulamaları ise ziyaretçi etkilerini en aza indirmede ziyaretçilere alan hakkında gerekli bilgilendirmeler yaparak, ziyaretçilerin bireysel seçme özgürlüklerini korumakta ve orta dereceli kontrolün sağlanmasında yardımcı olmaktadır (Chavez, 1996). Bununla birlikte, çoğu araştırmada; rekreasyonel kullanımlarının etkilerinin kontrolüne yönelik uygulanan doğrudan yönetim uygulamalarının etkinliği daha fazla olduğu, dolaylı yönetim araçlarının ise her zaman etkili olmadığı, bazı ziyaretçilerin yönetim faaliyetlerini veya yönetimin öğretilerini reddedebildiği savunulmaktadır (Anderson ve Manfredo, 1986). Doğrudan ve dolaylı yönetim stratejilerinde kullanılan araç örnekleri Tablo1.5.1'de sunulmuştur (Manning ve Lime, 2000).

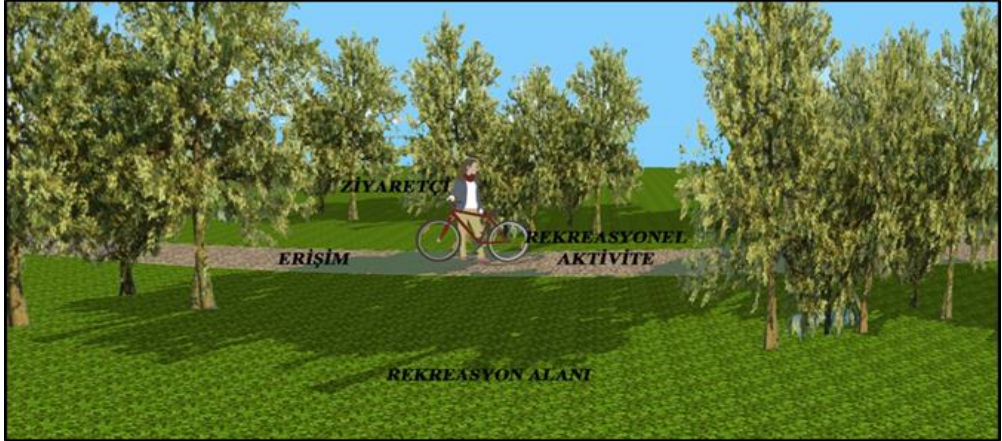
Bununla birlikte, araştırmalar göstermiştir ki rekreasyonel kullanımlarının etkilerinin kontrolüne yönelik uygulanan doğrudan yönetim uygulamalarının etkinliği daha fazla desteklenmekte, dolaylı yönetim araçlarının her zaman etkili olmayacağı, bazı ziyaretçilerin yönetim faaliyetlerini veya yönetimin öğretilerini reddedebileceği savunulmaktadır. (Anderson ve Manfredo, 1986).

Gerçekleştirilen literatür çalışmalarında, yönetim stratejilerinin sınıflandırılması konusunda yapılan çalışmalar incelenmiş ve özgün bir sınıflandırma sistemi geliştirilmiştir (Çizelge 1.4).

Çizelge 1.4. Doğrudan ve dolaylı yönetim stratejileri (Manning ve Lime, 2000)

Doğrudan Yönetim Stratejilerinde Kullanılan Araçlar	Dolaylı Yönetim Stratejilerinde Kullanılan Araçlar
Para cezası uygulamak	Ulaşım yollarının, patikaların geliştirilmesi veya geliştirilmemesi
Alan gözetimini artırmak	Kamp alanları ve piknik alanları gibi yoğun kullanılan alanların geliştirilmesi veya geliştirilmemesi
Zonlara göre kullanımların belirlenmesi (örneğin bir zonda sadece yürüyüşlere izin verilmesi, motorlu araç kullanımının yasaklanması)	Yaban hayatı popülasyonlarının geliştirilmesi veya geliştirilmemesi
Rekreasyon alanlarında zonların oluşturulması	Alanın özel niteliklerini reklam çalışmaları yaparak tanıtmak
Bazı kamp alanları içinde bir geceden fazla kamp yapmayı yasaklamak veya başka sınırların uygulanması	Rekreasyon olanakların aralığının belirlenmesi
Erişim noktaları, patikalar kamp alanları, yolları vb. rekreasyon alanların dönüşümlü kullanımlarının sağlanması	Peyzaj ekolojisi konusunda ziyaretçileri bilgilendirmek
Rezervasyon sistemi ile ziyaretçi kabul etmek	Az kullanılan alanları reklam çalışmaları yaparak tanıtmak
Kamp veya gezi gruplarına kamp yeri veya seyahat rotaları atamak	Tutarlı giriş ücretlerinin belirlenmesi
Belirli girişlere erişimi sınırlandırmak	Farklı zonlar, farklı aktiviteler ve farklı iklimler için diferansiyel ücretlendirme politikaları geliştirmek
Balık tutmayı ya da avlanmayı kısıtlamak	
Ziyaretçi grup büyüklüklerini veya araç sayısını sınırlandırmak	Bazı rekreasyonel aktivitelere yönelik olarak ziyaretçilere becerilerini ve ekolojik bilgilerini geliştirmeye yönelik kurslar düzenlemek ve sertifikalı ziyaretçilere izin vermek.
Kamp ateşini kısıtlamak(ya da yasaklamak)	
Belirlenen rekreasyonel faaliyetleri belirlenen alanlarla sınırlandırmak	
Alanda kalma süresini sınırlandırma	

Sınıflandırmada; açık alan rekreasyon aktivitelerinin öğelerini teşkil eden “ziyaretçi”, “rekreasyonel aktivite”, “rekreasyon alanı” ve “erişim” dikkate alınmıştır (Şekil 1.6).

Şekil 1.6. Rekreasyon alanı ve erişilebilirlik

Ziyaretçi yönetim stratejilerinin gerçekleştirilmesi yönünde ise ziyaretçi yönetim araçlarından faydalanılmaktadır. Doğru araçların belirlenmesi, ziyaretçi memnuniyeti, hizmet kalitesi ve alanın kaynak değerlerinin korunması bağlamında oldukça önem taşımaktadır. Tanımlanan ziyaretçi yönetim stratejilerinin her birinin gerçekleştirilmesi yönünde yaygın olarak kullanılan ziyaretçi yönetim araçları ve yönetim araçlarının eylem tipleri Çizelge 1.5’te sunulmuştur.

Çizelge 1.5. Ziyaretçi yönetim stratejileri ve araçları

	STRATEJİLER	ZİYARETÇİ YÖNETİM ARAÇLARI	EYLEM TİPİ
Ziyaretçi Kullanımlarına Yönelik Stratejiler	Ziyaretçi davranışlarının iyileştirilmesine yönelik olarak	Uyarı tabelalıları ile ziyaretçilerin bilgilendirilmesi	Dolaylı
		Uyulacak kurallar (çöp atmama, bitkisel materyal toplamama) konusunda ziyaretçilerin girişte bilgilendirilmesi.	Dolaylı
		Rehber/ alan kılavuzu eşliğinde rekreasyonel faaliyetlerin gerçekleştirilmesi	Dolaylı
		Ziyaretçilere tanıtım merkezlerinde alanın doğal ve kültürel kaynak değerleri hakkında bilgi verilmesi	Dolaylı
	Ziyaretçi özelliklerine yönelik olarak	Ziyaretçilerin talep ettikleri rekreasyon çeşidine göre uygun alanlara yönlendirilmesi.	Dolaylı
		Belirli rekreasyonel aktiviteleri (olta balıkçılığı, atla gezinti, dağcılık, rafting, vb.) gerçekleştirmek için lisans belgesi/sertifika zorunluluğu.	Dolaylı
		Ziyarete gelen yerli ve yabancı turistlere yönelik farklı ücretlendirme politikaları.	Dolaylı
		Ziyaretçilerin yaş ve engellilik durumuna göre farklı ücretlendirme politikaları.	Dolaylı
	Olumsuz davranışlara yönelik olarak	Alanı hiç ziyaret etmemiş olan ziyaretçilere öncelik tanınması.	Dolaylı
		Ziyaretçilerin olumsuz davranışları ve uygulamalarına yönelik belirlenen miktarlarda para cezası uygulamaları	Doğrudan
	Alanın tanıtımına yönelik olarak	Alan içerisinde ziyaretçileri tehlikeye sokabilecek alanlarda (hendek ve yamaç vb.) bariyer uygulamaları	Doğrudan
		Milli parklar hakkında web siteleri aracılığıyla bilgi ediniminin sağlanması.	Dolaylı
		Ulusal ve uluslararası basında reklam çalışmaları	Dolaylı
		Turizm acenteleri ile işbirliği oluşturma	Dolaylı
		Alan içerisinde sesli bilgilendirme ve uyarı sistemleri	Dolaylı

Çizelge 1.5. Ziyaretçi yönetim stratejileri ve araçları (Devamı)

STRATEJİLER	ZİYARETÇİ YÖNETİM ARAÇLARI	EYLEM TİPİ	
Kaynağın Sürdürülebilirliğine Yönelik Stratejiler	Tüm koruma alanlarında taşıma kapasitesi düzeyinde kullanımları azaltmaya yönelik olarak;	Rezervasyon sisteminin geliştirilmesi	Doğrudan
		Çekiliş sisteminin geliştirilmesi	Doğrudan
		Alana erişen yollar boyunca ziyaretçi sayısı hakkında dijital bilgilendirme panolarının yerleştirilmesi	Dolaylı
		Mevsimplere/aylara/günlere bağlı olarak farklı ücretlendirme politikaları	Dolaylı
		Ziyaretçilerin kalış sürelerinin sınırlandırılması	Doğrudan
		Ziyaretçi grup büyüklüklerinin sınırlandırılması	Doğrudan
		Taşıt sayısının sınırlandırılması	Doğrudan
	Hassas/sorunlu alanların kullanımını azaltmaya yönelik olarak;	Alanın belli bölgelerinde ziyaretçi kullanımlarının bariyer vb. uygulamalarla sınırlandırılması	Doğrudan
		Hassas alanlardan vazgeçirmek için alternatif alanların/rekreasyonel faaliyetlerin sunulması	Dolaylı
		Alanı mevsimsel ya da geçici kısıtlamalar dâhilinde dönüşümlü olarak kullanılmasına izin verilmesi.	Doğrudan
		Hassas ve sorunlu alanlara yönelik uyulması gereken kurallar hakkında ziyaretçilerin bilgilendirilmesi.	Dolaylı
		Hassas alanlara yönelik farklı ücretlendirme politikalarının geliştirilmesi	Dolaylı
	Alanın rehabilitasyonuna yönelik olarak	Hassas alanlara yönelik kullanım süresinin kısıtlanması	Doğrudan
		Alanın, belirli mevsimlerde ziyaretçi kullanımına kapatılması.	Doğrudan
Mevsimsel veya geçici olarak ziyaretlerin sınırlandırılması		Doğrudan	
Web sitesi aracılığıyla kapatılan alanlarla ilgili ziyaretçilerin bilgilendirilmesi		Dolaylı	
Hayvan ve bitki örtüsünün korunumunu arttırmak	Endemik ve nadir türlerin korunmasına yönelik bariyer uygulamaları	Doğrudan	
	Yaban hayat kuralları hakkında ziyaretçilerin bilgilendirilmesi	Dolaylı	
	Alan içerisinde avlanmanın yasaklanması,	Doğrudan	
	Ateş kullanımının yasaklanması/kısıtlanması	Doğrudan	
	Türler için hassas olan dönemlerde (üreme dönemleri vb.) alanın rekreasyonel faaliyetlere kapatılması.	Doğrudan	

Çizelge 1.5. Ziyaretçi yönetim stratejileri ve araçları (Devamı)

STRATEJİLER		ZİYARETÇİ YÖNETİM ARAÇLARI	EYLEM TİPİ
Rekreasyonel Fırsatlara Yönelik Stratejiler	Rekreasyon türlerinin düzenlenmesine yönelik olarak	Rekreasyon türlerine göre (örn, Kamp alanları) grup sayılarına sınırlandırma getirilmesi	Doğrudan
		Alan içindeki rekreasyon türlerinin yerlerini gösteren broşürlerle bilgilendirme yapılması.	Dolaylı
		Rekreasyon türlerine göre zonlamaların yapılması	Doğrudan
	Rekreasyon periyodunun düzenlenmesine yönelik olarak	Bazı rekreasyonel (örn. olta balıkçılığı) yılın belirli dönemlerinde izin verilmesi	Doğrudan
		Faaliyet tarihlerinin web siteleri ve turizm acenteleri aracılığı ile duyurulması	Dolaylı
	Rekreasyon süresinin düzenlenmesine yönelik olarak	Kamp alanlarında gece konaklamak için sınırlandırmaların yapılması.	Doğrudan
		Günübirlik kullanımların sürelerinin düzenlenmesi (park açılış ve kapanış saatleri)	Doğrudan
Sirkülasyon Sistemine Yönelik Stratejiler	Motorlu taşıt kullanımlarının düzenlenmesine yönelik olarak	Belirli rekreasyon aktivitelerine yönelik olarak belirli bir süre verilmesi.	Doğrudan
		Toprak sıkışması ve bitki örtüsü kaybının azalması yönünde araç sayılarının sınırlandırılması	Doğrudan
		Alan içerisinde belli bir hız limiti getirilmesi	Doğrudan
		Alan içerisinde servis araçları ile gezintinin sağlanması .	Dolaylı
		Otoparklarda kameralı sistemler ile güvenlik sağlanmalıdır.	Dolaylı
		Alan içerisinde motorlu araçlara izin verilen yolları ve park yerlerini gösteren haritaların giriş noktalarına yerleştirilmesi	Dolaylı
		Toplu taşıma araçlarına yönelik olarak alan içerisinde durakların oluşturulması	Dolaylı
	Yaya ve motorsuz taşıtların kullanımlarının düzenlenmesine yönelik olarak	Servis saatlerini gösteren panoların yerleştirilmesi	Dolaylı
		Korunması gereken alanlarda yayalara/bisikletlere yönelik bariyer vb. çalışmalar uygulanmalıdır.	Doğrudan
		Yaya ve bisiklet yollarını gösteren broşürler ve panolar sağlanmalıdır.	Dolaylı
		Yaya ve motorsuz taşıt öncelikli yol sistemleri planlanmalıdır.	Dolaylı
		Yaya ve bisiklet yollarının kullanımı ücretlendirme politikaları ile teşvik edilmelidir.	Dolaylı

Gerçekleştirilen literatür taramaları ile, korunan alanlarda ziyaretçi yönetiminde yaygın olarak 16 farklı aracın kullanıldığı tespit edilmiş ve aşağıda bu araçların başarıları ile ilgili çalışmalara rastlanmıştır (Eagles vd., 2002; Manning ve Lime, 2000; Masters vd., 2002). Bu araçlar;

a) Grup Büyüklüğünün Sınırlandırılması

Grup büyüklüğü; bir turist kafilesindeki maksimum insan sayısı ile ifade edilmektedir. Grup büyüklüğünün sınırlandırılması bisiklet turları, trekking ve kamping gibi rekreasyonel aktivitelerin özellikle hassas ekosistemlerde neden olabileceği ekolojik etkilerin veya sosyal etkilerin azaltılmasına yönelik olarak kullanılan önemli ziyaretçi yönetim araçlarından (Eagles vd., 2002; Poteete vd., 2004). Nitekim Manning vd., (1999) grup büyüklükleri arttıkça sosyal ve ekolojik etkilerin de büyüklüklerinin arttığını ifade etmiştir. Alanda minimum etki, sosyal ve ekolojik taşıma kapasitesi analizleri ile belirlenmektedir (Manning ve Lime, 2000).

Amerika'nın Isle Royale Milli Parkında ziyaretçilerin kamp alanlarında yaptıkları aktiviteler sonucunda toprak yüzeyindeki bitki örtüsünde azalmalar meydana gelmiştir. Bu etkilerin azaltılması yönünde çalışma gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmanın sonucunda alan büyüklüğünü göz önünde bulundurularak, ekolojik ve sosyal taşıma kapasitelerine uygun grup büyüklükte sınırlandırılma yapılması gerektiği savunulmuştur (Marion ve Farrell, 2002).

Faydası: Büyük grup boyutları, daha büyük sosyal ve biyofiziksel etkilere sahip olma eğilimindedir; dolayısıyla bu etkilerin azaltılmasında sınırlandırmaların yapısı önemli fayda sağlamaktadır (Eagles vd., 2002).

b) Kullanım Düzeyinde Mevsimsel Ya Da Geçici Sınırlandırma

Bu ziyaretçi yönetim aracı, rekreasyonel faaliyetleri gerçekleştirmek için alana gelen ziyaretçi sayıları üzerinde doğrudan kısıtlamaktadır. Milli park ve korunan alanlarda belirli mevsimlerde, günlerde veya zaman dilimlerinde belirlenen kapasite limitlerinin üstünde yoğun taleplerle karşı karşıya kalınabilir. Böyle durumlarda, kullanım düzeyinde mevsimsel ya da geçici sınırlandırma ziyaretçi yönetiminde kullanılacak araçlarından birisini temsil etmektedir (Manning ve Lime, 2000). Bu uygulamalara, milli park alanı içerisindeki kamp alanları tümüyle kullanım halindeyken, diğer ziyaretçilerin erişimine izin vermemek örnek olarak

gösterilebilir. Kullanım limitleri genellikle tarihi binalar ve sit alan çevrelerinde, kano sporu erişimi ve doğa yürüyüş alanlarında uygulanmaktadır (Eagles vd., 2002).

Faydası: Kullanım limitleri potansiyel olarak hızlı büyüyen ya da aşırı kullanım seviyelerine sahip olan alanlarda biyofiziksel ve sosyal etkilerin önceden belirlenmiş bir seviyede kullanılmasını sürdürmekte yarar sağlamaktadır (Eagles vd., 2002).

c) Zonlama

Zonlama genel anlamıyla belirli rekreasyonel aktiviteleri seçilmiş alanlarda toplama veya belirli aktivitelerin belirli alanlarda yapılmasını engelleme olarak tanımlanabilir (Manning ve Lime, 2000). Zonlama mekânsal olabileceği gibi zamansal olarak da gerçekleştirilebilir. Ayrıca, zonlama farklı türlerdeki rekreasyonel fırsatları yaratmak için de tercih edilen alternatif yönetim araçlarından birisidir (Greist, 1975; Haas vd., 1987; Masters vd.,2002).

Zonlama (Anonymous, 2002);

- Bir milli parkta hangi lokasyonda hangi değerlerin bulunduğunu anlatmada kullanılan en iyi araçlardan biridir.
- Kabul edilebilir rekreasyonel kullanım etkilerinin belirlenmesinde ve buna bağlı olarak istenmeyen etkilerin yayılımının engellenmesinde zonlama yöntemi yardımcı olmaktadır.
- Herhangi bir rekreasyon konumunun içerisinde veya etrafında yürütülen farklı rekreasyon türleri veya turizm olanaklarının doğasının daha iyi bir şekilde anlaşılmasını sağlar.

Leung ve Marion, (1999)'ın yaptıkları Milli Parklarda Ziyaretçi Etkileri Yönetimi İçin Mekânsal Stratejiler adlı çalışmada, ziyaretçi etkileri yönetimi için parklarda ve koruma alanlarında ana zonlama uygulamasıyla mekânsal stratejiler sınıflandırmıştır. Rekreasyon alanlarında ekolojik bütünlüğü korumaya yönelik olarak Mekânsal ayırım, Mekânsal kapsam, Mekânsal dağılım (yayılım) ve Mekânsal yapılandırma olmak üzere 4 mekânsal strateji sunulmuştur.

Faydası: Korunması gereken alanlar ile rekreasyon alanları gibi ziyaretçilerin kullanımına açık alanlarda koruma ve geçiş alanları oluşturarak, alan içinde

oluşabilecek olumsuz etkilerin önüne geçilmesinde yarar sağlamaktadır (Geneletti ve Duren, 2008).

d) Ateş Kullanımında Uygulanan Kısıtlamalar

Gelecek nesillere miras bırakılacak statüye sahip olan milli park ve korunan alanlarda ateş kullanımına önem göstermek bir zorunluluktur. Yapılan uygulamalardaki amaç gözlenebilir ekolojik etkilerin azaltılması yönündedir. Ateş kullanımı (Manning ve Lime, 2000);

- Alan içerisindeki bazı bölgelerde tamamıyla ateş kullanımını yasaklanabilir
- Sadece belli alanlarda gerekli önlemler dâhilinde ateş kullanımına izin verilebilir
- Yüksek rakımlı alanlarda, taşınabilir gaz ocakların kullanımını teşvik edilebilir.

Faydası: Bu uygulamanın önemli ölçüde orman yangınları potansiyelini, alt bitki örtüsünün tahribini, doğal alan içinde mevcut odunların yakılmasını ve bu yangın sonucunda oluşacak ekolojik etkilerin azaltılmasında büyük katkı sağladığı vurgulanmaktadır (Eagles vd., 2002).

e) Kalış süresinin sınırlandırılması

Birçok kişiye rekreasyon alanından faydalanma imkanı tanıyabilmek için kullanılan ziyaretçi yönetim araçlarından birisidir. Buna kamp alanlarında en fazla 3 gün kalma veya özel turlara getirilen saatlik sınırlandırmalar örnek olarak verilebilir (Heywood, 1985; Roggenbuck ve Schreyer, 1977).

Çin'deki popüler milli parklarda özellikle yoğun dönemlerde ciddi ziyaretçi yoğunluğu (karmaşıklık) yaşandığı belirtilmektedir. Milli parklarda yaşanan bu sorun iyi çözümlenemezse, ziyaretçi memnuniyetinde düşüşler yaşanmasına sebep olacaktır. Bu yüzden Yellow Mountain Milli Parkında yaşanan ziyaretçi yoğunluğu konusunda bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Ziyaretçilerin alan içerisinde zaman ve mekân açısından eşit dağılımını sağlamak amacıyla belirli kısıtlamaları bilgilendirmeler yapılması ve kalış süresinin artması halinde farklı fiyat uygulamalarına gidilmesi gibi yöntemlerle çözüm bulunmaya çalışılmıştır. Bu uygulamalar sayesinde bir yandan ziyaretçi yoğunluğunun azaldığı öte yandan ziyaretçi deneyim kalitesinin arttığı gözlenmiştir (Yang ve Zhuang, 2006).

Faydası: Daha fazla sayıda ziyaretçinin alana erişilebilirlik imkânının artırılması yönünde fayda sağlamaktadır (Eagles vd., 2002).

f) Ziyaretçi eğitim ve bilgilendirme uygulamaları

Yerel halk ve ziyaretçilerin doğa koruma hakkındaki bilgi eksikliği korunan alanlarda birçok problemlere yol açabilmektedir. Bu sebeple çevre eğitimi modern toplumlarda ziyaretçi yönetiminin bütünleyici bir parçası haline gelmiştir. Ekolojik bilgi ve doğa deneyimleri ile kombine edilen çevre eğitimi aktiviteleri, halkın zihnini geliştirmekte, günlük yaşamlarına yeni beceriler eklemekte, sürdürülebilirlik anlayışını benimsetmekte ve doğal süreçlerin anlaşılmasını sağlamaktadır. Uzun vadede ise doğal ve kültürel kaynak değerlerinin korunmasını, temiz çevre ve sürdürülebilirlik anlayışının yerleşmesini sağlamaktadır (Farrell ve Marion, 2000; Manning, 2003; Park vd., 2008; Marion, 2007). Bu bağlamda ziyaretçi bilgilendirme ve eğitim programlarının amacı (Manning ve Lime, 2000);

- Ziyaretçilere doğru bir rekreasyon kullanım alışkanlığı kazandırmak
- Ziyaretçilerin bilgi eksikliğinden kaynaklanan ekolojik ve sosyal etkilerin en aza indirilmesi yönünde ziyaretçileri bilgilendirmek
- Milli Parklarca betimlenen yönetim politikalarını anlatmak ve bu politikaların benimsenmesini sağlamak
- Ziyaretçilerin yerlere çöp atma gibi uygunsuz davranış ve tutumlarını eğitim yolu ile ortadan kaldırmaktır.

Rekreasyon alanlarda karşılaşılan ziyaretçi davranışlarıyla ilgili sorunların sunulduğu ve eğitim – bilgilendirme uygulamaların etkinliği Tablo1.6'da gösterilmektedir (Manning ve Lime, 2000).

Çizelge 1.6. Ziyaretçi davranışları ile ilgili sorunlar

Problem Türü	Örnek	Etkinlik Seviyesi
Yasadışı kullanımlar	Motorlu araçlara kapalı alanlarda motorlu araç ile gezinmek	Düşük
Kaçınılmaz durumdaki eylemler	Kamp alanlarında bitki örtü yüzeyinin azalması	Düşük
Dikkatsizce yapılan eylemler	Çöp atmak	Orta düzey
Deneyimsizce yapılan eylemler	Uygun olmayan yerde kamp yapmak	Yüksek
Bilinçsizce yapılan eylemler	Ateş yakmak için odun toplamak	Çok yüksek

Çizelge 1.6'da görüldüğü üzere yaban hayat ve rekreasyonel alanlarda karşılaşılan sorunlarda eğitim ve bilgilendirme uygulamaları özellikle düşünülmeden yapılan eylemlerde daha etkin olduğu gözlemlenmiştir.

Birçok çalışmada, ziyaretçi bilgilendirme çalışmalarının potansiyel ekolojik ve sosyal etkileri azaltmada başarılı olduğu gözlemlenmiştir. Rocky Dağı Milli Parkında ve New York State Parkı'nda yapılan çalışmalarda, milli parklarca düzenlenen slâyt gösterileri, seslendirmeler ve bilgilendirme levhalarının ziyaretçilerin bilgi düzeyini artırmada oldukça etkili olduğu gözlemlenmiştir. Bilgilendirme ve eğitim programlarının çeşitli yönetim politikaları kapsamında ziyaretçilerin tutumları üzerindeki etkisi incelenmiştir (Cable vd., 1987; Manfredo, 1992). Örneğin Yellowstone Milli Parkı'nda ziyaretçilere yangın ekolojisi ve kontrollü yangının etkileri konusunda park yetkililerinin kendi düşüncelerini yayımladıkları mesajların ziyaretçilerin tutumları üzerinde etkili olduğu saptanmıştır. Ayrıca araç sayısının sınırlandırılmasında kullanılan dolaylı yönetim araçlardan birisi olan ziyaretçi eğitim ve bilgilendirme, ziyaretçileri motorlu araçların ekosistem üzerindeki etkileri konusunda bilinçlendirerek, milli parkların yönetiminde yardımcı olmaktadır.

Genel olarak bilimsel araştırmalar, bilgilendirme ve eğitim stratejilerinin rekreasyon yönetimi çalışmalarında etkili olduğunu göstermiştir. Bu çalışmalara göre (Manfredo, 1989; 1992; Manning ve Lime, 2000);

- Broşürler, kişisel mesajlar ve görsel- işitsel mesajların panolardan daha etkili olabileceği,
- Gezi planları sırasında erken verilen mesajların çok daha etkili olabileceği,
- Kaynağı, yönetimce alınmış çeşitli kararlardan oluşan mesajların daha etkili olabileceği,
- Bilgisayar destekli bilgilendirme sistemlerinin etkili olabileceği,
- Bilgi seviyesi yüksek gönüllülerin, özel toplulukların, alan kılavuzlarının ziyaretçilere bilgi ve eğitim iletişimde daha etkin ve verimli olabileceği
- Sorun oluşturan davranışların etkileri, maliyetleri ve sonuçları hakkında ziyaretçileri bilgilendirmenin etkin bir bilgi ve eğitim stratejisi olabileceği,
- Yönetim, personel ve gönüllüler tarafından oluşturulacak rol modellerinin bilgilendirme ve eğitim stratejilerinde etkili olabileceği,

- Park çalışanları veya gönüllüler tarafından rekreasyon faaliyetleri öncesinde veya sırasında ziyaretçilerle kurulan temasların oldukça güçlü bir iletişim aracı olabileceği,
- Belirli hedef kitlelerine yönelik olmalıdır mesajların, özellikle önceden bilgi almayı talep edenlere yönelik yapılacak etkinlikler daha etkili olabileceği saptanmıştır.

Faydası: Bu yönetim aracı ziyaretçilerin alan içerisindeki nerede neler yapılabileceği konularında bilgilendirmesinde önemli bir yer tutmaktadır. Böylece ziyaretçi etkilerini azaltıp memnuniyet seviyesinin artışı sağlanarak ziyaretçiler için daha uygun davranışların benimsenmesiyle sonuçlanacaktır (Eagles vd., 2002).

g) Bariyer sistemi

Milli park gibi korunan alan sisteminde yer alan hassas bölgelerde ziyaretçi etkilerini en aza indirmek için alanı ya bariyer sistemleriyle ya da ziyaretçilerin gezinmesini zorlaştıran uygulamalar yoluyla girişleri engellemek mümkündür (Park vd., 2008; Krug, 2001). Örneğin;

- Korunan alan ve milli parklarda hassas sulak alanlar etrafına hendekler yapılarak ziyaretçileri bu alanlarda yürüyüş yapmaktan uzaklaştırmak,
- Küçük boylu bariyerler oluşturularak araçların çim alanlara girmesini engellemek,
- Hassas alanlara yakın olan yürüyüş yollarında eğimi artırmak,
- Alan içinde erozyonu azaltmak için sert yüzey malzemeleri kullanmak.

Bariyer sisteminde belirli tabelalar ile yönlendirme şeklinde de uygulanabilir. Örnek olarak, Fox Glacier, Westland Milli Parkında gezinirken belli alanlarda güvenliği sağlamak ve hassas alanlardaki etkileri azaltmak için broşür ve tabelalar ile belirtilen alanlara geçişi engellemektedir. Böylece bariyer sisteminin amacına ulaşmayı sağlamaktadır (Anonim, 2016c).

Faydası: Ziyaretçilerin alan içinde etkili bir şekilde hareket etmesini sağlamanın yanı sıra, bazı hassas ve önemli alanlarda ziyaretçi etkilerinin azaltılmasında fayda sağlamaktadır (Eagles vd., 2002).

h) Rezervasyon Sistemi

Milli Parkın yoğun olarak talep edildiği belirli mevsimlerde veya günlerde ziyaretçi sayısını kontrol altında tutmak için kullanılan araçlardan biri rezervasyon sistemidir. Ziyaretçiler tarafından en çok sıcak bakılan yöntemler arasında yer almakla birlikte yöntemin işleyişi zor ve masraflıdır. Çoğunlukla çeşitli turlar vasıtası ile ziyaret edilen Milli Parklarda uygulanması daha kolaydır. Rezervasyonlar, mail, telefon, site kayıtları vb. yöntemlerle alınabilmektedir (Manning ve Lime, 2000).

Rezervasyon sistemi pek çok milli parkta uygulanan bir ziyaretçi yönetim aracıdır. Çünkü ziyaretçilerin fazla talep etmesi üzerine alan içerisindeki karmaşıklığın olmaması için etkin yönetim araçlarındandır. Örneğin, Yosemite Milli Parkında rekreasyonel aktivitelerden kampingini gerçekleştirmek için öncelikle rezervasyon yapmaları gerekmektedir (Anonim, 2016a).

Faydası: Ziyaretçilerin mail, telefon, web siteleri aracılığıyla alan hakkında bilgi edinmesini sağlayarak, ziyaretçi sayılarının sınırlandırılmasında yarar sağlamaktadır (Eagles vd., 2002; Huhtala ve Pouta, 2008).

ı) Çekiliş Sistemi

Yoğun taleplerin yaşandığı dönemlerde kullanılan bir diğer araçtır. Ziyaretçilerin kimler olacağı veya talep ettikleri gün aralığı içerisinde hangi gün ve hangi saatler arasında ziyaretlerini gerçekleştirebilecekleri çekiliş yolu ile tespit edilebilir (Manning ve Lime, 2000).

Çekiliş sistemi, belli dönemlerde yaşanan ziyaretçi yoğunluğuna karşı uygulanan bir ziyaretçi yönetim araçlarındandır. Örneğin, Zion Milli Parkının sitesine girerek 5 dolar karşılığında çekiliş sistemine girmek için gerekli bilgilerinizi ve ne zamanlarda milli parkta bulunmak istediğinizi belirtilmektedir (Anonim, 2016b).

Faydası: Korunan alanlarda artan taleplere yönelik gerçekleştirilen bu uygulama alan içinde oluşacak ziyaretçi karmaşıklığın önüne geçilmesinde yararlı bir yönetim araçlarındandır.

i) Öncelikli Ziyaretçi Sistemi

Alanı ziyaret etmek için başvuruda bulunanların daha önceden alanı ziyaret edip etmedikleri, ikamet yerlerinin Milli Parka göre uzaklık durumu, yaşları, alanda gerçekleştirilecek rekreasyonel faaliyetler için gerekiyorsa- ehliyetinin/sertifikasının/uzmanlığın olma durumu vb. kriterler göz önünde bulundurularak öncelikli ziyaretçiler veya ziyaretçi grupları belirlenebilmektedir (Manning ve Lime, 2000).

Faydası: Bu uygulama alanın optimum seviyede kullanımında, uygun taşıma kapasitesi sınırlanmasında ve grup etkileşimlerini azaltmasında etkili bir yönetim araçları arasındadır (Eagles vd., 2002).

j) Farklı ücretlendirme politikaları

Ekonomide, yüksek fiyatlı malların daha az tüketileceği ve daha kaliteli hizmet sağlayacağı teorisinden yola çıkarak, diferansiyel ücretlendirme politikaları, korunan alanlarda kullanımların sınırlandırması ve korunan alanlara maddi kaynak sağlaması yönünden etkili ve önemli yaklaşımlardan birisidir (Buckley, 2003; Lindberg ve Halpenny, 2001).

Ücretlendirme politikaları (Manning ve Lime, 2000);

- Kullanımların yoğunlaştığı tatil günlerinde
- Kullanımın yoğun olduğu rekreasyon konumlarına yönelik
- Çocuklara ve yaşlılara indirim
- Hassas alanlara yönelik
- Yerli ve yabancı turist olma durumuna göre farklı durumlar dâhilinde gerçekleştirilmektedir.

Diferansiyel ücretlendirme politikaları ile ilgili literatürler incelendiğinde, bazı rekreasyon alanlarında girişte istenen ücretlerin artırılması ziyaret sayısının azalmasında etkili olduğu gözlemlenmiştir (Manning ve Lime, 2000). Ancak Yellowstone Milli Parkı gibi ünlü ve dikkat çekici parklarda fiyat artışlarının ziyaret sayısını çok az etkilediği tespit edilmiştir (Leuschner vd., 1987).

Diferansiyel ücretlendirme politikaları ile ilgili ziyaretçilerin görüşlerinin saptanmasına yönelik gerçekleştirilen çalışmalarda, ziyaretlere yönelik alınan

bedellerden sağlanan toplam gelirin rekreasyon alanındaki tesisler ve hizmetlere yönelik kullanımının, ücret miktarlarının ziyaretçiler tarafından kabul edilebilirliğini artırdığı gözlemlenmiştir. Başka bir deyişle ücretlerin diğer rekreasyon alanlarında ödenen ücretlerle karşılaştırılarak ziyaretçilere açıklanması, toplanan bu ücretlerin yeni rekreasyonel fırsatları geliştirmede etkin rol oynadığının vurgulanması ve sağlanan fırsatların maliyetinin bildirilmesi halkın ücretleri kabul etmede gösterdiği tolerans seviyesini artırmaktadır (Manning ve Lime, 2000).

Reiling vd., (1992), milli parklarda ücretlendirme politikalarını etik değerler bakımından değerlendiren çalışmasında yüksek fiyatlandırmanın alt gelir seviyelerindeki ziyaretçilere karşı yapılmış bir ayrımcılık olduğunu belirtmektedir.

Faydası: Bu ziyaretçi yönetim aracı ziyaretçilere daha iyi olanakların sunulmasında ekonomik gelir sağlamanın yanı sıra, bazı hassas alanların ziyaretçilerin erişimine vazgeçirmede fayda sağlamaktadır (Eagles vd., 2002).

k) Ulaşım sistemleri

Rekreasyon alanlarında sadece ziyaretçi yoğunluğu değil aynı zamanda araç yoğunluğu özellikle motorlu araç yoğunluğu da ziyaretçi deneyim kalitesinde düşümlere sebep olmaktadır (Manning, 1999). Bununla birlikte korunan alanlarda motorlu taşıtların vejetasyonda tahriplere, erozyona, hava ve toprak kirliliğine, bitki üzerinde ağır metal birikimine neden olduğu ve doğal yaşamı olumsuz yönde etkilediği bilinmektedir. (Anderson vd.,1998)

Milli Parklar gibi korunan alanlarda ulaşım sistemlerine yönelik yönetim stratejileri büyük önem taşımaktadır. Ziyaretçi ulaşımı ve sirkülasyonun başarıyla sağlanmasıyla ilgili önerileri 2 ana başlık altında toplamak mümkündür (Cullinane ve Cullinane, 1999; Eaton ve Holding, 1996; Singer ve Beattie, 1986). Bunlar;

1) Alan içerisindeki ekosistemin motorlu araçlardan en az etkilenmesini sağlamak için bazı bölgelerinde ulaşımı sınırlandırmalar getirilmelidir.

- Anayolun sadece belirli araç türlerine kapatılması
- Belirli saatler arasında giriş izni verilmesi
- Park içerisindeki hedef bölgelerde kapasitenin sınırlandırılması

2)Alana gelen motorlu araçlar için alternatif ulaşım şekilleri sunulmalıdır.

- Farklı araçların ortak olarak kullanabileceği yollar oluşturmak
- Bisiklet hatları ve yürüyüş yolları düzenlemek
- Alan içinde gezinmeyi sağlayacak servis araçların kullanımına teşvik etmek

Dilworth (2003), milli parklarda akıllı ulaşım sistemleri ve alternatif ulaşım sistemlerinin kullanımı ve tercihi ile ilgili bir tez çalışması yapmıştır. 2002 yılının Mayıs ve Temmuz ayları boyunca Kaliforniya’da Golden Gate Mili Rekreatyonel Alanı ve Sequoia and Kings Kanyon Milli Parklarında gerçekleştirilen bu tez çalışması üç konu üzerinde yoğunlaşmıştır. Araştırması yapılan konular, 1- ziyaretçilerin ulaşım ve seyahat planlama araçlarına karşı tutumu, 2- ulaşım ve yolculuk esnasında kendi araçlarını kullanma olasılığı ve de 3- alanda gezinmek için sunulan ulaşım araçlarını kullanma istekleridir. Bu araştırmaların önemli sonuçlarından birisi kentsel bir park özelliğine sahip Golden Gate Mili Rekreatyonel alanı ziyaretçileri, alternatif ulaşım sistemlerine kırsal bir park olan Sequoia and Kings Kanyon Milli Park ziyaretçilerinden daha olumlu yaklaştığını ortaya çıkarmıştır.

Faydası: Alan içindeki motorlu araçların kullanımını azaltmak için alternatif ulaşım şekilleri sunulması ekosistem üzerindeki baskıların azalmasında önemli rol oynar.

1) Reklam ve pazarlama

Korunan doğal alanlarda ilişkin yönetim düzenlenmelerinde rekreatyonel arz ile talebin dengelenmesi ve olumsuz etkilerin minimize edilmesi en önemli amaçlarındanıdır. Dolayısıyla bu alanların ziyaretçilere en doğru şekilde reklam ve pazarlama yapılması gerekmektedir. Bu pazarlama mal ve hizmetlerin tedariki ile halkın taleplerini bağlayan bir uygulamadır (Eagles vd., 2002).

- Ziyaretçiler için alanın internet sitesi aracılığıyla bilgilendirmeler yapılmalıdır.
- Promosyon uygulamaları ile ziyaretçileri farklı zaman aralıklarda alana çekilebilir.

Faydası: Yapılan uygulamalar yoluyla ziyaretçilerin ilgisinin artması, alana gelir kaynağı olarak geri dönmede büyük katkı sağlamaktadır. Alanın durumu ile

yapılan bilgilendirmeler ziyaretçi karmaşıklığının önüne geçerek, ziyaretçi memnuniyet seviyesini arttıracaktır.

m) Teknolojik gereksinimler

Korunan alan ziyaretçi yönetiminde teknolojik araçlar aracılığıyla da ziyaretçilerin alan içinde uyması gereken bir takım önlemler bulunmaktadır. Ziyaretçilerin etkilerini en aza indirgenmesi için 2 başlık altında incelemek mümkündür (Eagles vd., 2002; Beunen vd., 2008; Manning ve Lime, 2000).

1) Ziyaretçilerin kişisel gereksinimleri ile yapması gereken uygulamalar

- Odunsu ürünlerin yakılmaması için taşınabilir ocak kullanımına zorunlu kılmak
- Kişisel ihtiyaçlar için portatif tuvalet kullanımına teşvik etmek

2) Motorlu araçlar için yapılan uygulamalar

- Otopark Alanlarında Park Sayar Cihazı
- Servis Duraklarında Bekleme Süresini Haber Veren Sesli ve Görsel Uyarı Sistemleri
- Yol Üzerlerinde Servis Duraklarının Olduğu gösteren dijital yönlendirme levhaları

Beunen vd. (2008), milli park ve korunan alanlarda ziyaretçi talepleri ile alanın ekolojik bütünlüğünün korunması arasındaki dengeyi sağlaması gerektiğini dikkat çekerek bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. Netherlands 'daki Veluwe alanında gerçekleştirilen bu çalışmada, ziyaretçilerin geçişlerini mekanik cihazlar ile kontrol edilen giriş noktaları oluşturulmuştur. Bu noktalar, ziyaretçilerin araçlarını park etmeye teşvik etmesinin yanı sıra alandaki trafik akışındaki sorunların azalmasına yardımcı olmuştur. Bu yüzden, geçiş noktalarının oluşturulacağı konum, ziyaretçilerin ilgisinin artmasında ve de bu alanlarda sunulan tesisi ve aktivitelerin ziyaretçi isteklerinin karşılanması açısından çok önemli bir araç olduğunu vurgulamaktadır.

Faydası: Bu uygulamalar yoluyla ziyaretçilerin alan içinde güvenlik ve memnuniyet seviyelerinde artış olmasının yanı sıra ekosistem üzerinde olumlu etkiler sağlanmasında önemli yarar sağlamaktadır (Eagles vd., 2002).

n) Ziyaretçi kabiliyet belgesi

Ziyaretçi kabiliyet belgesi, sadece gerekli niteliklere sahip ziyaretçilerin rekreasyon aktivitesinin girişine izin verilmesi anlamına gelmektedir. Böylece belirli niteliklere sahip olan ziyaretçiler belirlenen kullanım süresi içinde tanımlanan rekreasyon faaliyetini gerçekleştirmektedir. Örneğin, olta balıkçılığı, atla gezinti, dağcılık, rafting, vb. rekreasyon faaliyetlerini gerçekleştirmek için ziyaretçilerden lisanslı olduğunu gösteren belgeler dahilinde izin verilmelidir (Eagles vd., 2002).

Faydası: Belirli niteliklere sahip olan ziyaretçiler alan içinde doğal ekosisteme daha duyarlı davranarak rekreasyonel faaliyetini gerçekleştirmesinin yanı sıra, kendilerinin güvenlikleri açısından da olumlu katkı sağlamaktadır.

o) Rehber eşliğinde tur düzenlemek

Ziyaretçilerin alan içinde bilinçli bir şekilde gezinti yapmaları sağlamak için uygulanması gereken yönetim araçlarındandır. Alan yöneticileri tarafından belirlenen ücretler dâhilinde rehber kişiler eşliğinde gezinti alanda yaşanabilecek olumsuz etkilerden korunmuş olur. Örneğin, ziyaretçilerin doğa yürüyüşleri gerçekleştirmek için bir lider yani bir rehber eşliğinde yapılması gerekmektedir (Ap ve Wong, 2001; Temizkan ve Yıldırım, 2014).

28 Mart 2006 tarihli 26122 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan “Alan Kılavuzlarının Seçimi, Eğitimi, Çalışma Usul Ve Esasları Hakkında Yönetmelik” doğrultusunda “Alan Kılavuzu’nun tanımı şu şekilde yapılmıştır; Milli Parklar ve korunan alan sınırları dâhilinde ziyaretçileri doğru ve sağlıklı bilgilendirme hizmeti verenler kişilere alan kılavuzu olarak tanımlanmaktadır (Doğan, 2006).

Temizkan ve Yıldırım, (2014)’e göre alan kılavuzlarının görev ve sorumlulukları;

- Sadece sertifika ve kimlik kartında belirtilen korunan alan sınırları içinde görev yapabilirler,
- Sorumlulukları, korunan alan içerisindeki belirlenen bir giriş ünitesinde baslar, belirlenen tur güzergâhlarının tamamlanmasından sonra, bir çıkış yapmak suretiyle sona erer.

- Ziyaretçileri aldıkları ilk noktada genel bir bilgilendirme ve uyulması gereken kurallar hakkında bilgi verirler,
- Etkinlik sırasında kendisine gerekli olabilecek malzeme, alet-ekipman, kıyafet, harita, cep telefonu, pusula, ilkyardım çantası ve benzeri malzemeleri yanında bulundurmamak zorundadır.
- Korunan alanlardaki kılavuzluk hizmetleri uygulamaları ve sonuçlarından alan kılavuzları Bakanlığa, Genel Müdürlüğe, il müdürlüğüne/müdürlüğe karşı doğrudan sorumludurlar.
- Alan kılavuzları çalışmalarını süresince Genel Müdürlük tarafından ön görülen kılık ve kıyafetle görev yapmak zorundadırlar.

Alan kılavuzları kaynak değerlerin korunarak kullanılmasına imkân sağlamayı amaçlayan yönetim planlarının etkin şekilde uygulanması, korunan alanlara gelen ziyaretçilerin doğru bilgilendirilmesi ve korunan alan yönetiminden olumsuz etkilenen yöre insanının kayıplarının en aza indirilmesi konularında etkin rol oynamaktadırlar. Ayrıca yöre halkını ekonomik ve sosyal olarak destekleyen turizm faaliyetlerinin gerçekleşmesinde alan kılavuzlarının (rehber) önemli rolleri bulunmaktadır. Alan kılavuzu ya da rehberler, turistlerin deneyimlerinin geliştirilmesinde oynayacakları önemli rolün yanı sıra, yerel kültür ve ziyaretçiler arasında da kültür arabuluculuğunun sağlanmasında doğrudan rol oynamaktadırlar (Yu ve ark, 2001; Temizkan ve Yıldırım, 2014; Köroğlu vd., 2012; Leclerc ve Martin, 2004).

Faydası: Bu yönetim aracının yararı, ziyaretçiler hem alan hakkında bilgi edinirken hem de yaşanabilecek olumsuz etkilerin (örneğin alan içinde kaybolma ya da ekosisteme zarar verilmesi) indirgenmesinde yarar sağlamaktadır (Köroğlu vd., 2012).

2. KAYNAK ÖZETLERİ

Taylor ve Winter (1995), yürütmüş oldukları çalışmada, yaban hayat alanlarındaki ormanların insanlar açısından değerleri ile rekreasyonel alanlardaki kişilerin algıları arasındaki ilişkiyi belirlemeye çalışan bir araştırma yapmışlardır. Çalışma alanları Güney Kaliforniya Ulusal Ormanının Los Padres, Cleveland ve Angeles alanlarında gerçekleştirilmiştir. Araştırma bulguları hazırlanan anket yardımıyla elde edilmiştir. Bu anket içerisinde katılımcıların sosyo- demografik özellikleri, orman içi dinlenme alanları ziyaret etme nedenleri, katılımcıları rahatsız eden aktivitelerin neler olduğunu belirten sorular bulunmaktadır. Yapılan değerlendirmeler sonucunda kişilerin orman alanlarına gösterdikleri davranış ve öneriler birbirinden farklıdır. Bu anketlerden elde edilen verilerin yöneticilere yaban hayat yönetiminde yararlı olacağı vurgulanmıştır.

Farnell ve Morion (2000), Isle Royale Milli Parkındaki kamp alanlarında ziyaretçi etkilerini azaltmaya yönelik bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. Bu çalışmada mili park içerisindeki mekânsal düzenlemeler yapılmıştır. Ancak mekânsal düzenlemeleri yapılan kamp alanları hem ziyaretçi yoğunluğunu hem de alanın vejetasyon ve toprağına olumsuz etkilere neden olmaktadır. Bu yüzden ziyaretçi yönetimini sağlanması yönünde 'Leave No Trace' gibi eğitim programlarının verilmesi kamp etkilerini azaltmada yardımcı olacağını belirtmektedir.

Trakolis (2001), Yunanistan'daki Prespes Lakes Milli Park'ında planlama ve yönetim sorunları hakkında yerel halkın düşüncelerini içeren bir araştırma gerçekleştirmiştir. Yerel halkın katılımlarıyla, parkın amaçları ve park hakkındaki bilgi kaynaklarının yeterliliği, parkta uygulanan politikalar hakkındaki görüşler ve de park yönetimi ve idaresini de içine alan bir anket çalışması yapılmıştır. Yapılan anketler değerlendirildiğinde orman alanlarındaki tesislerin iyileştirilmesi ve erişilebilirliğin düzenlenmesi alanın turizm açısından gelişmesine katkıda bulunacağını belirtmiştir.

Archer ve Wearing (2002), Avustralya'daki milli parkların tanıtımında araç olarak kullanılan pazarlama ve eğitim programlarını inceleyerek aralarındaki benzer ve farklı yanları ortaya koymuşlardır. Sonuç olarak, bu iki yönetim aracında bazı farklılıklar bulunmasına rağmen, entegreli bir şekilde milli parklar ziyaretçi yönetimine önemli bir katkı sağladığını ifade etmişlerdir.

Marion ve Farrell (2002), Amerika'nın Isle Royale Milli Parkında rekreasyon alanlarından biri olan birisi olan kamping alanlarında kamping faaliyetinin toprak ve bitki örtüsü üzerindeki etkilerini incelemişlerdir. Yapılan analizler sonucunda kamping faaliyetlerinin toprak sıkışması ve bitki örtüsünde kayıplara yol açtığını belirterek, ekolojik etkilerin azaltılmasında kamp alanlarında gerçekleştirilen aktivitelerin mekânsal olarak bir arada toplanmasının başarılı bir yöntem olacağını bildirmişlerdir.

Beeton ve Benfield (2002), turizm alanında sürdürülebilir kullanım limitlerin belirlenmesi ve bu sınırlamalar üzerinde yapılan çalışmaların azlığına dikkat çekmişlerdir. Bu nedenle bu alandaki literatürleri gözden geçirerek, bir politika ve yönetim aracı olarak talebi azaltma stratejisini (demarketing) belirlenmiştir. İlk olarak 1970'lerin başlarında Kotler tarafından türetilmiş olan bu strateji sağlık sektöründe bir araç olarak başarılı bir şekilde uygulanmıştır. Ancak bu strateji sağlık ve pazarlama alanın ötesine çıkarak, turizm yönetimi ve planlaması konularında da uygulanmaya başlamıştır. Bu stratejinin uygulanmasındaki amaç yoğun turizmin doğal ve kültürel kaynak değerleri üzerinde oluşturduğu etkileri en aza indirmeye çalışılmıştır. Bu çalışmada Avusturalya ve Kuzey Amerika'da seçilen yoğun turizm çevrelerinde ziyaretçi yönetimi ve turizm ile ilgili planlama çalışmalarında yönetim aracı olarak bu strateji irdelenmiştir.

Hinterberger vd. (2002), Coğrafi Bilgi Sistem (CBS) uygulamalarının, alan içerisindeki ziyaretçi akış modelinin çıkartılmasında önemli rolü olduğuna değinerek, bu sistemin rekreasyon planlamacıları ve park yöneticileri için alan içerisindeki ziyaretçi dağılımını ve ziyaretçilerin kullanım alanlarını analiz etmeyi kolaylaştırdığına dikkat çekmiştir. Avusturya'daki Tuna Taşkın Ovaları Milli Parkında, yürütülen proje kapsamında CBS tabanlı bir analiz gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada CBS, yürüyüş yollarındaki ziyaretçi yoğunluğu hakkında ziyaretçi kullanımının nicel parametrelerini belirlemeyi ve analiz etmeyi sağlamıştır. Ziyaretçi sayıları, kullanılan güzergâhlar ve ziyaretçi özellikleri ile ilgili bilgilerle birlikte CBS'in rekreasyonel alan içerisindeki ziyaretçi akışını belirlenmesinde gelecekteki çalışmalar için ışık tutacağı belirtilmiştir.

Muhar vd. (2002), rekreasyonel alanlarda ziyaretçi gözlemi için kullanılan yöntemler hakkında genel bir araştırma yapmışlardır. Bu çalışmada, video gözlemi, sayım cihazları ve kayıt bilgileri gibi nicel yöntemlerin kullanımı üzerinde yoğunlaşmışlardır. Ekolojik yönden hassas olan alanlar için maliyet,

bakım gereksinimleri, altyapı durumu gibi konuların yasal ve örgütsel yönleri hakkında tartışılmıştır. Bu yüzden bu alanlarda ziyaretçi gözlem planı için izleme programının amaçlarına uygun cihaz ve kullanılan yöntemlerden en iyi kombinasyonun oluşturulması gerektiği vurgulanmıştır.

Lawson vd. (2002), kamp alanlarında yaşanan ziyaretçi artışlarına dikkat çekerek, Isle Royale Milli Parkının en yoğun olduğu Temmuz ve Ağustos ayları boyunca kamp alanlarında yaşanan kalabalık sorununu çözmek için iki aşamadan oluşan bir araştırma gerçekleştirmişlerdir. Araştırmanın ilk aşamasında kamp alanlarındaki kalabalığı azaltmada alternatif yönetim uygulamalarının etkinliğini test etmek için bilgisayar simülasyon modeli kullanılmıştır. Bu aşamanın sonunda kamp alanlarında yaşanan kalabalığın sayısal tahminleri yapılmıştır. Araştırmanın ikinci aşamasında ise simülasyon modelleri ile geliştirilen alternatif yönetim senaryoları oluşturulmuştur. Bu çalışma, taşıma kapasitesi ve yönetim araçları ile ilgili elde edilen bulgular ile birlikte, park yöneticilerine kılavuz niteliği taşımaktadır.

Cole ve Daniel (2003), yaban hayat ve diğer korunan alanlarda iyi bir ziyaretçi yönetimi uygulanabilmesi için ziyaretçilerin zaman ve mekân içindeki durumu hakkında bilgilere ihtiyaç duyulduğunu bildirilmiştir. Milli park içerisindeki yollarda ziyaretçi akışını düzenlemede uyarıların yeterli olmadığını ifade ederek ziyaretçilerin hareketlerinin çeşitli bilgisayar programları vasıtası ile analiz edilmesi ve bilgisayar simülasyon modelleri tekniklerinden faydalanılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Oluşturulacak ziyaretçi sirkülasyonu ile ilgili simülasyon modellerinin başka bir deyişle oluşturulacak sirkülasyon senaryolarının ziyaretçi yönetimi konusunda ve yol ağlarının düzenlenmesinde yardımcı olacağını saptamışlardır.

Buckley (2003), korunan alanlara girişlerde alınan ücretler üzerine bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Hükümetin vermiş olduğu destek fonu, korunan alanlarda ziyaretçi sayısının artmasıyla birlikte artan taleplerin karşılanmasında ziyaretçi yönetimi yetersiz kalmaktadır. Bu yüzden korunan alanlara giriş ücretlerinde artış olmaktadır. Bu durum da ziyaretçilerin davranışlarını etkileyebileceğini söylemektedir. Dolayısıyla korunan alanlarda alınan ücretlerin tarihsel, siyasi, hukuki, ekonomik ve sosyal gibi birçok boyutlar ile ilişkisi araştırılarak, sosyal statüsüne göre ücretlendirme yapıldığını belirtilmiştir.

Cessford ve Muhar (2003), korunan alanlarda ziyaretçilerin fiziksel davranışlarının belirlenmesi, etkili ziyaretçi yönetiminin önemli bir bileşeni olduğu söylemişlerdir. Bu yüzden ziyaretçi sayılarının belirlenmesi en önemli konulardan birisi olup, belirlenen ziyaretçi sayıları doğrultusunda korunan alanlarda ziyaretçilerin zaman ve mekân içerisinde dağılımı belirlenmiştir. Bu sayımların hem güvenilir hem de maliyetini azaltmak oldukça zor bir süreçtir. Bu nedenle çalışmada bu zorlukların nedenlerini, mevcut ziyaretçi sayım araçlarını ve yöneticilerin istekleri doğrultusundaki ziyaretçi izleme araçlarının özelliklerini araştırılmıştır. Etkin bir izleme sisteminin uygulanması ve işletilmesi için yönetim gereksinimleri sunulmuştur.

Dilworth (2003), milli parklarda akıllı ulaşım sistemleri ve alternatif ulaşım sistemlerinin kullanımı ve tercihi ile ilgili bir tez çalışması yapmıştır. 2002 yılının Mayıs ve Temmuz ayları boyunca Kaliforniya’da Golden Gate Mili Rekreasyonel Alanı ve Sequoia and Kings Kanyon Milli Parklarında gerçekleştirilen bu tez çalışması üç konu üzerinde yoğunlaşmıştır. Araştırması yapılan konular, 1- ziyaretçilerin ulaşım ve seyahat planlama araçlarına karşı tutumu, 2- ulaşım ve yolculuk esnasında kendi araçlarını kullanma olasılığı 3- alanda gezinmek için sunulan ulaşım araçlarını kullanma istekleridir. Bu araştırmaların önemli sonuçlarından birisi kentsel bir park özelliğine sahip Golden Gate Mili Rekreasyonel alanı ziyaretçileri, alternatif ulaşım sistemlerine kırsal bir park olan Sequoia and Kings Kanyon Milli Park ziyaretçilerinden daha olumlu yaklaştığını ortaya çıkarmıştır.

Lawson vd. (2003), yaban hayat yönetim planının gelişimini desteklemek için Isle Royale Milli Park’ında tanımlayıcı ve kuralcı araştırma raporundan oluşan iki serilik bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. Bu çalışmalardan ilkinde kamp paylaşımlarını azaltmak için belirlenen alternatif yönetim uygulamalarının potansiyel etkilerinin yanı sıra kamp gruplarının sayıları, zaman-mekânsal dağılımı ve kamp paylaşımlarının miktarları arasındaki ilişkileri bulmayı amaçlayan bir bilgisayar simülasyon modeli geliştirmişlerdir. Parkın mevcut yönetim yaklaşımı kapsamında Temmuz ve Ağustos aylarında bir gecelik kamp paylaşımı için grupların yaklaşık olarak %9’una izin verilirken, uygulanan simülasyon modeli ile grupların %5’ine izin verilmesi gerektiğini belirtmektedir. Geliştirilen bu simülasyon çalışmaları park ve yaban hayat planlaması ve yönetiminde yöneticiler için etkin bir yönetim araç olduğunu vurgulamaktadır. Çalışmanın ikinci bölümünde, ilk bölümündeki bilgisayar simülasyon yöntemini

kullanılarak Isle Royale Milli parkındaki kamp alanları hakkında açıklayıcı(tanımlayıcı) bilgiler sağlamaktayken, ikinci bölümünde ise araştırmanın ilk bölümünde belirlenen yönetim alternatifleri, bu alternatifler ile ilgili sonuçların halkın kabul değerlendirilmesine yardımcı olmak için tasarlanmış kuralcı araştırmaya içermektedir. Çalışma bulguları, ziyaretçiler parkta çok sayıda yeni kamp alanların oluşturulmasını, ziyaretçi kullanımında kısıtlayıcı sınırları önlemek için bazı kamp alanlarında yalnızlık yaşamaktan vazgeçmeye istekli olabileceklerini ortaya çıkarmıştır. Her iki bölümündeki çalışma sonuçları park ve yaban hayat planlaması ve yönetimi için tanımlayıcı ve kuralcı yönetim araçlarının bütünleştirici bir model oluşturulması gerektiğini vurgulamaktadır.

Ostergren vd. (2005), gerçekleştirdikleri bu çalışmada milli parkta alınan hizmet ücretlerinin milli park ziyaretlerini engelleyen bir durum oluşturup oluşturmadığı hakkında araştırma yapmışlardır. 3515 Amerikalı ziyaretçi ile bir telefon aracılığıyla bir anket çalışması yaparak, anketlerde milli parktaki ücretlendirme politikaları ve milli parkı tercih etme, milli parka gelme sıklıkları ile ilgili sorular sorulmuştur. Yapılan ankette ziyaretçilerin demografik özellikleri, milli parka gelen ziyaretçi sayıları, ücret politikaları hakkında ziyaretçi görüşleri ve milli parkı ziyaret edip etmediklerinin sebepleri belirlenmeye çalışılmıştır. Bu çalışma milli park ücretleri hakkında gelecek çalışmalara ışık tutacak önemli bulgular sağlamıştır.

Horne vd. (2005), Finlandiya'da beş komşu belediyedeki rekreasyon alanlarında mekânsal seçim deneyi yapılarak, orman yönetimi için ziyaretçilerin tercihlerini araştırmışlardır. Katılımcılardan alanlar için alternatif yönetim rejimlerinden uygun gördükleri yönetimi seçmeleri istenmiştir. Sonuçlar incelendiğinde ziyaretçiler doğal güzelliğin ve tür çeşitliliğin korunması için güçlü bir yönetim rejimi tercih ettiklerini göstermektedir. Ayrıca ziyaretçiler değiş tokuş yapılması gerektiğinde, sevdikleri aktiviteleri yapmak yerine sevdikleri manzarayı ve rekreasyon alanları içerisinde biyolojik çeşitliliği korunmasını sağlayan yönetim seçenekleri tercih etmişlerdir. Bu yaklaşım sayesinde varsayımsal yönetim senaryoları geliştirilmiştir.

Mccool (2006), dünya çapında 100.000'den fazla korunan alan bulunduğuna değinerek, bu alanların turizm yönünden fırsat sağladığı ancak turizm bağlamında, alanın korunması açısından yöneticilerin zorluklarla karşılaştığını belirtmiştir. Çalışmada, ancak başarılı bir turizm stratejisiyle yüksek kaliteli ziyaretçi deneyimi sağlanabileceği, uygulanacak yararlı yönetim araçlarının ziyaretçi memnuniyetin

artmasında, uygun tesis ve yönetim programlarının oluşturulmasının doğal ve kültürel miras değerlerinin korunmasında yardımcı olacağı belirtilmiştir.

Bushell ve Griffin (2006), korunan alanların yönetimi ve planlamasında ziyaretçi deneyim kavramının önemli bir unsur olduğunu belirterek, iyi bir yönetim uygulamasının alana sosyal, kültürel, ekolojik koruma ile ekonomik fayda sağladığına değinmişlerdir. Avustralyalı park ajansları arasında gerçekleştirilen bu çalışma ziyaretçi deneyimlerinin izlenmesine ilişkin olup, bu çalışma, ziyaretçi deneyimleri ve en etkili park yönetimini sağlamak için izlenebilecek yolları, kaynak tahsisi kararlarını ve planlama süreçlerini içermektedir. Bu çalışmada ziyaretçi deneyimi için etkili yönetim uygulamaları sunulmuştur.

Yang ve Zhuang (2006), Çin'in ünlü milli parklarında belli zamanlarda çok fazla ziyaretçi yoğunluğu yaşanması ziyaretçi memnuniyetinde düşüslere neden olduğunu belirtmiştir. Bu yüzden, Yellow Mountain Milli Parkında yaşanan ziyaretçi yoğunluğu azaltılmasına yönelik bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Dolayısıyla ziyaretçilerin alan içerisinde zaman ve mekân açısından eşit dağılımını sağlamak amacıyla eğitim ve bilgilendirme programlarının verilmesi, farklı fiyat uygulamalarına gidilmesi gibi yöntemler aracılığı ile ziyaretçi yoğunluğu azaltılmaya çalışılmıştır. Bu ziyaretçi yönetim araçları ile ziyaretçi yoğunluğunu azalmasının yanı sıra ziyaretçi deneyim kalitesinin artmasına yardımcı olmuştur.

White (2007), Kaliforniya'daki Yosemite Milli Parkında alternatif ulaşım sistemleri ile ilgili ziyaretçilerin tercihlerini araştırmaya yönelik bir çalışma gerçekleştirmiştir. 160 ziyaretçi ile gerçekleştirilen anketlerin ilk bölümünde ziyaretçilerin milli parka ulaşımında bugüne kadar kullandıkları ulaşım araçlarının değerlendirilmesi, 2. bölümde alternatif ulaşım araçlarının değerlendirilmesi, 3. bölümde ise ulaşım sistemleri ile ilgili milli parkın karar vereceği yönetim seçeneklerinin değerlendirmesi ile ilgili sorular yer almaktadır. Sonuç olarak alternatif ulaşım sistemlerinin tercih edilmesinde çeşitli psikolojik ve durumsal faktörlerden dolayı zorluklar yaşanacak olsa da milli parkların sürdürülebilirliğinin sağlanması yönünde alternatif ulaşım sistemlerine ilişkin olarak yeni önerilerin (yaklaşımlar) geliştirilmesi gerektiği savunulmuştur.

Marion ve Reid (2007), korunan alanlarda eğitim programları ile ziyaretçi etkilerini en aza indirilmesi üzerinde araştırma gerçekleştirmiştir. Leave No Trace gibi birçok farklı eğitim programının ortak amacının; korunan alan kaynakları

üzerinde ziyaretçi faaliyetlerinin yarattığı olumsuz etkileri en aza indirmek ve ziyaretçilere yüksek kalitede rekreasyon deneyimi için olanaklar yaratmak olduğunu bildirmişlerdir. Amerika’da ziyaretçi eğitim etkinliklerini benimseyen milli parklar irdelenerek, eğitim programlarının ziyaretçi davranışlarını istenilen yönde değiştirdiğini ortaya çıkarmıştır.

Beunen vd. (2008), milli park ve korunan alanlarda ziyaretçi talepleri ile alanın ekolojik bütünlüğünün korunması arasındaki dengenin sağlanması gerektiğine dikkat çekerek Netherlands’daki Veluwe alanında ziyaretçilerin geçişlerini mekanik cihazlar ile kontrol edilen giriş noktaları oluşturulmuştur. Bu noktalar, ziyaretçilerin araçlarını park etmeye teşvik etmesinin yanı sıra alandaki trafik akışındaki sorunların azalmasına yardımcı olduğu tespit edilmiştir.

Park vd., (2008) Acadia Milli Parkında gerçekleştirdikleri çalışmada rekreasyonel kullanımlardan kaynaklanan çevresel etkileri kontrol etmede hangi yönetim araçlarının daha etkin olduğunu araştırmışlardır. Gerçekleştirilen bu çalışmada, yürüyüş yolu olmayan yerde yürüyen ziyaretçileri kullanılan yollara çekmek ve ziyaretçilerin bu yollarda yürümelerini sağlamak için kullanılan 5 farklı doğrudan ve dolaylı yönetim araçlarını incelemiştir. Çalışmadan elde edilen bulgulara göre, Acadia Milli Parkı ve benzer alanlarda yaya yolu boyunca dikkat çekmeyen çitlerle sınırlama, yaya yolunun yeniden düzenlenmesi; ana noktalarda fotoğraflarla kısa yollar sunmak, eğitim-bilgilendirme programları ile ziyaretçileri bilgilendirmek gibi doğrudan ve dolaylı yönetim uygulamalarının bütünlük bir şekilde kullanımının etkin olacağını bildirmişlerdir. Sonuç olarak bu çalışma ‘Yoğun kullanım yoğun yönetim gerektirir’ tezini öne sürmüştür.

Brown vd. (2010), korunan alanlarda turizmin hızla artmasına dikkat çekerek, park yöneticilerine çevresel etkileri azaltmak ve canlıların korunmasını sağlamak için turist davranışlarını yönlendirmeyi amaçlayan iletişim tabanlı bir ziyaretçi yönetim aracını kullanmış ve sonuçlarını incelemiştir. Tazmanya’nın Mt Field Milli Parkında, belli bir durum hakkında ziyaretçilerin inanç, tutum ve davranışları üzerindeki ne düşündüklerini anlamaya yönelik üç aşamadan oluşan planlı davranış teorisi ve detaylandırılmış ikna modeli kullanılarak deneyler yapılmıştır. Yapılan deneyler sonucunda ziyaretçilerin çöp toplama oranında %15 -%20 bir artış gözlemlenmiştir. Bu yöntemin parkta çöp toplama maliyetinin azaltacağı ve yaban hayatı üzerindeki etkileri en aza indireceği vurgulanmıştır.

Bekdemir vd. (2010), Dilek yarımadası-Büyük Menderes deltası milli parkı, flora-faunanın yanı sıra içerisindeki doğal, tarihi ve kültürel turistik çekicilikler nedeniyle turizm eğiliminin bu alanda artması, kaynak değerleri üzerinde olumsuz gelişmelerin ortaya çıktığını belirtmiştir. Bu yüzden milli parkların sürdürülebilirlik çerçevesinde kullanımının sağlanması için gerekli önlemlerin alınması gerektiğini vurgulanmıştır.

Juutinen vd. (2011), milli parklara olan taleplerin çoğalması ile milli parklarda baskıların artacağı düşüncesinden hareketle Finlandiya'da çok sayıda ziyaretçi çekerek popüler rekreasyon alanı olarak kabul edilen Oulanka Milli Parkının yönetim biçimi değerlendirilmiştir. Yapılan değerlendirmeler sonucunda, alanın uygun şekilde yönetilmediği, biyolojik çeşitliliğin azaldığı, ziyaretçi memnuniyetsizliğinin arttığı ayrıca mevcut rekreasyon alanlarının yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Bu tespitler, alanın yönetim açısından zayıf olduğunun bir göstergesi olarak sunulmuştur.

Tamme ve Ravis (2011), Estonya'nın Tallinn Körfezinin kuzeybatında bulunan ve farklı peyzaj görüntüleriyle büyük bir çeşitliliğe sahip olan Aegna adasında ilk olarak 2002 yılında ve daha sonra 2010 yılında olmak üzere iki kez, alana gelen ziyaretçi sayısı, mevcut aktiviteler, ziyaretçilerin beklentileri ve memnuniyetleri belirlemek için anket çalışması yapılmıştır. Araştırmada alan ile ilgili bilgiler toplanarak, ziyaretçilerin her iki yıl verdikleri bilgiler arasındaki benzerlik ve farklılıkları ortaya koyulmuştur.

Brown ve Weber (2011), milli parkların rekreasyonel aktiviteler için olanak sağlamasının yanı sıra doğal ve kültürel kaynakların korunması için etkin bir şekilde yönetilmesi gereken alanlar olduğunu vurgulayarak, çalışmada milli park planlanması için halk katımlı coğrafi bilgi sistemi (PPGIS) metodolojisini kullanmıştır. Yapılan çalışma içerisinde; Avustralya'nın Victoria Büyük Alp bölgedeki milli parklar için 2009 yılında kullanılan PPGIS yönteminin işleyişini, PPGIS yöntemiyle elde edilen verilerin parkların planlanmasında karar vermeyi kolaylaştırmak için kullanılacak örnekleri ve gelecekteki yapılacak uygulamalar için edinilen bilgiler bulunmaktadır. Çalışmanın sonuçları birçok park planlama süreci için ziyaretçi deneyimlerinin, çevresel etkilerin ve tesis ihtiyaçlarının ölçülmesinde etkili olabileceğini göstermektedir. Bu yüzden halk katılımı coğrafi bilgi sistemi (PPGIS) yönetim aracının, park yönetiminin planlama sürecinde yardımcı olduğunu savunmaktadır.

Görmüş (2012), milli parklarda yönetim planları ile ilgili yaşanan sorunlara dikkat çekerek, Kastamonu-Bartın Küre Dağları Milli Parkında bir çalışma gerçekleştirmiştir. Bu çalışmada Kastamonu-Bartın Küre Dağları Milli Parkı yönetim planlaması için en uygun stratejileri belirlemeyi amaçlamaktadır. Gerçekleştirilen toplantılar sonucunda belirlenen mutlak koruma, koruma kullanma ve kullanma olmak üzere 3 stratejiden en uygun olanını seçmek için çok kriterli karar verme tekniklerinden biri olan Analitik Hiyerarşi Süreci (AHS) tekniği kullanılmıştır. Bu teknik sonucunda milli park planlamasında söz konusu stratejilerin ağırlık puanları elde edilmiştir. Saptanan ağırlık puanlarına göre mutlak koruma stratejisinin en yüksek ağırlık puanına sahip olduğu belirlenmiştir. Milli park ve yakın çevresinde bu stratejinin uygulanması milli parkın peyzaj yapısının ve biyoçeşitliliğinin korunmasına önemli bir katkı sağlayacağını öne sürmektedir.

Akten ve Gül (2014), korunan doğal alanlarda rekreasyon/turizm eğilimlerinin artması sonucunda karşılaşılan olumsuz etkileri minimize etmek amacıyla, ziyaretçi yönetim modellerinden birisi olan Ziyaretçi Etki Yönetimi (ZEY) kullanarak, ziyaretçilerin olumsuz etkilerini azaltacak bazı tedbirleri ve standartları belirlemeyi amaçlayan bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Isparta'nın Gölcük Tabiat Parkında gerçekleştirilen bu çalışmada rekreasyonel faaliyetler sonucunda alanın bitki örtüsü, görsel kalite, su kalitesi, toprak kalitesi, gürültü kirliliği, hava kalitesi ve fauna gibi konularda olumsuz etkilenebilecek durumlara karşı gerekli önlem ve standartların belirlenmesi gerektiğini önerilmiştir.

Kervankıran ve Eryılmaz (2015), sanayi ve teknolojinin gelişmesiyle birlikte nüfus sayısındaki artışın doğal çevreler üzerinde baskılar oluşturduğunu belirterek, Isparta ili örneğinde, milli parklarda koruma-kullanma dengesini sağlamak, sürdürülebilir planlamaların yapılmasına katkıda bulunmak ve etkin bir yönetim planı önerisi sunmak amacıyla bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Bu çalışma doğrultusunda ABD ve İngiltere gibi gelişmiş ülkelerin korunan alanlar için hazırladığı yönetim planları incelenerek ve bu planların Isparta ili milli parklarına uygulanabilirliği karşılaştırılmıştır. Çalışma sonucunda Isparta ilinde yer alan Kovada Gölü ve Kızıldağ Milli Parklarında yaşanan sorunların çözümlenmesinde sürdürülebilir bir yönetim planı önerisi geliştirilmiştir.

Göktuğ ve Arpa (2015), korunan alanlar ve milli parklarda doğru planlama ve yönetim yaklaşımı geliştirebilmek için taşıma kapasitelerinin belirlenmesi

gerektiğine değinerek, Ilgaz Dağı Milli Parkındaki kış turizm bağlamında taşıma kapasitesini belirlemek için 1191 ziyaretçiyle bir anket çalışma gerçekleştirilmiştir. Çalışmada Ilgaz Kış Sporları Turizm Merkezi'nin fiziksel ve sosyal kapasitesinin analiz edilerek, mevcut durumla karşılaştırılması ve alternatif bir yönetim stratejinin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Analizler sonucunda, Ilgaz dağı Milli parkında Kış Sporları Turizm Merkezi'nde belirgin bir yönetim sorunu haline gelen ziyaretçi yoğunluğunun sınırlandırılması gerektiği önerilmiştir.

3. MATERYAL VE YÖNTEM

3.1. Materyal

Çalışmanın ana materyalini Türkiye'nin korunan alanı statüsünde yer alan Milli Parklar oluşturmaktadır.

Milli parklar, Türkiye Cumhuriyeti Orman ve Su İşleri Bakanlığın belirlediği 15 Bölge Müdürlüğünün altında olup, toplam 40 adet milli park vardır (Şekil 3.1). Türkiye'deki milli parklar ile ilgili yapılan çalışmalar ve T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığının sitesinde yer alan bilgiler aracılığıyla alanın milli park edilme tarihi, kapladığı alan büyüklüğü ve sahip oldukları kayanak değerler ile ilgili veriler elde edilmiştir.

Şekil 3.1. Milli Park Şube Müdürlükleri

Türkiye'deki 15 Bölge Müdürlüğün 14 tanesinde milli park alanı yer almaktadır. Bu milli parkların buldukları bölge müdürlükleri Çizelge 3.1 'de verilmiştir.

Çizelge 3.1. Bölge müdürlüklerine göre milli park dağılımı

BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ	MİLLİ PARKLAR
1.Bölge Müdürlüğü (İstanbul)	- İğne ada Longoz Ormanları Milli parkı - Gala Gölü Milli Parkı
2.Bölge Müdürlüğü (Bursa)	- Uludağ Milli parkı - Kazdağı Milli Parkı - Kuş Cenneti Millî parkı - Troya Milli Parkı
3.Bölge Müdürlüğü (Şanlıurfa)	- Nemrut Dağı Milli Parkı - Tektek Dağları Milli Parkı
4.Bölge Müdürlüğü (Manisa)	- Dilek Yarımadası - Büyük Menderes Deltası Milli Parkı - Marmaris Milli Parkı - Saklıkent Milli Parkı - Spil Dağı Milli Parkı
5.Bölge Müdürlüğü (Afyon)	- Başkomutan Tarihi Milli Parkı - Honaz Dağı Milli Parkı
6.Bölge Müdürlüğü (Burdur)	- Altınbeşik Mağarası Milli Parkı - Beydağları Sahil Milli Parkı - Kızıldağ Milli Parkı - Kovada Gölü Milli Parkı - Köprülü Kanyon Milli Parkı - Güllük Dağı (Termessos) Milli Parkı
7.Bölge Müdürlüğü (Adana)	- Aladağlar Milli Parkı - Karatepe Aslantaş Milli Parkı - Sultan Sazlığı Milli Parkı
8.Bölge Müdürlüğü (Konya)	- Beyşehir Gölü Milli Parkı - Göreme Tarihi Milli Parkı
9.Bölge Müdürlüğü (Ankara)	- Soğuksu Milli Parkı - Sakarya Meydan Muharebesi Tarihi Milli Parkı - Yedigöller Milli Parkı - Yozgat Çamlık Milli Parkı
10.Bölge Müdürlüğü (Sinop)	- Ilgaz Dağı Milli Parkı - Küre Dağları Milli Parkı
11.Bölge Müdürlüğü (Samsun)	- Boğazköy - Alacahöyük Milli Parkı
12.Bölge Müdürlüğü (Rize)	- Altındere Vadisi Milli Parkı - Hattıla Vadisi Milli Parkı - Kaçkar Dağları Milli Parkı - Karagöl-Sahara Milli Parkı
13.Bölge Müdürlüğü (Erzurum)	- Ağrı Dağı Milli Parkı - Nene hatun Tarihi Milli Parkı - Sarıkamış Allahu-ekber Dağları Milli Parkı
15.Bölge Müdürlüğü (Malatya)	- Munzur Vadisi Milli Parkı

T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı tarafından belirlenen 15 bölgedeki milli parklarımızın özelliklerini bölgeler göre incelenmiştir.

a) T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı 1. Bölge Müdürlüğü

T.C. Orman ve Su İşlerine Bakanlığına bağlı 1. Bölge Müdürlüğünde 2 adet milli park bulunmaktadır. Bu milli parklarımız; İğne Ada Longoz Ormanları Milli Parkı ve Gala Gölü Milli Parkı'dır (Şekil 3.2).

Şekil 3.2. 1.Bölge Müdürlüğündeki Milli Parklar

1. Bölge Müdürlüğüne bağlı olan İğne Ada Longoz Ormanları Milli Parkı'nın özellikleri Çizelge 3.2'de sunulmuştur.

Çizelge 3.2. İğne Ada Longoz Ormanları Milli Parkı

Milli park	Bulunduğu il	Kapladığı Alan (ha)	İlan Tarihi	Kaynak değerleri
İğne Ada Longoz Ormanları Milli Parkı	Kırklareli	3.155 ha.	13.11.2007	Göl ve orman ekosistemleri, doğal bitki örtüsü

İğne Ada Longoz Ormanları Milli Parkı, Marmara Bölgesi'nin Kırklareli İli, İğne Ada Beldesi sınırları içinde bulunmaktadır. 13.11.2007 yılında milli park olarak ilan edilmiştir. Milli parkın yüz ölçümü 3.155 hektardır. İğne Ada Longoz

Ormanları Milli Parkının sahip olduğu özellikler şunlardır (Anonim, 2016e; Anonim, 2016f);

- Bulgaristan sınırına oldukça yakın mesafede bulunan İğne Ada Longoz Ormanları Milli Parkı, göl ve orman ekosistemi açısından zengin kaynak değerlere sahiptir. Yıldız (Istranca) Dağları'ndan Karadeniz sahillerine doğru akan derelerin taşıdığı alüvyonların birikmesi ve mevsimsel olarak sular altında kalması sonucunda Longoz Ormanları oluşmuştur.
- Longoz Ormanları Bern Sözleşmesi'ne göre tehlike altında bir habitat tipi olup, ülkemizde biri Marmara Denizi, diğerleri ise Batı Karadeniz kıyılarında olmak üzere toplam 7 alanda bu habitat tipi görülmektedir.
- Milli park içinde zengin sucul bitki örtüsüne sahip beş göl bulunmaktadır. Bunlardan birisi yaz aylarında denizle bağlantısı kesilen bir lagün olan Erikli Gölü olup 43 hektar büyüklüğündedir. 266 hektar büyüklüğünde Mert Gölü ise Çavuş Dere'nin denize döküldüğü yerde oluşmuştur. Alanın en güneyinde bulunan Saka Gölü orman ve kumullar arasında bulunan 5 hektarlık küçük bir göldür. 19 hektarlık Hamam Gölü ve 10 hektarlık Pedina Gölü ise alanın iç tarafında yer almaktadır (Şekil 3.3).

Şekil 3.3. İğne Ada Longoz Milli Parkında bulunan göller

- Kıyı kumulları, longoz ormanları ile birlikte İğne Ada'nın en hassas ekosistemlerini oluşturmasının yanı sıra, üzerinde zengin ve ilginç bitki türleri bulunmaktadır. Avrupa'nın güneydoğusuna özgü dişbudak-meşe-kızılağaç orman tipinin en sulak bölümlerinde kızılağaç ve dişbudak, nispeten daha kuru bölümlerde ise saplı meşe başta olmak üzere çeşitli meşe türleri baskındır. Dolayısıyla zengin biyolojik çeşitliliği ile yalnızca Türkiye'nin değil Avrupa'nın da önemli doğal alanlarından birisi olma özelliğini taşımaktadır.

1. Bölge Müdürlüğüne bağlı olan Gala Gölü Milli Parkı'nın özellikleri Çizelge 3.3'de sunulmuştur.

Çizelge 3.3 Gala Gölü Milli Parkı

Milli park	Bulunduğu il	Kapladığı Alan (ha)	İlan Tarihi	Kaynak değerleri
Gala Gölü Milli Parkı	Edirne	6.087 ha	05.03.2005	Göl ve orman ekosistemleri, zengin flora ve fauna

Marmara bölgesinde, Edirne ili sınırları içerisinde bulunan 2.369 hektarlık alan 1991 tarihinde Bakanlar Kurulu Kararı ile Tabiatı Koruma Alanı olarak ilan edilmiştir. Ancak 05.03.2005 yılında, 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu'nun 3. maddesi gereğince Bakanlar Kurulu kararı ile sınırları genişletilip, 6.087 hektara çıkartılarak Milli Park statüsü verilmiştir. Milli Park'ın sahip olduğu kaynak değerler şunlardır (Anonim, 2016e; Anonim, 2016f);

- Milli parkın, 3.090 hektarlık kısmı sulak alan iken, 3.000 hektarlık kısmı ise ormanlık alanlardan oluşmaktadır.
- Gala gölü, Meriç deltasının önemli bir kısmını oluşturan Küçük Gala Gölü ve Pamuklu Gölü olmak üzere iki bölümden oluşan alüvyon set gölünün denizden yüksekliği 2 metre, derinliği ise 0.4-2.2 m arasında değişmektedir.
- Milli park, sulak alan, göl ve orman ekosistemlerini içinde bulundurması açısından Avrupa ile Afrika arasında birçok göçmen kuş türünün uğradığı alanlardan birisidir.
- Gala Gölü Milli Parkı'nda 130 kuş türü tespit edilmiş olup, ak kuyruklu kartal, kızıl şahin, küçük kerkenez, küçük karabatak, tepeli pelikan, çeltikçi gibi nesli son derece azalmış türler bulunmaktadır (Şekil 3.5).

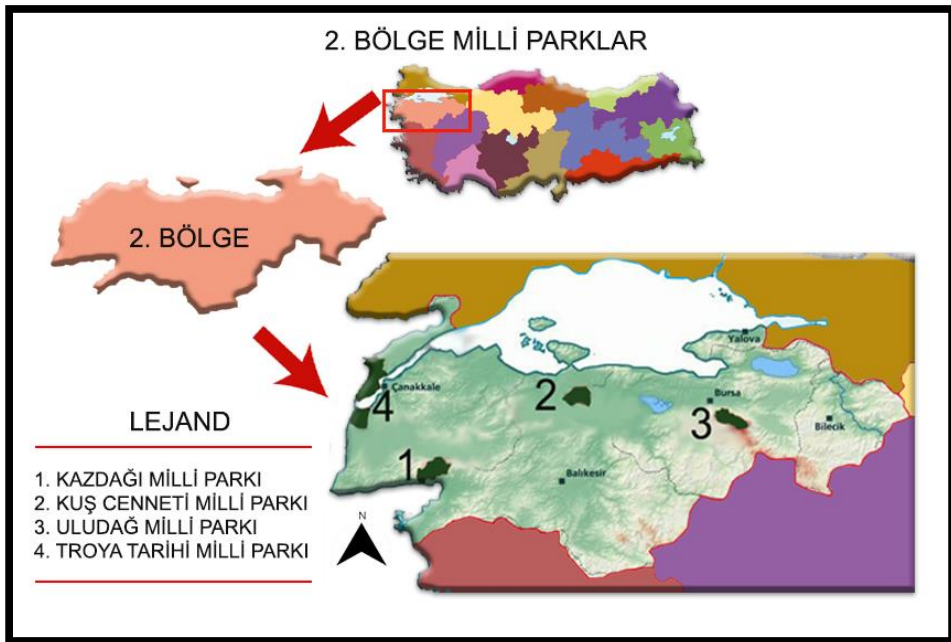

Şekil 3.4 Gala Gölü Milli Parktaki kuş çeşitliliği

- Meriç Deltası sadece kuş türlerini barındırmakla kalmayıp diğer omurgalı-omurgasız hayvanlar ve bitkiler için de yaşam alanları oluşturan önemli biyolojik rezerv alanıdır.
- Gala, Dalyan ve Pamuklu göllerinde çoğu ekonomik öneme sahip, yılan balığı, sudak, sazan ve turna olmak üzere 20 balık türü tespit edilmiştir. Ayrıca su kaplumbağası, kurbağa türleri ve su yılanı da milli parkta görülen yaban hayat türlerindedir.

b) T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı 2. Bölge Müdürlüğü

T.C. Orman ve Su İşlerine Bakanlığına bağlı 2. Bölge Müdürlüğünde 4 adet milli park bulunmaktadır. Bu milli parklar, Uludağ Milli Parkı, Kazdağı Milli Parkı, Kuş Cenneti Millî Parkı, Troya Millî Parkı'dır (Şekil 3.5).

Şekil 3.5. 2.Bölge Müdürlüğündeki Milli Parklar

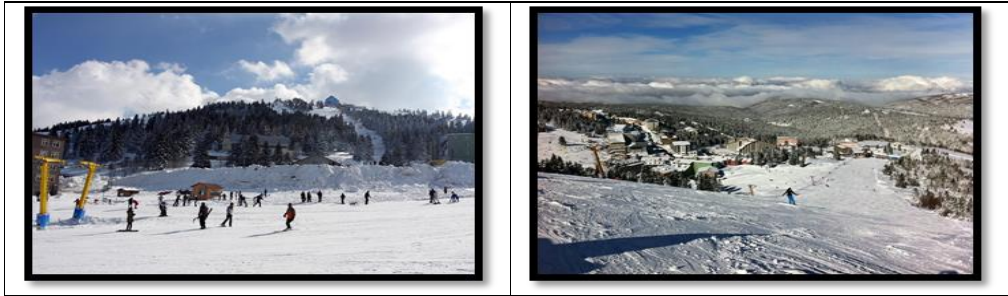
2.Bölge Müdürlüğüne bağlı olan milli parkların içerisindeki ilk milli park Uludağ Milli Parkı olup, Çizelge 3.4'te özellikleri verilmiştir.

Çizelge 3.4. Uludağ Milli Parkı

Milli park	Bulunduğu il	Kapladığı Alan (ha)	İlan Tarihi	Kaynak değerleri
Uludağ Milli Parkı	Bursa	12.762 ha	20.09.1961	Jeolojik yapı ve doğal bitki toplulukları, dağ ve kar sporları

Marmara Bölgesi'nin Bursa ili sınırları içerisinde bulunan Uludağ Milli Parkı, Bursa kent merkezinin güneydoğusunda yer almaktadır. 20.09.1961 yılında milli park ilan edilmiş olup, alanın yüz ölçümü 12.762 hektardır. Milli parkının sahip olduğu kaynak değerler aşağıda belirtilmektedir (Anonim, 2016e; Anonim, 2016f);

- 2.543 metre yüksekliğine sahip olan Uludağ, Marmara Bölgesi'nin en yüksek noktasıdır. Dağın uzunluğu 40 km, genişliği ise 20 km kadardır.
- Uludağ'ın jeolojik yapısını genellikle iç püskürük granit kayaçları oluşturmakta olup, dağın bugünkü şeklini kazanması, tektonik hareketler ve farklı aşınma etkisiyle olmuştur.
- Milli Park, bitkisel çeşitlilik açısından 137 endemik türe ev sahipliği yapmaktadır. Uludağ Göknarı (*Abies nordmanniana ssp. bornmuelleriana*) endemik türlerden birisi olup, alanda sağlıklı bir şekilde bulunmaktadır.
- Uludağ Milli Parkı kampçılık, dağcılık, trekking, piknik rekreasyon aktivitelerine de uygun bir alandır.
- Uludağ Milli Parkı ev sahipliği yaptığı pek çok bitki türünün gösterdiği ilginç yayılış deseni nedeniyle bitki coğrafyası açısından da çok önemli bir alan olup, yüksekliklere göre bitki örtüsü çeşitlenmektedir. 350 metreye kadar tipik Akdeniz maki ve frigana bitki örtüsü, 350-700 metre arası karışık kestane ormanı, 700-1500 metre arasında doğu kayını ormanları ve sapsız meşe türleri bulunurken, 1500- 2100 metre arasında nemli Uludağ Göknarı toplulukları bulunmaktadır. 1800-2200 metrelerde, bodur çalılar ve açık mera toplulukları ağırlıkta olmak üzere, yüksek arazi fundalık bitki örtüsü tiplerinin bir mozaiğini içerir.
- Uludağ milli parkı; zengin bitki örtüsü ve hayvan çeşitliliği yanında kış sporları merkezi olması yönünden de önemli park alanlarımızın başında gelmektedir. Uludağ' da ortalama 4 ay süreyle kış sporları yapılabilir. Kayak dışında snow board, big foot, buz pateni, kar motosikleti gibi aktiviteleri yapılabilir (Şekil 3.6).

Şekil 3.6. Milli parkta gerçekleştirilen kış sporları

2. Bölge Müdürlüğüne bağlı milli parklardan birisi de Kazdağı Milli Parkıdır. Çizelge 3.5’te milli park ile ilgili özellikler verilmiştir.

Çizelge 3.5 Kazdağı Milli Parkı

Milli park	Bulunduğu il	Kapladığı Alan (ha)	İlan Tarihi	Kaynak değerleri
Kazdağı Milli Parkı	Balıkesir	20.935 ha	17.04.1994	Orman ekosistemi, akarsu ekosistemi, biyolojik çeşitlilik ve fauna zenginliği

Kazdağı Milli Parkı, Marmara ve Ege Bölgeleri geçiş bölgesinde, Balıkesir ili sınırları içinde yer almaktadır. 17.04.1994 yılında ilan edilmiş olup, 20.935 hektarlık alana sahiptir. Antik çağlarda İda Dağı olarak bilinen Kaz Dağı, Biga Yarımadasının en yüksek dağıdır. Kazdağı Milli Parkı ile ilgili kaynak değerleri şöyle sıralanmaktadır (Anonim, 2016e; Anonim, 2016f);

- Kazdağı kütlesinin oluşturduğu derin vadi ve kanyonlar ile farklı iklimsel koşullar ortaya çıkartarak, bitki çeşitliliği ve hayvan varlığının zenginleşmesi milli parkın ana kaynak değerlerini oluşturmaktadır (Şekil 3.7).
- Kazdağı’nda bugüne kadar 800 bitki taksonu tespit edilmiştir. Alanda toplam 84 adet endemik tür bulunmakta olup, bunların 32’si sadece Kazdağı’nda yetişmekte, 52 adet tür Türkiye genelinde endemik türdür.
- 15 adet tür endemik olmamasına rağmen, Türkiye’de sadece Kazdağı’nda yetişmektedir.

Şekil 3.7. Kazdağı Milli Parkından görünümeler

- Milli parkın sarp ve engebeli arazi yapısı, yaban hayatına olumlu yönde katkı sağlamaktadır. Memeli hayvan türlerinden; karaca, kurt, ayı, yaban kedisi, domuz, çakal, tilki, ağaç sansarı ve yaban tavşanı bulunurken, kuş türlerinden kartal, doğan, şahin, çulluk, keklük yayılış göstermektedir. Sırtlan ve vaşak gibi hayvan türleri bugün neslinin tükendiği anlaşılmaktadır.
- Mitolojide “Bin Pınarlı İda” diye nitelendirilen Kazdağı, şelaleler ile akarsu ekosistemi açısından da ilgi çekici alanlardandır (Şekil 3.8).

Şekil 3.8 Kazdağı Milli Parkındaki şelaleler

2.Bölge Müdürlüğüne bağlı olan Kuş Cenneti Millî Parkı'nın özellikleri Çizelge 3.6'da verilmiştir.

Çizelge 3.6 Kuş Cenneti Millî Parkı

Milli park	Bulunduğu il	Kapladığı Alan (ha)	İlan Tarihi	Kaynak değerleri
Kuş Cenneti Millî Parkı	Balıkesir	17.058 ha	27.07.1959	Zengin ve çeşitli kuş toplulukları, doğal bitki toplulukları

Kuş Cenneti Millî Parkı, Marmara Bölgesi'nin Balıkesir ili sınırları içinde yer almaktadır. 27.07.1959 yılında ilan edilmiş olup, alanın yüz ölçümü 17.058 hektardır. Orman rejiminde olmadığı için önce Bakanlar Kurulu Kararı ile orman rejimine alınmış, daha sonra milli park statüsü verilmiştir. Millî parkın kaynak değerleri ile ilgili özellikler (Anonim, 2016e; Anonim, 2016f);

- Manyas (Kuş) Gölü, tipik bir sığ tatlı su ekosistemidir. Derinliği 2-7 m arasında değişmektedir.
- Avrupa'da sadece 16 sulak alan ekosisteminin sahip olduğu ve iyi korunan doğal alanlara verilen 'Avrupa Konseyi A Sınıfı Korunan Alan Diploması' 1976 yılında Avrupa Konseyi tarafından Kuş Cenneti Millî parkına verilmiştir.
- Kuşcenneti Milli Parkı'nda ötücü, yırtıcı ve su kuşu gibi değişik özellikte toplam 266 kuş türü bulunmaktadır. Önemli türlerden bazıları, ördek, kaz, sakarmeke, tepeli batağan, yeşilbaş, elmabaş patka, su tavukları, küçük akbalıkçıl, erguvani balıkçıl, çeltikçi, alacabalıkçıl, gece balıkçıları, saz bülbül ve kamış bülbülleri, ak mukallit, sarıasma ve çulha kuşudur (Şekil 3.9).
- Nesli tehlike altında olan Tepeli Pelikanın (*Pelecanus crispus*) en önemli üreme alanlarının başında Kuşcenneti Milli Parkı gelmektedir.
- Manyas Gölü ve yakın çevresinde 34 familyaya ait 92 bitki türü tespit edilmiştir. Göldeki sucul vejetasyon karasal zon, geçiş zonu ve sucul zon olmak üzere 3'e ayrılmaktadır.

Şekil 3.9 Kuş Cenneti Millî Parkından görünümeler

2. Bölge müdürlüğüne bağlı son milli park ise Troya Milli Parkı olup, özellikleri Çizelge 3.7'de verilmiştir.

Çizelge 3.7. Troya Milli Parkı

Milli park	Bulunduğu il	Kapladığı Alan (ha)	İlan Tarihi	Kaynak değerleri
Troya Milli Parkı	Çanakkale	13.517 ha	07.11.1996	Arkeolojik değerler, jeomorfolojik yapı

Troya Milli Parkı, Marmara Bölgesi Güney Marmara Bölümü'nde Biga Yarımadası alt yöresinde, Çanakkale il sınırları içinde yer almaktadır. 07.11.1996 yılında ilan edilmiş olup, 13. 517 hektarlık yüz ölçümüne sahiptir.

Milli Parkın kaynak değerleri incelendiğinde, sahip olduğu zenginlikler aşağıda belirtildiği gibidir (Anonim, 2016e; Anonim, 2016f);

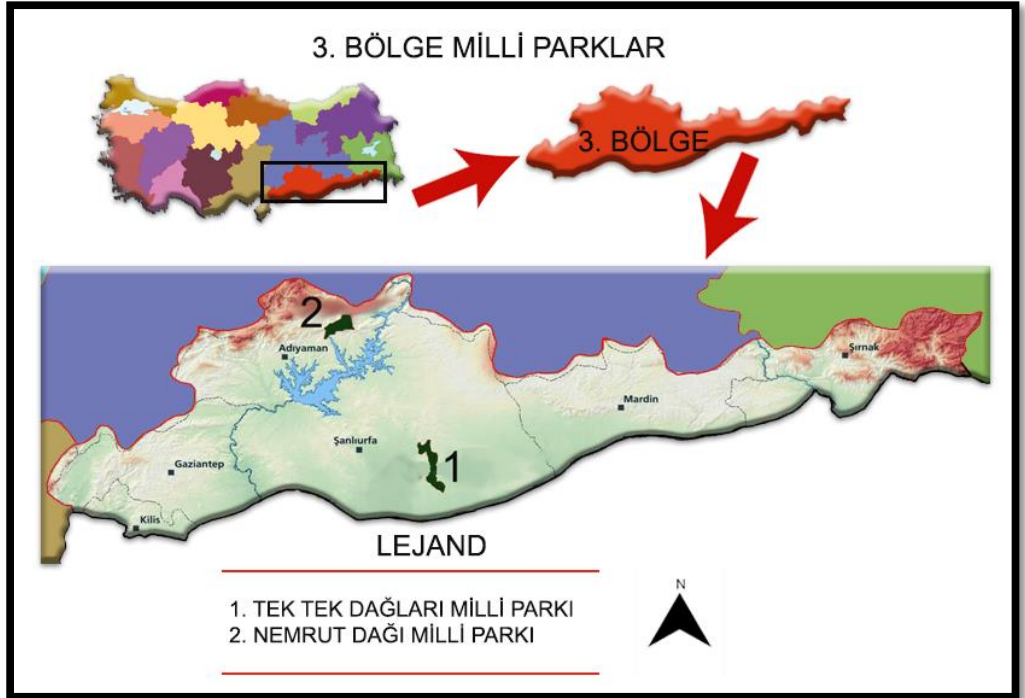
- Milli Park, doğu ile batı kültür hazinelerini barındıran tarihi mekânlardandır. Dolayısıyla arkeolojik değerlere sahiptir.
- Milli Parkın ana kaynak değerlerini, büyük ozan Homeros'un epik eserleri İliada ve Odysseia ile ölümsüzleşen Troya kenti ve ünlü "tahta at" oluşturmaktadır (Şekil. 3. 10,a).
- Milli parkın ve çevresinin tabiat tarihi ile ilgili en önemli özelliği, jeolojik özelliğidir. Genel olarak jeolojik yapısı incelendiğinde, neojen oluşumlardan meydana gelmektedir.
- Yapılan kazılar sonucu 9 kültür katı saptanmış ve kırktan fazla yerleşim evreleri oraya çıkarılmıştır. Dolayısıyla antik bir kent niteliğinde olan Troya Milli Parkında Athena tapınağı, meclis, tiyatro ve belediye gibi önemli yapılar da bulunmaktadır (Şekil 3.10,b)

Şekil 3.10. a: Tahta at, b: Antik kalıntılar

c) T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı 3. Bölge Müdürlüğü

T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığına bağlı 3. Bölge Müdürlüğünde 2 adet milli park bulunmaktadır. Bu milli parklar; Nemrut Dağı Milli Parkı ve Tektek Dağları Milli Parkı'dır (Şekil 3.11).

Şekil 3.11. 3. Bölge Müdürlüğündeki Milli Parklar

3.Bölge Müdürlüğüne bağlı olan Nemrut Dağı Milli Parkı'nın sahip olduğu özellikler Çizelge 3.8'de verilmiştir.

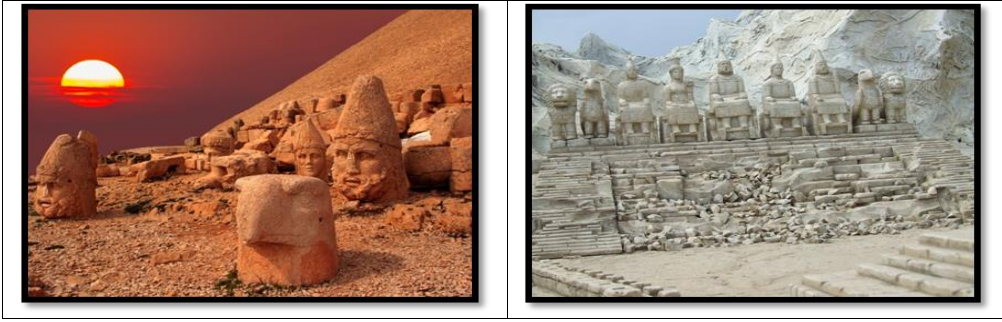
Çizelge 3.8. Nemrut Dağı Milli Parkı

Milli park	Bulunduğu il	Kapladığı Alan (ha)	İlan Tarihi	Kaynak değerleri
Nemrut Dağı Milli Parkı	Adıyaman	13.827 ha	07.12.1988	Arkeolojik değerler

Nemrut Dağı Milli Parkı, Doğu Anadolu Bölgesi'nin Adıyaman ili sınırları içerisinde bulunmaktadır. 07.12.1988 yılında milli park ilan edilmiş olup, yüz

ölçümü olarak 13.827 hektardır. Nemrut Dağı Milli Parkının kaynak değerleri aşağıda sıralanmıştır (Anonim, 2016e; Anonim, 2016f);

- Milli parkın ana kaynak değerini Nemrut Dağındaki kültürel ve arkeolojik kalıntılar oluşturmaktadır.
- Dünyanın sekizinci harikası olan Nemrut Dağı, 2150 metre yükseklikte konumlanmıştır.
- Nemrut Dağı Milli parkı içerisinde yüksekliği on metreyi bulan büyüleyici heykelleri, metrelerce uzunluktaki kitabeleriyle, UNESCO Dünya Kültür Mirasına girmiştir (Şekil 3.12).
- Nemrut Dağı dünyanın en muhteşem gündeğümü ve gün batışının seyredilebildiği yer olmasıyla da ilgi çekmektedir.

Şekil 3.12. Nemrut Dağı Milli Parkından görünüm

3. Bölge Müdürlüğüne bağlı olan Tektek Dağları Milli Parkı'nın özellikleri Çizelge 3.9'da verilmiştir.

Çizelge 3.9. Tektek Dağları Milli Parkı

Milli park	Bulunduğu il	Kapladığı Alan (ha)	İlan Tarihi	Kaynak değerleri
Tektek Dağları Milli Parkı	Şanlıurfa	19.335 ha	29.05.2007	Dağ ekosistemi ve arkeolojik kalıntılar

Milli park, Şanlıurfa'nın güneybatısında bulunan Tektek Dağları üzerinde yer almaktadır. 29.05.2007 yılında milli park ilan edilmiş olup, yüz ölçümü yaklaşık 19.335 hektarlık bir alanı kapsamaktadır. Milli Parkın kaynak değerleri ile ilgili açıklamak aşağıda belirtilmiştir (Anonim, 2016a; Anonim, 2016b);

- Harran ovası ile Viranşehir ovası arasında, kuzeyden güneye doğru uzanan kıvrımlı bir dağ ekosistemi kaynak değerini oluşturan bir değerdir.
- Tek Tek dağlarının en yüksek noktası 801 metre rakıma sahiptir.
- Park alanının kaynak değerini oluşturanlardan birisi tarihi ve arkeolojik kalıntılardır. Şuayıp Şehri Harabeleri ve mağaraları, tarihi kentindeki Asur ve Roma dönemine ait kaya mezarlar ile Soğmatar Harabeleri ve Asurlar döneminden kalan kale kalıntıları ile Senem Mağarası önemli kültürel peyzaj değerlerini oluşturan alanlardır (Şekil 3.13).

Şekil 3.13. Şuayıp Şehri Harabeleri ve Soğmatar Harabeleri

d) T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı 4. Bölge Müdürlüğü

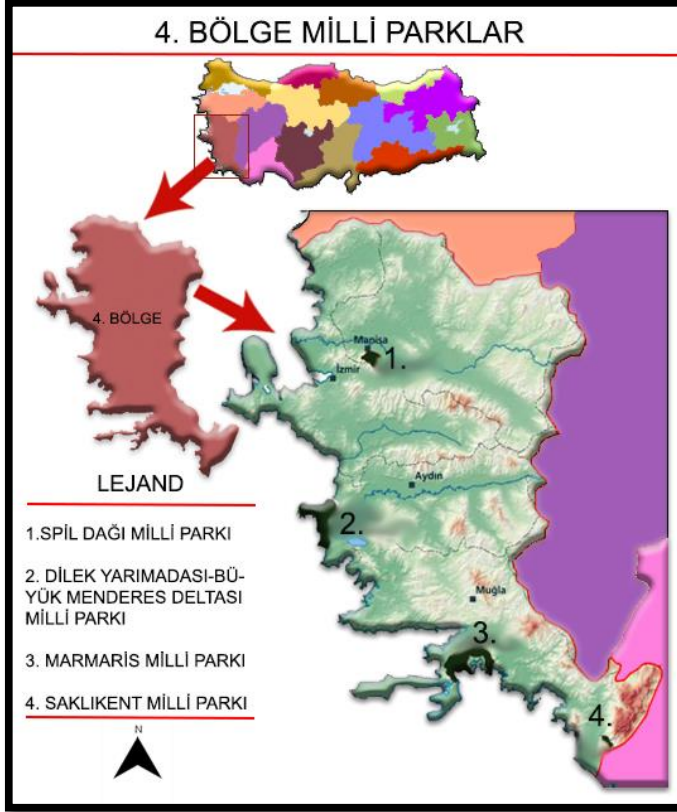
T.C. Orman ve Su İşlerine Bakanlığına bağlı 4. Bölge Müdürlüğünde 4 adet milli park bulunmaktadır. Bu milli parklar; Dilek Yarımadası -Büyük Menderes Deltası Milli Parkı, Marmaris Milli Parkı, Saklıkent Milli Parkı ve Spil Dağı Milli Parkı'dır (Şekil 3.14).

4.Bölge Müdürlüğünde yer alan Dilek Yarımadası -Büyük Menderes Deltası Milli Parkı'nın özellikleri Çizelge 3.10'da verilmiştir.

Çizelge 3.10. Dilek Yarımadası -Büyük Menderes Deltası Milli Parkı

Milli park	Bulunduğu il	Kapladığı Alan (ha)	İlan Tarihi	Kaynak değerleri
Dilek Yarımadası - Büyük Menderes Deltası Milli Parkı	Aydın	27.598 ha	19.05.1966	Akdeniz'in en iyi korunan maki florası, jeolojik yapı, doğal bitki ve hayvan toplulukları, dinlenme

Dilek Yarımadası -Büyük Menderes Deltası Milli Parkı, Ege Bölgesindeki Aydın ili sınırları içinde yer almaktadır. 1966 yılında 10.985 hektarı Milli park ilan edilerek Dilek Yarımadasına aittir. Yarımadanın güneyine bitişik Büyük Menderes Deltası 1994 yılında Milli parka eklenmiş olup, bu bölüm 16.690 hektar büyüklüğündedir. Toplamda 27.598 hektarlık alan ile Dilek Yarımadası -Büyük Menderes Deltası Milli Parkı adını almıştır

Şekil 3.14. 4. Bölge Müdürlüğündeki Milli Parklar

Dilek Yarımadası -Büyük Menderes Deltası Milli Parkının kaynak değerleri şunlardır (Anonim, 2016e; Anonim, 2016f);

- Dilek Yarımadası bölümü Samsun Dağları'nın Ege Denizi'ne uzandığı son nokta olup, 20 km uzunluğunda ve ortalama 6 km genişliğindedir.
- Yarımadanın en yüksek yeri olan Dilek Tepe 1.237 m yükseklikte olup, milli park adını bu dağdan almıştır.

- Dilek Yarımadası'nın jeolojik yapısı, Palezoik şistler, Mezozoik kalkerler ve mermerler ile Neojen tortul kütlelerinden meydana gelmiştir.
- Yarımada'nın hemen güneyinde yer alan Büyük Menderes Deltası, morfolojik gelişimin hızlı olduğu ağız kısmında, birçok lagün ve bataklıkları bünyesinde barındıran bir sulak alan karakterindedir.
- Büyük Menderes Deltası tatlı ve tuzlu suyun birbirine karıştığı bir lagünler sistemi olup, uluslararası öneme sahip "A Sınıfı Sulak Alan" özelliği taşımaktadır.
- Dilek Yarımadası Ve Büyük Menderes Deltası Milli Parkı florasında 95 familyaya ait; alttür ve varyete düzeyinde 804 adet bitki belirlenmiştir. Bunların 2'si milli park içinde, 4'ü yakın çevresinde olmak üzere 6 adet endemik tür bulunmaktadır.
- Defne ve kestane bitki kuşakları ile Akdeniz maki florasının en iyi şekilde korunması ve hemen hemen bütün bitki türleri yarımada'da, en canlı ve sağlıklı örnekleriyle yer almaktadır (Şekil 3.15).
- Dilek Yarımadası, Avrupa Konseyi tarafından "Flora Biogenetik Rezerv Alanı" kabul edilmiştir.
- Milli parkın zengin ekosistemde 256 kuş türü görülmekte olup, bunlardan 70'i deltada üremektedir. Nesli tehlike altında olan Tepeli Pelikanın (*Pelecanus crispus*) en önemli kuluçkalama alanlarından birisi olup, Cüce Karabatak (*Phalacrocorax pygmeus*), Küçük Kerkenez (*Falco naumanni*), Ak Kuyruklu Kartal (*Haliaeetus albicilla*) gibi diğer nesli tükenmekte olan türler de burada barınmaktadır. Ayrıca Flamingolar için de son derece önemli beslenme alanıdır.
- Milli Park içerisinde İcmeler, Aydınlık, Kavaklı burun ve Karasu koyları olmak üzere 4 adet günübirlik kullanımlara koylar bulunmaktadır. Bunun yanı sıra, sportif amaçlı olta balıkçılığı ve kuş gözlemciliği yapılmaktadır. Eski Doğan Bey Köyü çevresindeki antik kentlerde kültürel aktiviteler gerçekleştirmek de mümkündür

Şekil 3.15. Dilek Yarımadası ve Büyük Menderes Deltası Milli Parkı

4. Bölge Müdürlüğüne bağlı olan Marmaris Milli Parkı'nın özellikleri Çizelge 3.11'de verilmiştir.

Çizelge 3.11. Marmaris Milli Parkı

Milli park	Bulunduğu il	Kapladığı Alan (ha)	İlan Tarihi	Kaynak değerleri
Marmaris Milli Parkı	Muğla	29.206 ha	08.03.1996	Orman, ada ve deniz ekosistemi, jeomorfolojik yapı, zengin flora ve fauna

Marmaris Milli Parkı, Akdeniz ile Ege bölgeleri geçiş bölgesinde, Muğla ili sınırları içinde yer almaktadır. 08.03.1996 yılında milli park ilan edilmiş olup, 29.206 hektar yüz ölçümüne sahiptir. Milli Parkın kaynak değerleri şunlardır (Anonim, 2016e; Anonim, 2016f);

- Milli Parkının jeolojik yapısı, genel olarak magmatik ve kalker kayaları ile alüvyon ve yamaç molozlarından oluşmuştur.
- Milli parkta orman, deniz, tatlı su ve step olmak zere 4 ekosistem tipi bulunmaktadır. En büyük alanı kapsayan orman vejetasyonu kapsamakta olup, Kızılçam (*Pinus brutia* Ten.), Anadolu Sığıla Ağacı (*Liquidambar orientalis* Miller.) ve Akdeniz servi (*Cupressus sempervirens* L.) gibi bitki türlerinden ibarettir.
- Milli Parkta belirlenen 514 bitki türünden 54'ü endemik, 9'u yöresel endemik, 5'i tehlike altında, 74'ü tehlike sınıfı açısından nadir kategorisindedir.

- Sıgla ağacı alanın yöresel endemik türü olup, sandal (*Arbutus andrachne*), defne (*Laurus nobilis* L.), keçiboynuzu (*Ceratonia siliqua* L.), tesbih (*Styrax officinalis* L.), akçakesme (*Phillyrea latifoli.*), melengiç (*Pistacia terebinthus* L.), yabancı zeytin (*Olea europaea* L.), zakkum (*Nerium oleander* L.) gibi Akdeniz bitki türleri de milli parkta geniş bir yayılım göstermektedir.
- Bitki çeşitliliğinin yanı sıra yaban hayatı açısından da zengin olan milli parkta 213 böcek türü, 35 balık türü, 21 memeli türü, 29 sürüngen türü, 7 çift yaşamlı tür ve 112 kuş türü tespit edilmiştir. Özellikle Marmaris- Köyceğiz arasında bulunan ve nesli tükenmekte olan yaban keçisi (*Capra aegagrus*) önemli türlerinden birisidir. Ayrıca ayı, karakulak (*Caracal caracal*), tilki, sincap, gelincik (*Mustela*), porsuk (*Meles meles*), yaban domuzu (*Sus scrofa*), tavşan da alanda görülen diğer yaban hayatı türlerindedir.
- Jeomorfolojik yapıya bağlı olarak gelişen kaya blokları, mağara, dolinler, delta ağzı alanın diğer önemli doğal değerlerdir (Şekil 3.16).

Şekil 3.16. Marmaris Milli Parkından görünüm

4. Bölge Müdürlüğüne bağlı diğer milli parklardan birisi Saklıkent Milli Parkı'dır. Çizelge 3.12'de milli park ile ilgili özellikler verilmiştir.

Çizelge 3.12. Saklıkent Milli Parkı

Milli park	Bulunduğu il	Kapladığı Alan(ha)	İlan Tarihi	Kaynak değerleri
Saklıkent Milli Parkı	Muğla, Antalya	1.643 ha	06.06.1996	Akarsu ekosistemi, jeomorfolojik bir yapı, flora zenginliği

Saklıkent Milli Parkı, Akdeniz Bölgesi'nde Antalya ve Muğla illeri sınırları içinde yer almaktadır. 06.06.1996 yılında milli park ilan edilmiş olup, 1.643 hektarlık yüz ölçümüne sahiptir.

Saklıkent Milli Parkının kaynak değerleri şunlardır (Anonim, 2016e; Anonim, 2016f);

- 1000-1100 metre yükseklikte ve oldukça dik vadi yamaçlarına sahip Saklıkent Kanyonu, 9 km uzunluğundadır. Kanyonun ağız kesiminde, birbirine yakın çıkışlar yapan kaynak suları, büyük bir ırmağa dönüşmektedir (Şekil 3.17).
- Tektonik kontrollü bir jeomorfolojik gelişimine sahip olup, özellikle düşey yönlü tektonizma Saklıkent Kanyonu'nun gelişme seyrini etkilemiş ve bugünkü görünümünü almasında, litolojik yapıya sahip önemli ölçüde yardımcı olmuştur.
- Kanyonun yamaçlarında, birbirinden farklı yüksekliklerde 20'ye yakın irili ufaklı mağara bulunmaktadır.

Şekil 3.17. Saklıkent Milli Parkından görünümeler

- Milli park, orman, dağ, vadi, akarsu ve maki vejetasyonunun örneklerini hepsini bir arada barındırması açısından zengin bir değerdir.
- Milli parkta jeomorfolojik basamakların bulunduğu yükseltiye göre sırasıyla maki, kızılçam (*Pinus brutia* Ten.), Anadolu karaçamı [*Pinus nigra subsp.pallasiana* (Lamb). Holmboe] ve toros sediri (*Cedrus libani* A. Rich.) şeklinde sıralanmaktadır.

Spil Dağı Milli Parkı'nın özellikleri Çizelge 3.13'de gösterilmiştir.

Çizelge 3.13. Spil Dağı Milli Parkı

Milli park	Bulunduğu il	Kapladığı Alan(ha)	İlan Tarihi	Kaynak değerleri
Spil Dağı Milli Parkı	Manisa	6.867 ha	22.04.1968	Jeolojik yapı, doğal bitki ve hayvan toplulukları, dinlenme, eğlenme

Ege Bölgesi'nin Manisa ili sınırları içerisinde yer alan Spil Dağı Milli parkı, 22.04.1968 yılında milli park alanı olarak belirlenmiştir. Alanın yüz ölçümü yaklaşık 6.867 hektardır. Spil Dağı Milli Parkının önemli kaynak değerleri aşağıda verilmektedir (Anonim, 2016e; Anonim, 2016f);

- Milli Park Gediz Ovasının 60 metrelik yükseklikten başlayıp, Karadağ'da 1517 metreye kadar uzanmaktadır. Dağın dört tarafında derin vadiler içinde dere yatakları uzanır. Bu da biyolojik çeşitliliğin artmasını sağlamaktadır.
- Milli park flora açısından oldukça zengin olup, 600 metreye kadar Kızılcıam (*Pinus brutia* Ten.) ve daha yukarılarda Anadolu karaçamı [*Pinus nigra subsp.pallasiana* (Lamb). Holmboe]ağaç türü hâkimdir. Saçlı meşe (*Quercus cerris* L.), bu iki tür arasında karışık olarak yayılır.
- Parkın doğusunda 600 metre yükseklikte bulunan ve içi tamamen sülüklerle dolu olan Sülüklü Göl de kalkerlerin erimesi ile meydana gelmiş bir dolin gölü bulunmaktadır (Şekil 3.19).
- Spil kekiği (*Origanum Sipyleum*) alanın endemik türlerinden birisi olup, Spil Dağı ismini bu bitkiyle almıştır.
- Milli park yaban hayatı yönünden de oldukça zengindir. Yöreye has yılık atları, tavşan, tilki, ayı, karaca, kurt, çakal, porsuk, dağ keçisi, domuz ve sansar, kuşlardan; doğan, atmaca, kartal, akbaba, kınalı keklik (*Alectoris chukar* L.), çil keklik (*Perdix perdix* L.) ve ötücü gibi türler yörede yayılış göstermektedir.
- Arazinin jeomorfolojik yapısı dağcılık sporuna elverişli olmasının yanı sıra, doğa yürüyüşleri, dağcılık, dağ yürüyüşü ve paraşütçülük gibi rekreasyonel faaliyetlere uygundur. Ayrıca günübirlik ve kamp alanı bölge halkının yaz-kış rekreasyon ihtiyacını büyük ölçüde karşılamaktadır.

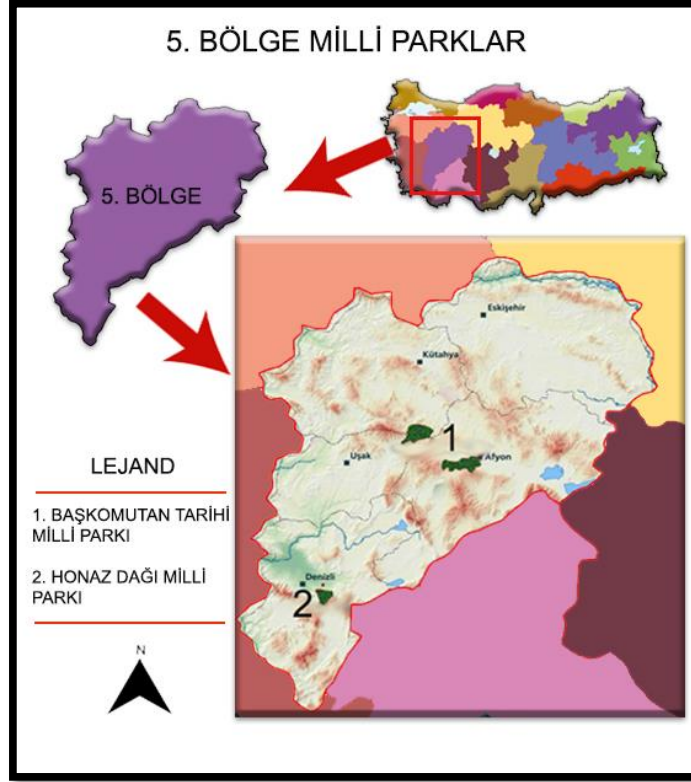

Şekil 3.18. Spil Dağı Milli Parkından görünümler

- Spil dağı Milli Parkı'nda 76 adet endemik bitki türü tespit edilmiştir. Endemik tür olan Manisa Lalesinin (*Tulipa orphanidea* Boiss. ex Heldr.) yanında 70 kadar şifalı bitki mevcuttur.

e) T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı 5. Bölge Müdürlüğü

T.C. Orman ve Su İşlerine Bakanlığına bağlı 5. Bölge Müdürlüğünde Başkomutan Tarihi Milli Parkı ve Honaz Dağı Milli Parkı bulunmaktadır (Şekil 3.19).

Şekil 3.19. 5. Bölgede Müdürlüğündeki Milli Parklar

Başkomutan Tarihi Milli Parkı'nın özellikleri Çizelge 3.14'de verilmiştir.

Çizelge 3.14 Başkomutan Tarihi Milli Parkı

Milli park	Bulunduğu iller	Kapladığı Alan(ha)	İlan Tarihi	Kaynak değerleri
Başkomutan Tarihi Milli Parkı	Afyonkarahisar, Kütahya, Uşak	40.948 ha	08.11.1981	Tarihi değerler, zengin flora

Başkomutan Tarihi Milli Parkı, İç Batı Anadolu'da Afyon, Kütahya, Uşak illeri sınırları içerisinde olup, Kocatepe ve Dumlupınar bölümü olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. 08.11.1981 yılında ilanda milli park ilan edilmiştir. Alan toplam olarak 40.948 hektarlık yüz ölçümüne sahiptir. Türkiye'nin 17. Milli parkıdır.

Başkomutan Tarihi Milli Parkının kaynak değerleri şunlardır (Anonim, 2016e; Anonim, 2016f);

- Ulu Önder Atatürk'ün 26-30 Ağustos 1922 tarihinde bütün dünyayı şaşırtan bir başarı ile sonuçlandığı Kurtuluş Savaşı'nın geçtiği yörelerdeki tarihi olgular Başkomutan Tarihi Milli Parkı'nın ana kaynak değerini oluşturmaktadır.
- Milli park içerisinde Büyük Taarruz ve Başkomutan meydan Muharebesi zaferini yansıtan ve Kurtuluş mücadelesinin eşsiz kahraman ve aziz şehitleri adına tesis edilmiş anıt ve şehitlikler ile müze ve aynı dönemde kullanılan bazı yapı ve alanlar kültürel değer açısından önemlidir (Şekil 3.20).
- Dumlupınar bölümünde bugüne kadar yapılan çalışmalarda 403 takson tespit edilmiş olup, 43 endemik taksonun bulunmaktadır. Kocatepe ise 19 endemik taksonun bulunduğu saptanmıştır.

Şekil 3.20. Başkomutan Tarihi Milli Parkı

4. Bölge Müdürlüğüne bağlı diğer milli parklardan birisi Honaz Dağı Milli Parkı'dır. Çizelge 3.15'de milli park ile ilgili özellikler verilmiştir.

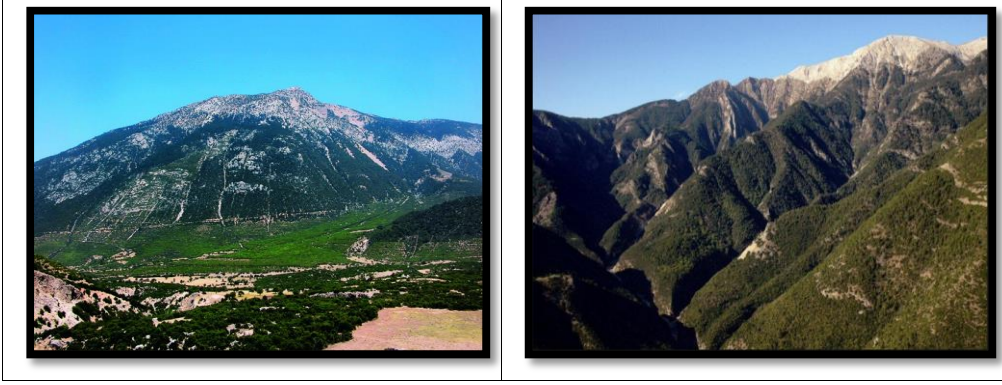
Honaz Dağı Milli Parkı, Ege Bölgesi'nin, Denizli ili sınırları içinde yer almaktadır.1995 yılında milli park ilan edilmesine rağmen, 21.04.1998 yılında sınır değişikliği yapılmıştır. Milli parkın toplam yüz ölçümü 9.429 hektarlık alana sahiptir.

Çizelge 3.15. Honaz Dağı Milli Parkı

Milli park	Bulunduğu il	Kapladığı Alan (ha)	İlan Tarihi	Kaynak değerleri
Honaz Dağı Milli Parkı	Denizli	9.429 ha	21.04.1998	Jeolojik ve jeomorfolojik oluşumlar, arkeolojik kalıntılar ve zengin endemik flora

Honaz Dağı Milli Parkının kaynak değerleri şöyle sıralanmaktadır (Anonim, 2016e; Anonim, 2016f);

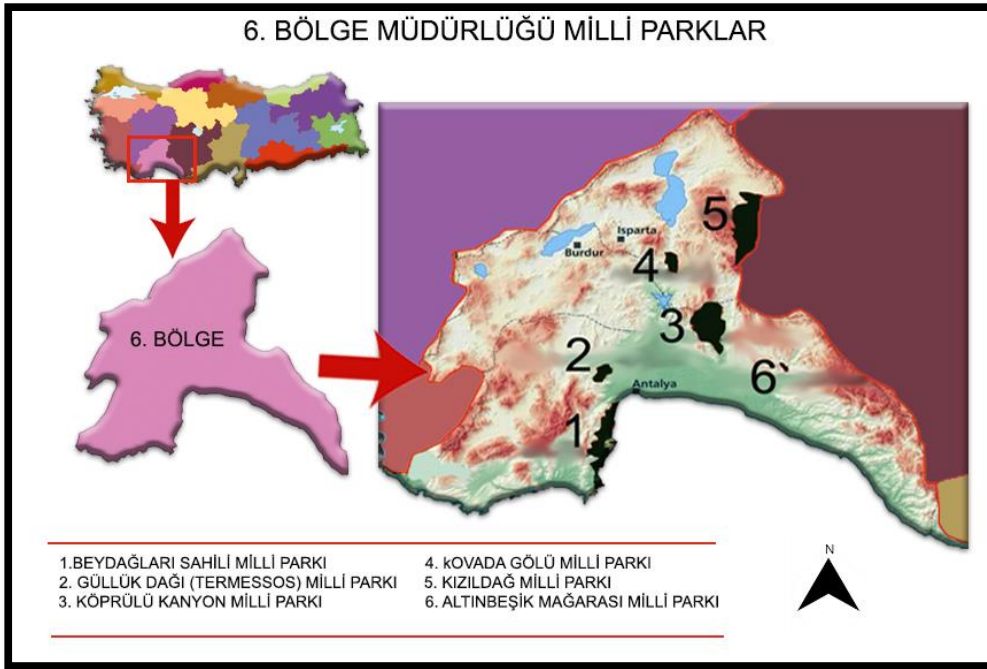
- Honaz Dağı 2528 metre yüksekliği ile Ege Bölgesinin hatta Tüm Batı Anadolu'nun en yüksek dağıdır (Şekil 3.21).
- Dağ üzerinde birçok Periglasiyal koşulları karakterize eden jeomorfolojik şekil bulunmaktadır. Ana şekil grubu olarak ise; yöre horst biçiminde uzanmaktadır. Dağın düşey yönleri tektonik ve fay hareketleri sonucu oldukça dik bir görünüm kazanmıştır. Yörenin genel litolojik yapısı gnays ve mikaşistlerden meydana gelir. Ayrıca yer yer kristalize kireçtaşlarına da rastlanmaktadır.
- Milli Park civarında 964 bitki türü saptanmış olup, bunların 122 adedi Türkiye için endemiktir. Bu açıdan milli park zengin endemik türe sahiptir.
- Endemiklerden ikisi, Mercan Köşk (*Origanum majorana* L.) ve Çan Çiçeği (*Campanula bipinnatifida* P.H.Davis), hem Honaz Dağı hem de Babadağ'ında bulunmaktadır. Dünya'da sadece Honaz Dağı'nda yetişen üç adet bitki türü; Ballıbaba (*Lamium moschatum* var. *rhodium* (Gand.) R.R.Mill), Sığırkuyruğu (*Verbascum densiflorum* Bertol.) ve Safran (*Crocus sativus* L.) tespit edilmiştir.
- Milli Park sınırları içinde en yaygın ağaç türü Anadolu Karaçamı ve Kızılçam kuru ormanı olarak dağılmakta yer yer endemik tür olan kasnak meşesi [*Quercus vulcanica* (Boiss. And Heldr.ex) Kotschy] ve yüksek yerlerde yaşlı anıt niteliğinde kokulu ardıç (*Juniperus foetidissima* Wild.) ve boylu ardıç (*Juniperus excelsa* Bieb.) türleri ile ağacına rastlanmaktadır.
- Milli park içerisindeki aksu çayının kenarında, tarihi yerleşimlerden biri olan Colossae antik kenti bulunmakta olup, birçok kaya mezarı yer almaktadır.

Şekil 3.21. Honaz Dağı Milli Parkından görünümeler

f) T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı 6. Bölge Müdürlüğü

T.C. Orman ve Su İşlerine Bakanlığına bağlı 6. Bölge Müdürlüğünde 6 adet milli park bulunmaktadır. Bu milli parklar; Altınbeşik Mağarası Milli Parkı, Beydağları Sahil Milli Parkı, Kızıldağ Milli Parkı, Kovada Gölü Milli Parkı ve Köprülü Kanyon Milli Parkıdır (Şekil 3.22).

Şekil 3.22. 6. Bölge Müdürlüğündeki Milli Parklar

Altınbeşik Mağarası Milli Parkıyla ilgili özellikler Çizelge 3.16’de sunulmaktadır

Çizelge 3.16. Altınbeşik Mağarası Milli Parkı

Milli park	Bulunduğu il	Kapladığı Alan (ha)	İlan Tarihi	Kaynak değerleri
Altınbeşik Mağarası Milli Parkı	Antalya	1.147 ha	31.08.1994	Jeolojik ve jeomorfolojik oluşumlar, akarsu ekosistemi

Altınbeşik Mağarası Milli Parkı, Akdeniz Bölgesi’nde Antalya ili sınırları içinde yer almaktadır. 31.08.1994 yılında milli park olarak ilan edilmiştir. Alanın yüz ölçümü 1.147 hektardır. Altınbeşik Mağarası Milli Parkının kaynak değerini mağara oluşturmaktadır. Bu kaynak değerlerle ilgili özellikler maddeler halinde sunulmaktadır (Anonim, 2016e; Anonim, 2016f);

- Mağara, Beyşehir gölünün güneyinde kalan, yaklaşık 120 km uzunluğundaki büyük bir hidrojeolojik sistem çıkış ağızıdır (Şekil 3.23). Mağaranın toplam uzunluğu 2500 m olup, girişe göre en yüksek dikey noktası 101 m’dir.
- Orta Torosların karstik yapısı içinde üç katlı bir mağara sistemidir. Üst seviye aktivitesini tamamen yitirmiş durumda, tabanında dikkat çekici büyük kaya blokları ile sarkıt ve dikitler bulunmaktadır. Bu seviye devamlı kurudur. Orta seviye zaman zaman aktif olması nedeniyle yağmurlu mevsimlerde su altında kalmaktadır. Tabanı daha çok dere yatağı özelliği taşımakta, yer yer kum ve çakıl depoları yer almakta ve oluşum hala devam etmektedir.
- Mağara içi oluşumları açısından son derece zengin örnekler sunan Altınbeşik Mağarası’nda hidrolojik koşullara bağlı olarak perde travertenler, sarkıt-dikit ve sütunlar, damlataş havuzları, mağara incileri gibi oluşumların iyi gelişmiş örneklerini görebilmek mümkündür.

Şekil 3.23. Altınbeşik Mağarası Milli Parkından görünümeler

6. Bölge Müdürlüğüne bağlı olan Beydağları Sahil Milli Parkı'nın özellikleri Çizelge 3.17'da verilmiştir.

Çizelge 3.17. Beydağları Sahil Milli Parkı

Milli park	Bulunduğu il	Kapladığı Alan (ha)	İlan Tarihi	Kaynak değerleri
Beydağları Sahil Milli Parkı	Antalya	31.018 ha	16.03.1972	Arkeolojik kalıntılar, doğal bitki örtüsü, manzara ve dinlenme

Beydağları Sahil Milli parkı, Antalya- Konyaaltı Sarısu'dan başlayarak, Antalya Kumluca kara yoluna ve Akdeniz'e paralel olarak Gelididonya Burnuna kadar uzanmaktadır. 16.03.1972 yılında 69.800 hektarlık alan milli park alanı olarak ilan edilmişti. Ancak 1988 yılında yerleşim alanlarının milli park sınırları dışında bırakılmasıyla park bugün 31.018 hektarlık bir alana sahiptir.

Beydağları Sahil Millî parkının sahip olduğu kaynak değerler aşağıda sıralanmıştır (Anonim, 2016e; Anonim, 2016f);

- Milli parkın dâhilinde eski yerleşim yerlerinden, M.Ö. VII. Yüzyılda Rodos Kolonisi olarak kurulan tarihi Phaselis Antik Kenti ve Milli Park sınırına komşu vaziyette, Olympos harabeleri yer almaktadır. Çıralı mahallesi dağlık arazide, Likya'nın sönmeyen ateşi olarak adlandırılan Yanartaş (Chimaira) yüzyıllardır yanmakta ve yöreye mitolojik bir değer kazandırmaktadır.

Şekil 3.24. Beydağları Sahil Milli Parkından görünüm

- Tarihi ve kültürel değerlerinin yanı sıra, biyolojik çeşitlilik açısından da çok zengin bir alandır. 0-2365 m yükselti farklılığı ve değişik bakı özelliği ile zengin biyolojik çeşitliliğe sahip milli parkta, Akdeniz iklim tipinin bitki topluluklarını sergileyen orman ve maki örtüsü mevcuttur (Şekil 3.24).
- Alanın içerisinde 865 bitki türü tespit edilmiştir. Toplam türün % 3 olan 25 adet bölge endemiği bulunmakta olup, sadece bu bölgede yetişmektedir. 154 (%18) adedi ise Türkiye endemiği olarak tanımlanmıştır. Bu bitkilerden bazıları; sakız ağacı (*Pistacia terebinthus* L.), yabani zeytin, sandal (*Arbutus andrache* L.), keçiboynuzu (*Ceretonia ciliqua* L.), defne (*Laurus nobilis* L.), tespih (*Styrax officinalis* L.)'dir.
- Akdeniz Bölgesi iklim şartlarına sahip alanda yılın 7-8 ayında her türlü deniz sporu, piknik, kamp, yürüyüş yapılabilen ve arkeolojik alanlar gezilebilmektedir. Beydağları Milli Parkında; Topçam, Küçük Çaltıcak, Büyük Çaltıcak, Kargıcak-2, Beldibi Günöbirlik Alanları yöre halkı tarafından yoğun olarak kullanılan alanlardır. Yıllık ziyaretçi sayısı 150.000 ile 200.000 arasında değişmektedir.
- Teleferikle 2365 metredeki Tahtalı Dağına çıkılabilir. Bu çıkışlarda her yükseklikteki bitki örtüsü, jeolojik formasyonlar, yaban hayatını izleyip, Tahtalı Dağı'nda milli parkın tamamına tepeden bakma imanı sunmaktadır.

6. Bölge Müdürlüğüne bağlı olan milli parklardan birisi de Kızıldağ Milli Parkı olup, özellikleri Çizelge 3.18’de verilmiştir.

Çizelge 3.18. Kızıldağ Milli Parkı

Milli park	Bulunduğu il	Kapladığı Alan (ha)	İlan Tarihi	Kaynak değerleri
Kızıldağ Milli Parkı	Isparta	55.106 ha	09.05.1969	Doğal bitki toplulukları, dinlenme ve eğlenme

Kızıldağ Milli Parkı, Akdeniz Bölgesi’nde, Isparta ili sınırları içinde bulunmaktadır. 09.05.1969 yılında milli park ilan edilmiş olup, kapladığı yüz ölçümü 55.106 hektardır. Kızıldağ Milli Parkı parkının kaynak değerleri şunlardır (Anonim, 2016e; Anonim, 2016f);

- Milli parkın kalker ve karstik yer şekillerden oluşan jeolojik yapısına göre ardıc ormanları, Anadolu karaçam, toros sedir (*Cedrus libani* A. Rich.), toros göknarı (*Abies cilicica* Carr.), titrek kavak (*Populus tremula* L.) oluşan saf veya karışık ormanlar, dere boyu vejetasyonları ile zengin bir ekosisteme sahiptir.
- Alan içinde 1200 takson tespit edilmiş olup, bunlardan 201’i endemik tür olarak belirlenmiştir. Mantar türlerinden de yaklaşık 35 tür bulunmaktadır.
- Milli parkın sahip olduğu orman dokusu, botanik özelliklerin yanı sıra rekreasyonel ihtiyaçları karşılaması açısından da alan önem teşkil etmektedir. Alan içinde günübirlik kullanım alanları ve çadırılı kamp alanı, Beyşehir gölü kıyısındaki Karakaya köyü plaj alanı, Mada Adası tur güzergâhı ve doğa yürüyüşleri gibi rekreasyonel etkinlikler bulunmaktadır (Şekil 3.25).
- Ayrıca Milli parkın bir bölümünü oluşturan Beyşehir Gölü, Ramsar sözleşmesine göre uluslararası öneme sahip sulak alandır.
- Kızıldağ ormanlarının bol oksijen üretmesi açısından akciğer ve astım problemi olan insanlar için şifa kaynağıdır ve bu nedenle de görülmeye değer bir alandır.

Şekil 3.25. Kızıldağ Milli Parkından görünüm

6.Bölge Müdürlüğüne bağlı olan Kovada Gölü Milli Parkı'nın özellikleri Çizelge 3.19'da verilmiştir.

Çizelge 3.19. Kovada Gölü Milli Parkı

Milli park	Bulunduğu il	Kapladığı Alan (ha)	İlan Tarihi	Kaynak değerleri
Kovada Gölü Milli Parkı	Isparta	6.551 ha	03.11.1970	Jeolojik ve jeomorfolojik yapısı ve göl sistemi, Doğal bitki ve hayvan toplulukları, manzara ve dinlenme

Kovada Gölü Milli Parkı, Akdeniz Bölgesi'nin Isparta ili sınırları içerisinde yer almaktadır. 03.11.1970 yılında milli park olarak ilan edilmiştir. Alanın kapladığı yüz ölçümü 6.551 hektardır. Kovada Milli parkın sahip olduğu değerler şunlardır (Anonim, 2016e; Anonim, 2016f);

- Eğirdir Gölü'nün güneye doğru uzantısının ve deniz seviyesinden 900 metre yükseklikte olan Kovada Gölü, 9 km. genişliğindedir. Ayrıca gölün çevresi 20,6 km olup, derinliği ise 6-7 metreye kadar inmektedir.
- Kovada gölünün meydana gelişi, havzaya düşen yağmur suları ve kimyasal aşınmaya eklenen tektonik yer hareketleriyle şekillenen göl, karstik tektonik bir polyedir (Şekil 3.26).
- 6.551 hektarlık alanının, 4.662 hektarı ormanlık alanı oluşturmaktadır. Bu da % 71 gibi yüksek bir düzeye ulaşan orman dokusuna sahiptir.
- Milli parkta 361 tür bitki tespit edilmiştir. Bunlardan 28 âdeti endemik olup, Kasnak Meşesi önemli endemik türlerinden birisidir. Kızıлчаam, Anadolu

karaçamı, göknar, toros sedir, ardıç ve kasnak meşesi türleri de alanda bulunan orman dokusudur.

- Alan, günü birlik rekreasyonel faaliyetlerden doğa yürüyüşü uygun olup, basit kamping, tırmanma gibi faaliyetlere de imkân sağlamaktadır.

Şekil 3.26. Kovada Gölü Milli Parkından görünüm

6. Bölge Müdürlüğüne bağlı milli parklardan birisi de Köprülü Kanyon Milli Parkı olup, özellikleri Çizelge 3.20’de verilmiştir.

Çizelge 3.20. Köprülü Kanyon Milli Parkı

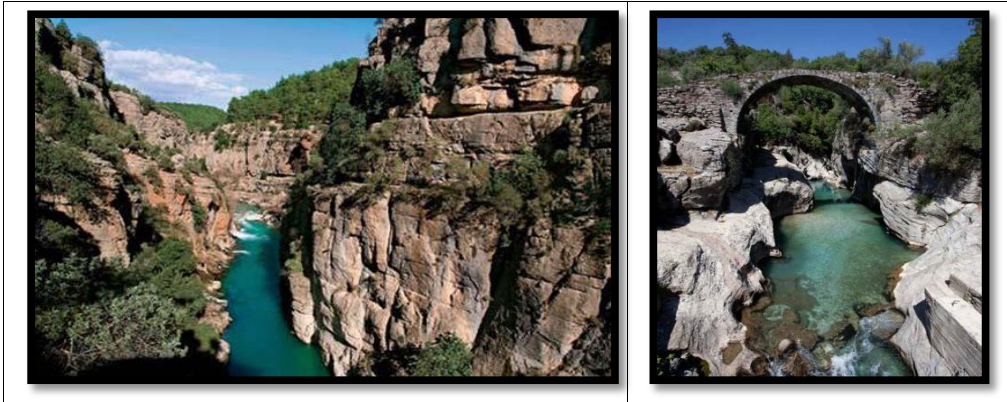
Milli park	Bulunduğu il	Kapladığı Alan (ha)	İlan Tarihi	Kaynak değerleri
Köprülü Kanyon Milli Parkı	Antalya	35.719 ha	12.12.1973	Arkeolojik kalıntılar, doğal bitki toplulukları, jeolojik, jeomorfolojik ve hidrolojik özellikler

Köprülü Kanyon Milli Parkı, Akdeniz Bölgesi’nde Antalya ili sınırları içinde bulunmaktadır. 12.12.1973 yılında milli park olarak ilan edilmiştir. Alan 35.719 hektarlık yüz ölçümüne sahiptir. Köprülü Kanyon Milli Parkının sahip olduğu kaynak değerler aşağıda sıralanmaktadır (Anonim, 2016e; Anonim, 2016f);

- Köprülü Kanyon, Köprülü Irmağının meydana getirdiği 14 km’lik yarma vadi ve 100 m’yi aşan duvar yüksekliği ile Türkiye’nin en uzun kanyonlarından birisidir.
- Alanın kil, kumtaşı, konglomera ve kalker kayalarından meydana gelen jeolojik yapısı karstik şekillerin oluşmasına olanak sağlamaktadır. Bu karstik

yapılar mağaralar, dik kayalıklar, dolinler, pınarlar, adam kayalar veya şeytan kayaları denilen oluşumlar önemli jeomorfolojik değerlerdir.

- Alanın 400 hektarı servi ormanı ile kaplı olması, Akdeniz Bölgesinin en büyük doğal saf servi (*Cupressus sempervirens* L.) ormanını meydana getirmiştir.
- Milli Parkın içerisinde flora incelendiğinde 390 takım ve 94 familyadan 950 takson tanımlanmıştır. 230'u Türkiye endemiği olan bu taksonlardan 12 tanesi bölge endemiğidir.
- Akdeniz maki türlerinden sandal ağacı, keçiboynuzu, yaban zeytini, zakkum gibi türlerin yanı sıra 1700-2500 metre arasında alt-alpin kuşağını temsil eden ve endemik oranı yüksek salep, orkide, galantus, lale gibi soğanlı yumru bitkiler de görmek mümkündür.
- Milli parkta M.Ö. iki bin yılın sonuna doğru kurulmuş olan Selge antik kenti bulunmaktadır. Bu antik kentin tiyatrosu, agorası, Zeus ve Artemis tapınakları, sarnıçları, su kemeri, Köprü ırmağı ve Koca çay üzerinde bulunan oluk ve Büğrüm köprüleri ile Selgeyi Pamphylia sahil şehirlerine bağlayan taş kaplamalı tarihi yol alanın önemli arkeolojik değerleridir.
- Milli parkın rekreasyonel dokusu Köprü İrmağı üstlenmektedir. Dik duvarlı kanyonlar içinde sayısız su kaynağıyla beslenerek yaz-kış yüksek debiye sahip olması nedeniyle rafting ve su sporlarına çok elverişli bir alan niteliğindedir. Yılda 500-600 bin kişi sadece rafting amaçlı gelmektedir. Aynı zamanda doğa yürüyüşleri, kamping, dağcılık, doğa gözlemleri, botanik turları ve foto safari gibi aktivitelere de olanak sağlamaktadır (Şekil 3.27).

Şekil 3.27. Köprülü Kanyon Milli Parkı

6. Bölge Müdürlüğüne bağlı olan son milli park Güllük Dağı (Termessos) Milli Parkı olup, özellikleri Çizelge 3.21’de verilmiştir.

Çizelge 3.21. Güllük Dağı (Termessos) Milli Parkı

Milli park	Bulunduğu il	Kapladığı Alan (ha)	İlan Tarihi	Kaynak değerleri
Güllük Dağı (Termessos) Milli Parkı	Antalya	6.700 ha	03.11.1970	Arkeolojik kalıntılar, doğal bitki toplulukları ve dinlenme

Güllük Dağı (Termessos) Milli Parkı, Akdeniz Bölgesi’nin Antalya ili sınırları içerisinde yer almaktadır. 03.11.1970 yılında milli park ilan edilmiş olup, alan 6.700 hektar yüz ölçümüne sahiptir. Milli Parkın kaynak değerleri incelendiğinde aşağıdaki veriler elde edilmiştir (Anonim, 2016e; Anonim, 2016f);

- Anadolu’daki arkeolojik bölgeler açısından en iyi korunmuş antik şehirlerden biri olan ve milli parka adını veren Termessos Antik kentinin bulunduğu yer, Antalya’nın kuzeyindeki traverten düzlüklerinden yükselen Güllük Dağının yamaçlarında konumlanmaktadır (Şekil 3.28).
- Anadolu'nun yerli halklarından olan Solim'lerin kurduğu Termessos şehri kalıntıları önemli kaynak değerleri arasındadır. Bunların arasında şehrin suları, kuleler, kral yolu, agora, tiyatro, odeon, zengin süsleme mezarları, şehrin suyunu sağlayan sarnıçlar ve drenaj sistemi bulunmaktadır. Bu veriler Homeros’un İlyada Destanı’ndan elde edilmiştir.
- 250-1665 m yükselti farklılığı ve değişik bakı özelliği ile zengin biyolojik çeşitliliğe sahip Güllük Dağı (Termessos) Milli Parkında, Akdeniz iklim tipinin bitki topluluklarını sergileyen orman ve maki örtüsü bulunmaktadır. Alan içinde sakız ağacı (*Pistacia lentiscus var. chia Duhamel*) yabancı zeytin, sandal, keçiboynuzu, defne, tespih ağacı vb. 680 bitki türü tespit edilmiş olup, 80 (%11.76) adedi Türkiye endemiği olarak tanımlanmıştır.
- Termessos’un, huzur veren ve el değmemiş görünümüyle diğer antik şehirlerden daha farklı ve etkileyici bir havası olmasının yanı sıra rekreasyon amaçlı kullanılan alanlar arasında yer almaktadır. Doğa yürüyüşü ve foto safari Termessos ve yakın çevresini gibi etkinlikler turizmi de canlandırması açısından önemlidir.

Şekil 3.28. Güllük Dağı (Termessos) Milli Parkından görünümeler

g) T.C. Orman ve Su işleri bakanlığı 7. bölge müdürlüğü

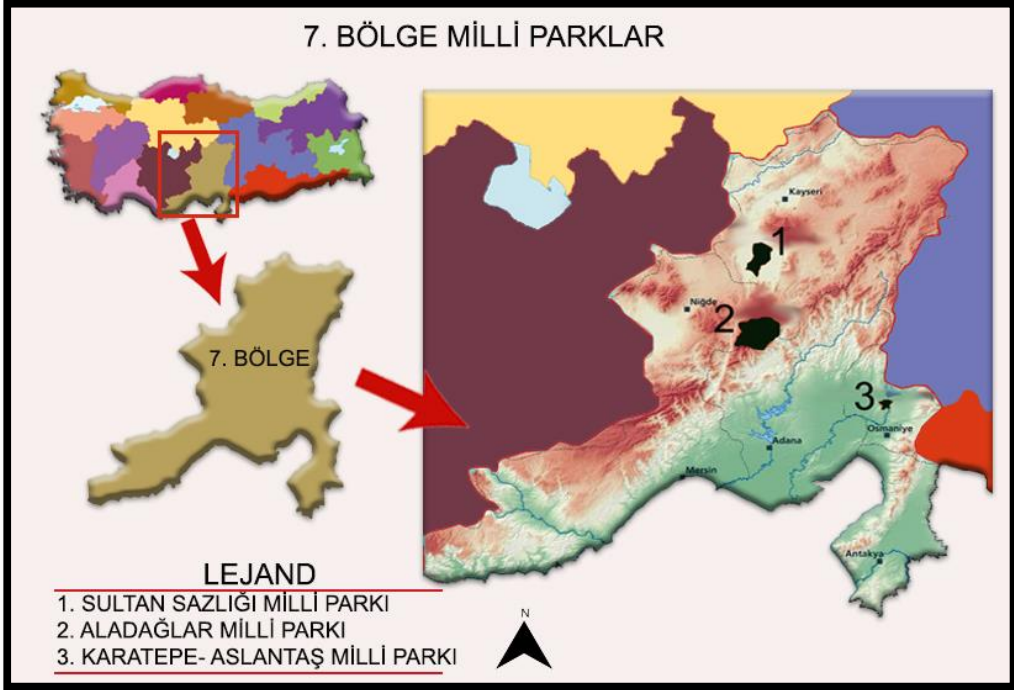
T.C. Orman ve Su işlerine Bakanlığına bağlı 7. Bölge Müdürlüğünde 3 adet milli park bulunmaktadır. Bu milli parklar; Aladağlar Milli Parkı, Karatepe Aslantaş Milli Parkı ve Sultan Sazlığı Milli Parkı'dır (Şekil 3.29).

Aladağlar Milli Parkı'nın özellikleri Çizelge 3.22'de verilmiştir.

Çizelge 3.22. Aladağlar Milli Parkı

Milli park	Bulunduğu il	Kapladığı Alan (ha)	İlan Tarihi	Kaynak değerleri
Aladağlar Milli Parkı	Kayseri Niğde, Adana	55.065 ha	21.04.1995	Orman, akarsu ve yüksek dağ ekosistemi, jeomorfolojik yapı, flora ve fauna zenginliği

Aladağlar Milli Parkı, Akdeniz Bölgesi'nde, Niğde, Kayseri, Adana illeri sınırları içinde yer almaktadır. 21.04.1995 yılında milli park ilan edilmiştir. Alanın yüz ölçümü yaklaşık 55.064 hektardır. Türkiye'deki milli parkların yüz ölçümü büyüklüğüne göre 4. sırada yer almaktadır.

Şekil 3. 29. 7. Bölge Müdürlüğündeki Milli Parklar

Aladağlar Milli Parkının kaynak değerleri şunlardır (Anonim, 2016e; Anonim, 2016f);

- Orta Torosların en yüksek kesimini oluşturan Aladağlar, 1075 metre rakımlı Develi ovasının güney ucundan başlayarak, batıda Ecemiş Çukurluğu, doğuda Zaman atı Irmağı Vadisi ile çevrelenir. Dağın En yüksek noktası ve Orta Toroslarında 3756 metre rakımla en yüksek noktası sahip olan Demirkazık Tepesidir.
- Farklı zaman ve etkenlerle şekillenmiş olan Aladağlar 'da, polijenik topoğrafya hâkimdir. Bu yüzden dağlık alanda flüviyal, glasyal ve karstik şekiller iç içedir. Dolayısıyla derin vadiler, kanyonlar, lapyalar, dolinler ve mağaralar gibi jeomorfolojik oluşumlar zengin doğal peyzaj değerlerin kanıtıdır.
- Ülkemizin en geniş milli parklarından biri olmasının yanı sıra en engebeli coğrafik yapıya sahiptir (Şekil 3.30).

Akdeniz ve İran- Turan Bitki Coğrafyası bölgelerinin kesiştiği noktada yer alması ve yükseltiye bağlı olarak zengin bitki ve hayvan türlerine sahiptir. Alandaki

toplam bitki türü 1576 olmak üzere, bunların 101 endemik takson bulunmaktadır. Ayrıca bitki türlerinden 66'sı endemik olmak üzere 68 takson yok olma tehlikesi altındadır. Alandaki türlerden bazıları Anadolu karaçamı ardıç, göknar, titrek kavak (*Populus tremula* L.), meşe, toros sediri (*Cedrus libani* A. Rich.) gibi ağaç türlerinin yanı sıra yabancı yonca (*Medicago sativa* L.), papatya, sığırkuyruğu (*Verbascum densiflorum* Bertol.), kekik (*Thymus vulgaris* L.), menekşe, devedikeni (*Onopordum acanthium* L.) gibi otsu bitkilerdir.

- Aladağlardaki fauna çeşitliliğine bakıldığında, 2000 metreden fazla yüksekliklerdeki alanlar ur keklığın (*Tetraogallus caspius*) üreme ve barınma alanları olup, aynı zamanda kral kartalın (*Aquila chrysaetos*) egemenlik alanı durumundadır. Ayrıca Yaban keçisi (*Capra aegagrus*), kurt, yabancı tavşan, tilki, gelengi, sincap, porsuk (*Meles meles*), kuyruksüren, oklu kirpi (*Hystrix indica*), yabancı domuzu (*Sus scrofa*), sansar, karakulak (*Caracal caracal*), kakım (*Mustela erminea*), gelincik, su samuru (*Lutra lutra*), köstebek, tarla faresi (*Microtus* spp.), cüce yarasa (*Pipistrellus pipistrellus*), nalburunlu yarasa (*Rhinolophus ferrumequinum*), sırtlan ve vaşak önemli yabancı hayatı üyeleridir.
- Alanda toplam 7 şelale bulunmakta olup, rekreasyon amaçlı kullanımlar için en önemli merkezler arasında yer almaktadır.

Şekil 3.30. Aladağlar Milli Parkından görünümeler

7. Bölge Müdürlüğüne bağlı diğer milli parklardan birisi Karatepe Aslantaş Milli Parkı'dır. Çizelge 3.23'te milli park ile ilgili özellikler verilmiştir.

Çizelge 3.23. Karatepe Aslantaş Milli Parkı

Milli park	Bulunduğu il	Kapladığı Alan (ha)	İlan Tarihi	Kaynak değerleri
Karatepe Aslantaş Milli Parkı	Osmaniye	4.145 ha	29.05.1958	Arkeolojik kalıntılar, doğal bitki toplulukları, dinlenme ve eğlenme

Akdeniz Bölgesi'nin, Osmaniye ili sınırları içinde Karatepe Aslantaş Milli Parkı bulunmaktadır. 29.05.1958 yılında milli park ilan edilmiş olup, alanın yüz ölçümü 4.145 hektardır.

Karatepe Aslantaş Milli Parkının sahip olduğu kaynak değerler aşağıda sıralanmaktadır (Anonim, 2016e; Anonim, 2016f);

- Karatepe Aslantaş Milli Parkı içerisinde yer alan tarihsel ören alanları ve açık hava müzesi, yörenin turizm ve arkeolojik açıdan önemini bir kat daha arttırmaktadır.
- Fenike yazı sistemi ve Hitit hiyeroglifi ile yazılmış anıtlar bulunmakla beraber o günün inanç ve yaşayışını sergileyen birçok heykel ve kabartma da alan içinde mevcuttur (Şekil 3.31).
- Karatepe-Aslantaş Milli Parkı florası, Amanos dağları ve Doğu Toroslar ile ilişkili coğrafi konumu nedeniyle bu iki bölgenin mediteran kuşağı ile benzerlik taşımaktadır. 50 - 600 m yükseltiler arasında kserofitik çalı ve orman toplulukları yayılmıştır, dere, ırmak ve göl kenarlarında farklı bir bitki örtüsü oluşmuştur.
- *Glycyrrhiza flavescens* türü endemik yayılışının yanı sıra maki örtüsü içerisinde yayılışı saptanan *Anthemis arenicola* var. *arenicola*, *rigonella raphina* ve *Scorzonera lacera* endemik karakterli taksonların yayılışı alanın önemini artırmaktadır.
- Doğu çınarı (*Platanus orientalis* L.), (*Ostrya carpinifolia* Scop.), adi çitlembik (*Celtis australis* L.), zakkum, hayıt (*Vitex agnus-castus* L.) ve böğürtlen (*Rubus sanctus* L.) gibi ağaç ve çalılarının yanı sıra, duman asma (*Clematis cirrhosa* L.) ve Amerikan sarmaşığı (*Parthenocissus quinquefolia* (L.) Planch) gibi tırmanıcılar alanda mevcuttur.
- Milli park içerisinde doğa yürüyüşleri yapılarak ekoturizm faaliyetleri gerçekleştirilebilir. Doğa yürüyüşü sırasında alanda bulunan flora ve faunaya

ait canlı birçok örneklerin fotoğrafları çekilerek fotosafari de gerçekleştirilebilir.

Şekil 3.31. Karatepe Aslantaş Milli Parkından görünüm

7. Bölge Müdürlüğüne bağlı olan Sultan Sazlığı Milli Parkı'nın özellikleri Çizelge 3.24'te verilmiştir.

Çizelge 3.24. Sultan Sazlığı Milli Parkı

Milli park	Bulunduğu il	Kapladığı Alan (ha)	İlan Tarihi	Kaynak değerleri
Sultan Sazlığı Milli Parkı	Kayseri	24.357 ha	17.03.2006	Göl ekosistemi

Sultan Sazlığı Milli Parkı, İç Anadolu Bölgesi'nin Kayseri ili, Yeşilhisar, Develi ve Yahyalı ilçeleri arasında bulunmaktadır. Daha önce tabiatı koruma alanı iken 17.03.2006 yılında milli parka dönüştürülmüştür. Alanın Toplam yüz ölçümü 24.357 hektardır.

Sultan Sazlığı Milli parkının sahip olduğu kaynak değerler şunlardır (Anonim, 2016e; Anonim, 2016f);

- İç Anadolu step ekosistemi içerisinde tatlı ve tuzlu su ekosistemini bir arada bulunduran ve hem ulusal hem de uluslararası öneme sahip A sınıfı sulak alandır.
- Avrupa Konseyi tarafından nesli tehlike altında olduğu belirlenen küçük karabatak (*Phalacrocorax pygmeus*) ve dikkuyruk (*Oxyura leucocephala*)

türleri ile global tehdit altında olan *Oxyura leucocephala* ve *Otis tarda* türleri alan içinde bulunmaktadır.

- Milli parkta 48 endemik türden birisi olan [*Puccinellia bulbosa* (Grossh.) subsp. Caesaria Kit Tan]dünyadaki tek yayılış alanının Sultan sazlığı olması bu alanın önemini daha da artırmaktadır.
- Milli parkta 130.000 civarında su kuşunun bulunması ve bu zamana kadar yapılan kuş sayım sonuçlarına göre 301 kuş türü olduğu belirlenmiştir.
- Kuş türlerinin Sultan Sazlığı için ayrı bir önemi olması nedeniyle 1994 yılında 17.200 hektarlık alan Ramsar Alanı olarak ilan edilmiştir (Şekil 3.32).

Şekil 3.32. Sultan Sazlığı Milli Parkından Görünümler

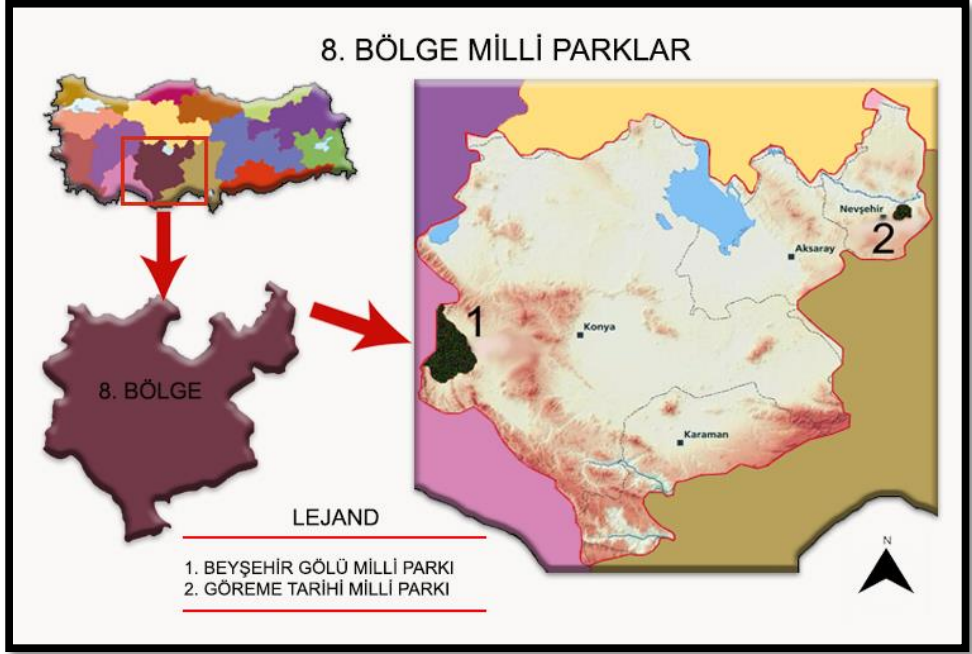
h) T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı 8. Bölge Müdürlüğü

T.C. Orman ve Su İşlerine Bakanlığına bağlı 8. Bölge Müdürlüğünde 2 adet milli park bulunmaktadır. Bu milli parklar; Beyşehir Gölü Milli Parkı ve Göreme Tarihi Milli Parkı'dır (Şekil 3.33).

8. Bölge Müdürlüğüne bağlı olan Beyşehir Gölü Milli Parkı'nın özellikleri Çizelge 3.25'de verilmiştir.

Çizelge 3.25. Beyşehir Gölü Milli Parkı

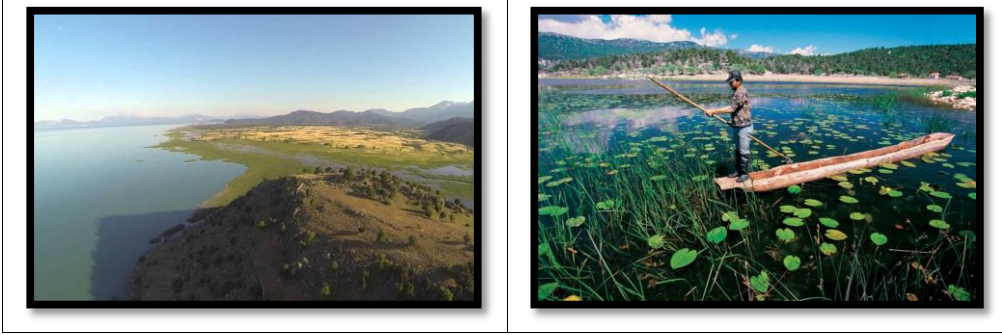
Milli park	Bulunduğu il	Kapladığı Alan (ha)	İlan Tarihi	Kaynak değerleri
Beyşehir Gölü Milli Parkı	Konya	86.855 ha	11.01.1993	Göl ekosistemi, jeomorfolojik oluşumlar, doğal bitki ve zengin kuş toplulukları, arkeolojik kalıntılar, kültürel değerler

Şekil 3.33. 8. Bölge Müdürlüğündeki Milli Parklar

Beyşehir Gölü Milli Parkı, İç Anadolu Bölgesi'nin Konya ili sınırları içinde yer almaktadır. 11.01.1993 yılında milli park ilan edilmiş olup, alan 86.855 hektarlık yüz ölçümüne sahiptir. Beyşehir Gölü Milli parkının sahip olduğu kaynak değerler şunlardır (Anonim, 2016e; Anonim, 2016f);

- Ülkemizin Van ve Tuz göllerinden sonra üçüncü büyük gölü olan Beyşehir Gölü, karstik arazi şekilleri, çok sayıda düden ve dolinlerin birleşmesi sonucu oluşan polye karakterindedir (Şekil 3.34). Ayrıca alanda bulunan höyük ve adalar 1. Derece Arkeolojik sit statüsündedir.
- Beyşehir Gölü Havzası, Zoocoğrafik açıdan İç Anadolu, Toroslar ve Batı Anadolu dağlarının kesişim noktasında bulunması ve çok farklı habitat tiplerini bünyesinde barındırması nedeniyle flora ve fauna elamanları açısından çok sayıda tür için doğal ve ideal yaşama alanı oluşturmaktadır.
- Milli Parkta 85 familya, 305 cins, 545 tür, 140 alt tür ve 54 varyete yer almaktadır. Bunların 88'i endemik türdür.

Şekil 3.34. Beyşehir Gölünden Görünümler

- Alanda yer alan bitki türleri toros sediri (*Cedrus libani* A. Rich.) adı ardıç (*Juniperus communis* L.), katran ardıç (*Juniperus oxycedrus* L.), Anadolu karaçamı, kermes meşesi (*Quercus coccifera* L.), karadut (*Morus nigra* L.), erkek eğreltiotu (*Dryopteris filix-mas* (L.) Sch.), Dağ lalesi (*Anemone coronaria* L.), haşhaş (*Papaver somniferum* L.), adaçayı (*Salvia officinalis* L.), Kardelen (*Galanthus nivalis* L.) ve Sıklamen (*Cyclamen persicum* Mill) 'dir.
- Beyşehir Gölü su kuşları açısından oldukça önemli bir alan olup, 153 kuş türü yaşamaktadır. Bunlardan bazıları sakarmeke, yeşilbaş ördek, cüce batağan, bahri ve tepeli ördektir. Ayrıca alanda 3 adet iki yaşamlı, 14 adet sürüngen ve 34 adet memeli türü olmak üzere toplam 51 tür vardır. Göl ve derelerde sudak, sazan, akbalık gibi toplam 16 adet balık türü yayılış göstermektedir.
- Milli park sınırları içerisinde, Lükyanus Anıtı, Fasıllar Atlıkaya Kabartması, Kubadabat Sarayı, kız Kalesi, Mezar evler, Eşrefoğlu Camii ve Külliyesi, Beyşehir köprüsü, Beyşehir Kalesi, Taç Medrese, İçeri şehir Hamamı, Bedesten, Eflatun Pınar Anıtı ve Hitit Anıtı alanın tarihi ve kültürel kaynak değerleri arasında yer almaktadır.

Göreme Tarihi Milli Parkının özellikleri Çizelge 3.26'da verilmiştir.

Çizelge 3.26. Göreme Tarihi Milli Parkı

Milli park	Bulunduğu il	Kapladığı Alan (ha)	İlan Tarihi	Kaynak değerleri
Göreme Tarihi Milli Parkı	Nevşehir	9.614 ha	25.11.1986	Tarihi yerleşimler, jeolojik oluşumlar, özgün peyzaj özellikleri

Göreme Tarihi Milli Parkı, İç Anadolu Bölgesi'nin Nevşehir ili sınırları içinde bulunmaktadır. 25.11.1986 yılında milli park ilan edilmiş olup, alanın sahip olduğu yüzölçümü 9.614 hektardır. Milli Parkının sahip olduğu kaynak değerler şunlardır (Anonim, 2016e; Anonim, 2016f);

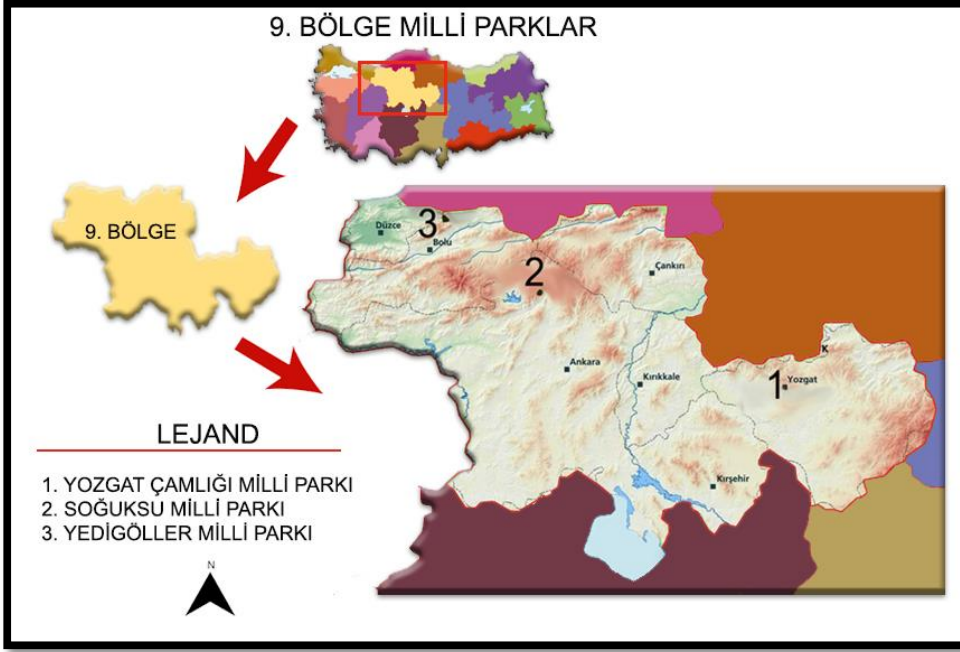
- Milli park, Orta Anadolu'nun Aksaray'daki Hasan Dağı ile Kayseri'deki Erciyes Dağı volkanik bölgesinde yer almaktadır. Volkanlardan püsküren maddelerle üzeri örtülen bölge, sel suları ve rüzgârın etkisiyle sürekli değişime uğrayıp arazide ilginç oluşumlar ortaya çıkmıştır. Bu oluşumlara Peribacaları adı verilmiştir (Şekil 3.35).
- Göreme'nin eşsiz jeomorfolojik oluşumu, estetik manzara yapısının görsel değeri ile tarihi ve etnografik yapısı milli parkın özgün peyzajını oluşturmaktadır.
- Birleşmiş Milletler Eğitim - Bilim ve Kültür Teşkilatı (UNESCO) tarafından 6.12.1985 tarihinde 357. sırada Göreme "Tarihi Milli Parkı ve Kapadokya'nın Kayalık Alanları" adıyla Dünya Doğal ve Kültürel Mirası Listesine alınmış olup, ülkemizde bu listede bulunan 9 yerden birisi konumundadır.

Şekil 3.35. Göreme Tarihi Milli Parkından Görünümler

h) T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı 9. Bölge Müdürlüğü

T.C. Orman ve Su İşlerine Bakanlığına bağlı 9. Bölge Müdürlüğünde 4 adet milli park bulunmaktadır. Bu milli parklar; Soğuksu Milli Parkı, Yedigöller Milli Parkı, Yozgat Çamlık Milli Parkı ve Sakarya Meydan Muharebesi Tarihi Milli Parkıdır (Şekil 3.36).

Şekil 3.36. 9. Bölge Müdürlüğündeki Milli Parklar

9. Bölge Müdürlüğüne bağlı olan Soğuksu Milli Parkı'nın özellikleri Çizelge 3.27'de verilmiştir.

Çizelge 3.27. Soğuksu Milli Parkı

Milli park	Bulunduğu il	Kapladığı Alan (ha)	İlan Tarihi	Kaynak değerleri
Soğuksu Milli Parkı	Ankara	1.187 ha	19.02.1959	Doğal bitki toplulukları, dinlenme ve eğlenme

İç Anadolu bölgesi, yukarı Sakarya bölümünde, Ankara ili Kızılcahamam ilçe merkezinin kuzey batısında bulunmaktadır. Soğuksu Milli Parkı, 19.02.1959 yılında milli park ilan edilmiş olup, Türkiye'nin ikinci milli park olma statüsüne sahiptir. Alanın sahip olduğu yüz ölçümü 1.187 hektardır. Milli Parkın sahip olduğu kaynak değerler şunlardır (Anonim, 2016e; Anonim, 2016f);

- Milli park ve çevresi az engebeli İç Anadolu platosundan dağlık Karadeniz Bölgesine geçiş alanını teşkil etmesinde dolayı her iki bölgesinin de özelliklerini taşımaktadır (Şekil 3.37).

Şekil 3.37. Soğuksu Milli Parkından görünümeler

- Engebeli bir topoğrafik yapıya sahip olan arazide orman, step, çayır ve dere ekosistemi olmak üzere başlıca 4 ekosistem tipi belirlenmiştir. Yoğunlukta olan orman ekosistemi, kendi içinde yaprak döken ormanlar ve ibrelili ormanlar olmak üzere iki farklı şekilde görülmektedir.
- 934 hektarı ormanlık ve 250 hektarı açıklık saha olan Soğuksu Milli parkı, flora açısından oldukça zengin bir alandır. Hâkim ağaç türünü Anadolu karaçamı, sarıçam (*Pinus sylvestris* L.) , göknar, adi gürgen (*Carpinus betulus* L.), ahlat (*Pyrus elaeagrifolia* Pall.), bodur ardıç (*Juniperus communis subsp.nana* Hook.), titrek kavak (*Populus tremula* L.), ve bazı meşe türlerinden oluşmaktadır.
- Atatürk'ün çamının bulunduğu alan, Soğuksu Milli parkı içerisindeki tarihi değer ifade eden tek yerdir.
- Soğuksu Milli Parkı, Ankara'ya 80 km. mesafede bulunması ve şifalı kaplıcaları ile tanınmış Kızılcahamam ilçesine bitişiğinde konumlanmaktadır.
- İnsanların dinlenmesine ve kısa süreli tatil yapmasına, bilimsel ve eğitsel amaçlı çalışmalara olanak veren, orman, dağ ve su peyzajlarının bütünleştiği doğal kaynak değerlerdir.
- Yürüyüş, kampçılık, doğa araştırmaları, kuş gözlemleri ve foto safari yapılmakla birlikte botanik turizmi açısından son derece önemli mantar ve geofit türleri içeren alan, kaynak değeri taşımaktadır.

Yedigöller Milli Parkı 9. Bölge Müdürlüğüne bağlı olup, özellikleri Çizelge 3.28'de verilmiştir.

Yedigöller Milli Parkı 29.04.1965 yılında 6831 sayılı Orman Kanununun 25. Maddesi gereği, Bolu ilinin kuzeyi ile Zonguldak ilinin güneyi arasında bulunan 1.623 ha'lık orman alanı Milli Park olarak ilan edilmiştir.

Çizelge 3.28. Yedigöller Milli Parkı

Milli park	Bulunduğu il	Kapladığı Alan (ha)	İlan Tarihi	Kaynak değerleri
Yedigöller Milli Parkı	Bolu	1.623 ha	29.04.1965	Doğal bitki ve hayvan toplulukları, manzara ve dinlenme

Batı Karadeniz bölgesinin oldukça engebeli bir yöresinde yer alan Yedigöller Milli Parkında irili ufaklı 7 adet doğa harikası heyelan gölleri, orman denizini andıran zengin bitki örtüsü ve bu değerlerin yarattığı rekreasyonel kullanım potansiyeli ana kaynak değerini oluşturmaktadır. Bu kaynak değerlerin özellikleri şunlardır;

- Yedigöller havzasının yer yapısı serpatinlerden ve volkanik kayalardan oluşan sahada, yoğun yağmurların, kaygan zeminin ve kuvvetli eğimin etkisiyle kayan kütlelerin, vadilerin önlerini kapaması sonucunda oluşan yüzeysel ve yer altı akışları ile birbirlerine bağlanmasıyla meydana gelişir.
- Ülkemizin en güzel ve karışık ormanlarını burada görmek mümkündür. Hâkim bitki örtüsü kayın ağaçlarıdır. Bununla birlikte ibrelilerden karaçam, sarıçam, uludağ göknarı, porsuk; yapraklı türlerden ise meşe, gürgen, kızılalağaç, karaağaç, akçaağaç bulunmaktadır.
- Alanda çalı formunda ahududu, böğürtlen gibi türlerin yanı sıra otsu bitki türlerden siklamen, kabalak, yabani zambak, sahlep, öksürük otu, keseli kiraz gibi yaklaşık 240'a yakın bitki türünün değişik zaman ve renklerde çiçeklenerek parkta çok değişik peyzaj değerini sunmaktadırlar (Şekil 3.38).
- Milli parkın içinde ve yakın çevresindeki sahalarda sayıları artan geyik, karaca, ayı, kurt, domuz sincap ve diğer yabani hayvan türleri bulunmaktadır.
- Ülkemizde ilk kültür alabalığı üretme istasyonu 1969 yılında bu milli parkta kurulmuş ve kültür alabalığı üretimine öncülük etmiştir. Dolayısıyla rekreasyonel açıdan olta balıkçılığına kaynak olmuştur.
- Yedigöller Milli Parkı; kampçılık, günübirlik piknik gibi uğraşların yanında, bitkiler yosunlar, böcekler, mantarlar ve balıklarla ilgili gözlemlerde

bulunmak, fotoğraf ve resim hobisi için, yaban hayatını yakından izlemek için de ziyaretçilere zengin peyzaj güzellikleri sunmaktadır.

Şekil 3.38. Yedigöller Milli Parkından görünüm

9. Bölge Müdürlüğüne bağlı milli parklardan bir diğeri de Yozgat Çamlık Milli Parkı olup, özellikleri Çizelge 3.29’da verilmektedir.

Çizelge 3.29. Yozgat Çamlık Milli Parkı

Milli park	Bulunduğu il	Kapladığı Alan (ha)	İlan Tarihi	Kaynak değerleri
Yozgat Çamlık Milli Parkı	Yozgat	267 ha	05.02.1958	Doğal bitki örtüsü, dinlenme ve eğlenme

Yozgat Çamlık Milli Parkı, İç Anadolu Bölgesi’nin, Yozgat ili sınırları içerisinde bulunmaktadır. 05.02.1958 yılında milli park ilan edilerek, Türkiye’nin ilk milli parkı statüsündedir. Alanın kapladığı yüz ölçümü 267 hektardır. Milli Parkının kaynak değerleri şunlardır (Anonim, 2016e; Anonim, 2016f);

- Milli parkın ortalama 1350 metre yüksekliğe sahip olup, alandaki arazi morfolojik özelliklerini tepeler, sırtlar ve vadilerle parçalanmış düzlükler meydan getirmektedir.
- Alan üzerindeki bitki türlerinin sayısı 216 olarak tespit edilmiş olup, 43 familya 144 cins içerisinde toplanmış 26’sı Türkiye için endemik türdür. Alan üzerinde Anadolu karaçam , akkavak (*Populus alba* L.), titrek kavak (*Populus tremula* L.), karakavak (*Populus nigra* L.), salkım söğüt (*Salix babylonica* L.), alıç (*Crataegus Pseudoheterophylla* Pojark.), ahlata (*Pyrus elaeagrifolia* Pall.), meşe, ardıç gibi türler yer almaktadır (Şekil 3.39).

- Milli parkta İç Anadolu’da steplerinde yaşamış doğal yaşlı ormanların son kalıntıları olan ve 400-500 yaşlarındaki Anadolu Karaçamı ormanları oluşturmaktadır. Bu tür yalnızca Yozgat Çamlığı Milli parkında bulunmaktadır.

Şekil 3.39. Yozgat Çamlık Milli Parkından görünümeler

- Alanda yer alan Oteller, Kır gazinosu ile konaklamaya ve eğlenmeye, 5 hektarlık bölümde yer alan piknik üniteleri ve oyun gruplarıyla piknik yapmaya uygun olan Milli Park aynı zamanda, 3700 metrelik yürüyüş parkuru bulunmaktadır. Ayrıca 3 katlı 8 gen 15 metrelik yükseklikteki ahşap görüntülü çok amaçlı (Kuş Gözlemi, Seyir) kulesiyle gözleme müsait bir alandır.

Sakarya Meydan Muharebesi Tarihi Milli Parkı’nın özellikleri Çizelge 3.30’da verilmektedir.

Çizelge 3.30. Sakarya Meydan Muharebesi Tarihi Milli Parkı

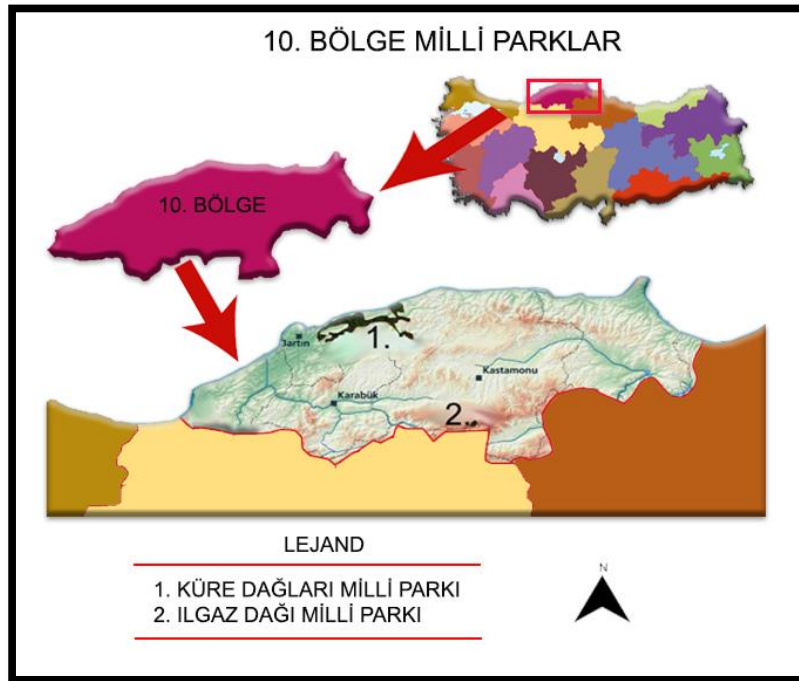
Milli park	Bulunduğu il	Kapladığı Alan (ha)	İlan Tarihi	Kaynak değerleri
Sakarya Meydan Muharebesi Tarihi Milli Parkı	Ankara	13.850 ha	08.02.2015	Harp tarihi ve kültürel değerler

Ankara İli, Polatlı ve Haymana ilçeleri sınırları içerisinde yer almaktadır. 08.02.2015 tarihli resmi gazetede yayınlanan kararla 13.850 hektarlık alanda kurularak, Sakarya Meydan Muharebesi Tarihi Millî Parkı adını almıştır.

Sakarya Meydan Muharebesi Kurtuluş Savaşı'nın dönüm noktası olarak görülmektedir. Savaşın gerçekleştiği alandaki siperler, mevziler, şehitlikler, savaşta kullanılan binalar kaynak değer olarak gösterilmektedir (Anonim, 2015).

1) T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı 10. Bölge Müdürlüğü

Türkiye Cumhuriyeti Orman ve Su İşlerine Bakanlığına bağlı 10. Bölge Müdürlüğünde 2 adet milli park bulunmaktadır. Bu milli parklarımız; Ilgaz Dağı Milli Parkı ve Küre Dağları Milli Parkıdır (Şekil 3.40).

Şekil 3.40. 10. Bölge Müdürlüğündeki Milli Parklar

10. bölge müdürlüğüne bağlı olan Ilgaz Dağı Milli Parkı'nın özellikleri Çizelge 3.31'de verilmiştir.

Çizelge 3.31. Ilgaz Dağı Milli Parkı

Milli park	Bulunduğu iller	Kapladığı Alan (ha)	İlan Tarihi	Kaynak değerleri
Ilgaz Dağı Milli Parkı	Kastamonu, Çankırı	1.118 ha	02.06.1976	Doğal bitki toplulukları, orman ekosistemi, dağ ve kış sporları

Ilgaz Dağı Milli Parkı, Batı Karadeniz Bölgesi'nin Çankırı ve Kastamonu illeri arasında, 1600 metre rakımın üzerinde yer almaktadır. 02.06.1976 yılında milli park ilan edilmiş olup, alanın yüz ölçümü 1.118 hektardır. Milli parkın kaynak değerleri şunlardır (Anonim, 2016e; Anonim, 2016f);

- Arazi yapısı genellikle serpatinler, şistler ve volkanik kayalardan meydana gelmekte olup, dağ oluşum hareketleri, değişik karakterde vadiler, sırtlar ve doruklar yönünden ilgi çekici örnekler bulunmaktadır.
- Ilgaz Dağı'nın eteklerinden doruklarına doğru farklı kademelerde, Avrupa-Sibirya fitocoğrafik bölgesinin Oksin alt kuşağına ait bitki topluluklarını görmek mümkündür.
- Milli park alanı ve yakın çevresinde 617 takson belirlenmiştir. En geniş yayılışa sahip ormanlık alanın % 80'i iğne yapraklı orman formasyonları, çalı ve alpin bitkiler ile birlikte üç grup bitki toplulukları yayılış göstermektedir.
- Milli park içerisinde doğal yayılış gösteren orman ekosistemleri göknar ile sarıçamdır.
- Alan içerisinde yaprak döken orman formasyonu çok yaygın olmamakla birlikte titrek kavak, 1000-1300 metre yüksekliklerde gürgen ve kayın, dere kenarlarında ise söğüt topluluklarını görmek mümkündür. Ayrıca 2000-2100 metreler arasında ise bodur ardıç türleri de bulunmaktadır.
- Türkiye'nin önemli kış turizm merkezlerinden biri olan Ilgaz Dağı Milli parkı, kış sporlarının yanı sıra yılın her mevsimi ziyaretçilerine rekreasyon fırsatı sağlamaktadır (Şekil 3.41).

Şekil 3.41. Ilgaz Dağı Milli Parkından görünümeler

- Orman, vadi ve akarsu peyzajlarının hakim olduğu kırsal rekreasyon alanları, doğal ve coğrafik yapının elverdiği ölçüde doğa yürüyüşleri, kampçılık, sportif balık avcılığı vb. aktiviteler milli park içerisinde gerçekleştirmek mümkündür.

10. Bölge Müdürlüğüne bağlı ikincisi milli park ise Küre Dağları Milli Parkıdır. Çizelge 3.32’de milli park ile ilgili özellikler verilmiştir.

Çizelge 3.32. Küre Dağları Milli Parkı

Milli park	Bulunduğu iller	Kapladığı Alan (ha)	İlan Tarihi	Kaynak değerleri
Küre Dağları Milli Parkı	Kastamonu, Bartın	37.753 ha	07.07.2000	Doğal yaşlı orman ekosistemi, biyolojik çeşitlilik, jeolojik ve jeomorfolojik oluşumlar, kültürel yapı ve arkeolojik kalıntılar

Batı Karadeniz Bölgesi’nde Kastamonu ve Bartın illeri sınırları içinde yer alan Küre Dağları Milli parkı 07.07.2000 yılında milli park ilan edilmiştir. Alanın yüz ölçümü 37. 753 hektardır. Milli parkının kaynak değerleri ile ilgili özellikler aşağıda sıralanmaktadır (Anonim, 2016e; Anonim, 2016f);

- Küre Milli parkı, Batı Karadeniz Karst Kuşağında yer almakta olup, jeolojik yapısı ve yağışın etkisiyle ortaya çıkan derin kanyonlar, boğazlar, mağaralar, şelaleler ve düden açısından Türkiye’nin ve Avrupa’nın en zengin alanlarından birisi olarak kabul edilmektedir (Şekil 3.42).
- Milli park içerisinde yüzden fazla mağara olup, bunlardan en ilgi çekici olanı içerisinde barındırdığı tarihi kalıntılar sebebiyle, 858 metre uzunluğunda ve 205 metre derinliğindeki Ilgarini Mağarasıdır.
- Jeomorfolojik oluşumlardan birisi olan, 10 km uzunluğu ve 1120 m derinlikteki Valla Kanyonu da milli parkın diğer önemli değerlerinden birisidir.
- Milli parkta mağara ve kanyon güzelliklerinin yanı sıra Ilıca Şelalesi, Ulukaya Şelalesi ve Göldere şelalesi gibi etkileyici şelaleler de mevcuttur.

- Milli Parkın barındırdığı zengin Peyzaj çeşitliliği, habitat çeşitliliği ve tür çeşitliliğinde 675 bitki türü mevcuttur. Bunlardan *Alnus glutinosa ssp glutinosa* başta olmak üzere 12 bitki taksonu tehlike altındadır.
- İçerisindeki birçok zengin bitki türünün bulunması doğa koruma açısından önemli kılmaktadır. Küresel Düzeyde nesli tehlike altında 2 bitki taksonu; *Acer cappadocicum var. stenocarpum*, *Trifolium euxinum* bulunurken, Avrupa düzeyinde ise nesli tehlike altında 33 bitki taksonu bu alan içerisinde bulunmaktadır.
- Küre dağları Milli parkı, PAN Parks (Protected Area Network) korunan alan ağına sahip ülkemizdeki tek korunan alandır.

Şekil 3.42. Küre Dağları Milli Parkından görünümeler

i) T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı 11. Bölge Müdürlüğü

Türkiye Cumhuriyeti Orman ve Su İşlerine Bakanlığına bağlı 11. Bölge Müdürlüğünde 1 adet milli park bulunmaktadır. Bu milli parkımız Boğazköy - Alacahöyük Milli Parkı Aladağlar Milli Parkıdır (Şekil 3.45).

Boğazköy - Alacahöyük Milli Parkı'nın özellikleri Çizelge 3.33'de verilmiştir.

Çizelge 3.33. Boğazköy - Alacahöyük Milli Parkı

Milli park	Bulunduğu il	Kapladığı Alan (ha)	İlan Tarihi	Kaynak değerleri
Boğazköy - Alacahöyük Milli Parkı	Çorum	2.600 ha	21.09.1988	Arkeolojik değerler (Hititlerin merkezi)

Şekil 3.43. 11. Bölge Müdürlüğündeki Milli Parklar

Boğazköy - Alacahöyük Milli Parkı, İç Anadolu Bölgesi'nde, Çorum ili sınırları içinde yer almaktadır. 21.09.1988 yılında milli park ilan edilmiştir. Alanın sahip olduğu yüz ölçümü 2.600 hektardır. Boğazköy - Alacahöyük Milli Parkının kaynak değerleri şu şekilde sıralanmaktadır;

- Boğazköy, Anadolu'nun en önemli medeniyetlerinden Hititler'e başkentlik yapmıştır (Şekil 3.44).
- Boğazköy'de Hitit İmparatorluğu çağına ait çok sayıda kil Tablet (çivi yazılı) gibi tarihi kalıntılar günümüze kadar ulaşmıştır. Bu da alanın arkeolojik açıdan önemini bir kat daha arttırmaktadır.

- Boğazköy’de (Hattuşaş) bulunan başlıca tarihi eserler; şehir suları, aslanlı kapı, yer kapı, 33 metre uzunluğunda kiklopien taş işçiliği tarzında yapılmış olan potern, Boğazkale’de bulunan arşiv binası ve mabetler oluşturmaktadır.

Şekil 3.44. Boğazköy - Alacahöyük Milli Parkından görünüm

- Hititler’in başkenti Hattuşaş’ın (Boğazköy) 2 km kuzeydoğusunda Yazılıkaya adı ile bilinen bir açık hava mabeti bulunmakta olup, tapınakta 90’den fazla tanrı, tanrıça, hayvan ve hayal ürünü yaratıklar kaya üzerine işlenmiş durumdadır.
- Milli parkın içerisindeki birçok arkeolojik değerlerden dolayı,1986 yılından beri UNESCO’nun ‘Dünya Kültür Mirası Listesinde yer almaktadır.

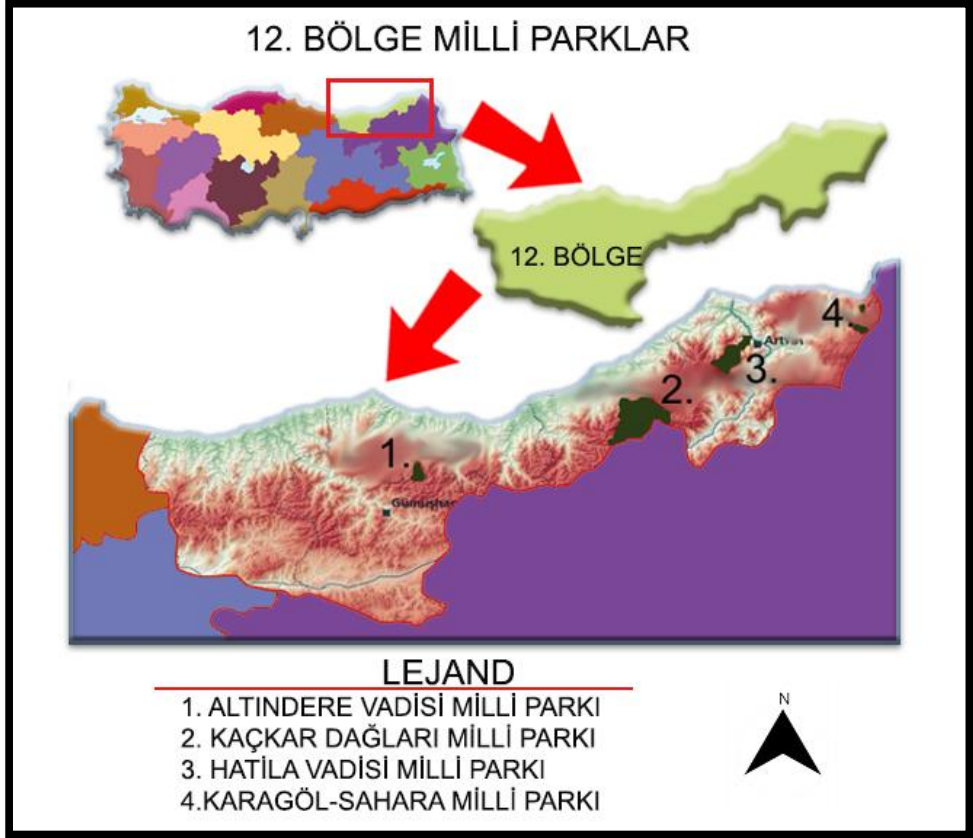
j) T.C. Orman ve Su işleri bakanlığı 12. bölge müdürlüğü

Türkiye Cumhuriyeti Orman ve Su işlerine Bakanlığına bağlı 12. Bölge Müdürlüğünde 4 adet milli park bulunmaktadır. Bu milli parklarımız; Altındere Vadisi Milli Parkı, Hattıla Vadisi Milli Parkı, Kaçkar Dağları Milli Parkı ve Karagöl-Sahara Milli Parkıdır (Şekil 3.45).

Altındere Vadisi Milli Parkı’nın özellikleri Çizelge 3.34’de verilmiştir.

Çizelge 3.34. Altındere Vadisi Milli Parkı

Milli park	Bulunduğu il	Kapladığı Alan (ha)	İlan Tarihi	Kaynak değerleri
Altındere Vadisi Milli Parkı	Trabzon	4.468 ha	09.09.1987	Arkeolojik değerler doğal bitki toplulukları, orman ve akarsu ekosistemi

Şekil 3.45. 12. Bölge Müdürlüğündeki Milli Parklar

Altındere Vadisi Milli Parkı, Doğu Karadeniz Bölgesi'nde Trabzon ili sınırları içinde yer almaktadır. 09.09.1987 yılında milli park ilan edilmiş olup, yüz ölçümü olarak 4.468 hektarlık bir alana sahiptir.

Altındere Vadisi Milli Parkının sahip olduğu kaynak değerleri ile ilgili bilgiler özet şeklinde aşağıda sıralanmaktadır (Anonim, 2016e; Anonim, 2016f);

- Sümela Manastırı, Altındere Vadisi Milli Parkının arkeolojik değeri olup, Meryemana (Panagia) deresinin batı yanında bulunan Mela Dağının, 1150 m yükseklikteki kayalıklara oyularak ve doğal mağaralardan da faydalanılarak oluşturulmuştur.
- Altındere Vadisi, su potansiyeli bakımından oldukça zengin bir alan olup, vadi tabanında bulunan Meryemana deresi, her mevsim yan derelerin birleşmesiyle büyük bir dere özelliği göstermektedir (Şekil 3.46).

Şekil 3.46. Altındere Vadisi Milli Parkından görünümeler

- Milli park, flora açısından da çok zengindir. Doğu Karadeniz Bölgesi, karışık ormanları temsil eden bir orman dokusuna sahip olup, hâkim bitki örtüsünü doğu ladin oluşturmaktadır.
- Sahadaki yapraklı ve ibrelî ağaç türlerinden; doğu karadeniz göknarı (*Abies nordmanniana* (Stev.) Spach.), kayın gövdeli akçaağaç (*Acer trautvetteri* Medvedev.), doğu karadeniz akçaağacı (*Acer cappadocicum* Gleditsch), çınar yapraklı akçaağaç (*Acer platanoides* L.), ova akçaağacı (*Acer campestre* L.), sakallı kızılâğaç [*Alnus glutinosa* subsp. *barbata* (C.A. Mey.) Yalt.], tüylü huş (*Betula pubescens*), adi gürgen (*Carpinus betulus* L.), anadolu kestanesi (*Castanea sativa* Mill.), adi fındık (*Corylus avellana* L.), adi ceviz (*Juglans regia* L.), doğu kayını (*Fagus orientalis* L.), doğu ladini [*Picea orientalis* (L.) Link.], titrek kavak, kafkas ihlamuru (*Tilia rubra* DC.), çoruh meşesi [*Quercus robur* subsp. *pedunculiflora* (K.Koch) Menitsky], kuş üvezi (*Sorbus aucuparia* L.) alanın zengin bitki örtüsü oluşturmaktadır.

12. Bölge Müdürlüğüne bağlı milli parklardan bir diğeri ise Hattıla Vadisi Milli Parkı olup, Çizelge 3.35’te özellikleri verilmiştir.

Çizelge 3.35. Hatıla Vadisi Milli Parkı

Milli park	Bulunduğ u il	Kapladığı Alan (ha)	İlan Tarihi	Kaynak değerleri
Hatıla Vadisi Milli Parkı	Artvin	16.944 ha	31.08.1994	Orman ekosistemi, jeolojik ve jeomorfolojik oluşumlar ve yaban hayatı zenginliği

Hattila Vadisi Milli Parkı, Doğu Karadeniz Bölgesi'nde, Artvin ili sınırları içinde yer almaktadır. 31.08.1994 yılında milli park ilan edilmiştir. Ayrıca milli park 16.944 hektar yüz ölçümüne sahiptir. Milli Parkın kaynak değerleri ile ilgili özellikler aşağıda düzenlenmiştir (Anonim, 2016e; Anonim, 2016f);

- Hattila Vadisi, Çoruh Nehri'nin ana kollarından birisi üzerinde yer almaktadır. Vadi birçok dere tarafından beslenmekte olup, yaklaşık 25 km uzunluğundadır.
- 140 metreden 3241 metreler arasında rakıma sahip Hattila vadisinin genel karakteri V tipi, dar tabanlı, genç vadi özelliğine sahiptir (Şekil 3. 47).

Şekil 3. 47. Hatila Vadisi Milli Parkından görünüm

- Milli parkın jeolojik ve jeomorfolojik özellikleri kaynak değerleri açısından önemli bir yer olup, vadi boyunca sütun bazaltlar genellikle altıgen olmakla birlikte, üçgen ve on ikiye kadar değişen çokgenler şeklinde değişik kayaçlar görülmek mümkündür.
- Alan, Avrupa- Sibiryaya flora bölgesinde kalmasına rağmen Çoruh vadisinin oluşturduğu mikro klima sayesinde, aşağı kesimlerinde Akdeniz florasına ait bitki türleri bulunmaktadır. Bu durum da biyolojik çeşitliliğin artmasına neden olmaktadır.
- Sahanın içerisinde 530 çeşit bitki türünden 85 adedi relik-endemik türdür. Ayrıca bitki türlerinden 50 civarındaki türler ilaç sanayiinde kullanılan bitkilerdir.
- En fazla yayılış gösteren ağaç türü doğu ladin olup, göknar, sarıçam (*Pinus silvestris* L.), karaağaç (*Ulmus minor* Mill.), kızılbaş [*Alnus glutinosa* (L.)

Gaertner.], meşe, kayın, gürgen, akçaağaç, kavak, kestane ve ıhlamur diğer ağaç türlerindedir.

- Hattıla vadisi, fauna açısından da zengin bir alan olup, Dağ keçisi, Sincap, Sansar, Ayı, Domuz, Kurt, Tilki, Tavşan, Çakal, Ceylan gibi memeli türlerin yanı sıra Dağ Horozu, Keklik, Serçe, Ağaçkakan, Karatavuk, Atmaca, Bildircin, Doğan kuş türlerinde mevcuttur.

Kaçkar Dağları Milli Parkı 12. Bölge Müdürlüğüne bağlı olup, Çizelge 3.36'da özellikleri verilmiştir.

Çizelge 3.36. Kaçkar Dağları Milli Parkı

Milli park	Bulunduğu iller	Kapladığı Alan (ha)	İlan Tarihi	Kaynak değerleri
Kaçkar Dağları Milli Parkı	Rize, Artvin	52.970 ha	31.08.1994	Orman ekosistemi, jeolojik ve jeomorfolojik değerler, bitki ve yaban hayat zenginliği, geleneksel yaylacılık

Kaçkar Dağları Milli Parkının büyük bir bölümü Rize ilinin Çamlıhemşin ilçesi ve bir kısmı da Artvin ilinin Yusufeli ilçeleri arasında yer almaktadır. 31.08.1994 yılında milli park ilan edilmiş olup, alanın yüz ölçümü 52.970 hektardır. 4000 metreye yaklaşan zirvesi ile Karadeniz bölgesinin en yüksek dağlarıdır. Kaçkar Dağları Milli Parkının kaynak değerler şunlardır (Anonim, 2016f);

- Denizden 30 km içeride, yaklaşık 4000 metre yüksekliğe ulaşan ve Küçük Kafkasya olarak adlandırılan Kaçkar Dağlarını Fırtına deresi ve doğrudan Hemşin deresi çevreler (Şekil 3.48).
- Kaçkar Dağları Milli Parkı genel olarak granit ve granitik kayalardan meydana gelen jeolojik yapı üzerinde Alp Orojenezi'nin derin etkileri görülmektedir.
- Bitki örtüsü Avrupa- Sibiryaya fitocoğrafik bölgesinin Kolşik flora özelliğine sahiptir. Türkiye'de orman güllerinin 3000 metrede bulunduğu tek yer olup, dünyanın korunması öncelikli 100 bölgesinden biri olarak seçilmiştir.

Şekil 3.48. Kaçkar Dağları Milli Parkından görünüm

- Milli parkta, 54'ü endemik olmak üzere 756 bitki türü mevcuttur. Alanda bulunan türlerden bazıları; kızılâğaç, kestane, doğu ladini, titrek kavak (*Populus tremula L.*) ve huştur.
- Milli parkta, 149 omurgasız tür bulunmakta olup, bunlardan 6'sı endemiktir. Omurgalı havanlardan ise 178 takson bulunmakta olup, yaban keçisi, kurt, ayı, domuz, tilki, geyik, sansar, çaka bu türlere örnektir. Alanda bulunan kuş türlerinden ise sülün, kartal, doğan, atmaca, şahin, yaban tavuğu, dağ horozu yaşam sürdürmektedir. Ayrıca milli park denizalaları için önemli yumurtalama alanlarıdır
- Kaçkar dağlarında yükseltinin kısa mesafelerde artması, yaylacılık aktivitelerine bağlı bir takım geçici yerleşimlerin de kurulmasına da doğrudan etkili olmuştur.

Karagöl-Sahara Milli Parkı'nın özellikleri Çizelge 3.37'de özellikler verilmiştir.

Çizelge 3.37. Karagöl-Sahara Milli Parkı

Milli park	Bulunduğu il	Kapladığı Alan (ha)	İlan Tarihi	Kaynak değerleri
Karagöl-Sahara Milli Parkı	Artvin	3.251 ha	31.08.1994	Orman ve göl ekosistemi, hidrografik yapı ve vejetasyon zenginliği, geleneksel yaylacılık

Karagöl-Sahara Milli Parkı, Doğu Karadeniz Bölgesi'nde, Artvin ili sınırları içinde yer almaktadır. 31.08.1994 yılında milli park ilan edilmiştir. Alanın sahip olduğu yüz ölçümü 3.251 hektardır.

Sahara ve Karagöl olmak üzere iki bölümden oluşan Karagöl-Sahara Milli Parkı kaynak değerleri şunlardır (Anonim, 2016e; Anonim, 2016f);

- Sahara Bölümündeki yörede, antropojen step karakterindeki sahalar geniş alanlar kaplamaktadır. Bu bölümde Kocabey yaylası bulunmakta olup, çevresinde alpin zona ait bitki türlerine rastlanmaktadır.
- Ender bir topoğrafik karakter gösteren Karagöl ve çevresi yer yer vadilerle yarılmış olup, bu yarılmalar yörede heyelan ve kütle hareketlerinin aktif olmasına neden olmuştur. Karagöl; rasyonel olarak kayan kütlelerin gerisindeki çanakta biriken suların meydana getirdiği bir heyelan gölüdür (Şekil 3.49).

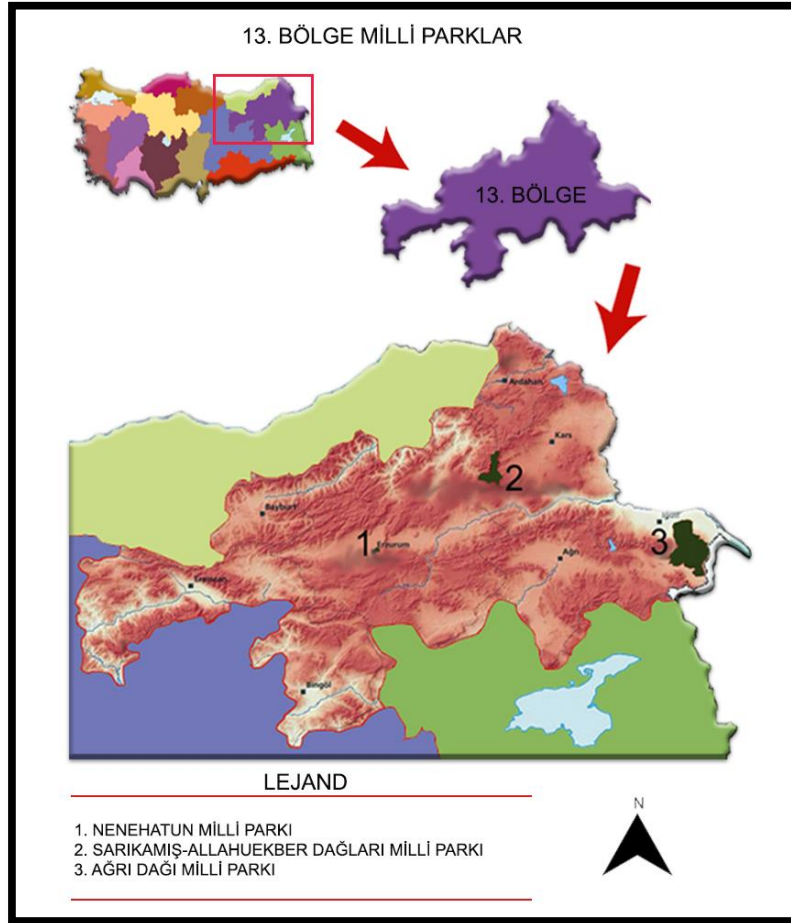

Şekil 3.49. Karagöl-Sahara Milli Parkından görünüm

- Milli parkın her iki bölümünde türlerin dağılımı yükseklik ve bakıya göre değişmekte olup, iğne yapraklı orman ekosistemi baskındır.
- Karagöl- Sahara Millî parkında 80 familyaya ait 292 cins, 562 tür, 59 altür ile 16 varyata bitli tespit edilmiştir. Bu bitki türlerinden 26'sı endemiktir.
- Karagöl'ün doğu ve batısında bulunan ormanlık alanlar günübirlik ve kamp kullanımı için uygun iken, Sahara kesiminde ise geleneksel yaylacılık daha çok yapılmaktadır.

k) T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı 13. Bölge Müdürlüğü

Türkiye Cumhuriyeti Orman ve Su İşlerine Bakanlığına bağlı 13. Bölge Müdürlüğünde 3 adet milli park bulunmaktadır. Bu milli parklarımız; Ağrı Dağı Milli Parkı, Nene hatun Tarihi Milli Parkı ve Sarıkamış Allahu-Ekber Dağları Milli Parkıdır (Şekil 3.50).

Şekil 3.50. 13. Bölge Müdürlüğündeki Milli Parklar

13. Bölge Müdürlüğüne bağlı olan Ağrı Dağı Milli Parkının sahip olduğu özellikler Çizelge 3.38’de verilmiştir.

Çizelge 3.38. Ağrı Dağı Milli Parkı

Milli park	Bulunduğu iller	Kapladığı Alan (ha)	İlan Tarihi	Kaynak değerleri
Ağrı Dağı Milli Parkı	Ağrı, Iğdır	88.014 ha	17.11.2004	Yüksek dağ ekosistemi, göktaşı çukuru, zengin flora ve fauna

Ağrı Dağı Milli Parkı, Doğu Anadolu Bölgesi'nde Ağrı ile Iğdır illeri arasında yer almaktadır. 17.11.2004 yılında milli park ilan edilmiş olup, alan 88.014 hektarlık yüz ölçümüne sahiptir. Milli Parkın kaynak değerleri şunlardır (Anonim, 2016e; Anonim, 2016f).

- Ülkemizdeki milli parkların yüz ölçümüne göre Ağrı Dağı Milli Parkı en geniş alana sahiptir.
- Ağrı Dağı Milli parkı sınırları içinde, 5137 m yüksekliğindeki Ağrı Dağı ülkemizin ve Avrupa'nın en yüksek noktası olması yanı sıra zirvesinde de ülkemizin en büyük buzulu bulunmaktadır.
- Dünyada Alaska'daki meteor çukurundan sonra ikinci büyük göktaşı çukuru da Ağrı Dağı Milli Parkı sınırları içerisinde bulunmaktadır (Şekil 3.51).

Şekil 3.51. Ağrı Dağı Milli Parkından görünümeler

- Milli park, İran- Turan Fitocoğrafik bölgesinde olup, step, antropojen, dağ stepi, uzun boylu step-çayır, sub alpin-alpin ve orman olmak üzere birden fazla vejetasyon görülmektedir.
- Milli parktaki stepleri oluşturan otsu türlerden bazıları; geven [*Astragalus membranaceus* (Fisch.ex Link)], çoban yastığı (*Thymelaea tartonraira* All.), kekik, yonca, çörek otu (*Nigella sativa* L.), ada çayı (*Salvia officinalis* L.), gelincik (*Papaver rhoeas* L.), sığırkuyruğu, koyun yumağı (*Agropyron cristatum* L.), çan çiçeği, odunsu türlerden ise; ardıç, gürgen, huş, meşe, kadıntuzluğu (*Berberis vulgaris* L.) oluşturmaktadır.
- Milli parkta yaban hayat açısından zengin olup, saklı akbaba, ur keklik, kaya kekliği, çil keklik, yaban koyunu, çengel boynuzlu dağ keçisi, tilki, kurt, tavşan, vaşak, yaban domuzu, kartal, şahin, doğan, engerek yılanı, alabalık ve sazan alanda yayılış gösteren önemli hayvan türleridir.

- Milli park kelebek türleri açısından da çok zengin bir alan olup, endemik tür olan Acem güzel esmeri ile nesli tükenmekte olan Apollo kelebeği alanda bulunmaktadır.

13. Bölge Müdürlüğüne bağlı olan Nene Hatun Milli Parkı'nın özellikleri Çizelge 3.39'da verilmiştir.

Çizelge 3.39. Nene Hatun Tarihi Milli Parkı

Milli Park	Bulunduğu il	Kapladığı Alan (ha)	İlan Tarihi	Kaynak değerleri
Nene Hatun Tarihi Milli Parkı	Erzurum	387 ha	06.06.2009	Arkeolojik değerler

Nene Hatun Tarihi Milli Parkı, Doğu Anadolu bölgesi'nde Erzurum ili sınırları içerisinde yer almaktadır. 06.06.2006 yılında milli park olarak ilan edilmiştir. Alanın yüz ölçümü 387 hektardır. Nene hatun Tarihi Milli Parkının kaynak değerleri şu şekilde sıralanmaktadır (Anonim, 2016e; Anonim, 2016f);

- Tarihimizde 93 Harbi olarak geçen, 1877 -1878 yılları arasında Osmanlı- Rus savaşında II. Abdülhamit tarafından Erzurum'da yaptırılan ve kahramanca çarpışmalara sahne olan tabyalar, milli park açısından önemli arkeolojik kaynak değerlere sahiptir (Şekil 3.52).
- C şeklinde bir plan üzerine üç adet olarak yerleştirilmiş olan tabyalar Top Dağının eteklerinde bulunmaktadır.
- Osmanlı- Rus savaşının Ordu – millet birleşmesiyle büyük mücadeleler sonucunda geri alınmasında, o dönemlerde henüz 20 yaşında olan Nene Hatun başta olmak üzere Erzurum halkının büyük katkısı olmuştur.
- Osmanlı –Rus savaşı sırasında gösterdiği kahramanlıkla adını tarihe yazdıran Nene Hatun, bir kahramanlık sembolü olmuş ve milli parkta ismi verilmiştir. Ayrıca Nene Hatunun mezarı da milli parkta yer almaktadır.

Şekil 3.52. Nene Hatun Tarihi Milli Parkından görünümlemler

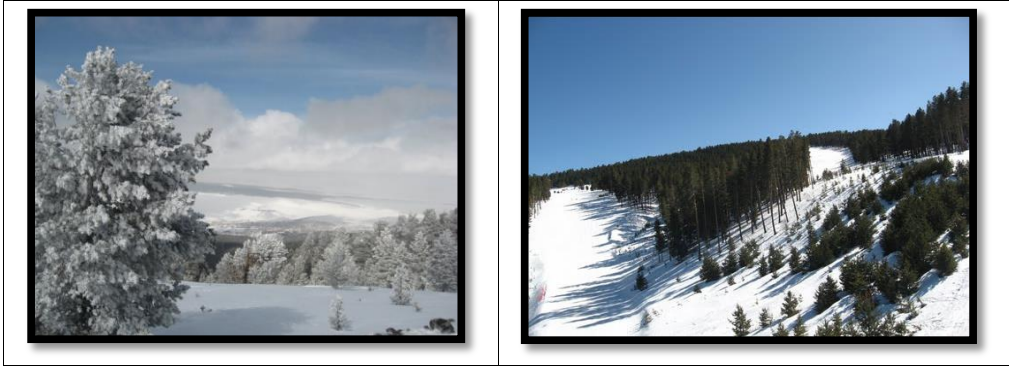
Sarıkamış Allahu-Ekber Dağları Milli Parkı, 13. Bölge Müdürlüğüne bağlı olup, özellikleri Çizelge 3.40’da verilmiştir.

Çizelge 3.40. Sarıkamış Allahu-Ekber Dağları Milli Parkı

Milli park	Bulunduğu iller	Kapladığı Alan (ha)	İlan Tarihi	Kaynak değerleri
Sarıkamış Allahu-Ekber Dağları Milli Parkı	Kars, Erzurum	22.519 ha	19.10.2004	Harp Tarihi, orman ekosistemi yaban hayat zenginliği

Sarıkamış Allahu-Ekber Dağları Milli Parkı, Doğu Anadolu Bölgesi’nde Kars ve Erzurum illeri sınırları içinde yer almaktadır. 19.10.2004 yılında milli park ilan edilmiş olup, alanın 22.519 hektarlık yüz ölçümüne sahiptir. Milli parkın sahip olduğu kaynak değerler ile ilgili edinilen bilgiler maddeler halinde altta sunulmaktadır (Anonim, 2016e; Anonim, 2016f);

- 1914- 1915 yılları arasında Sarıkamış Harekâtında 90.000 askerimiz donarak şehit olmuştur. Şehit olan askerlerimize ait 20 tane şehitlik bulunmakta olup, yaklaşık 3100 rakımlı tepede Allahuekber Tepe şehitlik en önemlisidir.
- Milli park biyolojik çeşitlilik açısından da önemli bir alan olup, 2100-2200 metre yüksekliklerden sonra başlayan ve doğal olarak ağaç bulunmayan yüksek dağ basamağında (alpin zon) sadece çayır otları ve bazı ardıç türlerinden oluşan kısa boylu bitki türleri yetişebilmektedir (Şekil 3.53).
- Ülkemizde sarıçam ağaç türünün yayılış gösterdiği en yüksek rakıma sahip olması açısından da önemli bir alandır. Milli park içerisinde 58 familya ait 206 cins, 352 tür, 34 adet alttür ve 8 adet varyate bulunmaktadır.

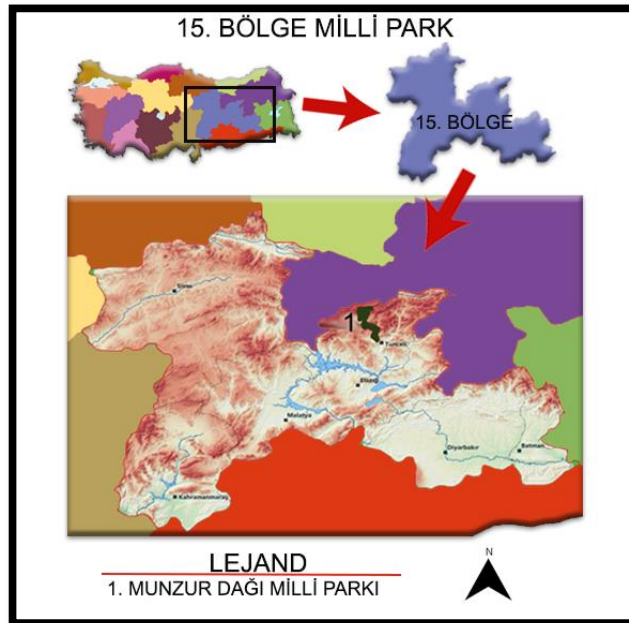

Şekil 3.53. Sarıkamış Allahu-Ekber Dağları Milli Parkından görünüm

- Hayvan çeşitliliği yönünden de zengin olan milli park içerisinde Ayı, kurt, tavşan, domuz, porsuk, tilki, sincap, vaşak gibi 75 memeli tür; keklik, doğan yabanı güvercin, karga, saksağan, sığircık ve alakarga gibi 107 kuş türü ve 6 balık ve 7 iki yaşamlı türler de bulunmaktadır.

1) T.C. Orman ve Su işleri bakanlığı 15. bölge müdürlüğü

15. Bölge Müdürlüğünde Munzur Vadisi Milli Parkı bulunmaktadır (Şekil 3.54).

Şekil 3.54. 15. Bölge Müdürlüğündeki Milli Park

Munzur Vadisi Milli Parkının sahip olduğu özellikler Çizelge 3.41’de verilmiştir.

Çizelge 3.41. Munzur Vadisi Milli Parkı

Milli park	Bulunduğu il	Kapladığı Alan (ha)	İlan Tarihi	Kaynak değerleri
Munzur Vadisi Milli Parkı	Tunceli	42.674 ha	21.12.1971	Jeolojik yapı, doğal bitki ve hayvan toplulukları

Munzur Vadisi Milli Parkı, Doğu Anadolu Bölgesi’nin Tunceli ili sınırları içinde yer almaktadır. 21.12.1971 yılında milli park olarak ilan edilmiştir. Alan 42.674 hektarlık yüz ölçümüne sahiptir. Milli Parkın kaynak değerleri şunlardır (Anonim, 2016e; Anonim, 2016f);

- Karasu ve Murat çöküntü alanları arasında yükselen Munzur Dağının jeolojik yapısı, metamorfik, volkanik ve tortul kayalardan meydana gelmektedir. Kuzeyde 330 metreye kadar yükselen bu dağlık alan, Mercan ve Munzur suyu vadileri ile büyük ölçüde parçalanmıştır (Şekil 3.57).
- Bitki örtüsü bakımından çok zengin olan Munzur Vadisi Milli Parkında 1518 çeşitli bitki tespit edilmiş olup, bunlardan 43 çeşidi Munzur Dağlarına, 227 çeşidi Türkiye’ye özgü endemik türlerden oluşmaktadır.
- Milli parkta hâkim ağaç türü meşe olup, su kenarlarında karışık olarak karaağaç (*Ulmus minor* Mill.), dişbudak (*Fraxinus excelsior* L.), çınar, asma, huş oluşan zengin bir bitki örtüsü bulunmaktadır.

Şekil 3.55. Munzur Vadisi Milli Parkından görünüm

- Mağaralarda ve kaya kovuklarında bozayı başta olmak üzere munzur suyu ve mercan deresinde yöreye özgü nadir alabalık türleri de mevcuttur. Ayrıca Dağ keçisi, ur kekliği, kurt, tilki, sansar, ayı vaşak, su samuru, porsuk, sincap, tavşan, yaban domuzu ve yaban keçisi de yaşam sürdürmektedir.

3.2. Yöntem

Çalışmanın ilk aşamasını konu ile ilgili yapılmış olan araştırmalar oluşturmakta olup, çalışmanın amaç ve hedefleri doğrultusunda ziyaretçi yönetim araçları belirlenmiştir. Belirlenen bu araçlar doğrultusunda, çalışma alanını oluşturan Türkiye'deki Milli parklar ile ilgili gerekli bilgileri elde etmek amacıyla özgün bir form hazırlanmış, gerekli izinler dâhilinde Türkiye'deki milli parkların yer aldığı bölge müdürlüklerine gönderilmiştir. Elde edilen bilgiler doğrultusunda değerlendirmeler yapılmıştır (Çizelge 3.42). Çalışmanın yöntemi 5 aşamadan oluşmaktadır:

- Literatür Taraması: Literatür araştırmasında koruma kullanma dengesinin sağlanabilmesi yönünde uluslararası ve ulusal düzeydeki milli parkların ziyaretçi yönetim planları incelenmesinin yanı sıra milli parklarda fiziksel, sosyal ve ekolojik optimum koşulların sağlanabilmesi için geliştirilen ziyaretçi yönetim araçlarının kullanımı ve uygulamadaki başarı ve zorluk durumları konusunda araştırmalar oluşturmaktadır.
- Ziyaretçi yönetim araçlarının belirlenmesi: Literatür araştırmalarının sonrasında ziyaretçi yönetiminin başarılı olmasını sağlayacak yönetim stratejilerin geliştirilmiştir. Ziyaretçi yönetim stratejilerinin gerçekleştirilmesi yönünde ise literatürlerde yer alan ziyaretçi yönetim araçlarından belirlenerek, yaygın olarak kullanılacak ziyaretçi yönetim araçları oluşturulmuştur.
- Bilgi Formlarının Hazırlanması: Bu aşamada Türkiye'deki milli parkların yönetim işleyişleri ile ilgili veriler gerekmektedir. Bu bilgilerin elde edilmesinde çalışma amacına yönelik hazırlanan bilgi formlarından faydalanılmıştır. Oluşturulacak bilgi formu genel olarak aşağıdaki konu başlıklarını içermektedir;
 - ✓ Milli Parka ilişkin varsa ziyaretçi yönetim planları ve uzun devreli gelişim planları

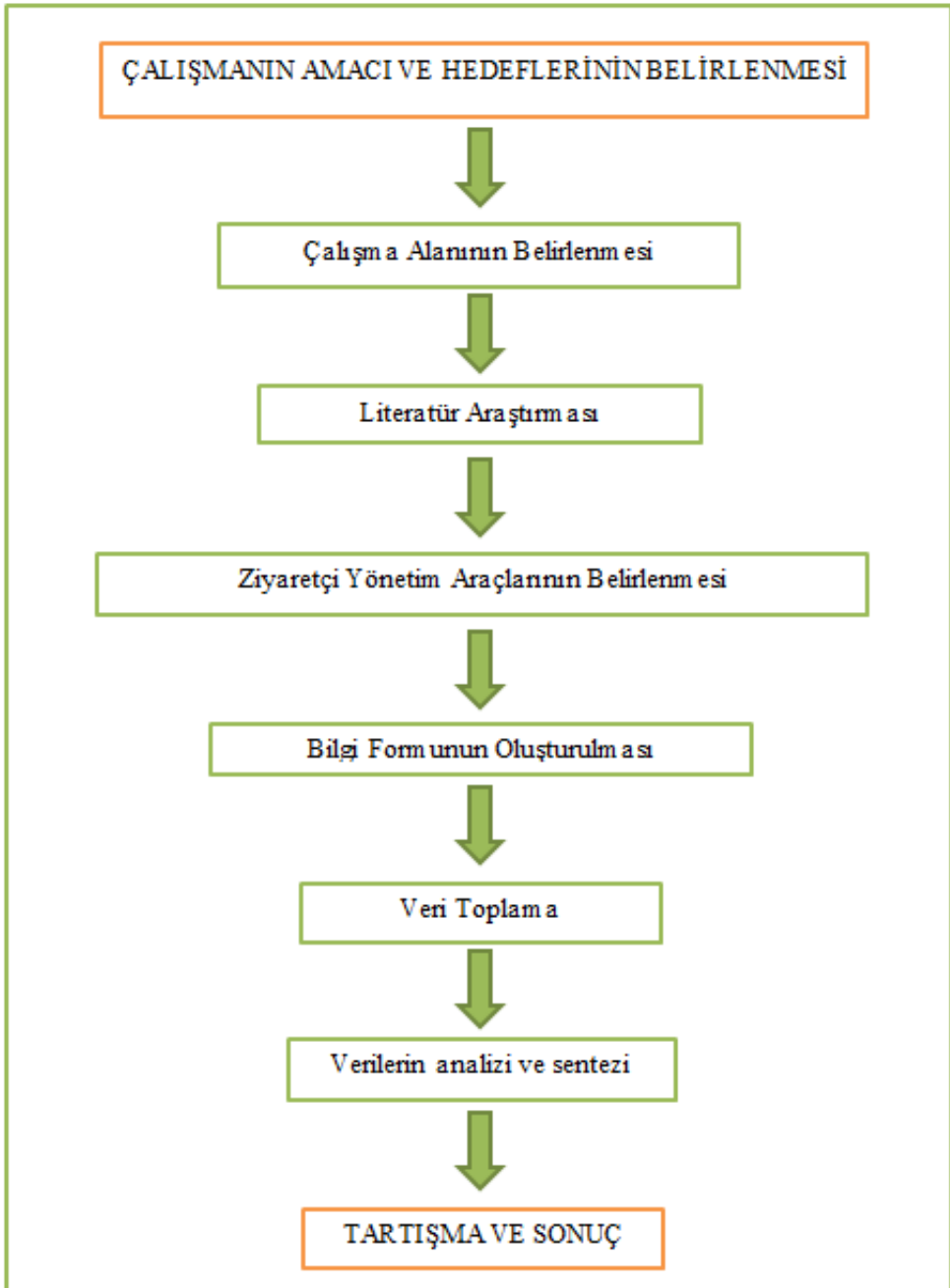
- ✓ Milli parklarda mevcut personel sayısı (2015),
- ✓ Taşıma kapasitesi analizleri,
- ✓ Milli parkların sundukları rekreasyonel faaliyetler ve yoğunluk dereceleri
- ✓ Milli park yönetimin karşılaştığı sorunlar
- ✓ Milli Parkta uygulamış veya uygulanan yönetim araçları ve bu araçların işlevselliği

Hazırlanan bilgi formları T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı bağlı bölge müdürlüklerde bulunan milli parklara 18.05.2015 tarihinde resmi yazıyla gönderilmiş olup, 6 ay içerisinde formlar doldurularak tarafıma ulaştırılmıştır. Ayrıca, milli park müdürlüklerine telefon ile iletişime geçerek, tez çalışma konusuna ilişkin formların önemi hakkında bilgilendirmeler yapılmıştır.

- Bilgi Formlarının Değerlendirilmesi: Milli Parklardan gelen bilgiler doğrultusunda ülkemizdeki korunan alanlarda ziyaretçi yönetimi konusunda yaşanan sorunlar, eksiklikler ve uygulanan yönetim araçları ve bu araçların işlevselliği istatistiksel (Excel 2010) analizler ile belirlenmiştir.

Bilgi formunda yer alan ‘Milli parkların sundukları rekreasyonel faaliyetler ve yoğunluk dereceleri’ ile ‘milli park yönetimin karşılaştığı sorunlar’ konusunda milli park yöneticileri tarafından puanlama yapmaları istenmiştir. Konu başlıkları altında yer alan maddeler 1-5 arasında puanlama yapılarak, ortalamaları alınmıştır. Elde edilen ortalamalar neticesinde konulara ilişkin durum değerlendirmesi yapılmıştır. Ayrıca 3-5 puan arasındaki ortalamaların milli parklardaki yüzdelik oranları belirlenerek, değerlendirmeler yapılmıştır.

- Tartışma ve Sonuç: Yöntemin son aşamasında ise ülkemizdeki milli parklardan elde edilen bulgular doğrultusunda değerlendirmeler yapılarak, öneriler getirilmiştir.

Şekil 3. 56. Yöntem akış şeması

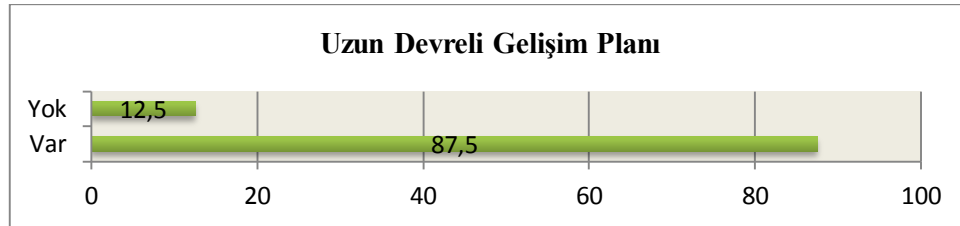
4. BULGULAR VE TARTIŞMA

Türkiye’de ulusal ve uluslararası düzeyde öneme sahip 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu göre bugüne kadar 42 adet milli park ilan edilmiştir. Ancak Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı 28 Haziran 2014 tarihinde yayınlanan 29044 sayılı Resmi Gazetede Kültür ve Turizm Bakanlığı’na bağlı "Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alan Başkanlığı’na Nisan 2015 tarihi itibarıyla devredilmiştir. Bunun yanı sıra 06.12.2008 yılında milli park olarak ilan edilen Yumurtalık Lagünü ise bu Milli Park statüsünden çıkarılarak, Tabiat koruma alanı olarak korunmaktadır. Dolayısıyla ülkemizdeki toplam milli park sayısı 40 âdete inmiştir.

4.1. Milli Parkların Ziyaretçi Yönetim Planlarına İlişkin Anket Sonuçlarının Değerlendirilmesi ve Tartışılması

Milli parklara gönderilen bilgi formunda alanın uzun devreli gelişim planına ilişkin gerekli alanların doldurulması istenmiştir. Analizler sonucunda, Türkiye’deki milli parkların % 87,5’inde uzun devreli gelişim planı bulunmaktadır (Şekil 4.1). Bu plana sahip olmayan milli parklar; İğne Ada Longoz Ormanları Milli Parkı, Kuş Cenneti Milli Parkı, Saklıkent Milli Parkı, Beyşehir Gölü Milli Parkı ve Karatepe- Aslantaş Milli Parkı’dır.

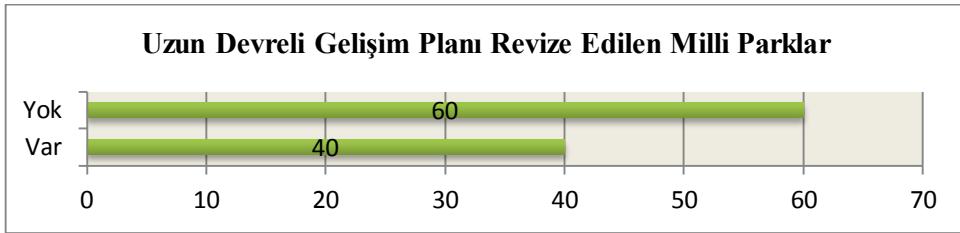
Gala Gölü Milli Parkı 2005 yılında milli park olarak ilan edilmiştir. Milli parkın 2013 yılında uzun devreli gelişim planı hazırlanmış, fakat hala UDGP faaliyetleri hayata geçirilememiştir. Ankara ilinin Polatlı ve Haymana ilçeleri arasında yer alan Sakarya Meydan muharebesi Milli Parkı 08.02.2015 tarihli resmi gazetede yayınlanan kararla milli park ilan edilmiştir. Yeni ilan edilen milli park olması sebebiyle uzun devreli gelişim planı henüz hazırlanamamıştır.

Şekil 4.1. UDGP sahip milli park yüzdesi

- ✓ Türkiye'deki milli parkların büyük çoğunluğu uzun devreli gelişim planına sahiptir. Bu da milli parkların etkin bir şekilde yönetiminin sağlanması yönünde atılan en önemli adımlardan birisidir.

Uzun devreli gelişim planı etkin bir yönetim planlaması sağlanması açısından önemli olup, zaman içerisinde gerekli revizelerin yapılmalıdır. Bu konuya ilişkin milli parklardan elde edilen veriler Şekil 4.2'de gösterilmiştir. Buna göre, milli parkların % 40'ında uzun devreli gelişim planını revize edilmiş olup, Çizelge 4.1'de verilmiştir.

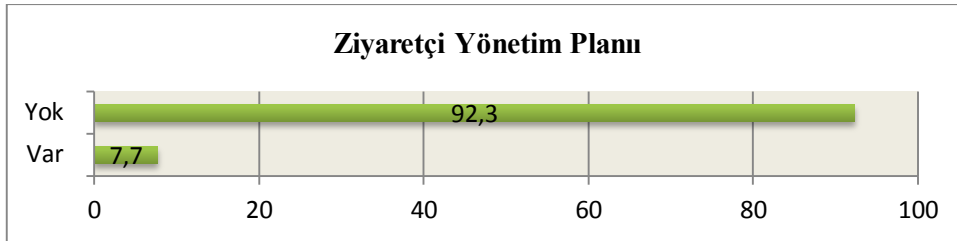
Şekil 4.2. UDGP revize eden milli park yüzdesi

Çizelge 4.1. UDGP revize eden milli parklar

MİLLİ PARKLAR	
Uludağ Milli Parkı	Aladağlar Milli Parkı (Niğde Bölümü)
Troya Tarihi Milli Parkı	Sultansazlığı Milli Parkı
Marmaris Milli Parkı	Munzur Dağı Milli Parkı
Başkomutan Tarihi Milli Parkı	Nemrut Dağı Milli Parkı
Kızıldağ Milli Parkı	Köprülü Kanyon Milli Parkı
Göreme Tarihi Milli Parkı	Beydağları Sahili Milli Parkı
Aladağlar Milli Parkı (Adana Bölümü)	Kaçkar Dağları Milli Parkı
Aladağlar Milli Parkı(Kayseri Bölümü)	Karagöl-Sahara Milli Parkı

- ✓ Uzun devreli gelişim planları milli parkların sürdürülebilirliği için önemli olup, rekreasyon ve turizm eğilimlerinin artmasıyla birlikte alandaki olumsuzlukları en aza indirmek için gerekli revizyonların yapılması gerekmektedir. Bu anlamda milli parkların % 40'ı uzun devreli gelişim planlarını revize etmişlerdir. Ziyaretçi memnuniyetinin artırılması ve oluşabilecek etkilerin minimuma indirilmesi yönünde her beş uzun devreli gelişim planlarında gerekli düzenlemelerin yapılması alanın sürdürülebilirliği açısından önemlidir (Kervankıran ve Eryılmaz, 2015).

Ziyaretçi yönetim planına sahip milli parkları öğrenmek amacıyla milli parklara yöneltilen soruda elde edilen yanıtların yüzde oranları Şekil 4.3'te verilmiştir. Değerlendirmeler doğrultusunda milli parkların % 92,3'ünde ziyaretçi yönetim planı bulunmamaktadır. Ziyaretçi Yönetim Planı bulunan milli parklar ise Ilgaz Dağı Milli Parkı, Küre Dağları Milli Parkı ve Sultan Sazlığı Milli Parkı'dır.

Şekil 4.3. Ziyaretçi yönetim planı yüzdesi

- ✓ Kuvan (1995) göre, korunan alanların sahip olduğu doğal, kültürel ve rekreasyon değerlerini koruyarak, turizm amaçlı kullanımlarla sağladığı faydaları bütüncül olarak ele alacak ziyaretçi yönetim planlarının hazırlanmasının zorunlu hale geldiğini belirtmiştir. Ancak Türkiye'deki milli parkların büyük çoğunluğu ziyaretçi yönetim planlarına sahip değildir. Bu yüzden milli park yöneticileri tarafından ziyaretçi yönetim planlarının hazırlanmasına önem göstermeli ve bir politika olarak benimsenmelidir.

4.2. Milli Parklardaki Rekreasyonel Alanlar ile Yoğunluğunun Değerlendirilmesi ve Tartışılması

Ülkemizin doğal ve kültürel kaynak değerleri yönünden zengin alanlar olan milli parklar, ziyaretçilere birçok rekreasyonel aktiviteye olanak sağlamaktadır. Bilgi formundaki yanıtlara göre milli parklarda en fazla sağlanan rekreasyonel olanakların başında % 90'lık oranla yürüyüş patikaları gelmektedir (Çizelge 4.2). Ayrıca milli parkların %72,5'unda piknik alanlar bulunurken, % 65'inde ise tarihi ve arkeolojik alanlar yer almaktadır.

Çizelge 4.2. Milli parklardaki rekreasyonel faaliyetlerin yüzdesi

REKREASYONEL ALAN TÜRLERİ	MİLLİ PARK (%)
Yürüyüş patikaları	90
Piknik alanı	72,5
Tarihi veya arkeolojik alanlar	65
Kamp alanı	57,5
Ziyaretçi tanıtım merkezi	52,5
Kuş gözlem noktaları	37,5
Bisiklet yolları	32,5
At ile gezinti yolları	30
Tırmanış rotaları	25
Olta balıkçılığı için izin verilmiş bölgeler	20
Su sporları bölgeleri (Rafting, deniz bisikleti, kano, yelken)	12,5
Plaj	12,5
Kayak tesisi	5
Yamaç paraşütü noktaları	5
Su altı dalış noktaları	2,5

- ✓ Milli parklar gibi korunan alanlar, farklı jeomorfolojik yapıları, ekosistem çeşitliliği, flora ve fauna zenginlikleri, görsel peyzaj kalitesi veya kültürel değerleri ile çok çeşitli rekreasyonel aktivitelere olanak sağlamaktadır. Ülkemizdeki milli parklarda en fazla yer alan rekreasyonel alanlar, yürüyüş patikaları (% 90), piknik alanları (% 72,5) ile tarihi ve arkeolojik alanlar (%65) olarak sıralanmaktadır. Diğer alanlarla karşılaştırıldığında daha düşük yüzdelere sahip olan bisiklet yollarının ziyaretçilere farklı deneyimler kazandırması açısından önemli olup, bu alanların kullanımı artırılabilir.

Milli Parkların sağladığı rekreasyonel faaliyetlerin ziyaretçiler tarafından talep edilme, bir başka deyişle ziyaretçilerin rekreasyonel alanlarda oluşturduğu yoğunluk dereceleri ile ilgili ortalama değerler Çizelge 4.3'de verilmiştir. Rekreasyonel aktivitelere yaşanan yoğunluklar 1-5 arasında puanlama yetkili kişiler tarafından yapılmıştır. Puanlamada 1 hiç yoğun değil olarak değerlendirilirken, 5 çok yoğun olarak değerlendirilmektedir. Buna göre milli parklardaki rekreasyonel aktivitelere orta yoğunluğun üzerinde 8 adet faaliyet bulunmaktadır. Bu rekreasyonel faaliyetlerin başında 4,8 ortalama ile plaj alanları ve 4,5 ortalama ile kayak tesis alanları gelmektedir. Bunun yanı sıra piknik alanı (3,9), olta balıkçılığı için izin verilen alanlar (3,4) ve su sporlarına izin verilen bölgeler (3,4) gibi rekreasyonel alanlarda da ziyaretçi yoğunluğu yaşandığı anlaşılmaktadır.

Ancak milli parkların bazılarında yer alan tırmanış rota alanları 2,3 ortalama ile ziyaretçiler tarafından daha az tercih edilmektedir.

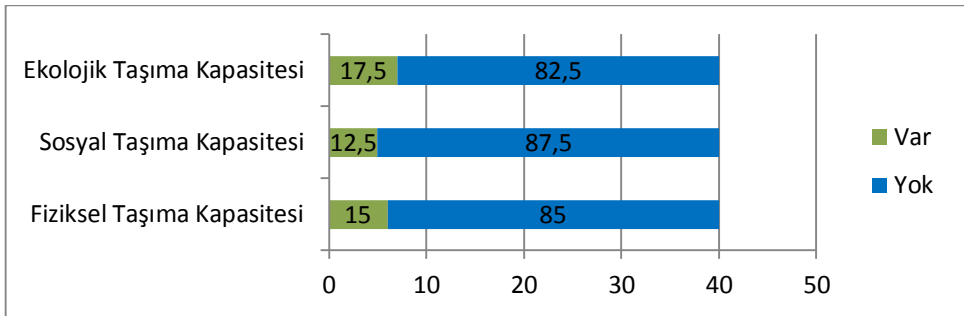
Çizelge 4.3. Rekreatyonel faaliyetlerin yoğunluk dereceleri

Yoğunluk Dereceleri: 1= Hiç yoğun değil, 2= Yoğun değil, 3= Orta Yoğun, 4= Yoğun 5= Çok yoğun			
REKREASYONEL ALAN TÜRLERİ	ORTALAMA	3 ≥ (%)	3 ≥ M.P. sayısı
Su altı dalış noktaları	5	100	1
Plaj	4,8	100	5
Kayak tesisi	4,5	100	2
Piknik alanı	3,9	75,9	22
Tarihi veya arkeolojik alanlar	3,4	69,2	18
Olta balıkçılığı için izin verilmiş bölgeler	3,4	75	6
Su sporları bölgeleri	3,4	80	4
Kamp alanı	3,1	65,2	15
Yürüyüş patikaları	2,8	55,6	20
Kuş gözlem noktaları	2,6	26,7	4
Bisiklet yolları	2,5	38,5	5
Tırmanış rotaları	2,3	40	4
At ile gezinti yolları	2,3	33,3	4
Yamaç paraşütü noktaları	2	50	1

- ✓ Başta milli parklar olmak üzere korunan alanlar birçok rekreatyonel akitiviteye imkân sağlamaktadır. Dolayısıyla koruma statüsü altındaki alanların olumsuz etkileri en aza indirmek için arz ile talep arasında dengenin sağlanması gerekmektedir. Çizelge 4.3'deki milli parklarda bulunan rekreatyonel alanların yoğunluk dereceleri incelendiğinde, 22 milli parkın piknik alanları yoğun bir şekilde kullanıldığı ortaya çıkmıştır. Ayrıca 18 milli parkın tarihi ve arkeolojik alanları çıkan ortalamalar neticesinde (3,4) ziyaretçi yoğunluğu yaşandığı görülmektedir. Türkiye'deki milli parklardan sadece Marmaris Milli Parkı sınırları içinde bulunan su altı dalış noktası ziyaretçiler çok yoğun bir şekilde kullanıldığı görülmektedir. Benzer şekilde plaj alanlarına sahip milli parklarda da ziyaretçi yoğunluğunun çok fazla olduğu anlaşılmaktadır. Bu da alanın büyüklüğüyle doğru orantılı olarak taşıma kapasitesinin belirlenmediğini ortaya çıkarmaktadır. Nitekim Shelby ve Heberlein (1984), rekreatyonel alanın kapasitesi alanın büyüklüğüne ve ziyaretçi profiline göre farklılık gösterdiğini belirterek, alan ile ilgili kriterleri göz önünde bulundurarak taşıma kapasiteleri belirlenmesi gerektiğini

vurgulamışlardır. Dolayısıyla milli park vb. alanlarda yaşanan yoğunlukları azaltmak için ziyaretçi yönetim araçlarından uygulanması gerekmektedir.

Ziyaretçi yönetim planlarının önemli ayağını taşıma kapasiteleri analizleri oluşturmaktadır. Taşıma kapasiteleri ile ilgili elde edilen verilerin Şekil 4.4’de verilmiş olup, milli parkların % 82’inden fazlasında taşıma kapasitesi analizlerinden yararlanmadığı görülmektedir. Çizelge 4.4’de taşıma kapasite analizlerinden yararlanan milli parklar verilmiştir.

Şekil 4.4. Taşıma Kapasitesi Yüzdeleri

Çizelge 4.4. Taşıma kapasite analizi bulunan milli parklar

MİLLİ PARK	Fiziksel Taşıma Kapasitesi	Sosyal Taşıma Kapasitesi	Ekolojik Taşıma Kapasitesi
Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası M.P.	+	-	-
Soğuksu M.P.	+	+	+
Ilgaz Dağı M.P.	+	+	+
Sultan Sazlığı M.P.	+	+	+
Nemrut Dağı M.P.	+	+	+
Tektek Dağı M.P.	+	+	+
Aladağlar M.P. (Adana Bölümü)	-	-	+
Aladağlar M.P. (Kayseri Bölümü)	-	-	+

- ✓ Milli park gibi korunan alanlarda sunulan rekreasyonel olanaklar ile ziyaretçi talepleri arasında bir denge sağlanması için alanın taşıma kapasitesinin belirlenmesi gerekmektedir. Son yıllarda gelişmiş ülkelerde gerçekleştirilen çoğu ziyaretçi yönetim planının temelini taşıma kapasitesi oluşturmaktadır. Fakat ülkemizde çoğu milli parkın taşıma kapasitesi analizleri

gerçekleştirilmemiştir. Bu durum da koruma statüsünde yer alan milli parkların sürdürülebilirliği açısından endişe vericidir. Nitekim Göktuğ ve Arpa (2015), taşıma kapasitesi analizleri tabanlı ziyaretçi yönetim planlarının, doğru yönetim stratejilerinin geliştirilmesinde anahtar role sahip olduğunu belirtmektedir. Ayrıca Göktuğ ve Arpa (2015), Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı gibi farklı bakanlıkların sorumluluğunda yapılan uzun devreli gelişim planları ya da koruma amaçlı imar planların alanların taşıma kapasitesi analizleri veya ziyaretçi yönetim planları ile ilgili konulara yer verilmediğini belirtmiştir.

4.3. Milli Park Yönetimin Karşılaştığı Sorunlarının Değerlendirilmesi ve Tartışılması

Milli parklar yönetim olarak birçok sorunla karşılaşmaktadır. Ankette maddeler halinde sunulan sorunlar hakkında 1-5 (1= Kesinlikle Hayır, 2=Hayır, 3=Orta, 4=Evet, 5=Kesinlikle Evet) arasında puanlama yaptırılmıştır. Yapılan puanlamaların ortalamaları alınarak veriler elde edilmiştir. Bu bağlamda milli parklarda çalışan personel sayısının az olduğu çıkan ortalamalar neticesiyle görülmektedir (Çizelge 4.5). Ortalama sütunun yan tarafındaki sütunda ise ortalaması 3-5 puan arasında olan yani milli park yönetimin en fazla sıkıntı yaşadığı sorunların yüzdelik oranı verilmiştir. En fazla ortalamaya sahip olan milli parklarda mevcut yapılanma sayısının az olmasının türkiyedeki yüzdelik oranı % 90'dır. 4,22 ortalama ile milli parklarda belirli dönemlerde ziyaretçi yoğunluğu yaşandığı görülmektedir. Bu sorunun milli parklarda görülme yüzdesi incelendiğinde % 85'tir.

Çizelge 4.5. Milli park yönetsel sorunları

1= Kesinlikle Hayır, 2=Hayır, 3=Orta, 4= Evet, 5=Kesinlikle Evet			
Milli Parklarda Karşılaşılan Yönetim Sorunları	Ortalama	3 ≥ (%)	3 ≥ M.P. sayısı
Mevcut çalışan sayımız az	4,5	90	36
Milli parkın tanıtımı	3,3	74,4	29
Tur şirketleri ile çalışma	3,4	72,2	26
Rekreasyonel aktivite çeşitliliği az	3,3	69,2	27
Ziyaretçi sayısı az	3	61,5	24
Belirli dönemlerde ziyaretçi fazlalaşıyor	4,2	85	34
Alanda kalabalık ve karmaşa oluşuyor	2,9	48,7	19
Hafta sonları kuyruklar meydana geliyor	2,4	33,3	13
Ziyaretçiler koruma-kullanma konularında bilinçsiz	3,8	84,6	33

Çizelge 4.5. Milli park yönetimsel sorunları (Devamı)

1= Kesinlikle Hayır, 2=Hayır, 3=Orta, 4= Evet, 5=Kesinlikle Evet			
Milli Parklarda Karşılaşılan Yönetim Sorunları	Ortalama	3 ≥ (%)	3 ≥ M.P. sayısı
Ziyaretçiler alanı illegal olarak kullanma	2,7	44,7	17
Ziyaretçilerin alanı kirletmesi	3,5	80	32
Ziyaretçiler alanda kalıcı hasar bırakma	2,3	34,2	13
Kişisel araba ile gelme sonucu sıkışıklık	3,3	61,5	24
Hayvanları evcilleşme veya zarar verme	1,6	12,8	5
Endemik türleri toplama	1,7	12,8	5

- ✓ Milli parkların yönetim karşılaştığı sorunlar incelendiğinde belirli dönemlerde alan ziyarett eden kişi sayısının fazla olduğu belirtilmiştir. Bu bağlamda ziyaretçi sayılarını sınırlandırmaya yönelik birtakım yönetim araçlarından yararlanılması beklenmektedir. Nitekim Yang ve Zhuang (2006), milli parkların belirli dönemlerinde ziyaretçi sayısının sınırlandırmak için ziyaretçi yönetim araçlarından yararlanılmasının, ziyaretçi deneyim kalitesinin artmasında ve ziyaretçi yoğunluğunun azaltılmasında yardımcı olacağını belirtmiştir.
- ✓ Milli parklara gelen ziyaretçilerin koruma kullanma konularında bilinçsiz olduğu ve alanı kirlettikleri çıkan ortalamalar neticesinde görülmektedir. Bu anlamda milli park yöneticileri alan ziyaretçi eğitim ve bilgilendirme yönetim aracını benimseyerek, ziyaretçilerin bilgilenmesini sağlayarak koruma – kullanma bilinci oluşturması gerekmektedir.
- ✓ Milli parklar hakkında yapılan tanıtımlar alanın sahip olduğu özelliklerin bilgilendirilmesi açısından önemlidir. bu bağlamda milli parklar alanın reklam ve tanıtımına yönelik çalışmalar yapması, ziyaretçi sayısı az olan alanlarda her iki sorunun da çözümlenmesine yardımcı olacaktır.

Milli Parklardaki yönetimsel olarak en fazla yaşanan sorunun mevcut personel sayısının az olduğu ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda milli parklarda çalışan personel sayılarına ilişkin veriler Çizelge 4.6’da sunulmuştur. Milli parkların etkin yönetimin sağlanmasında mevcut çalışan sayısının görev ve sorumlulukları üstlenmesi açısından önemlidir. Yapılan değerlendirmeler sonucunda her bir milli parkın müdürünün olmadığı anlaşılmaktadır. Orman mühendisi açısından milli parkların her birine en az bir tane düşmekte olup, toplam 42 orman mühendisi çalışmaktadır. Peyzaj mimarı yapılan görüşmeler neticesinde 40 milli parkta 8 adet

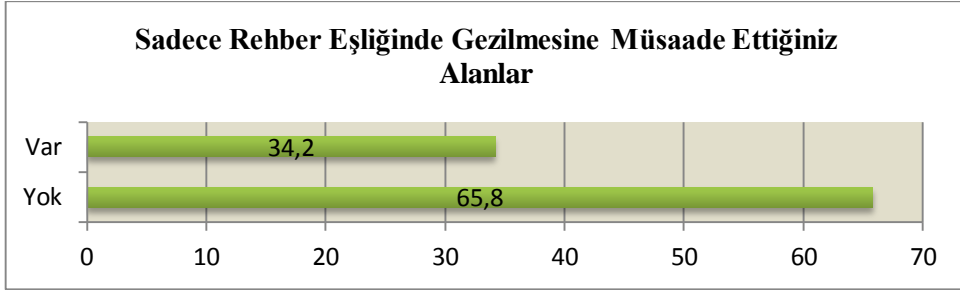
bulunduğu tespit edilmiştir. Mevcut yapılanmada önemli görevlere sahip olan rehber (Devamlı) 40 milli parkta 121 kişi çalıştığı görülürken , en fazla çalışan sayıya sahip olan meslek grubu ise işçiler olduğu görülmektedir.

Çizelge 4.6. Milli parklardaki mevcut personel sayısı

MEVCUT PERSONEL SAYISI	MİLLİ PARK
Milli park müdürü	20
Orman mühendisi	42
Peyzaj mimarı	8
İdare Memuru	22
Katip	16
Orman muhafaza memuru	75
Rehber (Devamlı)	121
Rehber (Mevsimli)	58
Bakım Amiri	1
Şoför	53
İşçi	137

- ✓ Milli parklarda yönetim açısından karşılaşılan sorunları öğrenmek amacıyla yöneltilen sorulardan elde edilen veriler incelendiğinde, milli parklarda mevcut yapılanma sayılarında çalışan sayısının yeterli olmadığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla milli parkların doğal ve kültürel kaynakları koruma ve geliştirme misyonunu tam anlamıyla yerine getiremeyeceği anlaşılmaktadır. Nitekim Kervankıran ve Eryılmaz (2015), milli parkların tarihi, milli, kültürel ve ekolojik anlamda önemli değere sahip olduğu için koruma zorunluluğu olan alanlar olduğunu belirtmiştir. Bu yüzden milli park gibi korunan alanlarda etkin bir yönetim sağlanabilmesi için çalışan personel sayısı artırılmalıdır.

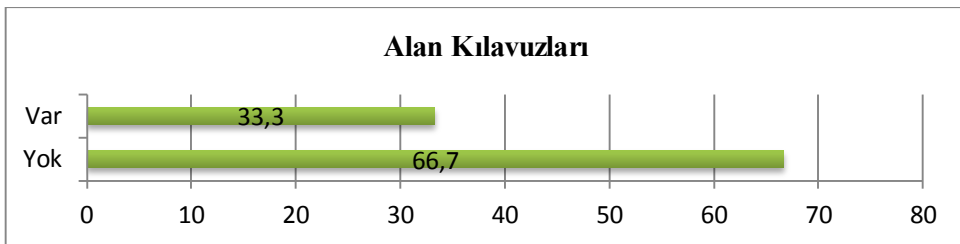
Ankette yer alan sorulardan birisi de milli park içinde sadece rehber ile gezilmesine izin verilen alanlar hakkında olup, Şekil 4.5’de elde edilen veriler gösterilmektedir. Buna göre, milli parkların % 65,8’inde böyle bir uygulamanın olmadığı görülürken, % 34,2’ si ise bu uygulamanın var olduğunu görülmektedir.

Şekil 4.5. Rehber eşliğinde gezinti edilen alan yüzdesi

- ✓ Milli parkın bazı bölgeleri hassas kaynak değerlerine sahiptir. Bu yüzden bu alanların rehberler eşliğinde ve belirli sayıdan oluşan ziyaretçi gruplarına sunulması gerekmektedir. Nitekim Köroğlu vd. (2012), turistlerin çevreye zarar vermeden doğa ile iç içe olmayı hedefleyen faaliyetlere katılmalarının sağlanmasında rehberlere büyük sorumlulukların düştüğünü belirtmiştir. Ancak Türkiye'deki milli parkların büyük çoğunluğu sadece rehber eşliğinde gezinmesini sağlayan alanların gerekli olmadığı görüşündedir. Bu durum milli parkların sürdürülebilir şekilde kullanım ilkesine ters düşmektedir. Bu yüzden hassas ve tarihi arkeolojik alanlardaki doğal ve kültürel kaynak değerlerin sürdürülebilir kullanımı ve ziyaretçilerin doğru bilgilendirmesi yönünden milli park yönetimdeki personel sayılarının artırılmasına önem gösterilmelidir.

Milli parklarla yapılan anketlerde yer alan sorulardan birisi de alan içinde alan kılavuzlarının varlığı ile ilgili olup, Şekil 4.6'da elde edilen veriler gösterilmektedir. Yapılan değerlendirmeler sonucunda, % 66,7'si alan kılavuzlarına sahip olmadığını belirtirken, % 33,3'ü ise milli parkta alan kılavuzlarının bulunduğunu belirtmiştir.

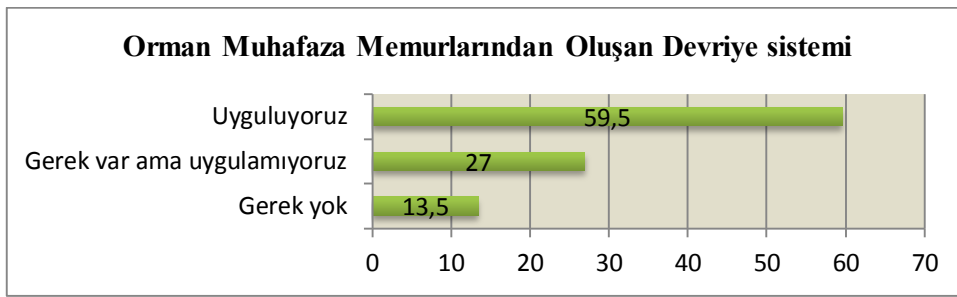

Şekil 4.6. Alan kılavuzu bulunan milli park yüzdesi

- ✓ Yu ve ark (2001), rehber ya da alan kılavuzlarının ziyaretçi deneyimlerinin geliştirilmesinde oynadıkları önemli rolün yanı sıra, yerel kültür ve ziyaretçiler arasında da kültür arabuluculuğunun sağlanmasında da önemli rollere sahip olduğunu vurgulamaktadır. Türkiye'deki milli parkların yarısından fazlasında

alan kılavuzlarının bulunmadığı görülmektedir. Bu sebeple korunan alan yönetiminde etkin rol oynayan alan kılavuzları çalışanların sayısı artırılmalıdır.

Milli parklar bünyesinde yer alan orman muhafaza memurları alanın korunmasına yönelik çalışan önemli kişilerdir. Milli parklara gönderilen bilgi formlarının içinde orman muhafaza memurlarının alan içinde devriye yapan bir sisteminin olup olmadığı hakkında soru yöneltilmiş olup, Şekil 4.7’de elde edilen veriler yer almaktadır. Yapılan değerlendirmeler sonucunda milli parkların % 59,5’i orman muhafaza memurlarından oluşan bir devriye sistemini uyguladıklarını belirtirken, % 13,5’i ise bu uygulamanın gerek olmadığını belirtmiştir.

Şekil 4.7. Orman muhafaza memur devriye yüzdesi

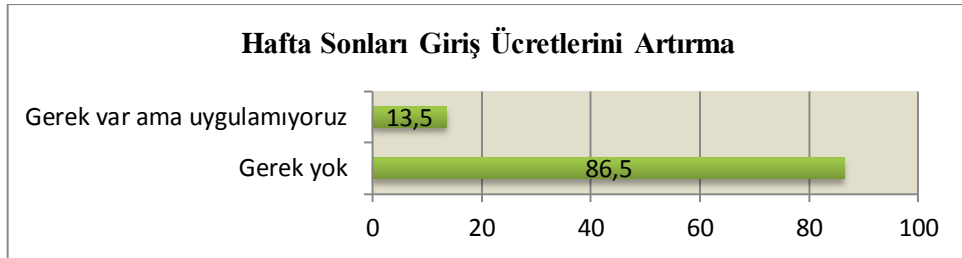
- ✓ Orman muhafaza memurları ziyaretçileri alan içindeki kurallara ne derece uyguladıklarını denetlemesi açısından önemlidir. Ülkemizdeki milli parkların yarısından fazlasında orman muhafaza memurları alan içinde devriye yaparak denetimi sağlanmaktadır. Bu alanlarda çalışan personel sayısını milli park yöneticileri tarafından yeteri derece önem gösterilmelidir.

4.4. Milli Parklarda Uygulanan Ziyaretçi Yönetim Araçlarının İrdelenmesi ve Tartışılması

Milli Parklar yönetimi tarafından doldurulan bilgi formunda, belirlenen 51 adet ziyaretçi yönetim araçlarından hangilerine ihtiyaç olduğu ve uygulanıp uygulanmadıkları sorulmuştur.

Farklı ücretlendirme politikaları, milli park ve benzeri alanlarda kullanımların sınırlandırması ve alana maddi kaynak sağlaması yönünden etkili ve önemli ziyaretçi yönetim araçlarından birisidir. Bu uygulama ile ilgili elde edilen veriler aşağıda gösterilmektedir.

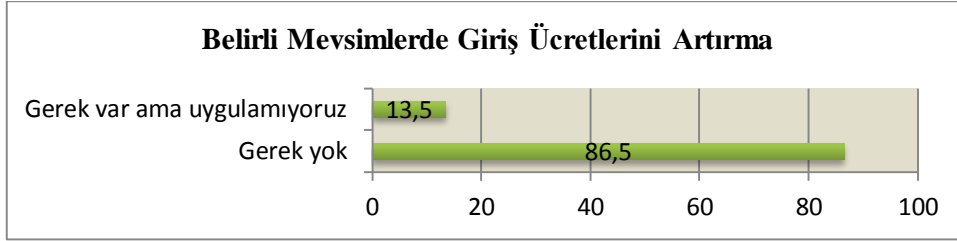
Şekil 4.8’de görüldüğü üzere hafta sonları yaşanan yoğunlukların engellemesi yönünde geliştirilen giriş fiyatlarını artırma uygulamasıyla ilgili veriler bulunmaktadır. Milli Park yetkilerinin % 86,5’u bu uygulamanın gerek olmadığını belirtirken, % 13,5’u ise uygulamanın gerek olduğu fakat uygulamadıklarını belirtmişlerdir.

Şekil 4.8. Hafta sonu farklı ücretlendirme

- ✓ Farklı (Diferansiyel) ücretlendirme politikaları, ziyaretçi yoğunluğunun fazla olduğu dönemlerde uygulanması yönünde geliştirilen önemli ziyaretçi yönetim araçlarından birisidir. Bu uygulama ziyaretçi sayılarını sınırlandırmasının yanı sıra, milli parka daha kaliteli hizmet sunması açısından maddi destek sağlamaktadır. Nitekim Manning ve Lime (2000), korunan alanlara giriş ücretlerinde farklı uygulamalar yapılması alan yönetiminde olumlu katkıları belirtmişlerdir.
- ✓ Hafta sonlarında yaşanan ziyaretçi yoğunluğunu azaltmak için ücretlendirme konusunda milli parkların herhangi bir planlaması olmadığı görülmektedir. Bu bağlamda alandaki ziyaretçi etkileri azalmak ve ziyaretçilerin daha kaliteli vakit geçirmeleri sağlamak için uygulanabilir.

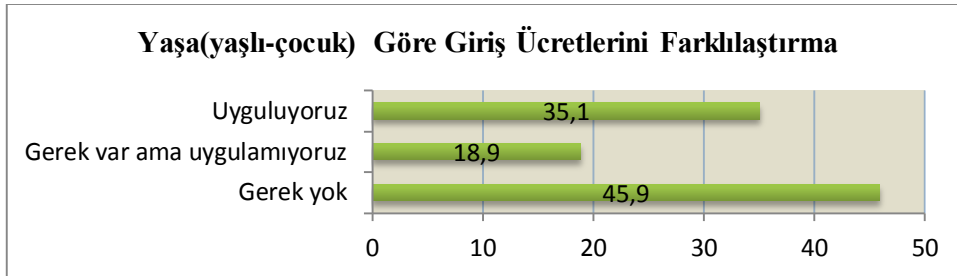
Bazı milli parklara mevsimsel olarak ziyaretçiler tarafından çok ilgi gösterilmektedir. Dolayısıyla alanda ziyaretçi yoğunlukları artmaktadır. Bu sebeple belirli dönem ya da mevsimlerde karşılaşılan bu yoğunlukları azaltmada giriş ücretlerini artırma ile ilgili veriler Şekil 4.9’da gösterilmektedir. Elde edilen verilere göre milli parkların % 86,5’u bu uygulamanın gerek olmadığını belirtirken, %13,5’u ise uygulamanın gerek olduğunu ancak uygulamadıklarını belirtmişlerdir.

Şekil 4.9. Belirli mevsimlerde farklı ücretlendirme

- ✓ Milli parklar mevsimlere göre farklı özelliklere sahip alınır bulunmaktadır. Örneğin kış turizmi açısından önemli alanlar diğer mevsimlere göre daha fazla talep edilmektedir. Talep eğilim artmasıyla ziyaretçi yoğunluklarını azaltmak için giriş ücretlendirinde farklı uygulamalardan yararlanılabilir. Ancak Türkiye’de bu uygulamanın uygulanmadığı görülmektedir. Reiling vd. (1992) ise yapılan ücretlendirme politikaları etik (ahlaki) değerler bakımından değerlendirdiğinde, yüksek fiyatlandırmanın alt gelir seviyelerindeki ziyaretçilere karşı yapılmış bir ayrımcılık olduğunu belirtmektedir.

Milli Park giriş ücretleri yaşa göre farklı ücretlendirme yapmak, doğal ve kültürel değerlerimizi çocuklara ve yaşlılara daha fazla sunma açısından önemli bir yaklaşımdır. Bu uygulamadan yararlanan milli parkların yüzdelik verileri Şekil 4.10’da verilmiştir. Buna göre milli parkların % 35,1’i bu uygulamadan yararlandıklarını belirtirken, % 45,9’u ise uygulamanın gerek olmadığını ifade edilmiştir.

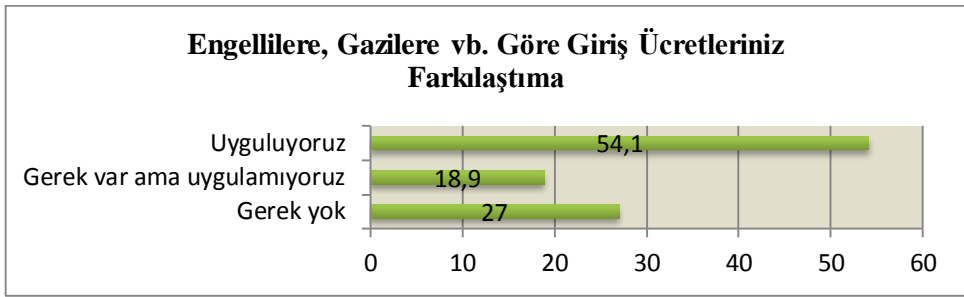

Şekil 4.10. Yaşa göre farklı ücretlendirme

- ✓ Yaşlı ve çocuklara göre giriş ücretlerinde indirim yapma uygulaması ülkemizde uygulamaya başlanmıştır. Ancak milli parkların yarısına yakınında bu uygulamadan yararlanılmadığı görülmektedir. Korunması değer alanlarımızın gelecek nesillere sürdürülebilir şekilde aktarılmasında genç kuşakların bilgilendirilmesi gerekmektedir. Aynı zamanda yaşlı kişiler için kent

hayatının sıkıcı ve bunaltıcı havasından kurtulup, doğa ile iç içe olmaları açısından da fırsat sunmayı sağlamaktadır. Bu nedenle yaşa göre farklı ücretlendirme sayesinde geri dönüşleri güzel olan kazanımlar elde edilmesi yönünden önemlidir.

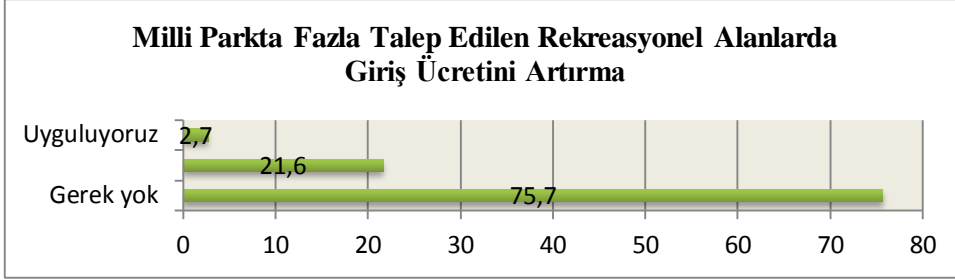
Engelli veya gazi gibi ziyaretçilerin milli park alana giriş ücretlerinde farklı yaklaşımların milli parklarda uygulamalarına ilişkin veriler Şekil 4.11'de verilmiştir. Elde edilen veriler doğrultusunda milli parkların % 54,1'i bu uygulamadan yararlanırken, % 27'si ise bu yaklaşımın gerek olmadığını belirtmiştir.

Şekil 4.11. Engelli ve gazilere göre farklı ücretlendirme

- ✓ Engelli ve Gazi ünvanına sahip olan ziyaretçilerin doğal ve kültürel alanlardan yararlanmasında milli parkların yarısından fazlası farklı bir ücretlendirme uygulaması yaptığı görülmektedir.

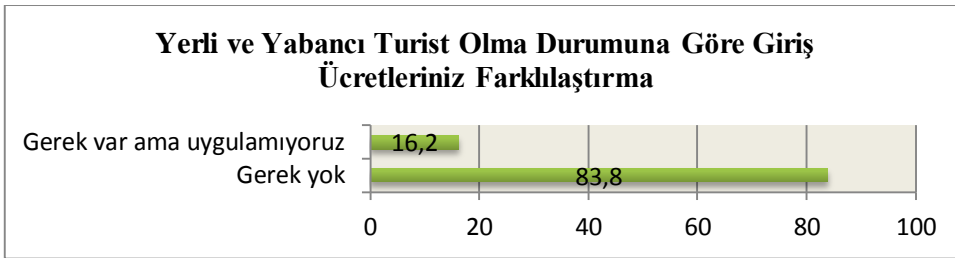
Milli parklarda bulunan bazı rekreasyonel alanlara ziyaretçiler fazla talep göstermektedir. Dolayısıyla talebin artması alanda ziyaretçi yoğunluğuna neden olmaktadır. Bu yoğunluğun önüne geçebilmek için söz konusu alanlara giriş ücretlerini artırma uygulamaları ile ilgili yüzde verileri Şekil 4.12'de verilmiştir. Bu veriler doğrultusunda milli parkların % 75,7'si bu uygulamanın gerek olmadığını belirtirken, Beyşehir Gölü Milli Parkı ise uyguladıklarını belirtmişlerdir.

Şekil 4.12. Milli parkta fazla talep edilen rekreasyonel alanlarda giriş ücretini artırma

- ✓ Milli parklarda karşılaşılan en büyük sorunlardan birisi rekreasyonel alanlara talebin artmasıyla ziyaretçi yoğunluğun oluşmasıdır. Bu sorun hem alan hem de ziyaretçiler üzerinde olumsuz etkilere neden olmaktadır. Bu yüzden bu sorunun çözümüne yönelik geliştirilen yaklaşımlardan birisi de fazla talep edilen rekreasyonel alanlara giriş ücretlerini arttırmaktır. Ancak bu yaklaşımın Türkiye'deki milli parklarda çok fazla benimsenmediği görülmektedir. Bu uygulama alandaki ziyaretçi yoğunluğunu azaltarak, ziyaretçilerin memnuniyet seviyesini artıracaktır.

Ülkemizdeki milli parklara yerli turistlerin yanı sıra, yabancı turistler de çok fazla ilgi göstermektedir. Bu ziyaretçilere yönelik milli parklarda giriş ücretlerin farklı yaklaşımlara ile ilgili yüzde verileri Şekil 4.13'da gösterilmektedir. Milli parkların % 83,8'i bu uygulamanın gerek olmadığını belirtirken, % 16,2'si ise gerek olduğunu fakat uygulamadıklarını belirtmişlerdir.

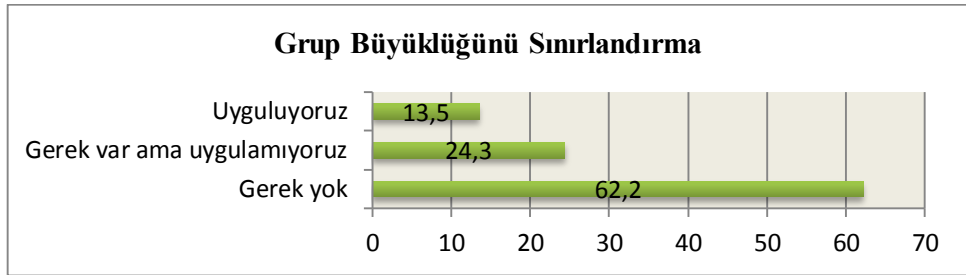
Şekil 4.13. Yerli ve yabancı turistlere göre giriş ücretleriniz farklılaştırma

- ✓ Türkiye'nin doğal ve kültürel kaynak değerleri bakımından zengin milli park alanlarına sahip olması yerli turistlerin yanı sıra, yabancı turistlerin de ilgisini çekmektedir. Yabancı turistlere milli parklara giriş ücretlerinde farklı uygulamalar yapılması hem milli park alanlarının hem de ülkenin

kalkınmasında önemli katkıda bulunabilir. Ancak bu uygulama ülkemizdeki milli parklarda uygulanmadığı anlaşılmaktadır.

Alan içinde ziyaretçi sayılarını sınırlandırmaya yönelik uygulanan ziyaretçi yönetim araçları:

Hazırlanan bilgi formunda grup büyüklüğünün sınırlandırılması ile ilgili veriler milli park yetkilileri tarafından elde edilmiş olup, Şekil 4.14’de verilmiştir. Ekolojik ve sosyal etkilerin azaltılmasında yararlanabilecek yaklaşımlardan biri olan grup büyüklüğünü sınırlandırma konusunda milli parkların % 13,5’i uyguladıklarını belirtirken, % 62,2’si bu uygulamanın gerek olmadığını belirtmiştir.

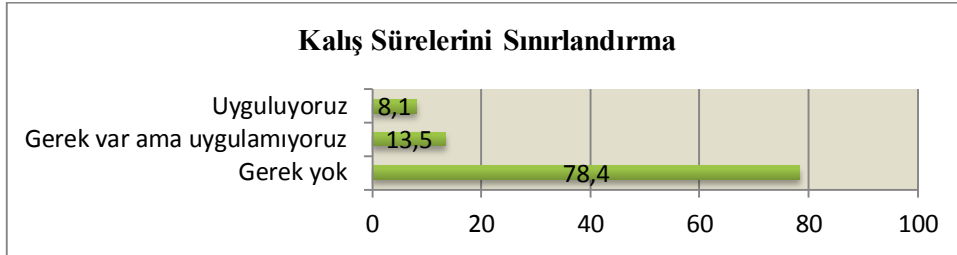

Şekil 4.14. Grup büyüklüğünün sınırlandırma yüzdesi

- ✓ Hassas ekosistemlere sahip alanlardaki rekreasyonel aktiviteler bitki örtüsünün azalmasına ve ziyaretçi memnuniyetsizliğinde düşüşler yaşanmasına neden olacaktır. Bu yüzden bu etkilerin azaltılmasında grup büyüklüklerine belirli bir sayı ile sınırlandırma getirmek mümkün olabilir. Örneğin, Marion ve Farrell, (2002)’nin Amerika’nın Isle Royale Milli Parkında yapmış oldukları çalışmada, ziyaretçilerin kamp alanlarında yaptıkları aktiviteler sonucunda toprağın kapladığı bitki örtüsünde kayıplar meydana geldiğini belirlemiş ve bu olumsuz etkinin alan büyüklüğü ile ilişkilendirilerek grup büyüklüğü sayısında sınırlandırılma yapılması gerektiği öne sürmüştür. Ancak Türkiye’de korunması gereken kaynak değerlere sahip milli parklarda bu ziyaretçi yönetim aracına yeterli derecede önem verilmemektedir.

Milli park alanlarında mevcut rekreasyonel faaliyetlerden tüm ziyaretçilerin eşit sürelerde fırsat verilebilmesi için uygulanan ziyaretçi yönetim araçlarından birisi olan kalış sürelerini sınırlandırma ile ilgili elde edilen veriler Şekil 4.15’de gösterilmektedir. Yapılan analiz sonucunda milli parkların % 78,4’ü bu

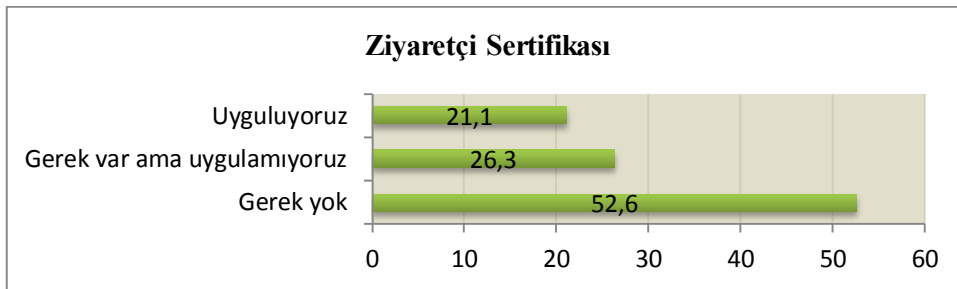
uygulamanın gerek olmadığını belirtirken, % 8,1'i ise bu uygulamadan yararlandıklarını belirtmiştir. Bu uygulamadan yararlanan milli parklar; Yedigöller Milli Parkı, Munzur Dağı Milli Parkı ve Ağrı Dağı Milli Parkı'dır.

Şekil 4.15. Kalış süresinin sınırlandırma yüzdesi

- ✓ Kalış sürelerini sınırlandırma milli parklarda yaşanabilecek ziyaretçi yoğunluğu sebebiyle, ziyaretçilerin alan içerisinde zaman ve mekân açısından eşit dağılımını sağlaması açısından önemlidir. Yellowstone Milli Parkı'nda bu tür uygulamalardan yararlanarak, kaynak değerlerin korunmasında ve ziyaretçilerin kaliteli vakit geçirmesi açısından önemli bir yaklaşımdır. Ancak Türkiye'de bu uygulamanın milli parklar tarafından yeteri kadar önem gösterilmediği anlaşılmaktadır. Bu yüzden bu tür yaklaşımlar kamp alanları, bisiklet yolları gibi rekreasyonel faaliyetlerde uygulanması gereken önemli ziyaretçi yönetim araçlarından birisidir.

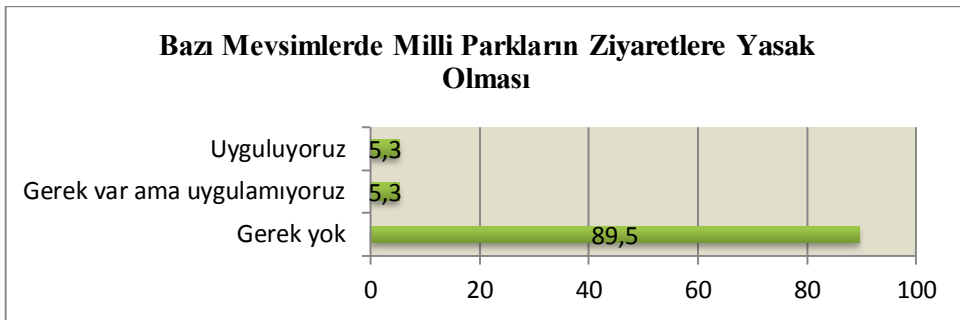
Alandaki rekreasyonel aktivitelere yönelik gerekli niteliklere sahip ziyaretçilerin girişine izin verilmesi için geliştirilen bir ziyaretçi yönetim aracı olup, milli parktaki yetkilerin bu uygulama hakkındaki görüşleri Şekil 4.16'da verilmiştir. Buna göre % 52,6'sı bu ziyaretçi yönetim aracının gerek olmadığını belirtirken, % 21,1'i bu uygulamadan yararlandıklarını anlaşılmaktadır.

Şekil 4.16. Ziyaretçi sertifikası bulunan milli park yüzdesi

- ✓ Ziyaretçi sertifika sistemi ile alanı daha bilinçli ve duyarlı ziyaretçilere sunarak, alandaki ekolojik bütünlüğü korumada ve ziyaretçi memnuniyetini artırmada yarar sağlayacaktır. Nitekim Eagles vd. (2002), belirli niteliklere sahip olan ziyaretçiler belirlenen kullanım süresi içinde tanımlanan rekreasyon faaliyetini gerçekleştirmesi sürdürülebilirlik çerçevesinde önemli uygulamalardan birisi olduğunu belirtmiştir.

Milli park vb. korunan alanlarda bazı dönem ve mevsimlerde ziyaretçi yoğunluğuyla karşılaşılmaktadır. Bu sorunun çözümü için ziyaretçilere bazı mevsimlerde milli parklara girilmesine izin verilmemelidir. Şekil 4.17’de bu uygulama ile ilgili milli parklardan elde edilen verilerin bulunmaktadır. Buna göre milli parkların % 89,5’i bu uygulamanın gerek olmadığını düşünürken, Saklıkent Milli Parkı ve Tektek Dağları Milli Parkı bu uygulamadan yararlandıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca milli parkların Uludağ Milli Parkı ve Göreme Milli Parkı ise bazı mevsimlerde ziyaretçilerin girilmesine izin vermeme yaklaşımını gerek olduğunu ancak uygulamadıklarını belirtmişlerdir.

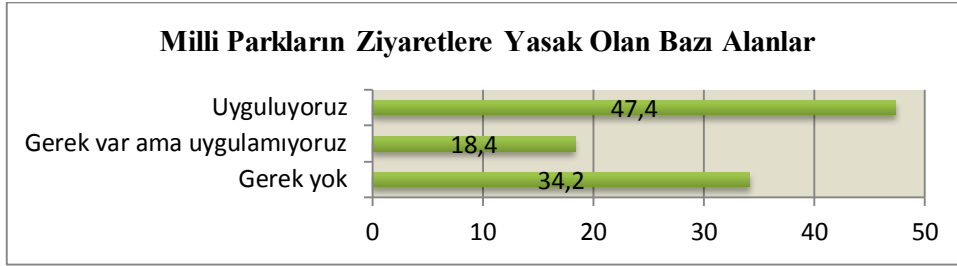

Şekil 4.17. Mevsimsel olarak ziyarete yasak olması

- ✓ Milli park vb. korunan alanlarda doğal ekosistem döngüsünün sağlanması için ziyaretçi etkilerinden korumak için bazı dönem ve mevsimlerde ziyaretçiler yasaklanması önemli bir yaklaşımdır. Bu uygulama ile alana kaynak değer bakımından değer sağlayan zenginliklerin sürdürülebilir bir şekilde kullanılmasını sağlayacaktır. Ancak Türkiye’de bu uygulamadan yeteri kadar yararlanılmadığı görülmektedir.

Ülkemizdeki milli parkların büyük bir bölümü korunması gereken hassas ekosistemlere sahiptir. Bu yüzden bu alanların ziyaretçi kullanımlara izin verilmemesi koruma kullanma yönünde uygulanabilecek bir yaklaşımdır. Şekil 4.18’de bu uygulama ile elde edilen veriler yer almaktadır. Yapılan analizler

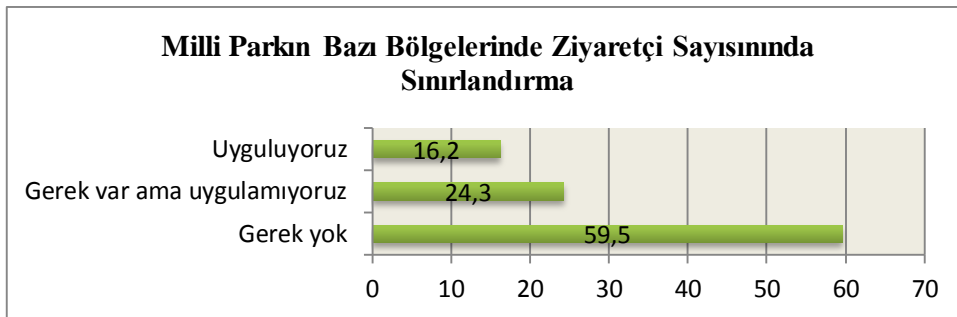
sonucunda milli parkların % 47,4'ü mutlak koruma zonların olduğunu belirtirken, % 34,2'si ise bu mutlak koruma zonunun gerek olmadığını düşünmektedirler.

Şekil 4.18. Ziyarete yasak olan alanların yüzdesi

- ✓ Milli parkların sahip oldukları flora, fauna ve arkeolojik eserler gibi değerlerin korunması gereklidir. Bu alanlar UDGP'lerinde zonlama (bölgeleme) ile belirlenmesi gerekmektedir. Mutlak koruma bölgesinde kalan doğal kaynak değerler ziyaretçilere yasak olan alanlardır. Türkiye'de milli parkların yaklaşık yarısının UDGP'lerinde alanın koruma ilkesi çerçevesinde rekreasyon zonları hazırlanmış olup, bu zonlar dahilinde rekreasyona açık alanlar, kontrollü rekreasyona açık alanlar ve rekreasyona kapalı olan alanlar (mutlak koruma alanları) haritalandırılmıştır. Bu da milli parkların sahip oldukları zenginliklerin korunması adına önemli bir ilerlemedir.

Milli parklarda yaşanabilecek yoğunlukların önüne geçmek için bazı alanlarında ziyaretçi sayısında sınırlandırma yapılabilir (Şekil 4.19). Milli parkların % 59,5'i ziyaretçi sayısının bazı bölgelerde sınırlandırılmasına gerek olmadığını belirtirken, % 16,2'si ise bu yaklaşımdan yararlandığını belirtmiştir.

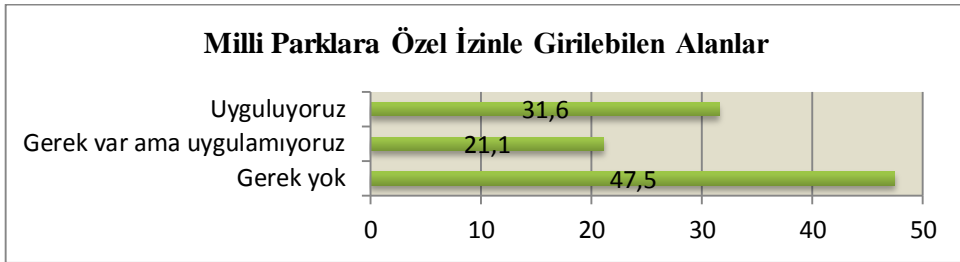

Şekil 4.19. Bazı bölgelerde ziyaretçi sayısı sınırlandırma yüzdesi

- ✓ Milli parklar sunduğu birçok olanaklar sayesinde ziyaretçilerin çok fazla talep gösterdiği alanlardır. Özellikle fazla talep alanlarda ziyaretçi yoğunluğunun

önüne geçmek için uygulanan yönetim araçlarındandır. Ancak Türkiye'nin yarısından fazlası bu uygulamadan yararlanmamaktadır.

Milli parkların bazılarında ziyaretçilerin erişimine açık olmayan alanlar bulunmaktadır. Bu alanlara milli park yönetiminden alınan gerekli izinlerle girilmesine müsaade edilmektedir. Şekil 4.20'de görüldüğü üzere, Türkiye'deki milli parkların % 47,5'i milli parklara özel izinler alınarak girilmesine gerek olmadığını belirtirken, % 31,6'sı ise gerekli izinler alınarak alana erişimin sağlandığını belirtiyor.

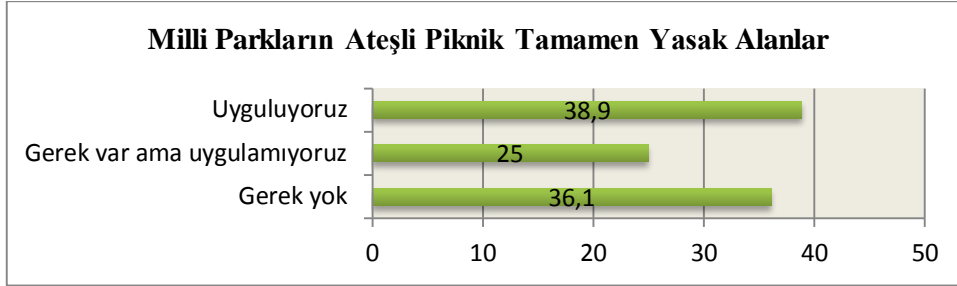

Şekil 4.20. Özel izinle girilebilen alan yüzdesi

- ✓ İçinde barındırdığı zenginlikler bakımından geçmişten günümüze bir köprü niteliğinde olan milli parklarda korunması gereken hassas alanlar mevcuttur. Bu alanlar rekreasyonel faaliyetlere kapalı yerler olup, sadece milli parklardan alınan özel izinler aracıyla girilmektedir. Türkiye'de bu uygulanmadan yararlanan milli park oranı yeterli olmadığı görülmektedir. Bu yüzden bu yaklaşımın milli parklar tarafından benimsenmesi gerekmektedir.

Alan içerisinde ateş kullanımını kısıtlamaya yönelik uygulanan ziyaretçi yönetim araçları;

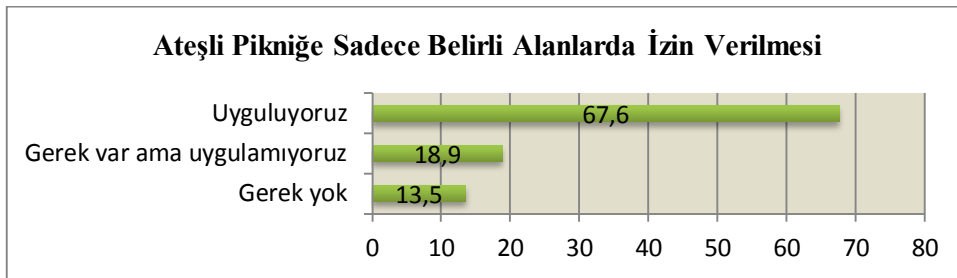
Milli parklar doğayla iç içe olmasıyla piknik yapmak için çok güzel mekânlar oluşturur. Ancak bu alanlarda ateşli piknik yapmada yasak olan milli parkların yüzdeleri Şekil 4.21'de verilmiştir. Buna göre milli parkların % 38,9'u ateşli piknik yapılmasının yasak olan alanlar bulunduğunu belirtirken, % 36,1'i bu uygulamanın gerek olmadığını belirtmiştir.

Şekil 4.21. Ateşli piknik yasak olan alanların yüzdesi

- ✓ Milli parklara, piknik yapmak için gelen ziyaretçilerin alanda ateş yakmasına izin verilmemesi doğal ve kültürel değerlerin korunması açısından oldukça önemlidir. Türkiye'deki milli parkların piknik alanlarında ateş yakılmasına izin verilmemesi konusunda gerekli önemi veren yönetimler bulunmaktadır. Ancak milli parklarda bu yaklaşımı benimseyen milli park oranını artırması gerekmektedir. Nitekim Manning vd. (1996), etkili rekreasyonel yönetim uygulamalarında en çok uygulanan yönetim araçlarından biri olduğunu belirtmiştir.

Bazı milli parkların sadece belirli kısımlarında ateşli piknik yapılmasına izin verilen alanlar da bulunmaktadır. Şekil 4.22'de görüldüğü üzere, milli parkların % 67,6'sı belirli alanlarda ateşli piknik yapılmasına izin verirken, % 13,5'i ise bu uygulamanın gerek olmadığını belirtmiştir.

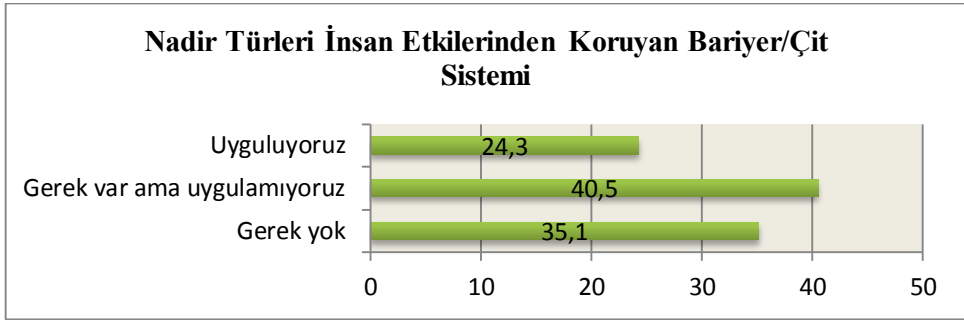
Şekil 4.22. Belirli alanlarda ateşli piknik yapılma yüzdesi

- ✓ Milli parklarda özellikle ateşli piknik yapmaya sadece belirli alanlarda gerekli önlemlerin alınmasıyla izin verilerek kısıtlama getirilmesi ise bir başka alternatif yönetim aracıdır. Nitekim Eagles vd., (2002), ateş yakımındaki kısıtlamaların orman yangınları potansiyelini, alt bitki örtüsünün tahribini, doğal alan içinde mevcut odunların yakılmasını ve bu yangın sonucunda oluşacak ekolojik etkilerin azaltılmasında önemli ölçüde yarar sağladığını

belirtmiştir. Türkiye'deki milli parkların çoğunluğunda bu uygulamadan yararlanıldığı saptanmıştır.

Bariyer sistemleri, milli park vb. alanlardaki flora, fauna ve toprağın yapısının insan etkilerin korumak amacıyla etkili ve önemli uygulamalardan birisidir. Ayrıca insanları tehlikeli alanlardan uzaklaştırmak amacıyla da bu uygulamadan yararlanılmaktadır. Bu uygulama ile ilgili elde edilen veriler aşağıda sunulmuştur.

Milli parklarda endemik türler başta olmak üzere birçok bitki çeşitliliği bakımından zengin kaynak değerlere sahiptir. İçinde barındırdığı biyo-çeşitliliğin yanı sıra fauna korunması ve toprağın geçirgenliğini sağlanması yönünde önemli ziyaretçi araçlarından birisi de bariyer sistemidir. Bu uygulama ile ilgili milli parklardan elde edilen veriler Şekil 4.23'de gösterilmiştir. Milli parkların % 40,5'i bu uygulamanın gerek olduğunu ancak uygulamadıklarını belirtirken, % 24,3'ü ise bu sistemden yararlandıklarını belirtmişlerdir.

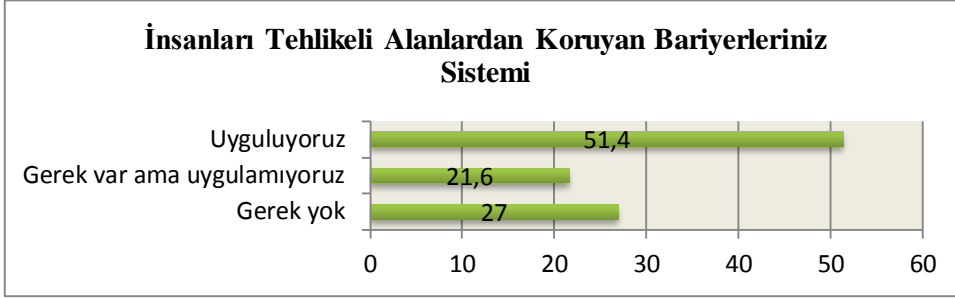

Şekil 4.23. Ender bitki türlerini bariyer sistemiyle koruma yüzdesi

- ✓ Korunması gereken hassas alanlarda ziyaretçi etkilerini en aza indirmede bariyer sistemleriyle ziyaretçilerin erişimlerini engellemek etkili yönetim araçlarından birisidir. Dolayısıyla bariyer sistemi biyolojik çeşitliliğin korunması açısından önem arz etmektedir. Türkiye'deki milli parklar bu ziyaretçi yönetim uygulanması gerekliliğinin farkında olup ancak uygulama aşamasına geçemediklerini belirtmişlerdir.

Milli parklar topoğrafik yapısı nedeniyle ziyaretçileri alana çekme özelliğine sahiptir. Ancak bu özellik ziyaretçiler açısından olumsuz etkilere neden olabilir. Bu yüzden ziyaretçileri karşılaşılabilecek kazalara karşı korumak adına alanların bazı bölgelerinde bariyer sistemi kullanılabilir. Milli parklar ile yapılan anketler doğrultusunda bu uygulama ile ilgili elde edilen veriler Şekil 4.24'de verilmiştir.

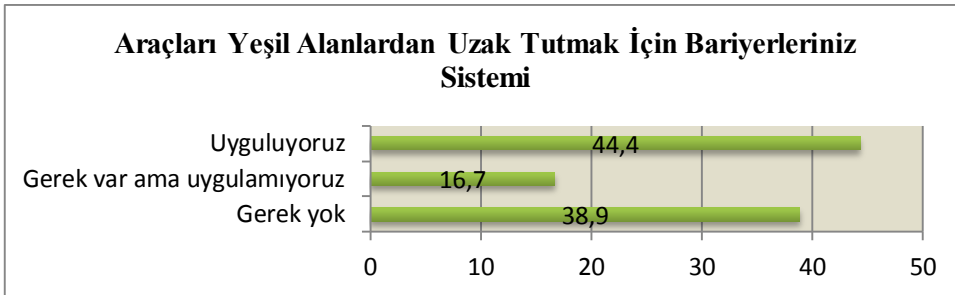
Bu veriler doğrultusunda milli parkların % 51,4'ü bariyer sisteminden yararlandıklarını belirtirken, % 27'si ise gerek olmadığını belirtmiştir.

Şekil 4.24. Ziyaretçileri tehlikeli alanlardan bariyer sistemiyle koruma yüzdesi

- ✓ Ziyaretçilerin milli parklarda kendilerini güvende hissedebilecekleri ortamların sağlanması gereklidir. Alanın topoğrafik özellikleri ziyaretçilerin can güvenliği açısından olumsuz sonuçlar oluşturabilir. Bu yüzden ziyaretçileri tehlikeli alanlardan korumak için bariyer sistemlerinden yararlanılabilir. Türkiye'deki milli parkların yarısında bariyer sisteminin ziyaretçileri can güvenliği açısından tehlikeleri alanlardan korumak için uygulandığı görülmektedir. Bu uygulama, tüm milli parklarda insanları tehlikeli ortamlardan uzaklaştırmak için uygulanması gereken önemli yaklaşımlardan birisidir.

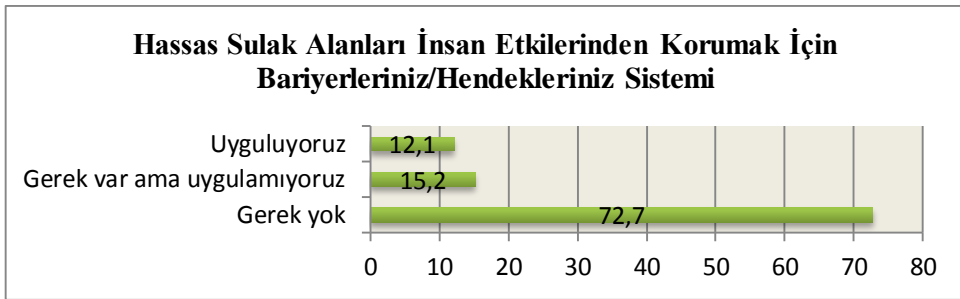
Milli parkların sahip olduğu bitki vejetasyonunu motorlu taşıtlardan gelebilecek olumsuzlukları en aza indirmek için gerekli alanlarda bariyer sistemi uygulanabilir. Şekil 4.25'de bu uygulama ile ilgili milli parklardan elden edilen veriler bulunmaktadır. Buna göre milli parkların % 44,4'ü motorlu taşıtların yeşil alanlara girmesini engellemek için bariyer sistemini uyguladıklarını belirtirken, % 38,9'u ise gerek olmadığını belirtmiştir.

Şekil 4.25. Motorlu taşıtları yeşil alanlardan uzak tutma yüzdesi

- ✓ Milli parklara giderek artan talep alan üzerinde olumsuz etkilere neden olmaktadır. Bunlardan birisi de motorlu taşıtların toprak yüzeyini örten vejetasyon üzerinde kayıplara neden olmasıdır. Bu yüzden alanın bitki vejetasyonunu korumak için motorlu araçların erişiminde bariyer sistemleri aracılığıyla sınırlandırmalar getirilmesi önemli bir ziyaretçi yönetim aracıdır. Türkiye’de milli parkların yaklaşık olarak yarısı bariyer sistemini motorlu taşıtların yeşil alanlardan uzak tutmasını sağlamak için kullandığı anlaşılmaktadır. Bu uygulamanın milli park gibi korunması gereken alanlar için gerekli olup, tüm milli parklar yönetimi tarafından önemsenip uygulanmalıdır.

Milli parkların bazılarında hassas sulak alanlara sahip olup, ziyaretçi etkilerinden korumak için bariyer sistemi yararlanabilecek uygun ziyaretçi yönetim aracıdır. Bu uygulama ile ilgili milli parklardan alınan veriler Şekil 4.26’da gösterilmektedir. Yapılan değerlendirmeler sonucunda milli parkların % 72,7’si bu uygulamanın gerek olmadığını belirtirken, % 12,1’i ise uyguladıklarını belirtmiştir. Bu ziyaretçi yönetim aracını uygulayan milli parklar ise Dilek Yarımadası Milli Parkı, Saklıkent Milli Parkı, Aladağlar Milli Parkı (Adana Bölümü) ve Nemrut Dağı Milli Parkı’dır.

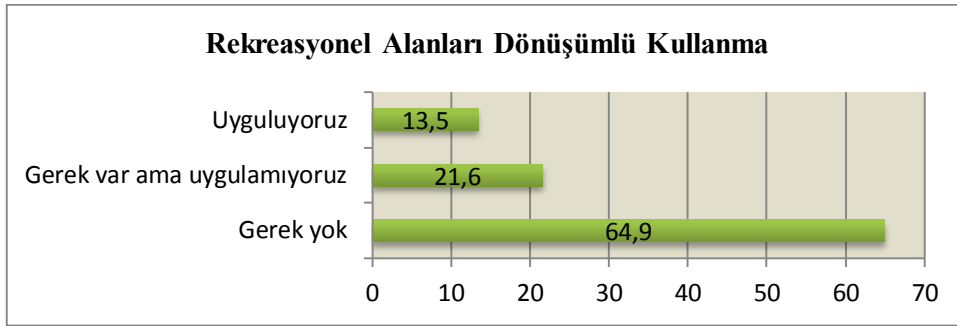

Şekil 4.26. Hassas sulak alanları insan etkilerden koruma yüzdesi

- ✓ Hassas sulak alanlara sahip milli parklar insan etkilerini en aza indirmek için bu alanların çevresine bariyer ya da hendek sistemleri uygulanması koruma kullanma açısından önemli bir ziyaretçi yönetim aracıdır. Türkiye’de bu uygulamadan pek yararlanıldığı söz edilemez Bu yüzden milli park yönetimine bu uygulamanın alan için yararlı olacağı hakkında bilgilendirilip, kullanılmaya teşvik edilmesi olumlu katkı sağlayacaktır.

Hassas alanların kullanımını kısıtlamaya yönelik uygulanan ziyaretçi yönetim araçları:

- ✓ Milli parklar rekreasyonel aktiviteler açısından birçok olanak sunmaktadır. Bu da ziyaretçilerin milli parklara olan talebini artırmaktadır. Ziyaretçilerin rekreasyonel aktivitelere olan ilgisinin artması bu alanlar üzerinde olumsuz etkiler yaratabilir. Bu yüzden rekreasyonel alanlardaki ziyaretçi etkilerini azaltmak için bazı dönemlerde erişim kapatılarak, dönüşümlü kullanımına yönelik bir yönetim aracı kullanılabilir. Milli parklardan elde edilen veriler Şekil 4.27’de verilmiştir. Değerlendirmeler sonucunda milli parkların % 64,9’u bu uygulamanın gerek olmadığını belirtirken, % 13,5’i uyguladıklarını belirtmişlerdir. Bu milli parklar; Kazdağı Milli Parkı, Ilgaz Dağı Milli Parkı, Nemrut Dağı Milli Parkı, Aladağlar Milli Parkı (Niğde Bölümü) ve Aladağlar Milli Parkı (Kayseri Bölümü)’dir.

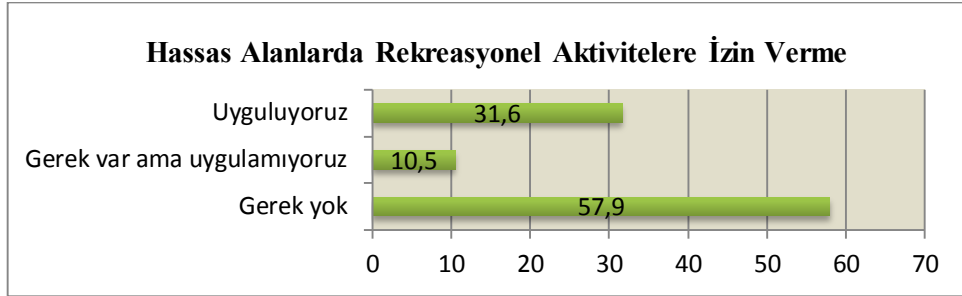

Şekil 4.27. Dönüşümlü olarak alanları kullanma yüzdesi

- ✓ Milli parkların fırsat sunduğu rekreasyonel faaliyetler, buna bağlı olarak artan ziyaretçi talebi alanı olumsuz etkileyebilir. Bu etkiyi azaltmak için rekreasyonel alanlar dönüşümlü olarak kullanıma açılabilir. Böylece doğanın kendinin yenileyebilmesine olanak sağlanır. Türkiye’deki milli parklarda ise bu uygulamaya henüz gerekli önemin verilmediği belirlenmiştir.

Türkiye’deki milli park gibi korunan alanlarda hassas ekosistemlere sahip olup, rekreasyonel aktivitelerin bu alanlarda oluşabilecek etkilere karşı gerçekleştirilmesi pek uygun değildir. Bu yüzden bu alanlarda rekreasyonel aktiviteler konusunda sınırlandırmalar getirilmelidir. Şekil 4.28’de görüldüğü üzere, milli parkların korunması gereken hassas alanlarda rekreasyonel faaliyetler izin verilip verilmediği hakkında veriler yer almaktadır. Değerlendirmeler sonucunda ülkemizdeki milli parkların % 57,9’u hassas bölgelerde rekreasyonel

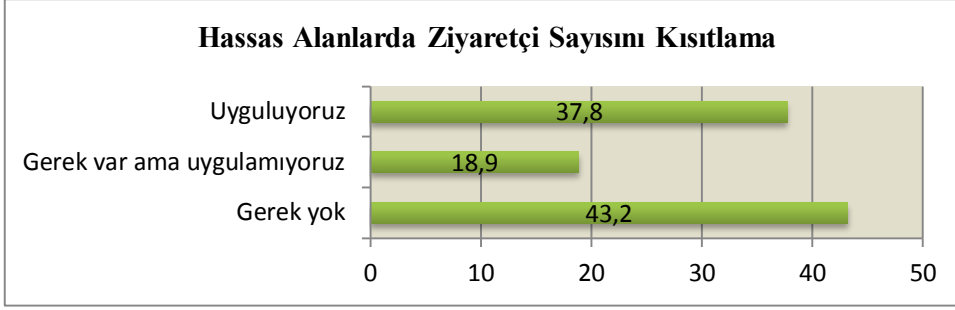
aktiviteleri gerçekleştirmek için izin vermenin gerek olmadığını belirtirken, % 31,6'sı ise izin alma konusunda gerekli önemin verildiği anlaşılmaktadır.

Şekil 4.28. Hassas alanlarda rekreasyonel aktivitelere izin verme yüzdesi

- ✓ Milli park yönetim planlamalarında öncelikli olarak alanın koruma bölgelerine göre bölgeleme (zonlama) yapılması gerekmektedir. Hassas alanların etrafında tampon bölgeleri oluşturularak ziyaretçi etkilerinden en az şekilde etkilenmesi sağlanmalıdır. Bu anlamda Türkiye'deki milli parkların yarısından fazlası bu uygulamalardan yararlanmadığı görülmektedir. Alanın sürdürülebilir kullanım sağlanması için bu bölgelerin planlamaları doğrultusunda rekreasyonel faaliyetlere izin verilmelidir.

Birçok kişiye rekreasyon alanından faydalanma imkanı tanıyabilen milli parklarda ziyaretçi yoğunlukları oluşmaktadır. Milli parkların özellikle hassas bölgelerinde bu sorunun önüne geçebilmek için ziyaretçi sayısının sınırlandırılması önemli bir yaklaşımdır. Milli parklardan elde edilen veriler Şekil 4.29'da verilmiş olup, bu uygulama ile ilgili düşünceleri gösterilmektedir. Bu verilere göre, milli parkların % 43,2'si hassas alanlarda ziyaretçi sayısında sınırlandırma yapmanın gerek olmadığını belirtirken, % 37,8'i ise bu yaklaşımı benimseyip, uyguladıklarını belirtmişlerdir.

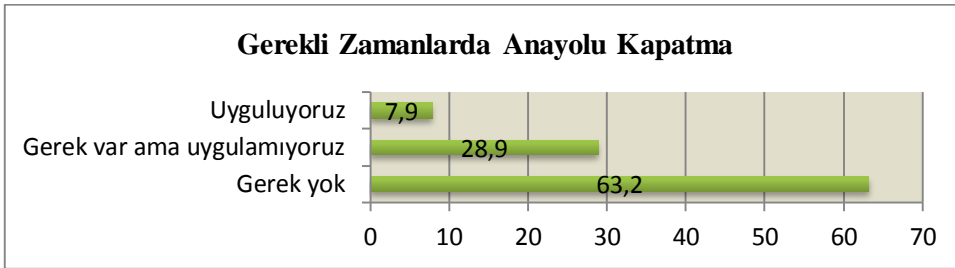

Şekil 4.29. Hassas alanlarda ziyaretçi sayısını kısıtlama yüzdesi

- ✓ Koruma kullanma dengesi kaynak değerler bakımından önemli zenginliklere sahip olan hassas alanlar koruma bölgelerine göre belirlendikten sonra alandaki ziyaretçi etkilerine karşın sınırlandırma getirilmesi önemlidir. Türkiye’de bu uygulamanın kullanım oranı artırılması gerekmektedir.

Alan içindeki motorlu ulaşım araçlarının kullanımını kısıtlamaya yönelik;

Milli park içerisindeki yollarda motorlu taşıtların etkisini en aza indirmek ve hatta gerekli bölgelerde bazı yolların kapatılması ile ilgili çalışmalar yer almaktadır. Yaşanabilecek ziyaretçi yoğunluğuna karşı önlem alınabilecek önemli ziyaretçi yönetim aracıdır. Şekil 4.30 değerlendirildiğinde, milli parkların % 63,2’si gerekli zamanlarda ana yolu kapatmanın gerek olmadığını belirtirken, % 7,9’u ise bu uygulamadan yararlandıklarını belirtmiştir. Bu uygulamadan yararlanan milli parklar, Kızıldağ Milli Parkı, Küre Dağları Milli Parkı ve Altındere Vadisi Milli Parkı’dır.

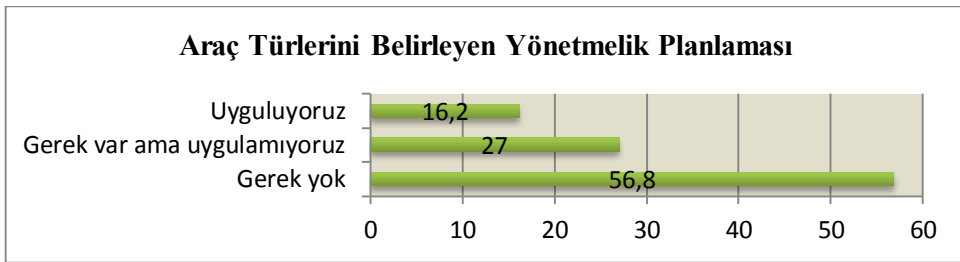

Şekil 4.30. Gerekli zamanlarda anayolu kapatma yüzdesi

- ✓ Milli parklardaki bitki örtüsü kayıplarıyla karşılaşılmasındaki önemli etkenlerden biri de ziyaretçi yoğunluğu ile birlikte artan motorlu taşıtların yarattığı etkilerdir. Motorlu taşıtlar, milli park gibi benzeri alanlardaki yolların çevresindeki bitki türlerini egzoz dumanına maruz bırakmasının yanı sıra,

toprak yüzeyini de sıkıştırarak geçirgenliğini azaltmaktadır. Bu yüzden alan içinde çok fazla taşıtın yer alması önlemek amacıyla yolların belirli zamanlarda kapatılması olumsuz etkilerin azaltılmasında yardımcı olacaktır. Ancak ülkemizdeki milli parklar yarısından fazlası bu ziyaretçi yönetim aracı yönetim planlarında yer almamaktadır.

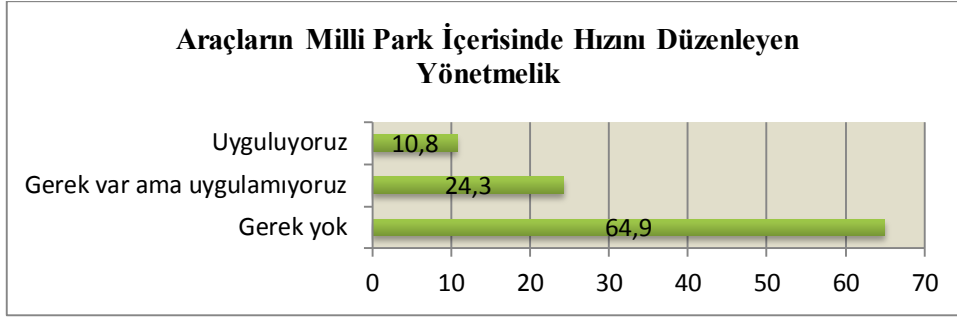
Ankette yer alan sorulardan birisi de milli park yönetim planlamasında araç türlerine göre belirlenen yönetim planlamasının olup olmadığı sorgulanmış olup, Şekil 4.31’de elde edilen veriler gösterilmektedir. Yapılan değerlendirmeler sonucunda milli parkların % 56,8’i böyle bir yönetmeliğin gerek olmadığını belirtirken, % 16,2’si ise yönetim planlamalarında böyle bir planlama olup uyguladıklarını belirtmişlerdir.

Şekil 4.31. Araç türlerini belirleyen yönetmelik planlama yüzdesi

- ✓ Milli parklarda araç türüne göre bir yönetmelik uygulamasına dair yarısından fazlasında yararlanılmadığı görülmektedir.

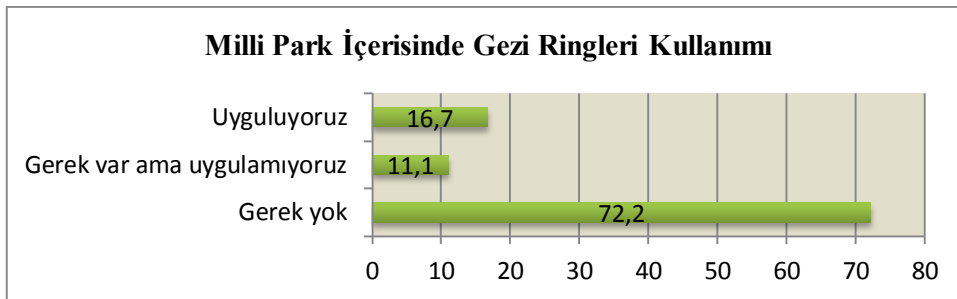
Milli parklara yöneltilen bir diğer sorulardan birisi araçların alan içinde hız limitini düzenleyen bir yönetmelik ile ilgili olup, Şekil 4.32’de alınan cevapların yüzdesi verilmiştir. Buna göre, milli parkların % 64,9’u böyle bir yönetmeliğin gerek olmadığını belirtirken, Dilek Yarımadası- Büyük Menderes Milli Parkı, Soğuksu Milli Parkı, Yozgat Çamlık Milli Parkı ve Ilgaz Dağı Milli Parkı ise araçlarının hız limitini düzenleyen bir yönetmeliğin uygulandığını belirtmiştir.

Şekil 4.32. Araçların hızını düzenleyen yönetmelik uygulaması

- ✓ Uygulanma oranı düşük olan yaklaşımlardan birisi de araçların milli park içerisinde hızını sınırlayan bir yönetmelik bulunmasıdır. Bu yaklaşımın kullanımı milli park yönetimi tarafından benimsenmesi motorlu taşıtların oluşturacağı etkileri en aza indirgenmesinde yardımcı olabilir.

Milli parklarda yaşanan trafik yoğunluğun önlemek için, alan içinde ziyaretçilerin dolaşmasını sağlayacak bir gezi ringi uygulamaları kullanılabilir. Böylece alan içinde araçların oluşturduğu etkileri en aza indirmek için önemli bir yönetim aracıdır. Milli parklara bu uygulamanın kullanımı ile ilgili soru yöneltmiş olup elde edilen veriler Şekil 4.33'de gösterilmektedir. Yapılan değerlendirmeler doğrultusunda, milli parkların % 72,2'si bu uygulamanın gerek olmadığını belirtirken, % 16,7'si ise gezi ringlerini alan içinde uyguladıklarını belirtmiştir. Uygulamadan yararlanan milli parklar, Uludağ Milli Parkı, Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası Milli Parkı, Marmaris Milli Parkı, Spil Dağı Milli Parkı, Aladağlar Milli Parkı (Niğde Bölümü) ve Altındere Vadisi Milli Parkı'dır.

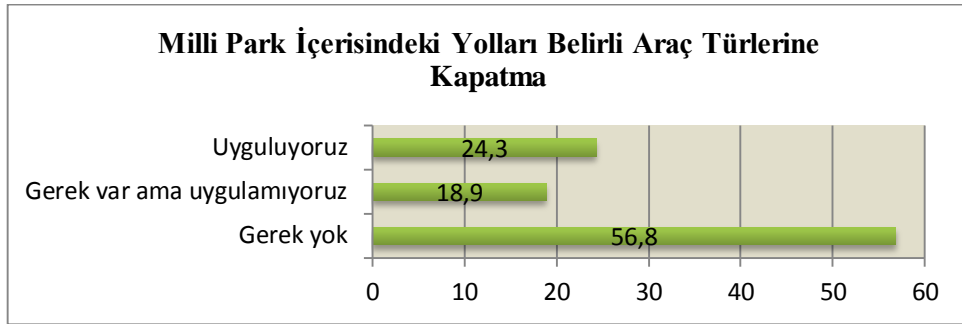

Şekil 4.33. Gezi ringlerin uygulama yüzdesi

- ✓ Milli parklarda özellikle hafta sonları çok fazla yoğunluk yaşanması ve çoğunluğun kendi araçları ile gelmesi sonucunda araç trafiği yoğunluğu artmaktadır. Milli park yönetiminin düzenleyeceği gezi ringleri ile

ziyaretçilerin alan içinde daha rahat ve bilinçli gezinmesi sağlanmış olacaktır. Nitekim Dilworth (2003), Golden Gate Mili Rekreatiyonel alanında yapmış oldukları bir çalışmada ziyaretçilerin koruma statüsüne sahip alanlarda ulaşım sistemlerine karşı davranışlarını inceleyerek, bu uygulamanın ziyaretçiler üzerinde olumlu etkiler bıraktığını belirtmiştir. Ancak, bu çalışmada Türkiye’de gezi ringlerinin kullanımına yeteri kadar önem verilmediği sonucuna ulaşılmıştır.

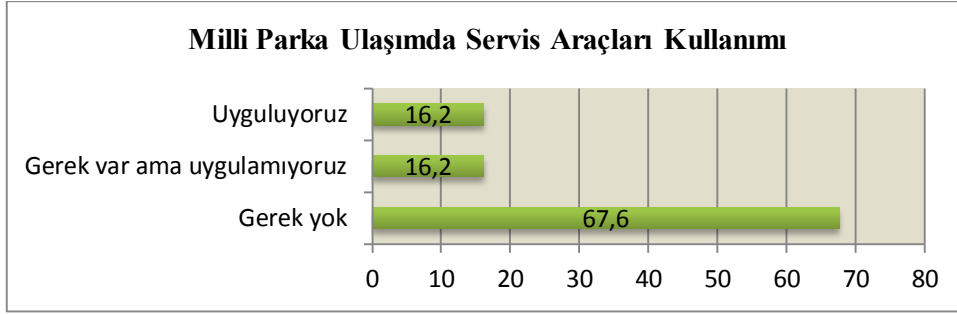
Milli parklara gönderilen bilgi formunda yer alan bir diğer soru ise alan içindeki yolların belirli araç türlerine kapatılması ile ilgili olup, Şekil 4.34’da alınan veriler gösterilmektedir. Buna göre, milli parkların % 56,8’i böyle bir uygulamanın gerek olmadığını düşünürken, % 24,3’ü ise belirli araç türlerine göre yolların geçişine izin vermeme uygulamasından yararlandıklarını belirtmişlerdir.

Şekil 4.34. Belirli araç türlerine yolları kapatma uygulama yüzdesi

- ✓ Biyoçeşitlilik açısından zengin değerlere sahip olan milli parklar, motorlu araçların ekosistem üzerinde olumsuz etkilere neden olmaktadır. Nitekim Anderson vd. (1998), motorlu taşıtların vejetasyonda tahriplere, erozyona, hava ve toprak kirliliğine, bitki üzerinde ağır metal birikimine neden olduğu ve doğal yaşamı olumsuz yönde etkilediğini vurgulamaktadır. Bu bağlamda korunan alanlarda belirli motorlu araçların alan içinde gezinmesine öneltmek için yolların kapatılma uygulaması önemli bir yaklaşımdır. Türkiye’deki milli parklar bu uygulamadan yeterince yararlanılmadığı görülmekte olup, alan üzerinde tehlikeli sonuçlara neden olabilir.

Milli parklara yöneltilen sorularından birisi de alana ulaşımında servis araçlarının kullanımı ile ilgili olup, Şekil 4.35’de elde edilen verilerin yüzdeleri verilmiştir. Buna göre, milli parkların % 67,6’sı böyle bir uygulamanın gerek olmadığını belirtirken, % 16,2’lik kısmı ise bu uygulamadan yararlandıklarını belirtmişlerdir.

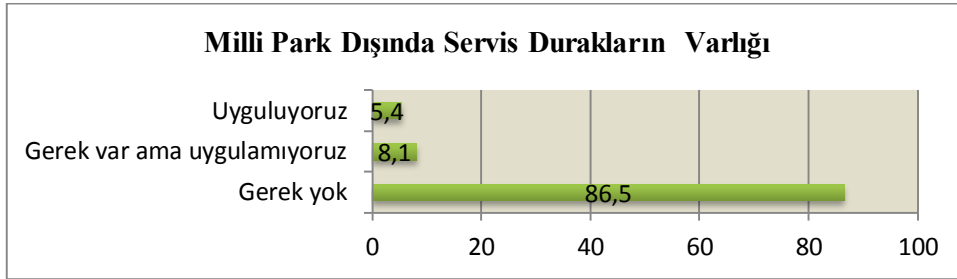

Şekil 4.35. Milli parklara ulaşımındaki servis aracı uygulaması

- ✓ Bu uygulama ile ilişkin veriler değerlendirildiğinde ülkemizdeki milli parklarda kullanım oranının az olduğu görülmektedir. Alandaki araç sayısının azaltmak için yararlanılması gereken uygulamalardan birisidir.

Milli parklarla yapılan anketlerde alan dışında servis duraklarının varlığı ile ilgili elde edilen veriler Şekil 4.36'da verilmiştir. Değerlendirmeler doğrultusunda milli parkların % 86,5'i böyle bir uygulamanın gerek olmadığını belirtirken, bu uygulamadan yararlanan milli parklar aşağıda verilmektedir;

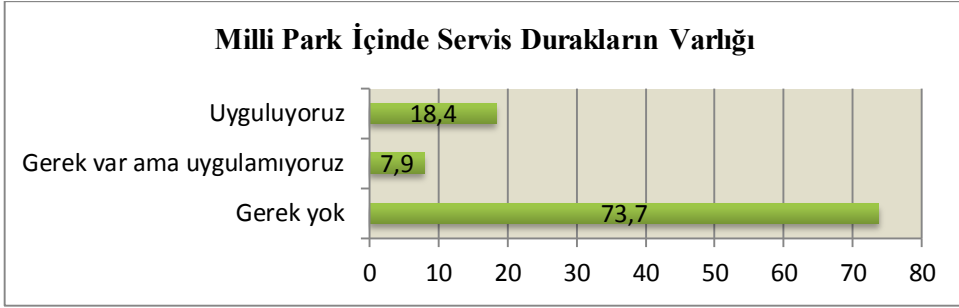
- ✓ Uludağ Milli Parkı
- ✓ Göreme Milli Parkı

Şekil 4.36. Milli park dışı servis durak varlığı yüzdesi

- ✓ Alan içindeki trafik yoğunluğunu azaltmak için yararlanılan uygulamalardan birisi olup, Türkiye'de milli parkların büyük çoğunluğunu yararlanmadığı görülmektedir.

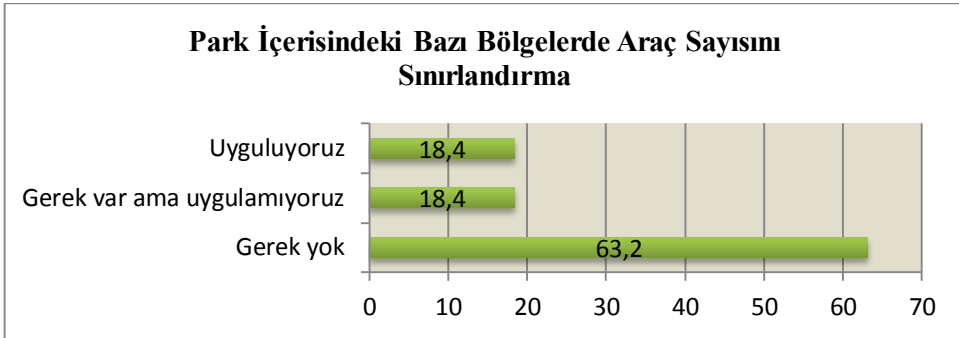
Milli parklara yöneltilen sorularından bir diğeri de alan içinde servis duraklarının varlığı ile ilgili olup, Şekil 4.37'de elde edilen veriler gösterilmektedir. Buna göre milli parkların % 73,7'si alan içinde servis duraklarının varlığının gerek olmadığını düşünürken, % 18,4'ü ise bundan yararlandıklarını belirtmişlerdir.

Şekil 4.37. Milli park içi servis durak varlığı

- ✓ Ülkemizde kullanım oranı yüksek olmayan uygulamalardan birisi olup, alan içindeki servis duraklarının artırılması, etkin yönetimin sağlanması için önemlidir.

Milli parklarda oluşabilecek trafik yoğunluğunu azaltmak için bazı bölgelerde araç sayısında sınırlandırma yapılması alan için olumlu etkiler sağlayacaktır. Bu konuda milli parklarla yapılan anketler sonucunda elde edilen veriler Şekil 4.38’de verilmektedir. Yapılan değerlendirmeler sonucunda, milli parkların % 63,2’si böyle bir uygulamanın gerek olmadığını belirtirken, % 18,4’ü ise uyguladıklarını belirtmiştir. Ayrıca geriye kalan % 18,4’ü de bu uygulamanın gerekli olduğunu ancak uygulamadıklarını belirtmişlerdir.

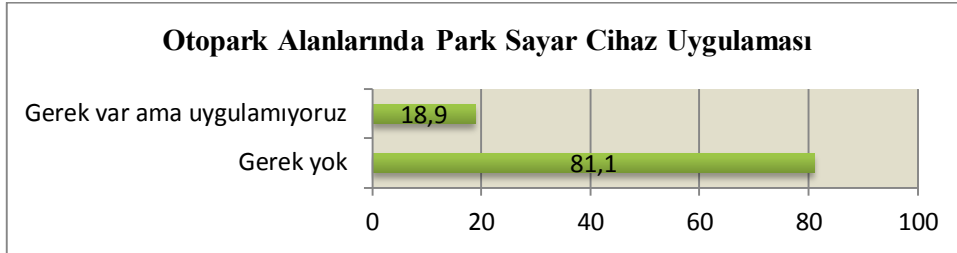

Şekil 4.38. Araç sayısında sınırlandırma uygulaması

- ✓ Bu konuyla ilgili milli parkların % 60’ından fazlası araç sayılarını sınırlandırma konusunda yararlanmadığı görülmektedir. Motorlu taşıtların alan içinde etkisini azaltmak için yararlanması gereken uygulamalardır.

Milli parkların otopark alanlarında park sayar cihaz uygulamasının kullanımına ilişkin yetkili kişilerden elde edilen veriler, Şekil 4.39’de gösterilmektedir. Bu

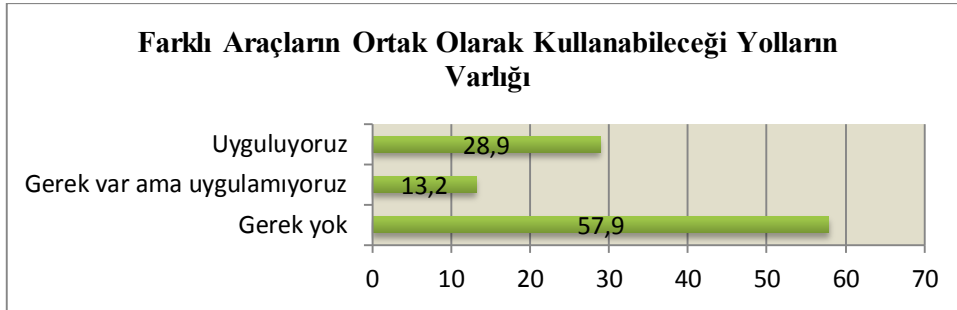
analizler doğrultusunda, milli parkların % 81,1'i park sayar cihaz kullanımının gerek olmadığını belirtirken, % 18,9'u ise bu uygulamanın gerek olduğunu fakat uygulamadıklarını belirtmişlerdir.

Şekil 4.39. Park sayar cihazının uygulama yüzdesi

- ✓ Türkiye'deki milli parklar otoparklarının büyük çoğunluğunda (%80) park sayar cihazı bulunmadığı veriler doğrultusunda ortaya çıkmıştır.

Milli parklarda farklı araç türlerinin ortak kullanabildikleri yollar hakkında elde edilen veriler Şekil 4.40'de gösterilmektedir. Değerlendirmeler sonucunda, milli parkların % 57,9'u böyle bir uygulamanın gerek olmadığını belirtirken, % 28,9'u ise uygulamadan yararlandıklarını belirtmişlerdir.

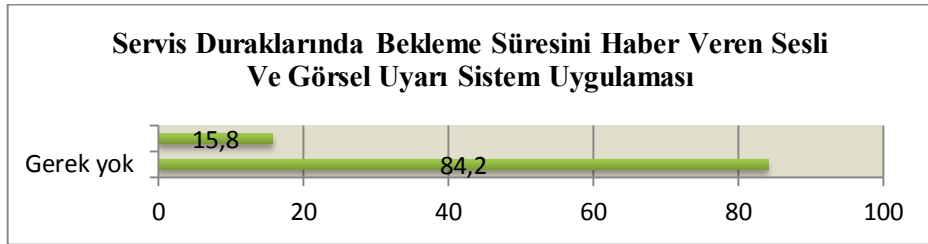

Şekil 4.40. Farklı araç türleri için ortak yol kullanımı

- ✓ Milli parklarda farklı araç türleri için ortak kullanabileceği yol güzergâhları hakkında elde edilen veriler incelendiğinde, Türkiye'deki milli parkların yarısından fazlasının bu uygulamadan yararlanmadığı görülmektedir. Bu bağlamda yolların etrafındaki bitki türleri için olumsuz etkilere neden olmaktadır.

Teknolojik gelişmeler aracılığıyla alanın kullanım dengesinin sağlanmasına yönelik;

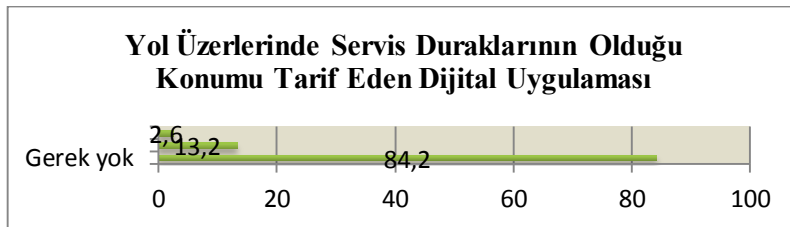
Milli parklar ile yapılan anket çalışmalarında yönetilen sorulardan birisi de servis duraklarında bekleme süresini haber veren sesli ya da görsel uyarı sistemi uygulaması hakkında olup, elde edilen veriler, Şekil 4.41’de sunulmuştur. Yapılan değerlendirmeler doğrultusunda, milli parkların % 84,2’si böyle bir uygulamanın gerek olmadığını belirtirken, %15,8’si ise gerek olduğunu ancak uygulamadıklarını belirtmiştir.

Şekil 4.41. Görsel ve sesli haber veren uyarı sistemlerin kullanım yüzdesi

- ✓ Ziyaretçileri alan içerisinde doğru yönlendirilmesi konusunda teknolojik gelişmelerden biri olan sesli ve görsel uyarı sistemlerinden yararlanılması önemli bir yaklaşımdır. Bu bağlamda Türkiye’deki milli parkların büyük çoğunluğu bu uygulamanın gerek olmadığını belirtmişlerdir. Ancak kapladığı alan neticesinde büyük alanlara sahip milli parklarda her bir ziyaretçiye doğru bilgilendirme yapma açısından önemlidir.

Milli parklara yönetilen bir diğer soru ise servis duraklarını tarif eden dijital uygulamalar ile ilgili olup, Şekil 4.42’de elde edilen veriler gösterilmektedir. Yapılan analizler sonucunda, milli parkların büyük çoğunluğu (% 84,2) böyle bir uygulamanın gerek olmadığını belirtirken, Tektek Dağları Milli Parkı yönetimi ise bu uygulamadan yararlandığını belirtmiştir.

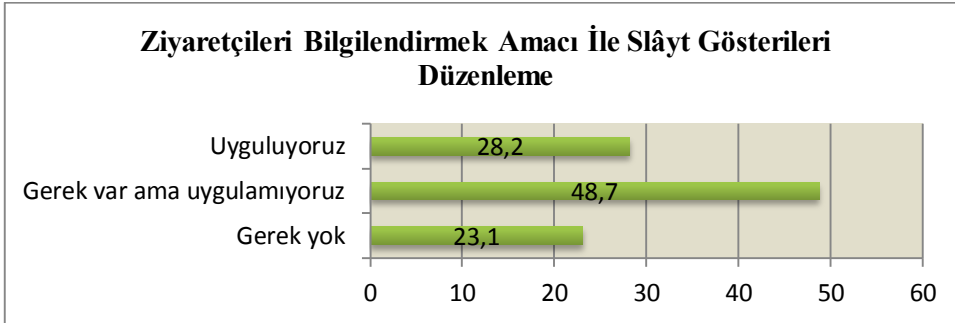

Şekil 4.42. Dijital sistemler ile yol tarifi uygulaması

- ✓ Sesli ve görsel uyarı sistemlerinin yanı sıra alan içinde servis duraklarını yerini yönlendirme konusunda yardımcı olan dijital uygulamalar da bulunmaktadır. Ancak bu uygulamaların Türkiye'deki milli parklarda yeterince benimsenmediği tespit edilmiştir.

Ziyaretçi eğitim ve bilgilendirme uygulamalarının kullanımına yönelik:

Milli parkı ziyaret eden kişilere alan hakkında bilgilendirme yapılması oluşabilecek etkileri azaltmak için önemli bir yönetim aracıdır. Bu konu ilişkin milli parklara bilgilendirme amacı ile slayt gösterimi düzenlemesi yaptıklarıyla ilgili yönetilen sorular karşısında elde edilen yanıtların yüzde oranları Şekil 4.43'de gösterilmektedir. Değerlendirmeler sonucunda, milli parkların % 23,1'i ziyaretçileri bilgilendirmek için slayt gösterimi düzenlemenin gerek olmadığını belirtirken, % 28,2'si ise uyguladıklarını belirtmiştir. Ayrıca milli parkların yaklaşık yarısı (% 48,7) bu uygulamanın gerekli olduğunu ancak uygulamadıklarını belirtmişlerdir.

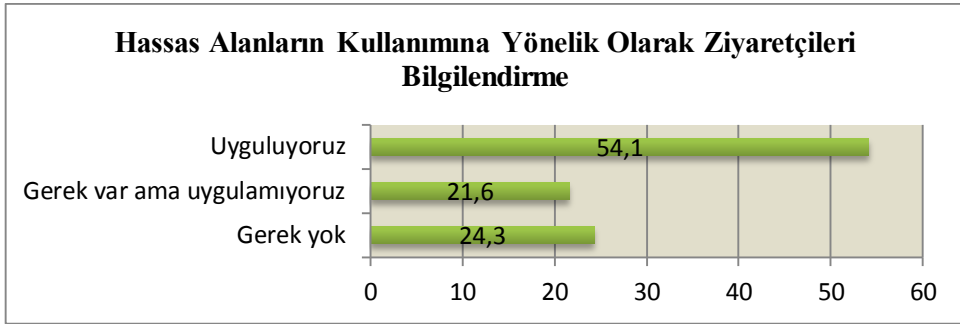

Şekil 4.43. Ziyaretçilere slayt gösterimi uygulama yüzdesi

- ✓ Ziyaretçileri slayt gösterimi yoluyla bilgilendirme konusunda elde edilen önemli bir bulgu olarak, milli parkların yarısına yakın oranda bu uygulamanın öneminin farkında olup, uygulamaya geçemedikleri görülmektedir. Bu yüzden milli parklar yönetiminin ziyaretçi eğitim ve bilgilendirme konusunda öneminin farkında oldukları anlaşılmaktadır. Ancak milli park yöneticilerinin yönetim planlamalarında bu aracın uygulamasına önem gösterecekleri ümit edilmektedir.

Milli parklara gelen ziyaretçilerin alan hakkında bilgilendirilmesi karşılaşılabilecek olumsuzların azaltılmasına yönelik önemli bir ziyaretçi yönetim aracıdır. Milli parklara konu ile ilgili yönetilen soruların yanıtlarının oranı Şekil

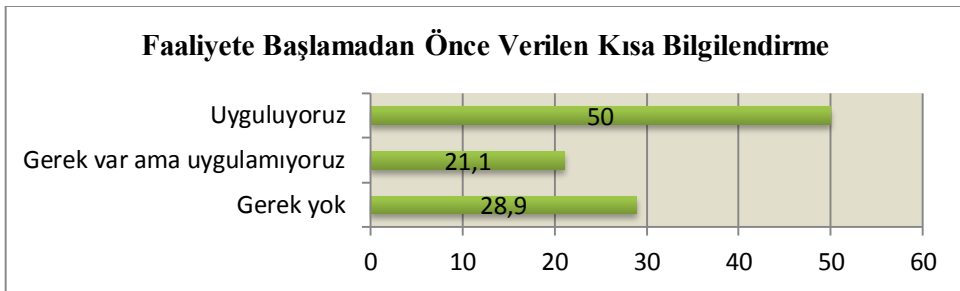
4.44'de verilmiştir. Bilgi formunda yöneltilen sorulardan birisi olan hassas alanların kullanımına yönelik ziyaretçileri bu konu hakkında bilgilendirme yapma hususunda milli parkların % 54,1'i ziyaretçileri bilgilendirme yaptıklarını belirtirken, % 24,3'ü ise bunun gerek olmadığını belirtmiştir.

Şekil 4.44. Hassas alanlarda ziyaretçi bilgilendirme yüzdesi

- ✓ Ülkemizdeki milli parkların yarısından fazlası hassas bölgelerde ziyaretçilere bu alanlar hakkında bilgilendirmeler yaparak bilinç oluşturmaya çalışmaktadır. Dolayısıyla ziyaretçi farkındalığının artmasıyla hassas ekosistemlerin sürdürülebilirliği sağlanmasına yardımcı olacaktır.

Milli parka gelen kişilere herhangi bir aktiviteye başlamadan önce yetkili kişiler tarafından kısa bilgilendirme yapılmasına ilişkin uygulama hakkındaki sorulardan elde edilen veriler, Şekil 4.45'de gösterilmektedir. Yapılan analizler doğrultusunda, milli parkların yarısı (% 50) bu uygulamadan yararlandıklarını belirtirken, % 28,9'u ise gerek olmadığını belirtmiştir.

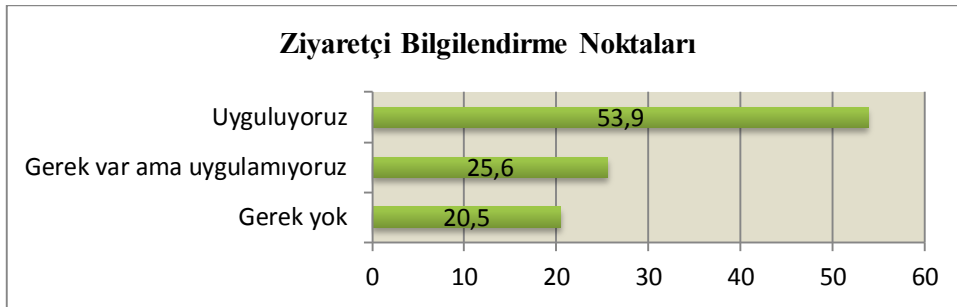

Şekil 4.45. Aktivitelere başlamadan önce bilgilendirme yüzdesi

- ✓ Milli parklarda gerçekleştirilen rekreasyonel faaliyetlere başlamadan önce bilgilendirme konusunda milli parkların yarısı bu uygulamadan

yararlandıklarını belirtmişlerdir. Bu, alanda ziyaretçi etkilerinin azaltılması yönünde olumlu gelişmelerdir.

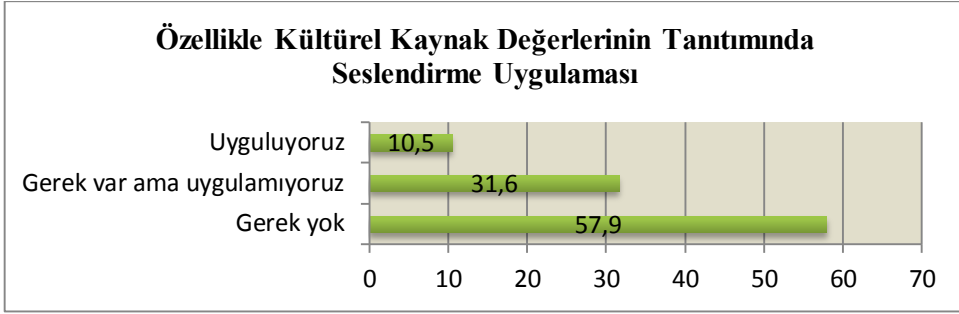
Milli park içerisinde ziyaretçi bilgilendirme noktalarının varlığına ilişkin sorudan elde edilen verilerin yüzde oranları Şekil 4.46'de gösterilmektedir. Değerlendirmeler sonucunda, milli parkların % 53,9'u ziyaretçi bilgilendirme noktalarından yararlandıklarını belirtirken, % 20,5'i ise gerek olmadığını belirtmiştir.

Şekil 4.46. Ziyaretçi bilgilendirme noktaları

- ✓ Bilgilendirme noktaları konusunda alan içinde ziyaretçi tanıtım merkezlerinin oluşturulması önemlidir. Çünkü ziyaretçilere sunulan bilgiler hem alan hakkında bilgilermeyi hem de oluşabilecek etkileri azaltmasında önemli role sahiptirler. Bu bağlamda milli parkların yarısından fazlası bilgilendirme noktalarına sahip olması önemli bir uygulamadır.

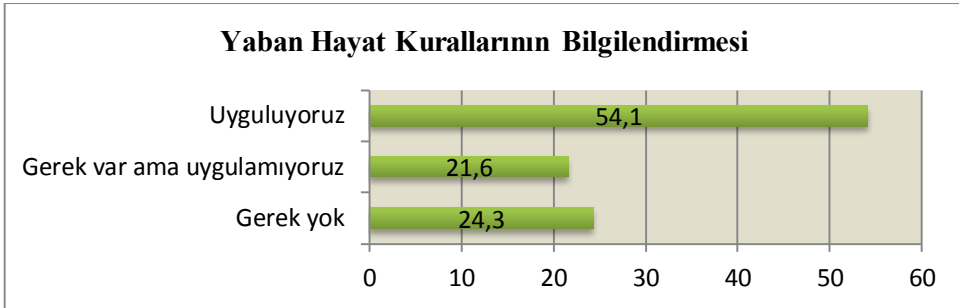
Milli park içresindeki birçok kültürel kaynak değerleri hakkında bilgilenmek amacıyla seslendirme uygulamasının kullanımı hakkında yöneltilen sorudan elde edilen veriler Şekil 4.47'da verilmiştir. Analizler sonucunda, milli parkların yarısından fazlası (% 57,9) böyle bir uygulamanın gerek olmadığını belirtirken, % 10,5'i ise uyguladıklarını belirtmiştir. Uygulamadan yararlanan milli parklar, Uludağ Milli Parkı, Dilek Yarımadası – Büyük Menderes Deltası Milli Parkı, Spil Dağı Milli Parkı ve Kaçkar Dağları Milli Parkı'dır.

Şekil 4.47. Sesli anlatım uygulaması yüzdesi

- ✓ Yabancı turistlerin alan içindeki değerler konusunda bilgilendirilmesinde yabancı dillerde belirli noktalarda bulunan kulaklıklar yardımıyla sağlanabilir. Bu bağlamda milli parkların yarısından fazlası bu uygulamadan yararlanmanın gerekli olmadığı belirtmiştir. Ancak doğru ve hızlı bilgilendirme yapılmasında önemli yarar sağlayan bir uygulamadır.

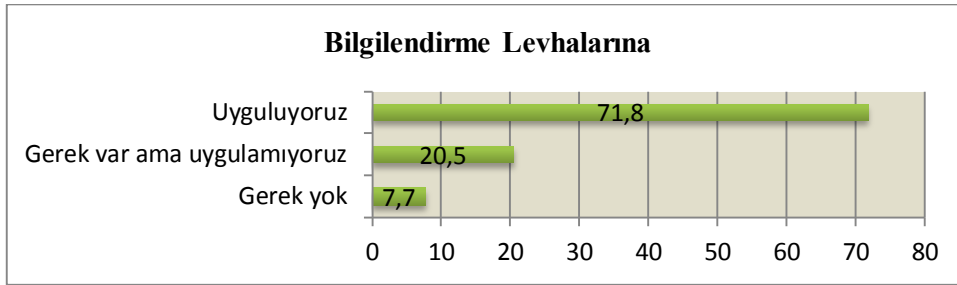
Milli parklar ile yapılan ankette yer alan bir diğer soru ise yaban hayat kuralları hakkında bilgilendirme yapılmasına ilişkin elde edilen veriler, Şekil 4.48'de verilmiştir. Yapılan değerlendirmeler sonucunda, milli parkların % 54,1'i ziyaretçileri yaban hayatın kuralları hakkında bilgilendirme yaptıklarını belirtirken, % 24,3'ü ise bu uygulamanın gerek olmadığını belirtmiştir.

Şekil 4.48. Yaban hayat kural bilgilendirme yüzdesi

- ✓ Milli parklar fauna açısından zengin olup, hayvan türlerinin yaşam alanlarıdır. Bu yüzden yetkili kişiler tarafından gerekli alanlarda yaban hayatı hakkında bilgiler verilmeli, uyulması gereken kurallar anlatılmalıdır. Bu anlamda milli parkların yarısından fazlası alan içinde uyulması gereken kurallardan bahsettiklerini belirtmiştir. Ancak bu uygulamanın tüm milli parklar tarafından benimsenmesi gerekmektedir.

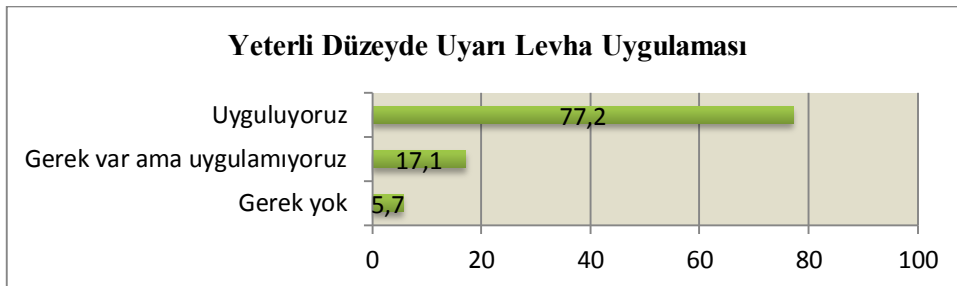
Milli parklarda ziyaretçilerin bilgilenmesi için alanın farklı bölgelerin levha uygulamaları hakkında yönetilen sorudan elde edilen veriler, Şekil 4.49'da gösterilmektedir. Yapılan değerlendirmeler doğrultusunda, milli parkların % 1,8'si bilgilendirme levhalarını uyguladıklarını belirtirken, % 7,7'si gerek olmadığını belirtmiştir. Bu uygulamadan yararlanmayan milli parklar Saklıkent Milli Parkı, Honaz Dağı Milli Parkı ve Kızıldağ Milli Parkı'dır.

Şekil 4.49. Bilgilendirme levhası uygulama yüzdesi

- ✓ Ziyaretçilerin alan içindeki kaynak değerler ve yönlendirme konusunda en kısa ve doğru bilgilenme açısından bilgilendirme levhalarının varlığı önemlidir. Bu bakımdan milli parkların çoğunluğu yeteri kadar önem gösterdiği görülmektedir.

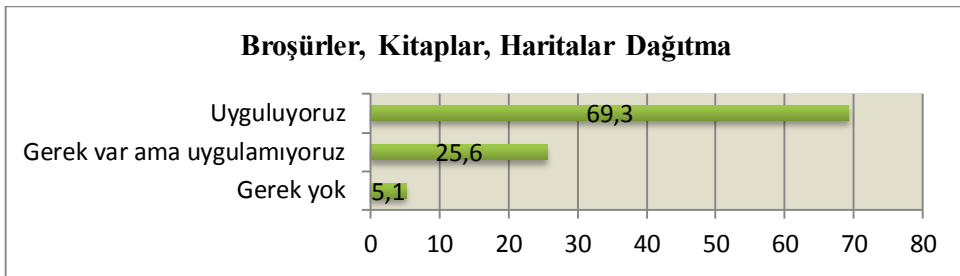
Milli parklarla yapılan ankette yer alan bir soru da yeterli düzeyde uyarı levha uygulamasına ilişkin ele edilen verilerin yüzde oranları Şekil 4.50'de verilmiştir. Bu verilerin değerlendirilmesi sonucunda, milli parkların büyük çoğunluğu (%77,2) bu uygulamadan yararlandığını belirtirken, azınlık kısmı ise (% 5,7) gerek olmadığını belirtmiştir. Bu azınlık kısımdaki milli parklar, Marmaris Milli Parkı ve Saklıkent Milli Parkı'dır.

Şekil 4.50. Yeterli düzeyde uyarı levhası uygulaması

- ✓ Uyarı levhaları milli park içerisinde ziyaretçilere yönelik oluşabilecek tehlikeler ve alanın kullanımın sürdürülebilirliğinin sağlanması yönünde önemli uygulamalardan birisidir. Bu bağlamda milli parkların büyük çoğunluğu yeterli düzeyde uyarı levhalarına sahip olduklarını belirtmişlerdir. Bu durum kaynak değerlerin korunmasının yanı sıra, ziyaretçi deneyim kalitesini de arttıracaktır.

Milli parklar hakkında ziyaretçilerin yeterli derece bilgilenebilmelerini kolaylaştırmak için Broşür, kitap, harita vb. dağıtma konusunda yetkili kişilere yönetilen sorudan elde edilen veriler, Şekil 4.51’de gösterilmektedir. Analizler sonucunda milli parkların % 69,3’ü bu uygulamadan yararlandıklarını belirtirken, Saklıkent Milli Parkı ve Kaçkar Dağları Milli Parkı ise gerek olmadığını belirtmiştir.

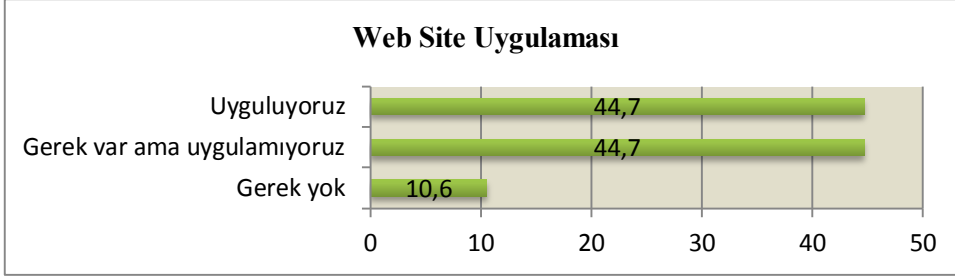

Şekil 4.51. Broşür vb. dağıtma uygulaması

- ✓ Ziyaretçilerin alanda daha bilinçli gezinmesini kolaylaştırmak için milli parkların özelliklerini, önemli noktalarını belirten broşür ya da haritalar dağıtılması önemli ziyaretçi yönetim araçlarındandır. Bu bağlamda milli parkların büyük çoğunluğunun bu uygulamadan yararlanması, milli parklar açısından önemli gelişmelerden birisidir.

Reklam ve pazarlamaya yönelik uygulanan yönetim araçları;

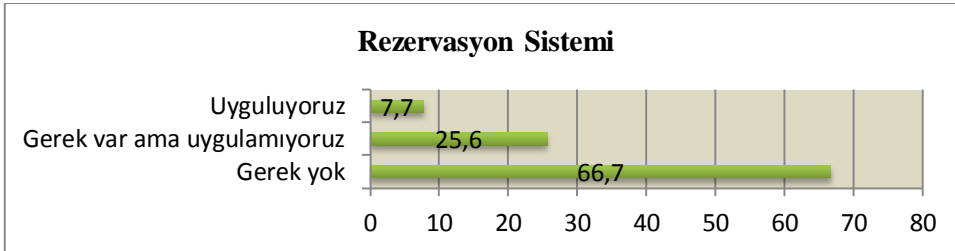
Milli parklara yönetilen sorularından birisi de alanın web sitesine ilişkin soru olup, cevapların yüzde oranları Şekil 4.52’de gösterilmektedir. Analizler sonucunda, milli parkların % 44,7’si web site uygulamasından yararlandığını belirtirken, % 10,6’sı ise bu uygulamanın gerek olmadığını belirtmiştir.

Şekil 4.52. Web sitesi uygulama yüzdesi

- ✓ Milli parkların tanıtımı konusunda web sitelerine önemli rol üstlenmektedir. Ancak Türkiye'deki milli parkların yarısına yakın oranda web sitesine sahip olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca ziyaretçi yoğunluğunu azaltma konusunda da birçok uygulamaya olanak sağlayabilir. Örneğin rezervasyon, çekiliş ve öncelikli ziyaretçi sistemlerine ilişkin uygulamaların yer alması ziyaretçi etkilerinin azaltılmasında önemli rol oynar. Dolayısıyla web siteleri bazı uygulamaların gerçekleştirilmesinde aracı role sahiptir. Bu yüzden her milli park yönetimi web sitesi hazırlanmasına önem gösterip, uygulaması gerekmektedir.

Milli parklarda ziyaretçilerin oluşturduğu olumsuz etkileri en aza indirmek için yararlanılan ziyaretçi yönetim araçlarından birisi rezervasyon sistemi olup, Şekil 4.53'de bu ziyaretçi yönetim aracından yararlanan milli parkların yüzdesi verilmiştir. Buna göre, milli parkların % 66,7'si bu uygulamanın gerek duyulmadığı belirtilirken, % 7,7'lik oran ise bu ziyaretçi yönetim aracını uyguladıklarını belirtmiştir. Bu ziyaretçi yönetim aracını uygulayan milli parklar; Dilek Yarımadaşı- Büyük Menderes Milli Parkı, Spil Dağı Milli Parkı ve Başkomutan Tarihi Milli Parkı'dır.

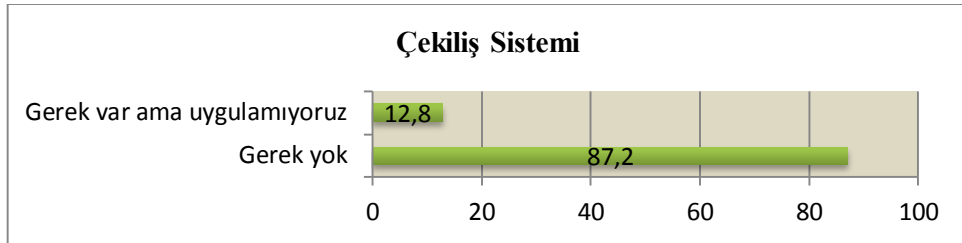

Şekil 4.53. Rezervasyon sistemi bulunan milli park yüzdesi

- ✓ Milli parklarda karşılaşılan en önemli sorunlardan birisi olan ziyaretçi yoğunluğu, hem alan hem de ziyaretçi memnuniyetsizliği üzerinde olumsuz

etkiler ortaya çıkartmaktadır. Bu nedenle ziyaretçi yoğunluğunu azaltılması yönünde uygulanabilecek yönetim araçlarından birisi olan rezervasyon sistemi ne yazık ki Türkiye’deki milli parklarda çok fazla tercih edilen bir uygulama olmadığı anlaşılmaktadır.

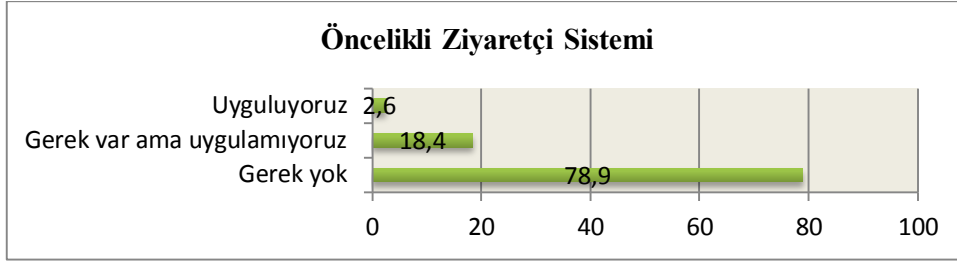
Yoğun taleplerin yaşandığı dönemlerde alanda yaşanabilecek olumsuzlukların önüne geçebilmek için geliştirilen ziyaretçi yönetim araçlarından birisi de çekiliş sistemi olup, milli parklarda uygulanma yüzdesi Şekil 4.54’de gösterilmektedir. Anketten elde edilen veriler doğrultusunda çekiliş sisteminin % 87,2 oranla gerek duyulmadığı anlaşılırken, % 12,8 oranla bu uygulamanın gerek olup fakat uygulanmadıklarını belirtmiştir.

Şekil 4.54. Çekiliş sistemi bulunan milli park yüzdesi

- ✓ Ziyaretçi taleplerinin arttığı dönemlerde alanda oluşabilecek yoğunluklara yönelik uygulanabilecek ziyaretçi yönetim araçlarından bir diğeri de çekiliş sistemidir. Ülkemizdeki milli parklarda çekiliş sisteminden yararlanılmamaktadır. Oysaki Amerika’nın Utah eyaletinde yer alan Zion Milli Parkında oluşabilecek yoğunlukları azaltma ve herkese alanı görme fırsatı sunması yönünden çekiliş sisteminden yararlanılmaktadır. Bu yüzden çekiliş sistemi yoğun taleplerin yaşandığı ve hassas ekosistemlere sahip olan milli parklarda uygulanması gereken ziyaretçi yönetim araçlarından birisidir.

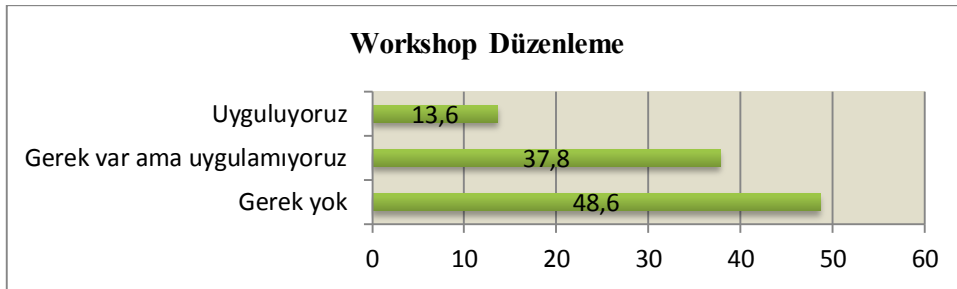
Alanı daha önce ziyaret etmemiş kişilere fırsat sunmak ve alan içinde gerçekleştireceği rekreasyonel aktiviteyi gerçekleştirecek ziyaretçilerin sertifikalara sahip olması gibi durumlarda fayda sağlayabilecek ziyaretçi yönetim aracıdır. Bu sistem Yozgat Çamlığı Milli Park yönetimi tarafından uygulanan tek milli parkımızdır.

Şekil 4.55. Öncelikli ziyaretçi sistemi bulunan milli park yüzdesi

- ✓ Öncelikli ziyaretçi sistemi, alanda daha önce deneyim yaşamamış ve bazı rekreasyonel aktiviteler için gerekli sertifikalara sahip olması gibi kriterler de ziyaretçilere fırsat sunmaktadır. Türkiye’de bu sistemden çok fazla yararlanılamamaktadır. Bu tür uygulamalar alanı daha geniş kitlelere tanıtma bağlamında yarar sağlayabilecek bir yönetim aracıdır.

Milli parklara yöneltilen anket sorularından birisi de ziyaretçilere yönelik olarak workshop düzenlemeleri konusunda yetkili kişilerden elde edilen verilerin yüzde oranları Şekil 4.56’de gösterilmektedir. Değerlendirmeler doğrultusunda, milli parkların yaklaşık yarısı (% 48,6) bu uygulamanın gerek olmadığını düşünürken, azınlık kısmı ise (%13,6) uyguladıklarını belirtmiştir.

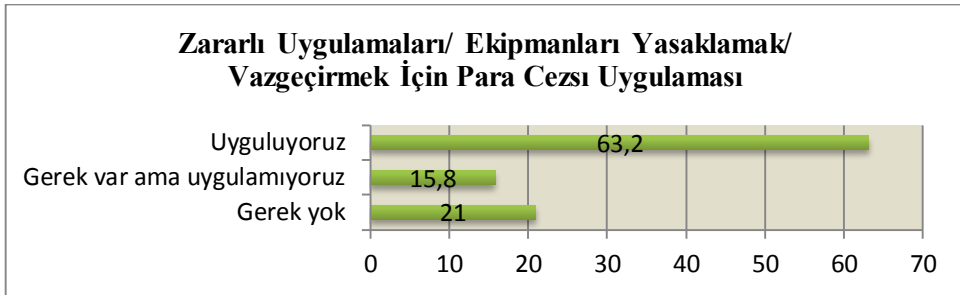

Şekil 4.56. Workshop düzenleme yüzdesi

- ✓ Eagles vd. (2002), milli parklardaki rekreasyonel arz ile talebin dengelenmesi ve olumsuz etkilerin minimize edilmesi için ziyaretçilere en doğru şekilde reklam ve pazarlama yapılması gerektiğini belirtmiştir. Bu anlamda milli parklar gibi korunan alanlar ile ilgili workshoplar düzenlemesi alanın tanıtımı ve ziyaretçileri bilgilendirme konusunda önemli yarar sağlayacaktır.

Para cezası uygulamaları, ziyaretçi etkilerine yönelik geliştiren yönetim araçlarından birisidir. Bu konuyla ilişkin elde edilen veriler Şekil 4.57’de görülmektedir. Buna göre % 63,2’si milli parklardaki ekipmanların kullanımı

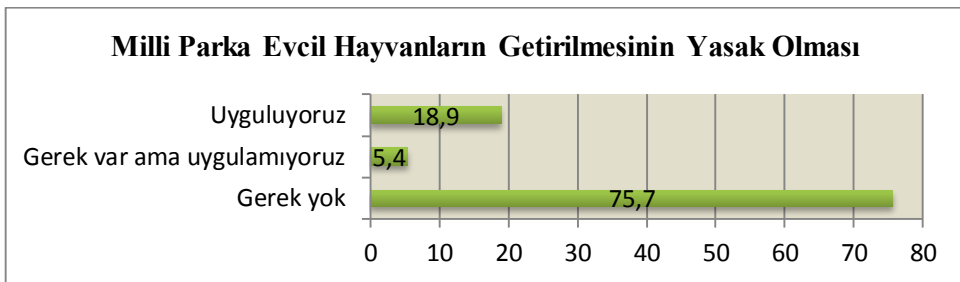
konusunda para cezası uygulamasından yararlandıklarını belirtirken, % 21'si ise gerek olmadığını belirtmiştir.

Şekil 4.57. Para cezası uygulama yüzdesi

- ✓ Milli parklar kaynak değerce zengin korunması gereken kültürel miraslarımızdır. Bu yüzden milli park gibi koruma statüsündeki alanları olumsuz etkileyecek uygulamalardan vazgeçirmek adına yönetimin belirlediği para cezası uygulaması önemli yarar sağlayabilir. Nitekim Akten (2009), ziyaretçi etkilerinin azaltılması yönünde uygulanabilecek araçlardan birisinin parasal cezalandırmalar olduğunu belirtmiştir. Bu bağlamda milli parkların büyük çoğunluğunun bu uygulamadan yararlanması, olası durumların önüne geçilmesinde büyük fayda sağlamaktadır.

Milli parklara yöneltilen son soru ise milli parklara evcil hayvanların getirilmesinin yasak olmasına ilişkin olup, yetkili kişilerin verdikleri yanıtların yüzde oranları Şekil 4.58’de gösterilmektedir. Buna göre, milli parkların büyük çoğunluğu (% 75,7) bu uygulamanın gerek olmadığını belirtirken, % 18,9’u ise uygulamadan yararlandıklarını belirtmiştir.

Şekil 4.58. Evcil hayvanların getirilmesinin yasak olması

- ✓ Evcil hayvanlara sahip olan ziyaretçilerin milli park vb. alanlara getirmeleri olumsuz sonuçlara neden olabilir. Örneğin alan içinde kaybolma yaşanır

evcil hayvan bulunma olasılıđı dűşmekte ve diđer fauna türleriyle olumsuz etkilerde bulunabilir. Bu yüzden evcil hayvanların koruma statűsűnde yer alan alanlara getirilmemesi yararlı olacaktır.

5. SONUÇ

Zengin doğal ve kültürel kaynaklara sahip olan milli parklar, kentin yoğunluğundan kaçmak ve kendini yenilemek için önemli alanlardır. Ayrıca turizm ve rekreasyon faaliyetlerinin gelişiminde önemli rol oynamaktadır. Ancak milli parklarda turizm ve rekreasyon talebinin artması, rekreasyon kaynağının doğal ve kültürel özelliklerinde bozulmalara neden olmanın yanı sıra, ziyaretçi deneyim kalitesinde de düşüslere yol açmaktadır. Oysa milli parkların temel amacı içinde barındırdığı zengin doğal ve kültürel kaynak değerlerinin koruma kullanma dengesi sağlanarak gelecek nesillere bozulmadan aktarılmasıdır.

Milli parklar, sağladığı rekreasyon olanakları ekonomik olarak faydaya dönüştürürken, artan ziyaretçi sayısı ile birlikte alanın kaynak değerleri üzerinde olumsuz etkilere yol açmaktadır. Bu bağlamda milli parklarda koruma kullanma dengesinin sağlanması, ziyaretçilerin rekreasyonel kalitesinde düşüsler yaşanmaksızın maksimum ziyaretçi yoğunluğunun belirlenmesi gerekmektedir. Bu yüzden park yönetimince taşıma kapasitesi analizlerden yararlanılarak optimum ziyaretçi sayısı belirlenmelidir. Bu bağlamda milli parkların sahip olduğu doğal, kültürel ve rekreasyonel kaynak değerlerin korunması, geliştirilmesi ve devamlılığını sağlayacak taşıma kapasitesi tabanlı ziyaretçi yönetim planlarının oluşturulması sürdürülebilirlik anlayışı için önem arz etmektedir.

Hazırlanan yönetim planlarının başarılı bir şekilde uygulanabilmesinde ise alana uygun ve etkili yönetim stratejilerinin belirlenmesi gerekmektedir. Koruma statüsü altında yer alan alanların sürdürülebilir kullanımını sağlanması yönünde geliştirilen ziyaretçi yönetim stratejilerinin etkin bir şekilde uygulanabilmesi yönünde ise ziyaretçi yönetim araçlarından yararlanılmaktadır. Ziyaretçi yönetim araçları, alanda oluşabilecek olumsuzluklara karşı önlem alınması yönünde geliştirilen sınırlandırmalar, etkinlikler veya çözümler olarak tanımlanabilir.

Türkiye'deki milli parklarda giderek artan turizm ve rekreasyonel eğilimi, sürdürülebilirlik kavramıyla çelişmeye başlamıştır. Bu yüzden bu çalışmada, ülkemizde bulunan milli parkların koruma kullanma yönünde sürdürülebilirliğinin sağlanması için uygulanabilecek ziyaretçi yönetim araçları incelenmiştir.

Milli parklar içinde barındırdığı kaynak değerler bakımından zengin alnalar olması sebebiyle koruma - kullanma dengesi gözetilerek yönetim planlaması

gerçekleştirilmelidir. Bu bakımdan sürdürülebilirlik çerçevesinde kaynak değerlerinin korunmasına yönelik yönetim etkinliklerinin ortaya konulması gerekmektedir. Dolayısıyla milli park gibi koruma statüsüne sahip alanlarda ziyaretçi etkilerini azaltmaya yönelik stratejiler bağlamında geliştirilen ziyaretçi yönetim araçlarından yararlanılmalıdır. Bu çalışmada Türkiye'deki milli parkların yönetiminde kullanılan ziyaretçi yönetim araçları incelenmiştir. Buna göre;

- Milli park yönetim planlarında öncelikli olarak alanın taşıma kapasitesi analizleri yapılmalıdır. Alan içindeki ziyaretçi yoğunluğunu azaltmak için alanın taşıma kapasiteleri doğrultusunda, oluşabilecek etkilere karşı ziyaretçi sayılarında sınırlandırma yapılmalıdır. Aynı zamanda grup halinde yapılan gezintilerdeki milli park yönetimin belirlediği ziyaretçi sayısı dâhilinde uygulanması gerekmektedir.
- Ziyaretçilerin milli park gibi koruma statüsüne sahip alanlardaki doğal ve kültürel kaynak değerleri üzerindeki etkilerini azaltmak, sürdürülebilirlik çerçevesinde kullanımları sağlamak için yararlanılan önemli ziyaretçi yönetim araçlarından birisi ziyaretçi eğitim ve bilgilendirme uygulamalarıdır. Bu ziyaretçi yönetim aracı ziyaretçilerin doğal ve kültürel kaynak değerlerinin korunmasını ve temiz çevre oluşturma anlayışını geliştirerek, daha etkin bir yönetim sağlayacaktır.
- Milli parklar doğal ve kültürel kaynak değerler açısından zengin olmasının yanı sıra, sunduğu rekreasyonel fırsatlar yönünden çok fazla talep edilmektedir. Dolayısıyla artan rekreasyonel eğilim bu alanlarda ziyaretçi yoğunluklarına neden olmaktadır. Alanda oluşan ziyaretçi yoğunluğu hem alanı olumsuz etkilemekte hem de ziyaretçi memnuniyet seviyesini düşürmektedir. Bu yüzden ziyaretçi yoğunluğunu azaltmaya yardımcı yönetim araçlarından birisi farklı ücretlendirme politikalarıdır. Bu yönetim aracı sayesinde hem alan kullanımını sınırlandırma hem de alan yönetimine maddi kaynak sağlaması açısından önemli olup, milli parklar tarafından benimsenmesi gereken bir uygulamadır.
- Milli parkların zengin bitki çeşitliliğinin ziyaretçi etkilerinden ve aynı zamanda ziyaretçileri alan içindeki tehlikeli bölgelerden korumak için geliştirilen ziyaretçi yönetim araçlarından biri olan bariyer sistemi, ziyaretçi yönetim planlamalarında olması gereken önemli bir yaklaşımdır. Dolayısıyla bu ziyaretçi yönetim aracı hem milli parkların kaynak değerlerin koruma misyonuna yardımcı olurken hem de ziyaretçi deneyim kalitesini artıracaktır.

- Milli parklardaki en önemli soruların başında alandaki ziyaretçi yoğunluğun artmasıdır. Bu durum hem alanı olumsuz etkilemekte hem de ziyaretçi memnuniyet düzeyini düşürmektedir. Bu bağlamda milli parklar ziyaretçi yönetim planlarına rezervasyon, çekiliş sistemi ya da öncelikli ziyaretçi sistemi gibi uygulamaların kullanımını artırması gerekmektedir.
- Motorlu taşıtların alan üzerinde etkisini azaltmak için alan içinde gezi ringlerin düzenlemesi önemli uygulamalardan birisidir.
- Milli parkların temel koruma amacını gerçekleştirilmesinde en önemli görevi rehber ve alan kılavuzları üstlenmektedir. Bu bağlamda milli parklardaki alan kılavuzu ya da rehber sayılarının artırılarak ziyaretçilere eşlik etmesi, alanın doğal ve kültürel kaynak değerlerin korunması açısından önemli bir yaklaşımdır.
- Milli parklar rekreasyonel aktivitelere olanak sağlaması açısından ziyaretçilerin bu alanlara eğilimini artırmaktadır. Ancak bazı rekreasyonel aktivitelerin gerçekleştirilmesinde kabiliyet belgesinin olması gerekmektedir. Dolayısıyla bu ziyaretçi yönetim aracıyla hem alanda oluşabilecek yoğunlukları azaltılmasında hem de ziyaretçi deneyim kalitesini artırması açısından milli parkların yararlanması gereken uygulamalardan birisidir.
- Teknolojik ilerlemeler çağımızda hayatımızı kolaylaştıran gelişmelerdir. Bu yüzden milli parklarda sesli ve görsel uyarı sistemleri gibi alan içinde yönlendirmede ziyaretçileri yardımcı olan teknolojik uygulamaların kullanımına önem gösterilmelidir.
- Milli parklar hassas ekosistemlere sahip alanlardır. Dolayısıyla belirli dönem ve zamanlarda alanı ziyaretçilere kapatılarak, dönüşümlü kullanılması doğanın kendini yenilemesi açısından önemli bir yaklaşımdır.
- Milli Park koruma-kullanma dengesi göz önünde bulundurularak yönetim planlaması oluşturulmalıdır. Bu planlamanın doğru bir şekilde oluşturulması için alan içindeki önemli veya tehlike altındaki habitatlar belirlenmesi, oluşabilecek insan aktivitelerini sınırlamada makul ölçülerde arazi kullanımına olanak tanınması ve doğal ve kültürel değerleri korumasına ve zarar görmüş alanların iyileştirilmesine yönelik bir zonlama(bölgeleme) sistemi geliştirilmelidir. Her alanın amaç ve hedeflerine uygun yönetim zonlaması oluşturması korunan alan yönetiminde etkin rol oynar.

Ziyaretçi kullanımlarına ayrılan bölgelerin düzenleme aşamasında büyüklüğüne göre fiziksel taşıma kapasitesi analizlerinin gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bu

bağlamda alan kullanımlara yönelik peyzaj tasarım projeleri hazırlanmalı ve uygulanmalıdır. Belirlenen fiziksel taşıma kapasilerine uygun olarak gerçekleştirilen peyzaj tasarımındaki ziyaretçi etkilerinin ekolojik ve sosyal boyutları, yönetimin görevlendirdiği kişiler tarafından izlenmelidir. Alan içindeki doğal ve kültürel kaynak değerleri üzerinde olumsuz etkiler giderek artmaya devam ediyorsa, bu etkilerin azaltılmasına yönelik ziyaretçi yönetim araçlarından yararlanılması gerekmektedir.

Uzun Devreli Gelişim Planları, milli park statüsüne sahip yerlerin özellik ve nitelikleri göz önünde tutularak, koruma ve kullanma amaçlarını gerçekleştirmek üzere, kuruluş, geliştirme ve işletilmelerini kapsayan gelişme planı olup, ilgili Bakanlıkların olumlu görüşleri alınmasıyla Orman ve Su İşleri Bakanlığınca hazırlanıp, yürürlüğe konmaktadır. Milli park alanının doğal, kültürel ve rekreasyonel kaynak değerlerinin korunması, geliştirilmesi ve devamlılığının sağlanmasına yönelik olarak hazırlanan uzun devreli gelişim planları her 5 yılda bir gözden geçirilip revize edilmesi gerekmektedir (Kervankıran ve Eryılmaz, 2015). Hazırlanacak yönetim planlarında yer alan stratejilerin gerçekleşebilmesi için belli bir maliyet gerekmektedir. Bu yüzden Devlet tarafından milli parklara ayrılan bütçe ihtiyaçlara cevap verebilecek miktarda olmalıdır. Bunun yanı sıra, her bir milli parkın kendine özgü zenginlikleri bulunduğundan devlet tarafından sağlanan bütçenin bu kriteri de göz önünde bulundurup, temin edilmesi gerekmektedir.

Milli parklardan elde edilen ücretler Milli Parklar Genel Müdürlüğü havuzunda toplanmaktadır. Örneğin, Dilek Yarımadası Büyük Menderes Deltası Milli Parkı yıllık ziyaretçi sayısı yaklaşık 700.000 – 750.000 olup, ziyaretçilerin 550.000'i Haziran- Temmuz ayları arasında alanı ziyaret etmektedir. Dolayısıyla milli parkın yıl içerisinde kazandığı ortalama ücreti 3.500.000 TL'dir. Dilek Yarımadası Büyük Menderes Deltası Milli Parkına sağlanan son 5 yıllık ortalama bütçe ise 200.000- 250.000 TL olup, kazanılan bütçenin oldukça az bir kısmını oluşturmaktadır.

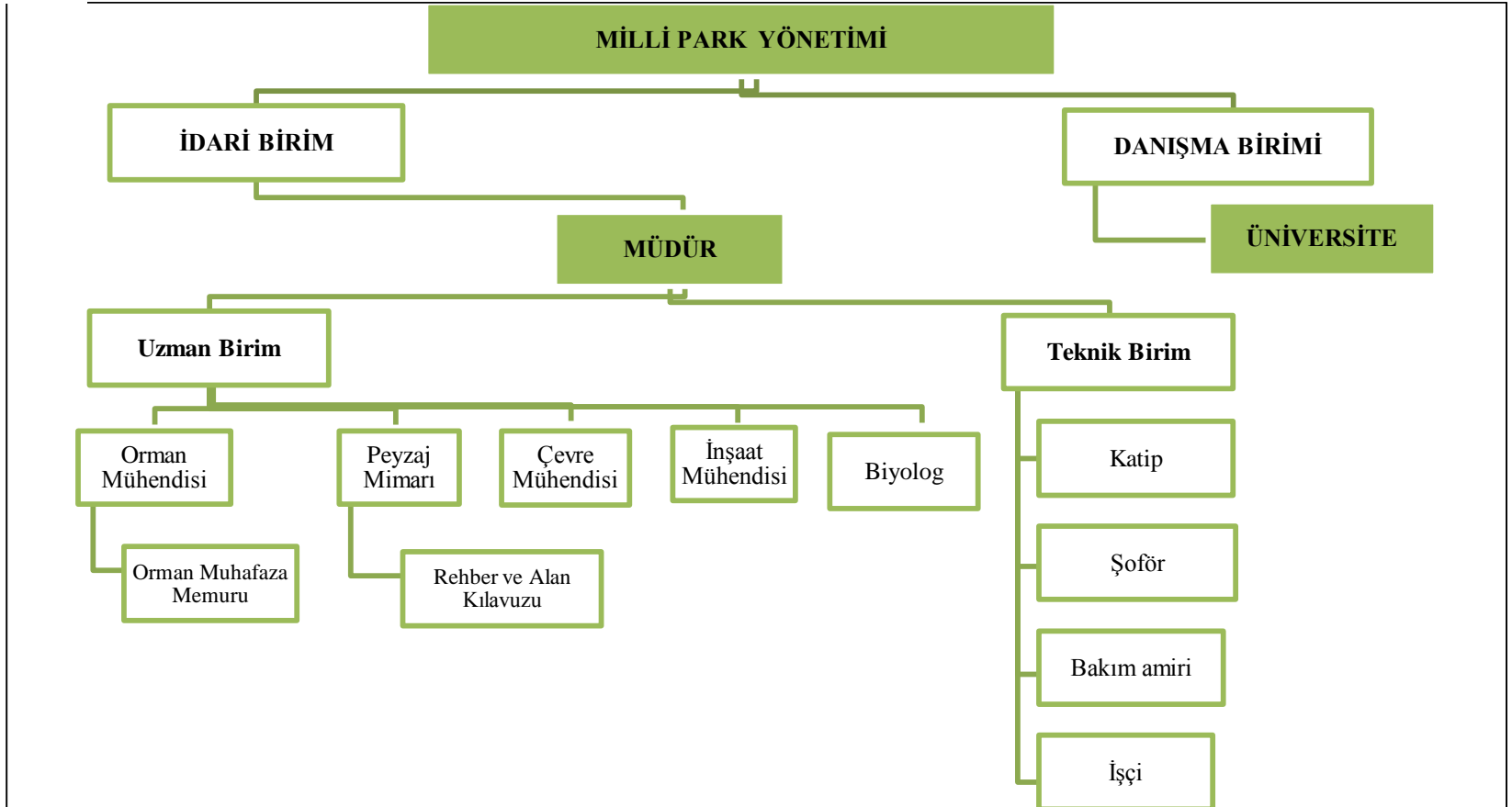
Milli parklardaki etkin yönetimin sağlanabilmesinde kurumsal yapılanma önemlidir. Bu yüzden milli park yönetiminde görevli personellere ilişkin bir araştırma gerçekleştirilmiştir. Amerikada bulunan Yosetemi Milli parkı, Yellowstone milli park gibi alanların ortak bir yönetiminin yapılanma kurulu olduğu anlaşılmıştır. (Anonim, 2016g). Ayrıca orman mühendisleri odasının

planlama ile ilgili hazırlamış oldukları sunumda, planlaması yapılan alanın etkin ve sürdürülebilir yönetimi, kaynakların korunması ve sürdürülebilir kullanımı ile alanın tanıtımı, eğitim ve bilinçlendirme gibi faaliyetlerin yürütülebilmesi için alanda olması gereken ideal teknik ve idari personel sayısı ve mesleki dağılımı ile yönetim şeması verilmiştir (Anonim, 2016h). İncelenen milli park yönetim şemaları doğrultusunda özgün bir milli park yapılanma önerisi getirilmiş olup, Şekil 5.1’de gösterilmektedir. Bu bağlamda milli park yönetimi idari ve danışma birimi olmak üzere iki temel unsurdan oluşmaktadır. İdari birim milli parkın işleyişinde görevli kişilerden oluşmakta iken, danışma birimi ise üniversitelerde korunan alan yönetiminde uzman öğretim üyelerinden oluşup, milli park ile ilgili tüm konularda işbirliği içerisinde kararlar alınması gerekmektedir.

Milli parklarda kurumsal yapılanmanın yanı sıra, bu alanlarda çalışan personellerin nitelikli kişiler olması da önemlidir. Bu yüzden korunan alanların yönetimi hususundaki belirlenen yasa ve yönetmeliklere hâkim olması gerekmektedir. Bu bağlamda yapılabilecek hususlar şu şekilde sıralanmaktadır;

- Nitelikli personel sayısını artırılması için genel müdürlüklerce hazırlanan hizmet içi eğitim programlarına önem verilmelidir.
- Hizmet içi eğitim programlarının hazırlanmasında ve sunulmasında üniversiteler ile sağlanacak işbirlikleri önemli yarar sağlayabilir.
- Arge projeleri ile personelin yurt dışındaki prestijli milli parklara götürülerek, uygulanan ziyaretçi yönetim planları konusunda bilgi edinmesi sağlanmalıdır.

Yasal ve yönetsel düzenlemeler ile ziyaretçi yönetim planlarının hazırlanması, uygulanması ve izlenmesi çalışmalarının zorunluluk haline dönüştürülmesi milli park gibi koruma statüsüne sahip alanların sürdürülebilir kullanımı açısından önemlidir. Bu yüzden ziyaretçi yönetim planlarını hazırlanırken koruma kullanmaya yönelik geliştirilen ziyaretçi yönetim araçları uygulanmalı ve denetimin sağlanması gerekmektedir.

Şekil 5.1. Milli park yapılanma kurulu şeması

KAYNAKLAR

- Akbulut, G. 2012. Küre Dağları Milli Parkı'nın Bartın Bölümündeki Sosyo-Kültürel Yapının Pan Parks Çerçevesinde İncelenmesi. Bartın Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Bartın.
- Akten, S., Akten, M., Gül, A. 2009. Korunan Doğal Alanların Katılımcı Yönetim Planında Ziyaretçi Etki Yönetimi Yaklaşımı. **In International Davraz Congress on Social and Economic Issues Shaping The World's Future: New Global Dialogue** (pp. 24-27).
- Akten, S. 2009. Korunan Doğal Alanlarda Ziyaretçi Etki Yönetim Yaklaşımı (Gölcük Tabiat Parkı Örneği). Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Isparta.
- Akten, S., Gül, A., Akten, M. 2012. Korunan doğal alanlarda kullanılabilir ziyaretçi yönetim modelleri ve karşılaştırılması. **Turkish Journal of Forestry Türkiye Ormancılık Dergisi**, 13(1), 57-65.
- Akten, S., Gül, A. 2014. Korunan doğal alanlarda ziyaretçilerin olası etki düzeyleri önlem ve standartların belirlenmesi (Gölcük Tabiat Parkı örneği). **Turkish Journal of Forestry Türkiye Ormancılık Dergisi**, 15(2), 130-139.
- Anderson, D. H., Manfredo, M. J. 1986. Visitor Preferences for Management Actions. General Technical Report, **Intermountain Research Station, USDA Forest Service**, (INT-212), 314-319.
- Anderson, D. H., Lime, D. W., Wang, T. L. 1998. Maintaining the Quality of Park Resources and Visitor Experiences. A Handbook For Managers, University Of Minnesota.
- Anonim, 1983. Milli Parklar Kanunu. <http://www.milliparklar.gov.tr/korunanalanlar/belgeler/2873.pdf> Erişim Tarihi: 20.12.2015
- Anonim, 2011. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/08/20110817-1-1.htm>. Erişim Tarihi: 6.01.2016
- Anonim, 2015. Resmi Gazete. <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/02/20150208.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/02/20150208.htm>. Erişim Tarihi: 17.03.2016
- Anonim, 2016a. Reservations. <http://www.yosemitepark.com>. Erişim Tarihi: 20.03.2016

- Anonim, 2016b. Wilderness Reservation System. <https://zionpermits.nps.gov>. Erişim Tarihi:20.03.2016
- Anonim, 2016c. <http://www.doc.govt.nz/Documents/parks-and-recreation/plan-and-prepare/visiting-fox-and-franz-josef-glaciers.pdf>. Erişim Tarihi: 17.03.2016
- Anonim, 2016d. <http://www.milliyet.com.tr/sakarya-meydan-muharebesi-ne-sahne-olan-ankara-yerelhaber-549577/>. Erişim Tarihi: 17.03.2016
- Anonim, 2016e. Doğa koruma ve Milli Parklar/ Milli parklar. <http://www.milliparklar.gov.tr/mp/index.htm>. Erişim Tarihi: 18.12.2015
- Anonim, 2016f. Türkiye'nin Milli Parkları. <http://www.milliparklar.gov.tr/kitap/58/?sflang=tr#p=38> Erişim Tarihi: 18.12.2015
- Anonim, 2016g. National Park Service. <https://www.nps.gov/aboutus/news/upload/00j-OrgChart16.pdf>. Erişim Tarihi: 27.07.2016
- Anonim, 2016h. Orman Mühendisleri Odası. ormuh.org.tr/arsiv/files/Planlama.pdf. Erişim Tarihi: 27.07.2016
- Anderson, D. H., Manfredo, M. J. 1986. Visitor preferences for management actions. General Technical Report, **Intermountain Research Station, USDA Forest Service**, (INT-212), 314-319.
- Anderson, D. H., Lime, D. W., Wang, T. L. 1998. Maintaining the Quality of Park Resources and Visitor Experiences. A Handbook For Managers, University Of Minnesota.
- Anonymous, 2002. "Public Participation in Protected Area Management Best Practice" Prepared for: The Committee on National Parks and Protected Area Management, Benchmarking and Best Practices Program, Prepared By; Parks and Wildlife Commission of the Northern Territory, Avustralya ve Yeni Zelanda
- Ap, J., Wong, K. K. F. 2001. "Case Study on Tour Guiding: Professionalism, Issues and Problems", **Tourism Management**, 22/5, 551-563.
- Archer, D., Wearing, S. 2002. Interpretation and marketing as management tools in national parks: Insights from Australia. **Journal of Retail & Leisure Property**, 2(1), 29-39.

- Başar, H. 2007. Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası Milli Parkının Rekreasyon Amacıyla Kullanımının Ekonomik Değerinin Saptanması: Bir Seyahat Maliyeti Yöntemi Uygulaması. Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 123 pp.
- Beeton, S., Benfield, R. 2002. Demand control: The case for demarketing as a visitor and environmental management tool. **Journal of Sustainable Tourism**, 10(6), 497-513.
- Bekdemir, Ü., Elmacı, S., Sezer, İ. 2010. Turizmin Kısılcasında Bir Doğa Koruma Alanı: Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası Milli Parkı. Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic.
- Beunen, R., Regnerus, H. D., Jaarsma, C. F. 2008. Gateways as a means of visitor management in national parks and protected areas. **Tourism Management**, 29(1), 138-145.
- Bilir, M. B. 2012. Milli Parkların Kültür Varlıkları Açısından Değerlendirilmesi: Beyşehir Gölü Milli Parkı Örneği. Kültür Ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Uzmanlık Tezi, Ankara
- Bingöl, B. 2011. Dilek Yarımadası – Büyük Menderes Deltası Millî Parkı'nın Koruma Ve Kullanım İlkeler Açısından Rekreasyon Planlaması Üzerine Bir Araştırma. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora tezi, Ankara.
- Brown, T. J., Ham, S. H., Hughes, M. 2010. Picking up litter: An application of theory-based communication to influence tourist behaviour in protected areas. **Journal of Sustainable Tourism**, 18(7), 879-900.
- Brown, G., Weber, D. 2011. Public Participation GIS: A new method for national park planning. **Landscape and Urban Planning**, 102(1), 1-15.
- Buckley, R. 2003. Pay to play in parks: An Australian policy perspective on visitor fees in public protected areas. **Journal of Sustainable Tourism**, 11(1), 56-73.
- Bushell, R. O. B. Y. N., Griffin, T. O. N. Y. 2006. Monitoring visitor experiences in protected areas. **Int. J. Protect. Area Manage**, 16(2), 25-33.
- Candrea, A. N., Ispas, A. 2009. Visitor management, a tool for sustainable tourism development in protected areas. Bulletin of the Transilvania University of Brasov. **Economic Sciences**. Series V, 2, 131.

- Cessford, G., Muhar, A. 2003. Monitoring options for visitor numbers in national parks and natural areas. **Journal for nature conservation**, 11(4), 240-250.
- Cheung, L. T. 2013. Improving visitor management approaches for the changing preferences and behaviours of country park visitors in Hong Kong. **In Natural Resources Forum** (Vol. 37, No. 4, pp. 231-241).
- Chavez, D. 1996. Mountain biking: Direct, indirect, and bridge building management styles. **Journal of Park and Recreation Administration**. 14: 21-35.
- Cırık, U. 2007. Milli parklar ve uzun devreli gelişime planları. **Planlama** 2007(1):45-50
- Cifuentes, M. 1992. Determinacion de Capacidad de Carga Turistica en Areas Protegidas. Cate, Turrialba, Costa Rica
- Clark, R., Stankey, G. 1979. The Recreation Opportunity Spectrum: A Framework for Planning, Management and Research. US Department of Agriculture and Forest Service, Pacific Northwest Forest and Range Experiment Station, General Technical Report, PNW-98. Washington DC: US Department of Agriculture and Forest Service.
- Cole, D. N., Daniel, T. C. 2003. The science of visitor management in parks and protected areas: from verbal reports to simulation models. **Journal for Nature Conservation**, 11(4), 269-277.
- Cole, D. N. 2004. Impacts of hiking and camping on soils and vegetation: A review. In: Buckley, R. (Ed.), Environmental Impacts of Ecotourism. CABI Publishing, Wallingford.
- Cullinane, S., Cullinane, K. 1999. Attitudes towards traffic problems and public transport in the Dartmoor and Lake District National Parks. **Journal of Transport Geography**, 7(1), 79-87.
- Cunha, A. A. 2010. Negative effects of tourism in a Brazilian Atlantic Forest National Park. **Journal for Nature Conservation**, 18(4): 291-295.
- Çetinkaya, G. 2003. Doğa Koruma Alanları ve Biyosfer Rezerv. **Kırsal Çevre Yılığ** 2003, s: 32-40, Ankara.
- Demircioğlu, H. 2014. Karatepe-Aslantaş Milli Parkında Rekreatif Kullanımların Ekonomik Analizi Ve Yönetmelik Araştırmalar. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş.

- Dilworth, V. A. 2003. Visitor perceptions of alternative transportation systems and intelligent transportation systems in national parks (Doctoral dissertation, Texas A&M University).
- Doğan, Y. 2006. Alan kılavuzları, <http://www.hurriyet.com.tr/alan-kilavuzlari-4928260>.
- Eagles, P. F., McCool, S. F., Haynes, C. D. 2002. Sustainable tourism in protected areas: **Guidelines for planning and management** (No. 8). IUCN.
- Eaton, B., Holding, D. 1996. The evaluation of public transport alternatives to the car in British National Parks. **Journal of Transport Geography**, 4(1), 55-65.
- Farrell, T. A., Marion, J. L. 2000. Camping impact management at Isle Royale National Park: an evaluation of visitor activity containment policies from the perspective of social conditions.
- Geneletti, D., Van Duren, I. 2008. Protected area zoning for conservation and use: A combination of spatial multicriteria and multiobjective evaluation. **Landscape and Urban Planning**, 85(2), 97-110.
- Graham, R., Nilsen, P., Payne, R. J. 1988. Visitor management in Canadian National Parks. **Tourism Management**, 9(1), 44-61.
- Graefe, A. R., Kuss, F. R., Vaske, J. J. 1990. Visitor Impact Management: The Planning Framework. National Parks and Conservation Association, Washington, DC, 105.
- Grieser, K. A. 2005. Visitor Perceptions of Crowding, Coping and Social Carrying Capacity: An Exploratory Study in the Mohonk Preserve. State University of New York College of Environmental Science and Forestry. Syracuse, New York, 143pp.
- Greist, D. 1975. Risk zone management: A recreation area management system and method of measuring carrying capacity. **Journal of Forestry**. 73: 711-714.
- Göktuğ, T. H. 2011. Dilek Yarımadası Büyük Menderes Deltası Milli Parkı'nın Rekreatiyonel Taşıma Kapasitesinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma. Atatürk Üniversitesi Fen bilimleri Enstitüsü, Doktora tezi, Erzurum.
- Göktuğ, T. H., Yıldız, N. D., Demir, M., Bulut, Y. 2013. Taşıma Kapasitesi Kuramının Milli Parklarda Oluşum-Gelişim ve Modellenme Süreci. **Journal Of The Faculty Of Agriculture**, 44(2), 195-206.

- Göktuğ, T. H., Arpa, N. Y. 2015. Korunan Alanlar Yönetimi Bağlamında Kayak Merkezilerinin Fiziksel Ve Sosyal Taşıma Kapasitelerinin Analizi: Ilgaz Dağı Milli Parkı, Ilgaz Kış Sporları Turizm Merkezi. **Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi**, 15(1).
- Görmüş, S. 2012. Korunan Alan Planlama Stratejilerinin Değerlendirilmesi: Kastamonu-Bartın Küre Dağları Milli Parkı Örneği. **Uluslararası Bartın Orman Fakültesi Dergisi**, 14(21), 37-48.
- Geray, A.U. 1986. Planlama (Yüksek Lisans Ders Notları) (yayımlanmamış), İstanbul, 146 s.
- Gül, A., Akten, M. 2005. Korunan Doğal Alanlarda Rekreatif Taşıma Kapasitesi ve Kavramsal Yaklaşımlar. **Korunan Doğal Alanlar Sempozyumu** 8- 10 Eylül Isparta, s:485-494.
- Gül, A., Özaltın, O. 2007. Türkiye’deki Korunan Doğal Alanlarda Ekoturizm Amaçlı Ekolojik Planlama Yaklaşımı. **Ekolojik Mimarlık ve Planlama Ulusal Sempozyumu**, 27-28 Nisan Antalya, s:194-203.
- Gül, A., Özgüner, H. 2005. Ülkemizdeki korunan doğal alanlarda yönetim zonlarının oluşturulması. **Korunan Doğal Alanlar Sempozyumu**, 8-10.
- Güngör, E. 2005. Kastamonu – Bartın Küre Dağları Milli Parkı’nın Optimum Yönetim Stratejisinin Belirlenmesi. Bartın Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Bartın.
- Haas, G., Driver, B., Brown, P., and Lucas, R. 1987. Wilderness management zoning. **Journal of Forestry**. 85: 17-22.
- Hammitt, W. E., Cole, D. N. 1998. Wildland Recreation: Ecology and Management. John Wiley and Sons, New York, 2nd ed.
- Hatiboğlu, Z. 1993 Temel Yönetim ve Organizasyon , Beta Yayıncılık, İstanbul
- Haas, G., Driver, B., Brown, P. and Lucas, R. 1987. Wilderness Management Zoning. **Journal of Forestry**. 85: 17-22.
- Hepcan, Ş. 1997. Milli Parklarda Yönetim Zonlarının Belirlenmesi Amacıyla Manisa Spil Dağı Milli Parkı Örneğinde Bir Yöntem Araştırması. Doktora Tezi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Heywood, J. 1985. Large recreation group and party size limits. **Journal of Park and Recreation Administration**. 3: 36-44.

- Hinterberger, B., Arnberger, A., Muhar, A. 2002. GIS-supported network analysis of visitor flows in recreational areas. In *Monitoring and Management of Visitor Flows in Recreational and Protected Areas. Conference Proceedings, Bodenkultur University Vienna, Austria* (pp. 7-13).
- Horne, P., Boxall, P. C., Adamowicz, W. L. 2005. Multiple-use management of forest recreation sites: a spatially explicit choice experiment. *Forest Ecology and Management*, 207(1), 189-199.
- Huhtala, A., Pouta, E. 2008. User fees, equity and the benefits of public outdoor recreation services. *Journal of Forest Economics*, 14(2), 117-132.
- Jim, C. Y. 1987a. Camping impacts on vegetation and soil in a Hong Kong country park. *Applied Geography*, 7(4): 317-332.
- Jim, C. Y. 1987b. Trampling impacts of recreationists on picnic sites in a Hong Kong country park. *Environmental Conservation*, 14(2): 117-127.
- Juutinen, A., Mitani, Y., Mäntymaa, E., Shoji, Y., Siikamäki, P., Svento, R. 2011. Combining ecological and recreational aspects in national park management: A choice experiment application. *Ecological economics*, 70(6), 1231-1239.
- Kaplan, S. 2003. Doğa Koruma Çalışmaları ve Yasalarımız. *Kamu Yönetimi Dünyası Dergisi*, Sayı: 16, 29-33.
- Karşlıoğlu, E. 2006. Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı'nda Çevre Sorunları ve Sorunların Giderilmesi İçin Çevre Yönetim Sistemi. Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale.
- Kervankıran, İ., Eryılmaz, A. G. 2015. Milli Parkların Sürdürülebilir Kullanımı ve Yönetim Planı Önerisi: Isparta İli Örneği. *Sosyal Bilimler Dergisi*, (34), 173-190.
- Köroğlu, Ö., Köroğlu, A., Alper, B. 2012. Doğaya Dayalı Gerçekleştirilen Turizm Faaliyetleri İçerisinde Turist Rehberlerinin Rollerine Üzerine Bir İnceleme.
- Krug, W. 2001. Private supply of protected land in southern Africa: A review of markets, approaches, barriers and issues. In *Workshop Paper, World Bank/OECD International Workshop on Market Creation for Biodiversity Products and Services, Paris (Vol. 25)*.
- Kuvan, Y. 1991. Avrupa Topluluğu Tarafından Yapılan Korunan Alan Sınıflandırması ve Ülkemizdeki Korunan Alanların Bir Değerlendirilmesi, *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 41(3-4):121-128.

- Kuvan, Y. 1995. Korunun Alanlarla Uyumlu Turizm Etkinliklerinin Temel Nitelikleri. **Journal of The Faculty of Forestry Istanbul University (JFFIU)**, 42(1-2), 133-138.
- Kuvan, Y. 2005. Korunan Alan Yönetiminde Etkinliğin Önemi ve Değerlendirilmesi, **Korunan Doğal Alanlar Sempozyumu**, SDÜ, Isparta, s.81-89.
- Kuvan, Y. 2012. Doğa Koruma ve Korunan Alanlar. Ders Notları (yayımlanmamış), İstanbul Üniversitesi, Ormanlık Politikası ve Yönetimi Anabilim Dalı, İstanbul, 148 s.
- Lawson, S., Manning, R., Valliere, W., Wang, B., Budruk, M. 2002. Using simulation modeling to facilitate proactive monitoring and adaptive management of social carrying capacity in Arches National Park, Utah, USA. **In Proceedings of the international conference on monitoring and management of visitor flows in recreational and protected areas** (pp. 205-210).
- Lawson, S., Kiely, A. M., Manning, R. E. 2003. Computer simulation as a tool for developing alternatives for managing crowding at wilderness campsites on Isle Royale. **In 2003 Northeastern Recreation Research Symposium** (p. 18).
- Leclerc, D., Martin, J. N. 2004. Tour guide communication competence: French, German and American tourists' perceptions. **International Journal of Intercultural Relations**, 28(3), 181-200.
- Leung, Y. F., Marion, J. L. 1999. Spatial strategies for managing visitor impacts in. **Journal of Park and Recreation Administration**, 17(4), 20-38.
- Leung, Y. F., Marion, J. L. 2000. Recreation impacts and management in wilderness: a state-of-knowledge review.
- Leuschner, W. A., Cook, P. S., Roggenbuck, J. W., Oderwald, R. G. 1987. A comparative analysis for wilderness user fee policy. **Journal of Leisure Research**, 19(2), 101.
- Lindberg, K., Halpenny, E. 2001. Protected area visitor fees: overview. Generating revenue through ecotourism for marine protected areas in Belize. A report of the Summit Foundation, International Ecotourism Society and Programme for Belize.
- Manfredo, M. J. 1989. An Investigation of The Basis For External Information Search in Recreation and Tourism. **Leisure Sciences**, 11(1), 29-45.

- Manfredo, M. J. 1992. *Influencing Human Behavior: Theory And Applications in Recreation, Tourism, and Natural Resources Management*. Sagamore Publishing.
- Manning, R., Ballinger, N., Marion, J., and Roggenbuck, J. 1996. Recreation management in natural areas: Problems and practices, status and trends. **Natural Areas Journal**. 16: 142-146.
- Manning, R. 1999. Crowding and Carrying Capacity in Outdoor Recreation: From Normative Standards to Standards of Quality. In E. Jackson and T. Burton (eds.), *Leisure Studies: Prospects for the Twenty-First Century*. State College, PA: Venture Publishing, 323–34.
- Manning, R., Valliere, W., Wang, B., and Jacobi, C. 1999. Crowding norms: Alternative measurement approaches. **Leisure Sciences**. 21: 97-115.
- Manning, R. E., Lime, D. W. 2000. Defining and managing the quality of wilderness recreation experiences.
- Manning, R. 2001. Programs That Work. Visitor Experience and Resource Protection: A Framework for Managing The Carrying Capacity of National Parks. **Journal of Park and Recreation Administration**, 19(1), 93-108.
- Manning, R. E. 2002. How much is too much? Carrying capacity of national parks and protected areas. **In Monitoring and management of visitor flows in recreational and protected areas. conference proceedings** (pp. 306-313).
- Manning, R., Lawson, S. 2002. Carrying Capacity As “Informed Judgement”: The Values of Science and The Science of Values. **Environmental Management**, 30, 157-168.
- Manning, R. 2003. Emerging principles for using information/education in wilderness management. **International Journal of Wilderness**, 9(1), 20-27.
- Manning, R., Valliere, W., Wang, B., Lawson, S., and Newman, P. 2003. Estimating Day Use Social Carrying Capacity in Yosemite National Park. *Leisure: The Journal of the Canadian Association for Leisure Studies*, 27(1-2), 77-102.
- Manning, R. 2005. The limits of tourism in parks and protected areas: managing carrying capacity in the US National Parks. **Taking tourism to the limits: issues, concepts and managerial perspectives**, 129-139.

- Marion, J. L. 1998. Recreation Ecology Research Findings: Implications For Wilderness And Park Managers. **In Proceedings of The National Outdoor Ethics Conference** (Pp. 188-196).
- Marion, J. L., Farrell, T. A. 2002. Management practices that concentrate visitor activities: camping impact management at Isle Royale National Park, USA. **Journal of Environmental Management**, 66(2), 201-212.
- Marion, J. L., Reid, S. E. 2007. Minimising visitor impacts to protected areas: The efficacy of low impact education programmes. **Journal of Sustainable Tourism**, 15(1), 5-27.
- Mathieson, A., Wall, G. 1989. *Tourism: Economic, Physical and Social Impact*, Longman Scientific & Technical, Essex. p:206.
- Mason, P. 2005. Visitor Management in Protected Areas: From 'Hard'to 'Soft' approaches? **Current Issues in Tourism**, 8(2-3), 181-194.
- Masters, D., Scott, P., Barrow, G. 2002. Sustainable visitor management system: a discussion paper. In Unpublished paper. Participatory workshop, Battleby Centre, Perth.
- McCool, S. F., Lime, D. W. 2001. Tourism Carrying Capacity: Tempting Fantasy or Useful Reality? **Journal of Sustainable Tourism** 9 (5), 372-88.
- McCool, S. F. 2006. Managing for visitor experiences in protected areas: promising opportunities and fundamental challenges. **Parks**, 16(2), 3-9.
- Muhar, A., Arnberger, A., Brandenburg, C. 2002. Methods for visitor monitoring in recreational and protected areas: an overview. Monitoring and Management of Visitor Flows in Recreational and Protected Areas. **Institut for Landscape Architecture & Landscape Management Bodenkultur University Vienna**, 2001, 1-6.
- Newman, P., Manning, R., Pilcher, E., Trevino, K., Savidge, M. 2006. Understanding and Managing Soundscapes in National Parks: Part 1 – Indicators of Quality. Exploring the Nature of Management. **Proceedings of the Third Int. Conference on Monitoring and Switzerland 13-17 September 2006**, pp. 193-195.
- Nieman, T. J., Futrell, J. L. 1979. Projecting The Visual Carrying Capacity of Recreation Areas. *Proceedings of Our National Landscape: A Conference on Applied Techniques for Analysis and Management of The Visual Resource, Incline Village, Nevada (USA), United States*. Pacific Southwest Forest and Range Experiment Station (USA). pp 420-427

- Nilsen, P., Tayler, G. 1997. A comparative analysis of protected area planning and management frameworks. **United States Department of Agriculture Forest Service General Technical Report INT**, 49-58.
- Ostergren, D., Solop, F. I., Hagen, K. K. 2005. National Park Service fees: Value for the money or a barrier to visitation. **Journal of Park and Recreation Administration**, 23(1), 18-36.
- Özdönmez, M., Şad, H. C. 1983. Türkiye'de Koruma Ormanları.
- Özdönmez, M., Akesen, A., Ekizoğlu, A. 1998. Ormancılık Yönetim Bilgisi, İÜ. Orman Fakültesi Yayınları, Fakülte No: 457, İstanbul, 357 s.
- Özgüner, H. 2003. İnsan-Doğa İlişkilerinin Gelişimi Ve Peyzaj Tasarımında'doğal'stilin 20. Yüzyılda Önem Kazanmasının Nedenleri. **Turkish Journal Of Forestry Türkiye Ormancılık Dergisi**, 1, 43-54.
- Öztura, E. 2010. Truva Tarihi Milli Parkı, Kazdağı Milli Parkı Ve Spil Dağı Milli Parkı Ziyaretçilerinin Türkiye'de "Milli Park" Kavramı Ve Eğitimi Üzerine Görüşleri. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale.
- Öztürk, C. 2005. Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı'nın Koruma-Kullanım İlkeleri Yönünden İrdelenmesi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale.
- Pak, M., Türker, M. F. 2004. Orman kaynağından rekreasyonel amaçlı yararlanmanın ekonomik değerinin koşullu değerlendirme yöntemi yardımıyla tahmin edilmesi (kapıçam orman içi dinlenme yeri örneği). **KSÜ Fen ve Mühendislik Dergisi**, 7(1), 59-65.
- Papageorgiou, K., Brotherton, I. 1999. A Management Planning Frameworkbased On Ecological, Perceptual And Economic Carrying Capacity: The Case Study of Vikos-Aoos National Park, Greece. **Journal of Environmental Management**, 56: 271-284
- Park, L. O., Manning, R. E., Marion, J. L., Lawson, S. R., Jacobi, C. 2008. Managing visitor impacts in parks: A multi-method study of the effectiveness of alternative management practices. **Journal of Park and Recreation Administration**, 26(1), 97-121.
- Reiling, S. D., Cheng, H. T. and Trott, C. 1992. Measuring The Discriminatory Impact Associated with Higher Recreational Fees. **Leisure Sciences**, 14(2), 121-137.

- Peterson, G. L., Lime, D. W. 1979. People and Their Behavior: A Challenge for Recreation Management. **Journal of Forestry**, 77(6), 343-346.
- Pigram, J., Jenkins, J. 1999. Outdoor Recreation Management. London; New York: Routledge, 329 p
- Poteete, A. R., Ostrom, E. 2004. Heterogeneity, group size and collective action: The role of institutions in forest management. **Development and change**, 35(3), 435-461.
- Roggenbuck, J., Schreyer, R. 1977. Relations between river trip motives and perception of crowding, management preference, and experience satisfaction. Proceedings: River Recreation Management and Research Symposium. **USDA Forest Service General Technical Report**, NC-28: 359-364.
- Sayan, M. S., Atik, M. 2011. Recreation carrying capacity estimates for protected areas: a study of Termessos National Park. **Ekoloji**, 20(78), 66-74.
- Shelby, B., Heberlein, T. 1984. A Conceptual Framework for Carrying Capacity Determination. **Leisure Sciences**, 6: 433-451.
- Singer, F. J., Beattie, J. B. 1986. The controlled traffic system and associated wildlife responses in Denali National Park. **Arctic**, 195-203.
- Stankey, G. H., McCool, S. F. 1984. Carrying Capacity in Recreational Settings: Evolution, Appraisal, and Application. **Leisure Sciences**, 6(4), 453-473.
- Stankey, G. H., Cole, D. N., Lucas, R. C., Petersen, M. E., Frissell, S. S. 1985. The Limits of Acceptable Change (LAC) system for wilderness planning (No. AS 50017). USDA, Ogden. Forest Service.
- Steward, W. P., Cole, D. N. 2001. Number of Encounters and Experience Quality in Grand Canyon Backcountry: Consistently Negative and Weak Relationships. **Journal of Leisure Research**, 33(1):106-20.
- Tamme, T., Rivis, R. 2011. Monitoring and management of visitor flows in recreational and protected areas-a case study from Aegna Island Estonia. **Journal of Coastal Research**, (64), 1302.
- Taylor, D. E., Winter, P. L. 1995. Environmental values, ethics, and depreciative behavior in wildland settings.
- Temizkan, S. P., Yıldırım, G. 2014. Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Alan Kılavuzluğu Uygulaması: Kaçkar Dağları Milli Parkı Örneği. **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, 49(49).

- Thomas, L. 2006. Türkiye Korunan Alan Yönetiminde IUCN Kategori Sistemi. Çevre ve Orman Bakanlığı. Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü. Biyolojik Çeşitlilik ve Doğal Kaynak Yönetimi Projesi.
- Trakolis, D. 2001. Local people's perceptions of planning and management issues in Prespes Lakes National Park, Greece. **Journal of Environmental Management**, 61(3), 227-241.
- Warzecha, C., Manning, R., Lime, D., Freimund, W. 2001. Diversity in Outdoor Recreation: Planning And Managing A Spectrum of Visitor Opportunities in And Among Parks. **The George Wright Forum**, 18(3), 99-112.
- White, D. D. 2007. An interpretive study of Yosemite National Park visitors' perspectives toward alternative transportation in Yosemite Valley. **Environmental Management**, 39(1), 50-62.
- Yalınkılıç, M., Yenilmez Arpa, N. 2005. Türkiye 'deki Korunan Alanlar ve Eko turizm. **Korunan Doğal Alanlar Sempozyumu**, 3-13.
- Yang, R., Zhuang, Y. O. U. B. O. 2006. Problems and solutions to visitor congestion at Yellow Mountain National Park, China. *Int. J. Prot. Area Manage*,16(2), 47-52
- Yenilmez, N. A. 2011. Türkiye'de Korunan Alanların Belirlenmesi, Planlanması Ve Yönetimi Sürecinde Katılımcılığın Değerlendirilmesi: Sultanazade Milli Parkı. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, ANKARA.
- Yu, Xin. Betty Weiler and Sam Ham. 2001. Intercultural Communication and Mediation: A Framework for Analysis the Intercultural Competence of Chinese Tour Guides. **Journal of Vacation Marketing**, 8 (1), 75-87.
- Yücel, M. 1995. Doğa Koruma Alanları ve Planlaması. Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları No: 104/9, 255 s, Adana.
- Yücel, M. 2000. Çevre Sorunları. Ç.Ü. Ziraat Fakültesi Genel Yayın No:109, Ders Kitapları Yayın No:A-28, Ç.Ü. Ziraat Fakültesi Ofset Atölyesi, Adana.
- Yücel, M., Babuş, D. 2005. Doğa Korumunun Tarihçesi Ve Türkiye'deki Gelişmeler.
- Yücel, M. 2005. Doğa Koruma. Ç.Ü. Ziraat Fakültesi Genel Yayın No:265, Ders Kitapları Yayın No:A-85, Ç.Ü. Ziraat Fakültesi Ofset Atölyesi, Adana.
- Zal, N. 2002. Bir Projenin Ardından; Küre Dağları Milli Parkı, **Türkiye Dağları I. Ulusal Sempozyumu, Ilgaz, Kastamonu**, s. 435-441.

Zechner, L. 2007. Visitor Management in the National Park Gesaeuse. A Mixed Method Approach Including a Checklist. Thesis, Klagenfurt, 162 p.

Zelenka, J., Kacatl, J. 2013. Visitor management in protected areas. **Czech Journal of Tourism**, 2(1), 5-18.

EKLER

EK 1. Bilgi Formu

Milli park adı:		Büyüklüğü:	
Kuruluş yılı:		Milli parkın açık olduğu saatler:	
Mevcut Yapılanma		Sayı	Mevcut Yapılanma
			Sayı
Milli Park Müdürü			Rehber (Devamlı)
Orman mühendisi			Rehber (Mevsimlik)
İdare Memuru			Bakım Amiri
Kâtip			Şoför
Orman Muhafaza Memuru			İşçi
		Evet	Hayır
Uzun devreli gelişme planı var mı?			
Var ise planının tarihi nedir?		Tarih:	
		Evet	Hayır
U.D.G.P. revize edilmiş mi?			
Revize edildi ise revizyon tarihi nedir?		Tarih:	
		Evet	Hayır
Milli Parkın ziyaretçi yönetim planı var mı?			
Var ise planın tarihi nedir?		Tarih:	
Planlarda rekreasyonel taşıma kapasitesine yönelik olarak ;		Evet	Hayır
Fiziksel taşıma kapasitesi analiz edilmiş mi?			
Sosyal taşıma kapasitesi analiz edilmiş mi?			
Ekolojik taşıma kapasitesi analiz edilmiş mi?			
Milli park hangi aylarda tercih ediliyor?		Aylar:	
Milli Parkta hangi tür rekreasyonel alanlar bulunmaktadır?		Evet	Hayır
Piknik alanı			
Kamp alanı			
Plaj			
Yürüyüş patikaları			
Bisiklet yolları			
At ile gezinti yolları			
Tarihi veya arkeolojik alanlar			
Kuş gözlem noktaları			
Olta balıkçılığı için izin verilmiş bölgeler			
Su altı dalış noktaları			
Su sporları bölgeleri (Rafting, deniz bisikleti, kano, yelken)			
Tırmanış rotaları			
Kayak tesisi			
Yamaç paraşütü noktaları			

oluşuyor				
Ziyaretçiler koruma ve kullanma konularında bilinçsiz				
Ziyaretçiler girilmemesi gereken alanları illegal olarak kullanıyorlar				
Ziyaretçiler alanı kirletiyorlar				
Ziyaretçiler alanda kalıcı hasarlar bırakıyorlar (Vandalizm)				
Çoğunluğu şahsi araçları ile gelmeyi tercih ediyor ve bu durum sıkıntılar sebep oluyor				
Ziyaretçiler doğadaki hayvanları evcilleştirmeye çalışıyor veya zarar veriyor				
Ziyaretçiler endemik bitkileri toplamaya çalışıyor				
Aşağıdaki ziyaretçi yönetim araçlarına ihtiyaç olup olmadığını ve uygulayıp uygulamadığınızı belirtiniz.	Gerek yok	Gerek var ama uygulayamıyoruz	Uyguluyoruz	
Rezervasyon sisteminiz var mı? (mail, telefon, site)				
Yoğun olan günlerde çekiliş ile ziyaretçi belirliyor musunuz?				
Yoğun olan günlerde alanı daha önce hiç ziyaret etmemiş olan kişilere/gruplara öncelik tanıyor musunuz?				
Belirli rekresyonel aktiviteler için (olta balıkçılığı, atla gezinti, dağcılık vb.) ziyaretçilerin sertifikasının veya uzmanlığının olma durumuna dikkat ediyor musunuz?				
Kalabalığın engellenmesi yönünde hafta sonları giriş ücretlerini artırıyor musunuz?				
Kalabalığın engellenmesi yönünde belirli mevsimlerde giriş ücretlerini artırıyor musunuz?				
Yaşa(yaşlı-çocuk) göre giriş ücretleriniz farklı mı?				
Engellilere, gazilere vb. göre giriş ücretleriniz farklı mı?				
Milli Park içerisinde yoğun olarak talep edilen rekreasyon alanlarının giriş ücretleri daha fazla mı?				
Yerli ve yabancı turist olma durumuna göre giriş ücretleriniz farklılık gösteriyor mu?				
Grup büyüklüğüne limit uyguluyor musunuz? (en fazla 8 kişilik bisiklet turları vb.)				
Kalış sürelerini kısıtlıyor musunuz? (en fazla 3 gün kalış, 2 saat ziyaret vb.)				
Milli parka ziyaretlerin yasak olduğu mevsimler var mı?				
Milli parkta ziyaretlerin yasak olduğu alanlar var mı?				

Park içerisindeki bazı bölgelerde ziyaretçi sayısını sınırlandırıyor musunuz?			
Aşağıdaki ziyaretçi yönetim araçlarına ihtiyaç olup olmadığını ve uygulayıp uygulamadığınızı belirtiniz.	Gerek yok	Gerek var ama uygulayamıyoruz	Uyguluyoruz
Milli parkta özel izinle girilebilen alanlar var mı?			
Milli parkta ateşli piknik tamamen yasak mı?			
Ateşli pikniğe sadece belirli alanlarda mı izin veriliyor?			
Nadir türleri insan etkilerinden korumak için bariyer/çit var mı?			
İnsan için tehlike oluşturan alanlarda bariyerleriniz var mı?			
Araçları yeşil alanlardan uzak tutmak için bariyerleriniz var mı?			
Duyarlı sulak alanları insan etkilerinden korumak için bariyerleriniz/hendekleriniz var mı?			
Doğanın kendini yenileyebilmesi yönünde bazı rekreasyonel alanları dönüşümlü olarak kullanıyor musunuz? (örn: bir yıl A parkuru yürüyüşe açık B parkuru kapalı iken, diğer yıl B parkuru yürüyüşe açık, A parkuru kapalı)			
Hassas alanlarda rekreasyonel aktivitelere izin veriyor musunuz?			
Hassas alanlarda ziyaretçi sayısını kısıtlıyor musunuz?			
Hassas alanların kullanımına yönelik olarak ziyaretçileri bilgilendiriyor musunuz?			
Ziyaretçi davranışlarını gözlemleyen ve gerektiğinde uyarıcı orman muhafaza memurlarından oluşan devriyeleriniz var mı?			
Araç sayısının sınırlandırılması yönünde gerektiğinde anayolu kapatıyor musunuz?			
Milli parka girebilecek araç türlerini belirleyen bir yönetmeliğiniz var mı?			
Araçların milli park içerisinde hızını düzenleyen yönetmeliğiniz var mı?			
Milli park içerisinde gezi ringleri kullanıyor musunuz?			
Milli park içerisindeki yolları belirli araç türlerine kapatıyor musunuz?			
Milli parkta ulaşımında servis araçları kullanıyor musunuz?			
Milli park dışında servis duraklarınız var mı?			
Milli park içinde servis duraklarınız var mı?			
Park içerisindeki bazı bölgelerde araç sayısını sınırlandırıyor musunuz?			

Otopark alanlarında park sayar cihazınız var mı?			
Farklı araçların ortak olarak kullanabileceği yollarınız var mı? (özel araç, bisiklet, motorsiklet, yaya yolu vb.)			
Servis duraklarında bekleme süresini haber veren sesli ve görsel uyarı sistemleriniz var mı?			
Yol üzerlerinde servis duraklarının olduğu konumu tarif eden dijitaleriniz var mı?			
Ziyaretçileri bilgilendirmek amacı ile slâyt gösterileri düzenliyor musunuz?			
Özellikle kültüre kaynak değerlerinin tanıtımında seslendirme (kulaklık ile dinlenen) tekniklerinden faydalaniyor musunuz?			
Ziyaretçileri bilgilendirme levhalarına yönlendiriyor musunuz?			
Broşürler, kitaplar, haritalar dağıtıyor musunuz?			
Ziyaretçilere yönelik olarak workshoplar düzenliyor musunuz?			
Faaliyete başlamadan önce verilen kısa bilgilendirme konuşmalarınız var mı ?			
Ziyaretçi bilgilendirme noktalarınız var mı?			
Web siteniz var mı?			
Zararlı uygulamaları/ ekipmanları yasaklamak/ vazgeçirmek için uyguladığınız para cezanız var mı?			
Ziyaretçilere yabancı hayat kuralları hakkında bilgi veriyor musunuz? (sessiz olmak, hayvanları beslememek vb.)			
Milli parka evcil hayvanların getirilmesi yasak mı?			

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Gamze ÇOBAN

Doğum Yeri Ve Tarihi : Çine/ 25.09.1990

EĞİTİM DURUMU

Lisans Öğrenimi : Süleyman Demirel Üniversitesi

Yüksek Lisans Öğrenimi : Adnan Menderes Üniversitesi

Yabancı Diller : İngilizce (İyi)

BİLİMSEL FAALİYETLERİ

A) Yayınlar

- Göktuğ, T.H., **Kurkut, G.** ‘Korunan Alanlarda Sürdürülebilir Ziyaretçi Yönetimi: Stratejiler ve Araçların İncelenmesi’ Journal of Bartın Faculty of Forestry, 2016,18(1): 118-131.

B) Bildiriler

- **Kurkut, G.**, Göktuğ, T.H., Günlü, G. ‘Bafa Gölü Tabiat Parkı’nın Ekoturizm Potansiyelinin Belirlenmesi’ Ulusal Çevre Kongresi, (24-28 Eylül, 2016).

İLETİŞİM

E-Posta Adresi :gmzkurkut26@gmail.com

Tarih :18.07.2016